

2019

**Sprawozdanie Grupy Kapitałowej
Instal Kraków S.A. na temat
informacji niefinansowych**

Niniejsze sprawozdanie (dalej zwane „**Sprawozdaniem**”) zostało sporządzone przez spółkę Instal Kraków S.A. z siedzibą w Krakowie (w dalszej części sprawozdania zwaną również „**Spółką**” lub „**Instal Kraków**”) w wykonaniu obowiązku określonego w art. 55 ust.2b ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 roku (t.j. z dnia 17 stycznia 2019 roku (Dz.U. z 2019 roku poz. 351); dalej: „Ustawa o rachunkowości”), z wykorzystaniem **Standardu Informacji Niefinansowych (SIN) 2017**, opracowanego przez Fundację Standardów Raportowania oraz Stowarzyszenie Emitentów Giełdowych. Treść Sprawozdania obejmuje informacje niefinansowe, dotyczące Grupy Kapitałowej Instal Kraków S.A. (dalej zwanej również „**Grupą Kapitałową**” lub „**Grupą**”), za okres od 1 stycznia 2019 roku do 31 grudnia 2019 roku, w zakresie zagadnień uznanych przez Spółkę, w wyniku przeprowadzonego dialogu z interesariuszami i wewnętrznych analiz, za istotne dla oceny rozwoju, wyników i sytuacji Grupy oraz wpływu jej działalności na zagadnienia, o których mowa w art. 49b ust. 2 pkt 3 Ustawy o rachunkowości.

Spółka jednocześnie informuje, że odrębnym dokumentem objęte zostało jednostkowe Sprawozdanie Instal Kraków S.A. na temat informacji niefinansowych, stanowiące dobrowolną kontynuacją procesu raportowania rozpoczętego w roku 2018 w wykonaniu wymogów ustawowych.

Spis treści

Obszar zarządczy (G)	3
Model biznesowy i strategia (G.1).....	3
Strategia.....	9
Kluczowe niefinansowe wskaźniki efektywności	10
Ład zarządczy (G.2).....	11
Zarządzanie ryzykiem (G.3).....	14
Zarządzanie etyką (G.4).....	17
Obszar środowiskowy (E)	20
Surowce i materiały (E.1).....	27
Paliwa i energia (E.2).....	27
Woda (E.3)	32
Bioróżnorodność (E.4)	34
Emisje do atmosfery (E.5).....	36
Odpady i ścieki (E.6.).....	39
Pozostałe aspekty bezpośredniego i pośredniego oddziaływania na środowisko (E.7).....	36
Rozszerzona odpowiedzialność środowiskowa: produkty i usługi (E.8.)	51
Obszar społeczny i pracowniczy (S)	56
Korzystanie z pomocy publicznej i zlecenia publiczne (S.1).....	56
Poziom zatrudnienia i poziom wynagrodzeń (S.2)	61
Relacje ze stroną pracowniczą i wolność zrzeszania się (S.3).....	67
Bezpieczeństwo i higiena pracy (S.4)	68
Rozwój i edukacja (S.5)	77
Zarządzanie różnorodnością (S.6).....	79
Prawa człowieka (S.7)	81
Praca dzieci i praca przymusowa (S.8)	83
Spółeczności lokalne i zaangażowanie społeczne (S.9).....	83
Przeciwdziałanie korupcji (S.10)	87
Bezpieczeństwo produktów i konsumentów (S.11).....	89
Komunikacja marketingowa (S.12)	97
Ochrona prywatności (S.13).....	98
Oznakowanie produktów (S.14).....	101
Pozostałe kwestie społeczne i rynkowe (S.15)	102

Obszar zarządczy (G)

Model biznesowy i strategia (G.1)

G.1.1 G.1.2

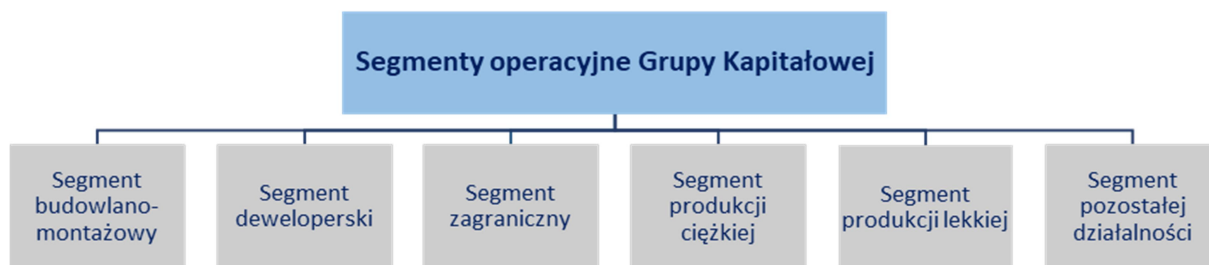
Grupę Kapitałową Instal Kraków S.A. tworzy spółka Instal Kraków S.A., jako jednostka dominująca, wraz z jednostkami zależnymi, to jest spółką Frapol sp. z o.o. z siedzibą w Krakowie (dalej zwaną również „Frapol”) oraz spółką BTH Instalacje Sp. z o.o. z siedzibą w Krakowie (dalej zwaną również „BTH”). Nadto, podmiotem stowarzyszonym w ramach Grupy Kapitałowej, jednakże wyłączonym z konsolidacji i tym samym nieobjętym niniejszym Sprawozdaniem, jest spółka Biprowumet Sp. z o.o. z siedzibą w Krakowie. Od 28 kwietnia 1999 roku akcje Instal Kraków S.A. są notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. Zgodnie z podziałem sektorowym, stosowanym przez GPW, Spółka zaliczana jest do sektora Budownictwo przemysłowe.

Od lat, Grupa realizuje skomplikowane zadania dla potrzeb nowoczesnego przemysłu, infrastruktury i środowiska. Wykonała setki obiektów, takich jak oczyszczalnie ścieków, stacje uzdatniania wody, zakłady produkcyjne, huty, rafinerie oraz obiekty i instalacje dla energetyki. Była również wykonawcą licznych obiektów użyteczności publicznej, takich jak szpitale, pływalnie, obiekty sportowe, szkoły i uczelnie wyższe oraz specjalistycznych instalacji dla takich obiektów. W celu dywersyfikacji produktów i usług, w 2006 roku Spółka rozpoczęła działalność w branży deweloperskiej. Za swoją działalność w obszarze deweloperskim otrzymała w latach 2009 i 2010 nagrodę Złotego Kasku, w 2010 roku wyróżnienie Srebrnego Sokoła, a w roku 2011, wyróżnienie „Dewelopera Roku 2011”. Rozpoczęcie produkcji pierwszych central wentylacyjno-klimatyzacyjnych przez Frapol miało miejsce w 1998 roku. W kolejnych latach wprowadzono do produkcji nowe urządzenia wentylacyjno-klimatyzacyjne, produkty związane z systemami przeciwpożarowymi, rekuperacją.

Obecnie, działalność Grupy Kapitałowej koncentruje się w obszarze usług budowlano-montażowych (w tym sprzedaż usług budowlano-montażowych na rynkach zagranicznych), działalności deweloperskiej (w tym zarządzania, najmu oraz dzierżawy posiadanych nieruchomości), produkcji konstrukcji dla budownictwa przemysłowego, realizowanej w dwóch własnych zakładach (w Krakowie i Oświęcimiu) oraz produkcji central wentylacyjnych i elementów instalacji wentylacyjnych i klimatyzacyjnych, realizowanej w dwóch zakładach, zlokalizowanych w Krakowie. Dodatkowo, Grupa świadczy usługi wynajmu sprzętu i środków transportu, badań i szkoleń z zakresu spawalnictwa oraz usługi serwisowe instalacji wentylacji i klimatyzacji. Przychody ze sprzedaży Grupa osiąga głównie na rynku polskim (86,4% skonsolidowanych przychodów ogółem).

Potencjał Grupy Kapitałowej pozwala prowadzić kompleksową realizację budowy zakładów przemysłowych i obiektów budowlanych w formule „pod klucz”. Oferta Frapol, obejmująca elementy wentylacji i klimatyzacji oraz oferta BTH, obejmująca usługi montażowo-instalacyjne w zakresie sieci zewnętrznych, instalacji wewnętrznych oraz instalacji wentylacji i klimatyzacji jest komplementarna do oferty Spółki, stąd możliwe jest wykonywanie w ramach całej Grupy Kapitałowej prac instalacyjno-budowlanych, począwszy od fazy projektu, obejmującej także projektowanie instalacji wentylacji i klimatyzacji, do fazy, w której następuje oddanie do użytku gotowego obiektu.

Segmety operacyjne Grupy Kapitałowej:

Segment budowlano-montażowy jest obszarem działalności skierowanej przez Grupę Kapitałową głównie do klientów instytucjonalnych oraz biznesowych (jednostek samorządowych, przedsiębiorstw państwowych i prywatnych), polegającej na świadczeniu usług budowlano-montażowych i projektowych w systemie generalnego wykonawstwa lub jako podwykonawca. Działalność w tym obszarze prowadzą wszystkie spółki Grupy.

Przez Spółkę, główne zlecenia realizowane są w sektorze energetycznym, gospodarki wodno-ściekowej, budownictwa ogólnego oraz specjalistycznych instalacji technologicznych. W systemie generalnego wykonawstwa (sporadycznie jako podwykonawca) realizuje ona kompleksowe wykonawstwo przedsięwzięć w zakresie technologii i instalacji dla uzdatniania wody przemysłowej i komunalnej, oczyszczania ścieków oraz kanalizacji, instalacji przemysłowych dla sektora energetycznego, instalacji dla ciepłownictwa i ogrzewnictwa, instalacji oczyszczania spalin, instalacji paliwowych oraz wiele innych rodzajów instalacji przemysłowych.

Frapol natomiast świadczy, w formie podwykonawstwa, usługi w zakresie montażu wyprodukowanych instalacji wentylacji i klimatyzacji, na rzecz podmiotów realizujących inwestycje w zakresie budowy budynków użyteczności publicznej (biurowce, hotele, apartamentowce, galerie handlowe, dworce, lotniska, placówki oświatowe), obiektów rekreacyjno-sportowych (hale sportowe, centra fitness, baseny, aquaparki), obiektów przemysłowych (magazyny, hale produkcyjne i montażowe, chłodnie) oraz budownictwa mieszkaniowego. Nadto, podejmuje się generalnego wykonawstwa w zakresie realizacji inwestycji polegających na remoncie lub modernizacji istniejących instalacji wentylacyjnych i klimatyzacyjnych.

Z kolei BTH główne zadania realizuje w obszarze inwestycji z zakresu projektowania i wykonawstwa w zakresie usług budowlano-montażowych, związanych z instalacjami przemysłowymi oraz instalacjami sanitarnymi, w tym wentylacyjnymi i klimatyzacyjnymi (jako podwykonawca) oraz obiektów kubaturowych i wielkopowierzchniowych (jako generalny wykonawca). W ramach swojej działalności wykonuje również prace remontowe w systemach techniki wentylacyjnej oraz klimatyzacyjnej, a także świadczy inne usługi budowlane. Oferta kierowana jest do dwóch podstawowych grup klientów, to jest do instytucji publicznych i spółek Skarbu Państwa – poprzez udział w przetargach publicznych – regulowanych prawem zamówień publicznych (w szczególności uczelni wyższych, jednostek administracji publicznej, urzędów, jednostek służby publicznej (straż pożarna, policja, wojsko, szpitale, itp.) oraz do podmiotów prywatnych – wybranych przedsiębiorstw z różnych branż (handlowych, usługowych, przemysłowych).

Segment deweloperski stanowi działalność, którą w ramach Grupy prowadzi Spółka. Instal Kraków realizuje projekty głównie z własnych środków finansowych, unikając w ten sposób obciążania nieruchomości, na których realizowana jest dana inwestycja, prawami rzeczowymi osób trzecich. Oferta Spółki dotyczy wyłącznie rynku krakowskiego i obejmuje sprzedaż mieszkań i lokali niemieszkalnych (miejsca postojowe, garaże, komórki lokatorskie i lokale usługowe) w ramach zrealizowanych projektów deweloperskich, których przedmiotem są osiedla mieszkaniowe oraz zarządzanie i wynajem lub dzierżawę posiadanych nieruchomości.

Poszczególne przedsięwzięcia deweloperskie realizowane są w podziale na zadania inwestycyjne (etapy). Uzasadnieniem i kryterium podziału są względy ekonomiczne i prawne, w tym

zagospodarowanie terenu, możliwości geodezyjnego podziału terenu w oparciu o zapisy MPZP. W całym procesie Spółka kładzie nacisk na utrzymanie wysokiego reżimu kosztowego.

W 2019 roku Spółka oddała do użytkowania III etap osiedla mieszkaniowego „Nowy Przewóz 5.0.”, obejmujący 250 lokali mieszkalnych oraz I i III etap osiedla mieszkaniowego „Podgaje”, w ramach których wybudowano łącznie 416 lokali mieszkalnych; w trakcie realizacji znajduje się IV i V etap tego osiedla.

W raportowanym okresie Spółka zawarła łącznie 297 umów deweloperskich i przedwstępnych oraz 390 umów przenoszących własność lokali mieszkalnych.

Segment zagraniczny obejmuje działalność dwóch spółek Grupy, to jest Instal Kraków oraz Frapol, polegającą na świadczeniu usług budowlano-montażowych poza granicami kraju. Na rynku niemieckim usługi realizowane są przez te spółki poprzez ich samodzielne oddziały z siedzibą w Moers. Prace wykonywane są w systemie podwykonawstwa. Wykorzystując swoje wieloletnie doświadczenie, Grupa oferuje usługi w robotach montażowych i remontowych, w zakresie urządzeń i instalacji technologicznych w elektrowniach i zakładach przemysłowych, instalacji sanitarnych, w tym klimatyzacji i wentylacji oraz ogrzewania, centrali ciepłych, instalacji gazów technicznych, montażu i prefabrykacji konstrukcji stalowych, prac spawalniczych oraz usług obróbki mechanicznej odlewów żeliwnych.

Działalność produkcyjną natomiast prowadzą dwie spółki Grupy: Instal Kraków i Frapol.

Segment produkcji ciężkiej jest segmentem działalności polegającej na wytwarzaniu przez Spółkę (z wykorzystaniem różnego rodzaju materiałów, począwszy od zwykłych stali węglowych poprzez stale stopowe nierdzewne, kwasoodporne, żaroodporne, do tworzyw sztucznych) konstrukcji dla budownictwa przemysłowego, obejmującej wykonawstwo urządzeń i prefabrykatów do wymiennikowni, kotłowni, stacji uzdatniania wody, oczyszczalni ścieków, instalacji wentylacyjnych, klimatyzacyjnych, odpylających, hydroforni i przepompowni, instalacji odsiarczania i odazotowania spalin, instalacji technologicznych sanitarnych, konstrukcji stalowych oraz elementów instalacji według indywidualnych projektów dostarczanych przez zamawiających. Zakłady produkcyjne Spółki, jako dostawcy, wspierają jednocześnie swoimi produktami jej działalność budowlano-montażową. Spółka ma własne laboratorium, posiadające uznanie Urzędu Dozoru Technicznego, stanowiące potwierdzenie spełnienia wymagań normy PN-EN ISO/IEC 17025, w którym wykonywane są badania niszczące i nieniszczące złączy spawanych oraz materiałów hutniczych. Personel wykonujący powyższe badania posiada wieloletnie doświadczenie, potwierdzone certyfikatami kompetencji stopnia 2, wg normy PN-EN ISO 9712.

Segment produkcji lekkiej dotyczy Frapol i stanowi podstawowy profil działalności tej spółki Grupy. Produkcja obejmuje urządzenia i elementy takie jak centrale wentylacyjno-klimatyzacyjne, rekuperatory, zintegrowany system klimatyzacji pomieszczeń czystych, pompy ciepła, systemy oddymiania i przeciwpożarowe, regulacji przepływu powietrza, tłumiki, kanały i kształtki, kratki, nawiewniki, czerpnie, wyrzutnie, czy układy sterowania w zakresie central i systemów wentylacyjno-klimatyzacyjnych. Produkty Frapol dedykowane są dla branży HVAC i mają zastosowanie zarówno w budynkach użyteczności publicznej (biurowce, hotele, apartamentowce, galerie handlowe, dworce, lotniska, placówki oświatowe), obiektach rekreacyjno-sportowych (hale sportowe, centra fitness, baseny, aquaparki), pomieszczeniach o najwyższych wymaganiach higienicznych (szpitale, zakłady farmaceutyczne, sale operacyjne, pomieszczenia aseptyczne, laboratoria), obiektach przemysłowych (magazyny, hale produkcyjne i montażowe, chłodnie), jak i w budownictwie mieszkaniowym (domy energooszczędne i pasywne, lokale mieszkalne i niemieszkalne). Klientami są inwestorzy krajowi i zagraniczni, głównie realizujący duże inwestycje. Frapol prowadzi szereg badań nad rozwiązaniami zwiększającymi energooszczędność i bezpieczeństwo produktów, a także dostosowującymi je do wymagań klientów. W ramach działalności badawczo-rozwojowej, w okresie sprawozdawczym, zostały przeprowadzone, między innymi, badania ogniowe dla produktów przeciwpożarowych, badania central wentylacyjnych w zakresie kompatybilności elektromagnetycznej i właściwości mechanicznych, badania algorytmów antyzamrozeniowych rekuperatorów, a także badania instalacji pilotażowej systemu nZEB. Efektem prac badawczych jest opracowanie wielu innowacyjnych rozwiązań w zakresie wentylacji, klimatyzacji i ogrzewania budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych jedno- i wielorodzinnych.

Segment pozostałej działalności obejmuje usługi realizowane przez funkcjonujący w Spółce Zakład Sprzętu i Transportu, Dział Techniczno-Eksploatacyjny oraz Dział Zapewnienia Jakości i

Spawalnictwa oraz przez Pion Serwisowy Frapol, skierowane zarówno do klientów instytucjonalnych, jak i indywidualnych. W tym obszarze działalności, Grupa prowadzi, między innymi, badania złączy spawanych oraz działalność szkoleniową, organizując kursy spawalnictwa oraz egzaminy spawaczy, pozwalające zdobyć wiedzę teoretyczną i praktyczną oraz umiejętności manualne, zdać egzamin i uzyskać uprawnienia, kwalifikujące spawaczy do wykonywania połączeń spawanych na terenie Unii Europejskiej, a także świadczy usługi wynajmu środków sprzętowo-transportowych Instal Kraków. Segment ten obejmuje również usługi serwisowe świadczone przez Frapol, w zakresie własnych instalacji wentylacji i klimatyzacji oraz dodatkowo, na zlecenie podmiotów zarządzających budynkami użyteczności publicznej, w zakresie rozwiązań innych producentów.

Tabela 1. Usługi i produkty dostarczane przez Grupę Kapitałową w poszczególnych segmentach operacyjnych

Segment	Usługi i produkty w segmentach
Segment budowlano-montażowy [Instal Kraków, Frapol, BTH]	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wykonanie „pod klucz” obiektów przemysłowych, handlowych, sportowych, użyteczności publicznej, ▪ wykonanie specjalistycznych instalacji dla sektora energetycznego, to jest odsiarczania, odazotowania, odpopielania, odżużlenia, transportu pneumatycznego, przygotowania powietrza, obróbki wody i oczyszczania ścieków, instalacji olejowych, ▪ wykonawstwo i modernizacje oczyszczalni ścieków komunalnych i zakładowych, ▪ wykonawstwo suszarni osadów oraz instalacji termicznej przeróbki odpadów, ▪ wykonawstwo i modernizacje zakładów uzdatniania wody dla celów komunalnych i przemysłowych, wykonawstwo ujęć wody, ▪ wykonawstwo i modernizacje stacji demineralizacji wody, ▪ wykonawstwo instalacji produkcji ozonu i ozonowania wody, pompowni i chlorowni, ▪ wykonawstwo instalacji technologicznych, sanitarnych i przemysłowych, ▪ wykonawstwo stacji redukcyjnych gazów technicznych i gazu ziemnego, ▪ wykonawstwo wymiennikowni i kompaktowych węzłów cieplnych, kotłowni gazowo-olejowych, systemów wykorzystania biogazu, ▪ wykonawstwo sieci cieplnych z rur preizolowanych, ▪ wykonawstwo instalacji sprężonego powietrza, próżni, transportu pneumatycznego, ▪ dostawa oraz montaż instalacji wentylacji i klimatyzacji w obiektach przemysłowych i użyteczności publicznej oraz mieszkalnych.
Segment deweloperski [Instal Kraków]	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sprzedaż mieszkań i lokali niemieszkalnych (miejsca postojowe, garaże, komórki lokatorskie i lokale usługowe) w ramach zrealizowanych projektów deweloperskich, obejmujących osiedla mieszkaniowe, ▪ zarządzanie i wynajem lub dzierżawa posiadanych nieruchomości.
Segment zagraniczny [Instal Kraków, Frapol]	<ul style="list-style-type: none"> ▪ remonty oraz montaż urządzeń i instalacji technologicznych w elektrowniach i zakładach przemysłowych, ▪ montaż instalacji klimatyzacji i wentylacji, ▪ montaż instalacji ogrzewania i innych instalacji sanitarnych, ▪ montaż centrali cieplnych, ▪ montaż instalacji gazów technicznych, ▪ montaż i prefabrykacja konstrukcji stalowych, ▪ prace spawalnicze, ▪ usługi mechanicznej obróbki odlewów żeliwnych.

<p>Segment produkcji ciężkiej [Instal Kraków]</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zbiorniki magazynowania, silosy, ▪ zgarniacze osadu i mieszadła prętowe, ▪ wymienniki różnych konstrukcji, ▪ elementy instalacji wentylacyjnych, klimatyzacyjnych, odpylających, ▪ elementy instalacji odsiarczania i odazotowania spalin, ▪ maszyny i urządzenia dla różnych procesów technologicznych, ▪ rurociągi i urządzenia do transportu mediów, ▪ konstrukcje nośne i wsporcze, ▪ bariery ochronne, podesty i drabiny, ▪ elementy instalacji według indywidualnych projektów.
<p>Segment produkcji lekkiej [Frapol]</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ centrale wentylacyjne (dobór centrali do indywidualnych potrzeb, produkcja, montaż i uruchomienie urządzeń), ▪ centrale basenowe, ▪ centrale wentylacyjno-klimatyzacyjne CLEANROOM, ▪ szafy klimatyzacyjne FRAMEDIC dla pomieszczeń o najwyższych wymogach higienicznych jak: sale operacyjne, pozostałe pomieszczenia aseptyczne w budynkach służby zdrowia oraz laboratoria w zakładach farmaceutycznych, optycznych i elektronicznych, ▪ centrale podwieszane AF MINI, ▪ centrale rekuperacyjne typu ONYX, ▪ centrale Zenith, ▪ aparaty grzewczo-wentylacyjne z nagrzewnicą wodną wraz z osprzętem, ▪ regulatory VAV oraz CAV, ▪ system przewodów oddymiających typu PD obsługujących jedną strefę pożarową, ▪ przeciwpożarowe klapy odcinające do instalacji oddymiających i budownictwa mieszkaniowego o przekroju kołowym i prostokątnym, ▪ zawory przeciwpożarowe, ▪ klapy zwrotne, ▪ kanały i kształtki o przekroju prostokątnym i kołowym, ▪ tłumiki akustyczne prostokątne i kołowe, ▪ kratki wentylacyjne nawiewne oraz wywiewne stalowe i z aluminium, nawiewniki stropowe, nasadki regulacyjne do kratki i nawiewników, ▪ urządzenia regulujące i zakańczające układy wentylacyjne takie jak : podstawy dachowe, przepustnice do regulacji, czerpnie ścienne i dachowe, wyrzutnie ścienne i dachowe, wywietrzaki dachowe, króćce brezentowe, drzwi powietrzno-szczelne, okapy, ▪ sufitowe nawiewniki wirowe, ▪ nawiewniki, kratki, ▪ serwis instalacji wentylacji i klimatyzacji.
<p>Segment pozostałej działalności [Instal Kraków, Frapol]</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wynajem środków sprzętowo-transportowych, ▪ bieżące naprawy elektronarzędzi oraz sprzętu spawalniczego, ▪ prowadzenie szkoleń oraz egzaminów kwalifikacyjnych spawaczy, ▪ wykonywanie badań złączy spawanych w Laboratorium spawalniczym Spółki, ▪ kursy spawalnictwa oraz egzaminy sprawdzające, ▪ badania niszczące i nieniszczące złączy spawanych, ▪ odbiory jakościowe wyrobów (zbiorniki ciśnieniowe, konstrukcje stalowe), ▪ serwis gwarancyjny i pogwarancyjny instalacji wentylacji i klimatyzacji.

Tabela 2. Struktura przychodów segmentów operacyjnych Grupy za 2019 rok (dane w tys. zł)

Segment budowlano-montażowy	Segment deweloperski	Segment zagraniczny	Segment produkcji lekkiej	Segment produkcji ciężkiej	Segment pozostałej działalności
145 675	125 337	64 714	91 185	6 259	8 373
33,0	28,4	14,7	20,6	1,4	1,9

W branży budowlanej, w zakresie dotyczącym działalności Grupy Kapitałowej, występuje duża konkurencja i rywalizacja o pozyskanie zamówień. W sektorze produkcji przemysłowej istnieje wiele podmiotów oferujących wyroby stalowe dla budownictwa przemysłowego, co powoduje konieczność przyjmowania niższych marż. Znaczącym, niesprzyjającym czynnikiem, jest ciągły wzrost cen materiałów i niedobór na rynku podwykonawców oraz pracowników fizycznych (monterów, spawaczy, ślusarzy, tokarzy). Powyższe czynniki wpływają na wzrost kosztów produkcji, powodując konieczność oferowania usług po wyższych cenach i utrudniając konkurencję. Atutem Grupy jest wieloletnie doświadczenie, poparte licznymi referencjami, stanowiącymi warunek konieczny rywalizacji o zamówienia, w szczególności publiczne, jak również umiejętność właściwej, konkurencyjnej wyceny. Wzrost konkurencyjności Grupa Kapitałowa osiąga poprzez oferowanie specjalistycznych usług, konstrukcji i innych produktów, bazując na wysoko wykwalifikowanej i wyspecjalizowanej, doświadczonej kadrze pracowników oraz posiadaniem parku maszynowym. Obszerny zakres otrzymanych certyfikatów, uprawnień i dopuszczeń powoduje, że możliwa jest realizacja szerokiego asortymentu konstrukcji i urządzeń, których niejednokrotnie nie może produkować wielu lokalnych konkurentów, zaś atutem Grupy jest jakość uzyskiwanych wyrobów. Dla klientów spoza sektora publicznego czynnikiem determinującym wybór oferty jest nie tylko cena, ale też znajomość wykonawcy, jego renoma, posiadane doświadczenie i uprawnienia potwierdzone odpowiednimi dokumentami i certyfikatami, w tym referencje od wcześniejszych zleceniodawców, co w pewnym stopniu daje możliwość podnoszenia rentowności w zakresie danego zamówienia. Posiadanie własnego laboratorium umożliwia samodzielne wykonywanie specjalistycznych badań wytworzonych konstrukcji stalowych, bez konieczności korzystania z tego typu usług podmiotów trzecich, co skutkuje samowystarczalnością w procesie ich produkcji.

Z kolei rynek wentylacji i klimatyzacji, na przestrzeni ostatniego 10-lecia, charakteryzował się bardzo dynamicznym wzrostem. Dotyczy to zarówno zwiększenia ilości podmiotów działających w branży, jak i wartości potencjału rynku. Niezbędne okazało się wyjście do klienta z pełną ofertą, umożliwiającą kompleksową realizację inwestycji, to jest obejmującą produkcję, serwis, montaż. Wysoka jakość produktów oraz obsługa posprzedażowa (serwis gwarancyjny i pogwarancyjny) skutkują dynamicznym wzrostem sprzedaży w ciągu ostatnich lat.

W obszarze działalności deweloperskiej, na krakowskim, pierwotnym rynku mieszkań nadal mamy do czynienia z bardzo dużym popytem, któremu sprzyjają warunki gospodarcze, w tym rosnące pensje, malejące bezrobocie oraz niskie stopy procentowe. Niemniej, wskutek zmniejszającej się liczby terenów możliwych do realizacji zabudowy mieszkaniowej, kurczących się zasobów w „bankach ziemi” podmiotów realizujących inwestycje oraz znacznego wzrostu cen gruntów i materiałów budowlanych, zauważalna jest presja cenowa, która stawać się będzie bardziej odczuwalna. Spółka stara się przyciągać zainteresowanie jakością wykonania, standardem wspólnych przestrzeni, zagospodarowaniem terenów zielonych oraz wewnątrzsiedlowej komunikacji. Niewątpliwie najistotniejszym czynnikiem jest utrzymująca się dobra koniunktura w branży deweloperskiej.

Grupa Kapitałowa uwzględniła w strategii biznesowej oraz we wdrożonych politykach i procedurach aspekty środowiskowe i społeczne oraz własne cele w tym zakresie. Pomimo zakłóceń w fazie realizacji, związanych z procesem budowlanym, w ostatecznym rozrachunku, jej działalność wpływa na poprawę stanu środowiska, a także komfortu i jakości życia społeczności lokalnych, o czym mowa bliżej w częściach E.8 oraz S.9 Sprawozdania.

Stosowanie opisanego modelu biznesowego przynosi ponadto pozytywne efekty finansowe. Grupa Kapitałowa nigdy, w swojej długoletniej historii, nie zakończyła w ujęciu skonsolidowanym roku obrotowego stratą finansową. W ostatnich latach nastąpił znaczny wzrost skali działalności, zawarte zostały umowy o największej w historii Grupy wartości, a zdobyte przy ich realizacji doświadczenie procentuje w kolejnych, wykonywanych zadaniach.

W przyjętym modelu biznesowym, działalność Grupy jest uzależniona od dostawców towarów/usług. Zarówno podwykonawcy, jak i dostawcy urządzeń oraz materiałów, weryfikowani są przed rozpoczęciem realizacji zadania, tak pod kątem sytuacji finansowej, jak również jakości, terminowości, posiadanych certyfikatów, kwalifikacji kadry, przestrzegania przepisów ochrony środowiska, BHP i wdrożonych systemów zarządzania, a następnie poddawani wymaganym kontrolom na etapie wykonawstwa. W segmencie deweloperskim realizacja danego projektu, począwszy od fazy projektowej, do momentu uzyskania decyzji o pozwoleniu na użytkowanie, odbywa się z wykorzystaniem potencjału osób trzecich, zatrudnianych po przeprowadzeniu procedury oceny i wyboru ofert, z uwzględnieniem kryterium ceny. Projektowanie powierzane jest każdorazowo wybranemu, doświadczonemu, posiadającemu wymagane uprawnienia podmiotowi, świadczącemu usługi projektowe, a budowa obiektów realizowana przez profesjonalny podmiot, w systemie generalnego wykonawstwa, z zastrzeżeniem konieczności uzyskania każdorazowo zgody na dalsze podzlecenie podwykonawcom części prac. Grupa dąży do tego, aby dostawcą instalacji wentylacji i klimatyzacji dla generalnych wykonawców była przede wszystkim spółka zależna Frapol sp. z o.o., a jej montaż realizowała spółka BTH Instalacje sp. z o.o. Sprzedaż natomiast realizowana jest przez wyodrębnioną komórkę organizacyjną Instal Kraków.

Poszczególne kwestie związane z łańcuchem dostaw, w tym jego wpływ na odpowiednie aspekty działalności Grupy Kapitałowej, zostały bliżej opisane w odnośnych częściach niniejszego Sprawozdania.

Strategia

Misją Grupy Kapitałowej jest realizacja inwestycji budowlanych, w tym przedsięwzięć deweloperskich i produkcja konstrukcji dla budownictwa przemysłowego oraz instalacji wentylacji i klimatyzacji, przy wykorzystaniu zaawansowanych technologii, które będą przyjazne dla środowiska naturalnego oraz w sposób zapewniający wysoką jakość, bezpieczeństwo, komfort użytkowania i satysfakcję klientów, z poszanowaniem praw i interesów wszystkich grup interesariuszy.

Swoją **wizję** działalności Grupa określa poprzez konsekwentne budowanie wizerunku partnera godnego zaufania, budzącego zadowolenie ze współpracy, charakteryzującego się zrównoważonym rozwojem, systematycznie i planowo dbającego o środowisko oraz troszczącego się o bezpieczeństwo pracy i życia ludzi.

Strategia Grupy znajduje wyraz we wdrożonych politykach i procedurach omówionych w dalszych częściach Sprawozdania oraz w efektach działalności, w tym efektach finansowych, które uwzględniane są zarówno z perspektywy własnej, jak i wszystkich grup interesariuszy. W miejsce prostych, zmierzonych celów, Grupa Kapitałowa formułuje zamierzenia koncentrujące się między innymi na wzroście, w tym w szczególności wzroście wartości dla akcjonariuszy, doskonaleniu, ulepszaniu oraz zwiększaniu udziału w rynku. Cele zdefiniowane w oparciu o strategię zbudowaną w taki sposób pozwalają na elastyczność w zakresie zarządzania i formułowania oczekiwań wobec pracowników, a jednocześnie stwarzają warunki do kwantyfikacji działań operacyjnych oraz obiektywnego pomiaru stopnia realizacji działań rozwojowych.

Strategia Grupy Kapitałowej związana jest z kontynuacją działalności w sektorze budownictwa (na rynku krajowym i zagranicznym), w tym w branży deweloperskiej (na rynku lokalnym) i HVAC, z uwzględnieniem równoległego rozwoju poszczególnych segmentów operacyjnych, który jest istotnym czynnikiem, umożliwiającym stabilny rozwój całej Grupy, w perspektywie zarówno krótko-, jak i długoterminowej, jak również aspektów społecznej odpowiedzialności. Strategia ta obejmuje następujące cele:

1. Wzrost przychodów ze sprzedaży i zysku w stosunku do roku poprzedniego;
2. Zwiększenie udziału w rynku usług budowlano-montażowych, związanych z budową i modernizacją sektora energetycznego (elektrowni, elektrociepłowni), służących poprawie stanu lub ochronie środowiska naturalnego oraz efektywności energetycznej, polegających między innymi na wykonaniu instalacji oczyszczania spalin (odsiarczania i odazotowania), jak również specjalistycznych obiektów i instalacji gospodarki około-blokowej, takich jak instalacje wytwarzania i transportu sprężonego powietrza, oczyszczania ścieków, uzdatniania wody, magazynowania i transportu gospodarki paliwowej, w tym oleju lekkiego i ciężkiego, instalacji odpopielenia i sorbentu, odzulfiania, nawęglania oraz instalacji kanałów spalin;

3. Umocnienie pozycji generalnego wykonawcy w zakresie inwestycji związanych z:
 - budową nowoczesnych instalacji przemysłowych, mających w szczególności na celu zmniejszenie szkodliwego wpływu przedsiębiorstw na zdrowie ludzi i środowisko lub poprawę efektywności energetycznej,
 - inwestycjami w komunalną gospodarkę wodno-ściekową i odpadową, współfinansowanymi ze środków UE, przyznawanymi w ramach odpowiednich Programów Operacyjnych;
4. Zwiększenie udziału, w krajowym rynku, sprzedaży urządzeń i instalacji wentylacyjnych i klimatyzacyjnych Frapol, w tym poprzez unowocześnienie już sprzedawanych produktów oraz stworzenie nowych;
5. Zwiększenie udziału w regionalnym rynku inwestycji deweloperskich, poprzez budowę kolejnych osiedli mieszkaniowych, z wykorzystaniem bezpiecznych, przyjaznych środowisku, nowych technologii i proekologicznych rozwiązań oraz wzrost sprzedaży lokali mieszkalnych;
6. Zwiększenie wykorzystania potencjału wytwórczego zakładów produkcyjnych, poprzez wzrost produkcji wysoko przetworzonego produktu oraz urządzeń dla sektora energetycznego i ochrony środowiska (np. urządzenia dla oczyszczalni ścieków, zbiorniki, kanały spalin dla energetyki), znalezienie seryjnego produktu, utrzymanie na obecnym poziomie lub zwiększenie udziału w zadaniach realizowanych w segmencie budowlano – montażowym;
7. Utrzymanie kadry o kluczowych kompetencjach, to jest wykwalifikowanych i doświadczonych pracowników, zapewniających możliwość realizacji celów.
8. Elementem strategii Grupy Kapitałowej jest:
 - stały wzrost jakości produktów i usług,
 - stały wzrost innowacyjności produktów Frapol, w tym prowadzenie badań nad unowocześnieniem i poszerzeniem gamy produktów, zwiększeniem ich energooszczędności, wydajności i bezpieczeństwa, a także komfortu użytkowania, ciągła modernizacja parku maszynowego i uruchamianie nowych linii technologicznych,
 - terminowa realizacja umów z klientami,
 - utrwalanie wizerunku wiarygodnego wykonawcy, dewelopera i partnera, z uwzględnieniem uczciwych i zgodnych z prawem działań marketingowych,
 - minimalizacja negatywnego oddziaływania na środowisko,
 - eliminacja wypadków przy pracy wśród pracowników Grupy Kapitałowej,
 - zapewnienie bogatej oferty w obszarze działalności deweloperskiej, poprzez realizację co najmniej dwóch projektów równocześnie, odpowiadających zróżnicowanym wymaganiom klientów,
 - zaangażowanie w realizację trudnych projektów, obejmujących wykonanie wysokospecjalistycznych robót i wykorzystanie nowych technologii, stanowiących z jednej strony szansę na pozyskanie zleceń o wyższej rentowności, a z drugiej na zwiększenie doświadczenia i kompetencji pracowników Spółki,
 - zapewnienie transferu wiedzy pracownikom mniej doświadczonym, przez ich bardziej doświadczonych kolegów.

Kluczowe niefinansowe wskaźniki efektywności

Tabela 3. Kluczowe niefinansowe wskaźniki efektywności

Opis wskaźnika	2018	2019
Wskaźnik satysfakcji klienta w segmencie budowlano-montażowym - stosunek liczby otrzymanych przez Instal Kraków S.A. referencji do liczby złożonych w badanym okresie wniosków o ich wydanie, w odniesieniu do zakończonych w tym okresie umów w segmencie budowlano-montażowym x 100 [%]	50	67

Wskaźnik satysfakcji klienta w segmencie deweloperskim - stosunek liczby pozytywnych ocen procesu obsługi klienta w segmencie deweloperskim, do liczby pozyskanych ocen w ankietach ogółem x 100 [%]	96	98
Wskaźnik rotacji na stanowiskach dyrektorskich i kierowniczych - współczynnik zwolnień: stosunek liczby zwolnionych pracowników na stanowiskach dyrektorskich i kierowniczych do liczby zatrudnionych na takich stanowiskach ogółem w ostatnim dniu poprzedniego roku) x 100 [%]	13,53	13,01
Wskaźnik aktywności w sektorze energetycznym - udział sprzedaży Instal Kraków w zakresie umów związanych z inwestycjami w sektorze energetycznym w przychodach Spółki w segmencie budowlano-montażowym ogółem x 100 [%]	63,2	36,7
Wskaźnik aktywności w sektorze komunalnej gospodarki wodno-ściekowej - udział sprzedaży Instal Kraków w zakresie umów związanych z inwestycjami w sektorze komunalnej gospodarki wodno-ściekowej w przychodach Spółki w segmencie budowlano-montażowym ogółem x 100 [%]	25,5	51,8
Wskaźnik dynamiki sprzedaży w segmencie deweloperskim - stosunek liczby sprzedanych lokali mieszkalnych do liczby sprzedanych lokali mieszkalnych w roku poprzednim x 100 [%]	164,6	93
Wskaźnik dynamiki sprzedaży produktów Frapol na rynku HVAC - stosunek wartości sprzedaży w segmencie produkcji lekkiej, do wartości tej sprzedaży w roku poprzednim x 100 [%]	1,35	1,26
Wskaźnik wypadkowości pracowników (ilość wypadków/średnie zatrudnienie x 1000)	22,13	28,46
Udział przychodów ze sprzedaży urządzeń wentylacyjnych Frapol o najniższym oferowanym jednostkowym zużyciu energii, przeznaczonych do budynków mieszkalnych w przychodach ze sprzedaży urządzeń wentylacyjnych Frapol przeznaczonych do tego typu budynków ogółem x 100 [%]	16	14

Wartości kluczowych niefinansowych wskaźników efektywności wskazują na realizację przez Grupę Kapitałową jej założeń strategicznych, pomimo wykazywania pewnych różnic - w stosunku do roku 2018. Spadek wskaźnika aktywności Spółki w sektorze energetycznym jest następstwem zwiększenia w 2019 roku liczby ogłaszanych przetargów w sektorze gospodarki wodno-ściekowej i zwiększeniem zaangażowania Spółki w przedsięwzięcia z tego obszaru, co potwierdza wzrost wskaźnika aktywności Spółki w tym sektorze. W 2019 roku w obszarze zatrudnienia odnotowano w Grupie wyższy wskaźnik wypadkowości pracowników, co związane było z wystąpieniem większej liczby wypadków zakwalifikowanych do kategorii „pozostałe”, przy czym na niezmiennym poziomie udało się zachować poziom wypadkowości w działalności Grupy na terenie kraju. Z kolei niższy wskaźnik dynamiki sprzedaży w segmencie deweloperskim, w stosunku do roku 2018 r., nie jest następstwem spadku popytu na oferowane przez Spółkę lokale mieszkalne, a wynika z powszechnie występującego na runku deweloperskim zjawiska przesunięcia w czasie pomiędzy terminem zawarcia umów przedwstępnych/deweloperskich, a umów przenoszących własność lokali, co wynika z rozłożenia w czasie samego procesu inwestycyjnego oraz konieczności dochowania wymogów formalno-prawnych, warunkujących możliwość zawierania umów przeniesienia własności nieruchomości.

Ład zarządczy (G.2)

Struktura Grupy Kapitałowej i ład korporacyjny

G.2.1

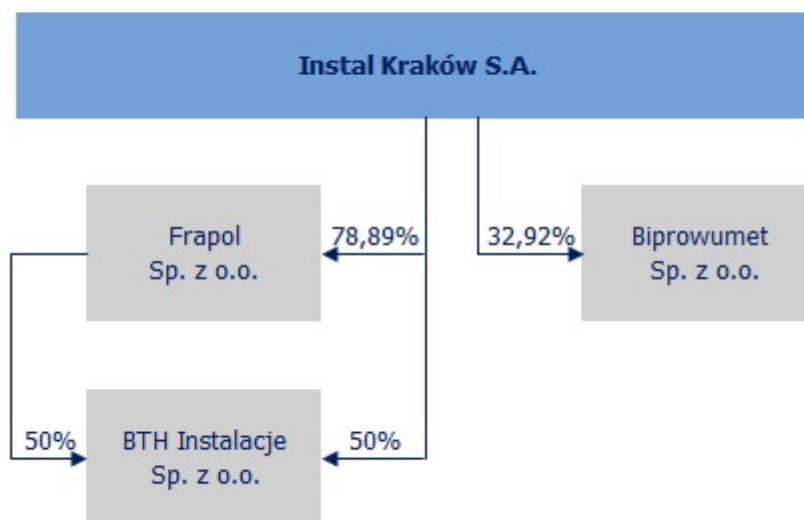
Grupę Kapitałową Instal Kraków S.A. tworzą:

- Instal Kraków S.A. - jednostka dominująca,
- Frapol sp. z o.o. – jednostka zależna (78,89% udziałów Instal Kraków),

- BTH Instalacje Sp. z o.o. – jednostka zależna (Instal Kraków i Frapol po 50% udziałów),
- Biprowumet Sp. z o.o. – jednostka stowarzyszona (32,92% udziałów Instal Kraków).

Spółka Biprowumet Sp. z o.o. z siedzibą w Krakowie jest wyłączona z konsolidacji i tym samym nie została objęta niniejszym Sprawozdaniem.

Struktura organizacyjna Grupy Kapitałowej Instal Kraków S.A.

Organami w każdej ze spółek Grupy jest:

- Zarząd, który prowadzi sprawy danej spółki i reprezentuje ją na zewnątrz,
- Rada Nadzorcza, sprawująca nadzór nad działalnością danej spółki, we wszystkich jej dziedzinach,
- odpowiednio, Walne Zgromadzenie lub Zgromadzenie Wspólników, wykonujące nadzór właścicielski.

Zarządy spółek Grupy sprawują stały nadzór operacyjny nad realizowanymi przez nie projektami, we wszystkich obszarach działalności tych podmiotów. W Radzie Nadzorczej każdej ze spółek zależnych, członkiem jest co najmniej jeden przedstawiciel organu zarządzającego Spółki.

Dwie spółki Grupy, to jest Instal Kraków oraz Frapol, posiadają wyodrębnione, następujące oddziały:

- Instal Kraków: oddział w RFN z siedzibą w Moers,
- Frapol: oddział w RFN z siedzibą w Moers oraz oddział z siedzibą w Warszawie.

Wobec akcjonariuszy Spółki, Grupa prowadzi politykę uczciwego i rzetelnego informowania o bieżącej kondycji. Stałe wypełnianie obowiązków, jakie nałożone są na spółki publiczne, w zakresie cyklicznego przekazywania do publicznej wiadomości sprawozdań finansowych oraz informowania o istotnych zdarzeniach w Grupie, powoduje zwiększenie przejrzystości i ułatwia akcjonariuszom podejmowanie decyzji inwestycyjnych. Spółki zależne są zobowiązane w należyty sposób, w tym zgodny z obowiązującymi w Grupie Kapitałowej wewnętrznymi regulacjami, przekazywać Instal Kraków wszelkie informacje wymagające publikacji, zapewniając Spółce możliwość wywiązania się z tego obowiązku zgodnie z przepisami prawa.

Spółka przyjęła zbiór zasad ładu korporacyjnego, określony w „Dobrych Praktykach Spółek Notowanych na GPW 2016” i stosuje prawie 90% zasad w nim zawartych, w tym niemal wszystkie z rozdziałów „Polityka informacyjna i komunikacja z inwestorami” oraz „Walne zgromadzenie i relacje z akcjonariuszami”. W zakresie zasad, od których stosowania odstąpiła, zgodnie z regułą „comply or explain”, dokonywane jest stosowne wyjaśnienie. Spółka systematycznie, w raportach rocznych, przekazuje informacje w przedmiocie ładu korporacyjnego.

Informacje bieżące, poufne i okresowe podawane są do publicznej wiadomości terminowo i zgodnie z przepisami prawa oraz obowiązującymi w Grupie Kapitałowej „Indywidualnymi Standardami Raportowania”. Wspomniany dokument pełni rolę pomocniczą, wspomagającą, w zapewnieniu niezwłocznego raportowania informacji poufnych, ich właściwej identyfikacji i zachowania poufności do czasu publikacji w przypadku zaistnienia konieczności opóźnienia podania do publicznej wiadomości, a także w zakresie raportowania o innych zdarzeniach niż stanowiące informacje poufne. Zawiera on także, obok określenia zasad postępowania i środków zapewniających ich realizację, otwarty, przykładowy i pomocniczy katalog zdarzeń, które w przypadku zaistnienia mogą stanowić informację poufną. Niemniej jednak, niezależnie, poszczególne okoliczności są na bieżąco identyfikowane, monitorowane oraz kwalifikowane w oparciu o definicję określoną w art. 7 Rozporządzenia MAR.

Powyższe umożliwia akcjonariuszom dostęp do informacji o Spółce, jej działaniach, planach oraz osiągniętych wynikach finansowych.

Certyfikowane systemy zarządzania

G.2.2

W Grupie Kapitałowej zostały wdrożone, są utrzymywane i systematycznie nadzorowane, następujące certyfikowane systemy zarządzania:

- system zarządzania jakością według normy PN-EN ISO 9001:2015, wdrożony w dwóch spółkach Grupy: Instal Kraków oraz Frapol, spełniający dodatkowo w Instal Kraków wymagania NATO dotyczące zapewnienia jakości w projektowaniu, rozwoju i produkcji AQAP 2110:2016,
- system zarządzania środowiskowego według normy PN-EN ISO 14001:2015, wdrożony w dwóch spółkach Grupy: Instal Kraków oraz Frapol,
- system zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy według normy PN-N-18001:2004, wdrożony w dwóch spółkach Grupy: Instal Kraków oraz Frapol.

Wyżej wymienione systemy zarządzania składają się w obu spółkach na Zintegrowany System Zarządzania (dalej również odpowiednio „ZSZ”).

Spółka BTH przyjęła do stosowania Politykę Zintegrowanego Systemu Zarządzania Instal Kraków oraz zobowiązała się przestrzegać zasad tej polityki i kierować się jej celami, w zakresie i przy pomocy procedur odpowiednich do skali i profilu działalności tej spółki. Z uwagi na rozmiar działalności BTH, w organizacji tej jednostki nie zostały wdrożone, w wymagany dla celów certyfikacji sposób i w wymaganym zakresie, poszczególne systemy zarządzania i procedury nimi objęte. Koszty wdrożenia i utrzymywania przedmiotowych systemów przewyższają w przypadku tej spółki korzyści z tego płynące.

Spełnienie wymagań powyższych norm i standardów jest potwierdzone następującymi certyfikatami:

- Certyfikat dla systemu zarządzania jakością wg PN-EN ISO 9001:2015, wydany przez TÜV NORD Polska Sp. z o.o. dla Instal Kraków, ważny do 13.06.2022 roku,
- Certyfikat dla systemu zarządzania środowiskowego wg PN-EN ISO 14001:2015, wydany przez TÜV NORD Polska Sp. z o.o. dla Instal Kraków, ważny do 13.06.2022 roku,
- Certyfikat dla systemu zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy wg PN-EN-18001:2004, wydany przez TÜV NORD Polska Sp. z o.o. dla Instal Kraków, ważny do 11.03.2021 roku,
- Certyfikat dla systemu zarządzania jakością, potwierdzający spełnienie wymagań ISO 9001:2015 oraz AQAP 2110:2016, wydany przez Centrum Certyfikacji Jakości Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie dla Instal Kraków, ważny do 05.07.2021 roku,
- Certyfikat dla systemu zarządzania jakością wg PN-EN ISO 9001:2015, wydany przez TÜV Rheinland Polska Sp. z o.o. dla Frapol, ważny do 22.09.2022 roku,
- Certyfikat dla systemu zarządzania środowiskowego wg PN-EN ISO 14001:2015, wydany przez TÜV Rheinland Polska Sp. z o.o. dla Frapol, ważny do 31.08.2020 roku,
- Certyfikat dla systemu zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy wg PN-EN-18001:2004, wydany przez TÜV Rheinland Polska Sp. z o.o. dla Frapol, ważny do 31.08.2020 roku.

Ponadto, w Spółce został opracowany i wdrożony, w ramach systemu zarządzania jakością wg normy PN-EN ISO 9001, certyfikowany przez DVS ZERT GmbH system Zakładowej Kontroli Produkcji (ZKP), zgodny z normą PN-EN 1090-1. System Zakładowej Kontroli Produkcji funkcjonuje również we Frapol, gdzie spełnia wymogi szeregu norm, a między innymi: PN-EN 15650:2010, PN-EN 12101-7:2012, PN-EN 12101-8:2012.

System kontroli wewnętrznej

G.2.3

Elementy systemu kontroli wewnętrznej w Grupie Kapitałowej stanowią działania nadzorcze realizowane przez Komitet Audytu, funkcjonujący w ramach Rady Nadzorczej Spółki, kontrole oraz okresowe badania i postępowania wyjaśniające w aspektach zarządzanych przez Zespoły ds. Etyki wraz z dyrektorami pionów organizacyjnych spółek Grupy (zagadnienia etyczne i praw człowieka) oraz audyty wewnętrzne i kontrole, w dwóch spółkach Grupy (Instal Kraków, Frapol), w obszarach objętych wdrożonym w tych spółkach ZSZ. W Radzie Nadzorczej każdej ze spółek zależnych członkiem jest co najmniej jeden przedstawiciel organu zarządzającego Instal Kraków, zapewniając w ten sposób stały nadzór nad działalnością danej spółki we wszystkich jej dziedzinach. Do kompetencji Komitetu Audytu należy w szczególności:

- monitorowanie procesu sprawozdawczości finansowej, w tym analiza okresowych sprawozdań finansowych oraz kontrolowanie terminowości poszczególnych etapów procesu sprawozdawczości finansowej, przedkładanie zaleceń mających na celu zapewnienie rzetelności procesu sprawozdawczości finansowej,
- przedstawianie Radzie Nadzorczej opinii i rekomendacji w zakresie oceny rocznych sprawozdań finansowych,
- analiza i przedstawianie Radzie Nadzorczej rekomendacji w zakresie oceny sprawozdań Zarządu z działalności Spółki oraz wniosków Zarządu co do podziału zysku i pokrycia strat w danym roku obrotowych,
- monitorowanie skuteczności systemów kontroli wewnętrznej, audytu wewnętrznego oraz zarządzania ryzykiem,
- monitorowanie wykonywania czynności rewizji finansowej,
- kontrolowanie i monitorowanie niezależności biegłego rewidenta i firmy audytorskiej, w szczególności w przypadku świadczenia przez firmę audytorską innych usług niż badanie.

System kontroli wewnętrznej funkcjonuje w oparciu o przepisy prawa oraz postanowienia obowiązujących w Grupie Kapitałowej wewnętrznych regulacji, w tym polityk, regulaminów, instrukcji, zarządzeń i procedur.

Istotnym elementem kontrolnym, zapewniającym rzetelność oraz przejrzystość sprawozdań finansowych Grupy, jest system informatyczny za pomocą którego prowadzone są księgi rachunkowe. W Grupie Kapitałowej stosowane są jednolite zasady rachunkowości, których poprawność weryfikowana jest przez pion finansowy Spółki. Sprawozdania finansowe podlegają badaniu przez niezależnego biegłego rewidenta.

W ramach funkcjonującego systemu kontroli wewnętrznej w strukturze organizacyjnej Spółki przewidziano stanowisko specjalisty w tym zakresie, działającego w wyodrębnionej komórce organizacyjnej i podległego bezpośrednio Dyrektorowi Generalnemu – Prezesowi Zarządu. Do obowiązków tej osoby należy między innymi wykonywanie analiz i monitoringu zagrożeń w procesach biznesowych i tworzenie na ich podstawie planów i programów instytucjonalnej kontroli wewnętrznej, planów i programów przeciwdziałania materializacji ryzyka powstania nieprawidłowości oraz planów i programów ewentualnych działań naprawczych, a także przeprowadzanie audytów wewnętrznych, badanie zgodności kontrolowanych operacji, stanów faktycznych i działalności poszczególnych komórek organizacyjnych z przepisami prawa, normami i obowiązującymi wewnętrznymi regulacjami. Zadaniem wspomnianego specjalisty jest również aktywne wsparcie Zarządu Spółki w organizacji odpowiedniego systemu szeroko pojętej kontroli wewnętrznej i systemu informacji ekonomicznej, w tym projektowanie i wdrażanie zatwierdzonych polityk, procedur i rozwiązań kontroli wewnętrznej.

W Instal Kraków oraz we Frapol, to jest w spółkach Grupy, w których wdrożono procedury ZSZ, zasady prowadzenia wewnętrznych audytów w obszarach objętych ZSZ określa procedura „Audyty

wewnętrzne”. Audyty te stanowią istotne narzędzie wspierające kontrolę w Grupie w aspektach uregulowanych ZSZ, w tym zarządzanie inherentnymi ryzykami. Program audytów wewnętrznych obejmuje wszystkie jednostki i komórki organizacyjne, mające wpływ na jakość, BHP oraz ochronę środowiska, a ich częstotliwość ustalana jest w oparciu o sprawozdania z wcześniejszych audytów, programy działań korygujących audytowanego, dane dotyczące jakości (protokoły kontroli, protokoły badań), protokoły kontroli stanu BHP oraz ewentualne reklamacje klientów. Audyt obejmuje trzy etapy:

- wstępną kontrolę dokumentów i wymagań,
- rozmowy z pracownikami odpowiedzialnymi za realizację działań objętych audytem,
- badanie praktyczne i zbieranie dowodów.

W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości, audytorzy sporządzają protokoły niezgodności. Niezgodności muszą być udokumentowane w sposób jednoznaczny i precyzyjny, poparte dowodami oraz przedstawione z odniesieniem do określonych wymagań norm lub dokumentów Zintegrowanego Systemu Zarządzania. Audytowany jest zobowiązany do określenia i realizacji działań korygujących, które prowadzone są do momentu osiągnięcia pozytywnego wyniku audytu.

Zarządzanie ryzykiem (G.3)

G.3.1 G.3.2

Zarząd Spółki stale monitoruje i analizuje wszelkie ryzyka strategiczne oraz operacyjne, zarówno te wewnętrzne, jak i zewnętrzne, mogące wywrzeć wpływ na działalność Grupy Kapitałowej lub zakłócić osiągnięcie założonych przez nią celów, a w szczególności celom tym zagrozić. Analogiczne czynności podejmują organy pozostałych spółek Grupy Kapitałowej.

Identyfikacji i oceny ryzyka dokonują również poszczególne jednostki organizacyjne Grupy, których działalność narażona jest na danego rodzaju ryzyko i współuczestniczą w zarządzaniu tym ryzykiem. Monitoring i zarządzanie ryzykiem, ograniczające wpływ niepewności na realizację celów organizacji, objęte są regulacjami wewnętrznymi, w tym instrukcjami i zarządzeniami, dotyczącymi zakresów działania poszczególnych jednostek.

W oparciu o Zintegrowany System Zarządzania, w obszarach nim objętych, zarządzanie ryzykiem w spółkach Grupy posiadających wdrożony ZSZ obejmuje: aspekty społeczne (stosunki z klientami, w tym monitoring poziomu satysfakcji klientów, bezpieczeństwo, w tym jakość produktów i ich zgodność z normami, odpowiedzialne prowadzenie marketingu aktywnego i pasywnego, wpływ na społeczność lokalną), środowiskowe, bezpieczeństwa i higieny pracy, uwarunkowania polityczne oraz lokalne uwarunkowania prawne. W Spółce zarządzanie to odbywa się między innymi zgodnie ze zintegrowaną procedurą ZSZ „Zarządzanie ryzykiem”, a we Frapol w oparciu o odpowiednie, poszczególne procedury dotyczące danego obszaru.

Proces zarządzania ryzykiem w Grupie Kapitałowej obejmuje jego identyfikację, analizę, nadzorowanie oraz redukowanie. W ramach identyfikacji, Grupa określa obszary występowania ryzyka, przyczyny i prawdopodobieństwo jego wystąpienia, zagrożenia i ich skutki w poszczególnych obszarach. W procesie analizy określa się między innymi wielkość ryzyka dla poszczególnych obszarów lub przedsięwzięć oraz typuje elementy ryzyka, mające największy wpływ na ryzyko całkowite. We Frapol przyjęto trzystopniową skalę oceny ryzyka: małe, dla którego nie trzeba podejmować działań, średnie, przy którym proces należy monitorować oraz duże, gdy należy podjąć działania. W Spółce przyjęto opisową metodę analizy, w której dokonywany jest podział ryzyka na akceptowalne i nieakceptowalne. W przypadku wystąpienia ryzyka nieakceptowalnego, osoba odpowiedzialna za dany obszar, w którym takie ryzyko zostało zidentyfikowane, przygotowuje propozycję działań obniżających je do poziomu akceptowalnego. Na tej podstawie podejmowane są stosowne decyzje i określone odpowiednie działania. Nadzorowanie oraz redukowanie ryzyka obejmuje zaplanowanie określonych działań związanych z obniżeniem ryzyka, przygotowanie zasobów do ich realizacji, przeprowadzenie działań redukujących ryzyko i określenie ich skuteczności. W obszarach objętych ZSZ działania te realizowane są przede wszystkim zgodnie z procedurami: „Zarządzanie ryzykiem” oraz „Działania korygujące” (we Frapol zgodnie z zapisami zawartymi w procedurach: „Identyfikacja aspektów środowiskowych oraz określenie ryzyk i szans” oraz „Działania korygujące”), określającymi zasady postępowania przy ich podejmowaniu, wykonywaniu i dokumentowaniu, począwszy od wykrycia

niezgodności lub zagrożenia jej wystąpieniem, poprzez analizę występujących niezgodności, do udokumentowanego skutecznego wdrożenia działań korygujących.

Dodatkowo, stosowne szczegółowe polityki, zasady i procedury przyjęte w Grupie, a opisane w dalszej części Sprawozdania, wspierają proces zarządzania objętymi nimi aspektami i inherentnymi ryzykami.

W obszarach objętych Sprawozdaniem, to jest w zakresie zagadnień społecznych, pracowniczych, środowiska naturalnego, poszanowania praw człowieka oraz przeciwdziałania korupcji, w wyniku przeprowadzonych analiz wewnętrznych oraz dialogu z interesariuszami, Grupa Kapitałowa zidentyfikowała jako istotne, następujące ryzyka, mogące potencjalnie, niekorzystnie wpłynąć na te zagadnienia:

1. Obszar społeczny:

- ryzyko niedotrzymania warunków zawartej z klientem umowy (nieterminowej realizacji zamówienia lub projektu),
- ryzyko zwrotu dotacji przez Frapol w przypadku niewłaściwego wydatkowania środków, nieosiągnięcia wymaganych rezultatów lub niespełnienia innych obowiązków, wskazanych w umowie o dofinansowanie realizowanego projektu badawczo-rozwojowego,
- ryzyko związane z jakością produktu lub usługi (wystąpienia wad, ich nieterminowego usunięcia),
- ryzyko nieetycznych działań pracowników Grupy Kapitałowej, dostawców towarów/usług oraz podmiotów sponsorowanych lub obdarowanych,
- ryzyko utraty zdolności wykonania przez dostawcę towarów/usług powierzonego zadania, w następstwie braku płatności ze strony spółki Grupy,
- ryzyko związane z relacjami: z klientem, kontrahentami, lokalną społecznością,
- ryzyko marketingu naruszającego prawa konsumenta w działalności deweloperskiej,
- ryzyko niezgodności związanych z niewłaściwym oznakowaniem produktów Grupy Kapitałowej,
- ryzyko naruszenia ochrony danych osobowych, to jest ryzyko naruszenia bezpieczeństwa, prowadzącego do przypadkowego lub niezgodnego z prawem zniszczenia, utraty, zmodyfikowania lub nieuprawnionego ujawnienia bądź dostępu do przetwarzanych danych osobowych.

2. Obszar pracowniczy:

- ryzyko związane z bezpieczeństwem i higieną pracy, a w szczególności ryzyko wypadków przy pracy (w szczególności przy pracach niebezpiecznych) i chorób zawodowych,
- ryzyko związane z naruszeniem zasad BHP przez dostawców towarów/usług,
- ryzyko związane z nieprzestrzeganiem zasady równego traktowania w zatrudnieniu,
- ryzyko utraty kluczowych pracowników oraz niepozyskania wykwalifikowanych, doświadczonych kandydatów,
- ryzyko niskiego poziomu motywacji, zaangażowania i efektywności po stronie pracowników (rutynowość działań),
- ryzyko braku wymiany wiedzy i doświadczeń pomiędzy pracownikami,
- ryzyko niewystarczających kompetencji po stronie pracowników,
- ryzyko pogorszenia wizerunku Grupy Kapitałowej jako pracodawcy.

3. Obszar środowiska naturalnego:

- ryzyko awarii oddziałujących na środowisko, w procesie produkcyjnym lub świadczenia usług,
- ryzyko zwiększenia ilości wytwarzanych odpadów (w Spółce w szczególności ponad limit określony posiadanym pozwoleniem na wytwarzanie odpadów),
- ryzyko związane z odpadami powstałymi w wyniku zakończenia cyklu życia produktów Frapol,
- ryzyko związane ze składowaniem i wykorzystywaniem w procesie produkcji substancji i preparatów niebezpiecznych,

- ryzyko związane ze wzrostem emisji szkodliwych gazów i pyłów do atmosfery, w szczególności ponad limit określony w posiadanym pozwoleniu na wprowadzanie gazów i pyłów z instalacji do powietrza,
 - ryzyko braku efektywności zużycia surowców i materiałów oraz zwiększenia materiałochłonności w procesach operacyjnych,
 - ryzyko zwiększenia spalania paliw kopalnych w transporcie wyrobów i w pracy ciężkiego sprzętu,
 - ryzyko niskiej efektywności energetycznej,
 - ryzyko związane ze wzrostem zużycia energii ze źródeł nieodnawialnych przez użytkowników produktów Frapol,
 - ryzyko związane z zanieczyszczeniem hałasem w wyniku użytkowania produktów Frapol,
 - ryzyko zwiększenia zużycia wody,
 - ryzyko nieodpowiedniego doboru dostawców towarów i usług, niestosujących się do zasad poszanowania środowiska oraz ryzyko naruszenia tych zasad przez wybrane podmioty.
4. Obszar poszanowania praw człowieka:
- ryzyko naruszenia praw pracowników,
 - ryzyko naruszenia praw człowieka w łańcuchu dostaw.
5. Obszar przeciwdziałania korupcji:
- ryzyko wystąpienia zachowań korupcyjnych w organizacji i w łańcuchu dostaw oraz związanych z tym konsekwencji.

Wymienione powyżej ryzyka, wraz z opisem zarządzania nimi, zostały omówione w odnośnych, dalszych częściach Sprawozdania. W zakresie niektórych z tych ryzyk, w Grupie Kapitałowej nie zostały wdrożone kompleksowe sposoby zarządzania, niemniej planowane jest w przyszłości opracowanie i stosowanie szczegółowych polityk w takich obszarach. Wymagane wyjaśnienia zostały zawarte odpowiednio w treści Sprawozdania.

Zarządzanie etyką (G.4)

G.4.1 G.4.4 G.4.5 G.4.6 G.4.7

Grupa Kapitałowa jest przekonana o wadze przestrzegania w swojej działalności obowiązujących przepisów prawa i własnych regulacji wewnętrznych oraz postępowania zgodnie z wyznaczonymi sobie standardami etycznymi. Jest też świadoma, że podstawę osiągnięcia pożądanej wydajności i jakości pracy, a także zaplanowanych efektów przedsięwzięć inwestycyjnych, stanowi również etyka działania organizacji, zarówno w stosunkach wewnętrznych, jak i na zewnątrz. Obowiązujący Kodeks Etyki Grupy Kapitałowej Instal Kraków S.A. (dalej również „Kodeks”) określa nadrzędne wartości, jakim Grupa hołduje oraz zasady postępowania, jakich zobowiązuje się przestrzegać. Stanowi on dla pracowników wzorzec zachowań w czynnościach i relacjach wewnątrz organizacji oraz w stosunku do klientów, innych kontrahentów, społeczności lokalnych i pozostałych interesariuszy, zarówno w obszarach biznesowych, jak i okołobiznesowych.

Za naczelną wartość uznawane są [zaufanie i wiarygodność](#), [prawość i uczciwość](#), [odpowiedzialność](#), [szacunek](#), [lojalność](#), [współpraca i partnerstwo](#). Wiążące wszystkich pracowników, z członkami organów spółek Grupy włącznie, zasady postępowania, obejmują między innymi obowiązek przestrzegania prawa, poszanowania praw człowieka, dbałości o bezpieczne i przyjazne środowisko pracy, w tym przeciwdziałania dyskryminacji, dbałości o wartości materialne i niematerialne Grupy Kapitałowej, troski o środowisko naturalne i dobre relacje ze społecznościami lokalnymi, uczciwości w działaniach marketingowych, czy też budowania pozytywnych relacji z klientami i partnerami biznesowymi.

W oparciu o postanowienia Kodeksu, każda ze spółek Grupy powołała dedykowany zagadnieniom etycznym Zespół ds. Etyki, odpowiedzialny między innymi za:

- planowanie i koordynację działań w obszarze tych zagadnień,

- wyjaśnianie wątpliwości,
- monitorowanie nowych zaleceń i wymogów branżowych,
- prowadzenie wewnętrznych postępowań wyjaśniających w sprawie zgłaszanych lub wykrytych naruszeń.

W zakresie zadań Zespołów ds. Etyki jest organizacja szkoleń, dotyczących Kodeksu oraz obowiązujących zasad, w formie warsztatów lub e-learningu (np. prezentacje, opracowania), czy też systemu pytań i odpowiedzi.

Treść Kodeksu podaje się do wiadomości pracowników i zapewnia do niego stały dostęp, za pośrednictwem wewnętrznych systemów komputerowych, a w odniesieniu do pracowników, których charakter pracy nie wiąże się z dostępem do komputera, za pośrednictwem bezpośredniego przełożonego, kierowniczego szczebla. Osoby zawierające pierwszą umowę dotyczącą zatrudnienia zaznajamiane są z treścią Kodeksu przez pracownika właściwego działu zajmującego się kwestiami kadrowymi. Pracownicy potwierdzają zapoznanie się z Kodeksem odpowiednio, poprzez zatwierdzenie w sposób wymagany przez dany system komputerowy, albo w przypadku osób nie mających w miejscu pracy dostępu do komputera lub osób nowozatrudnionych, przez złożenie podpisu pod odpowiednim oświadczeniem.

Za zarządzanie kwestiami etycznymi w Grupie odpowiadają dyrektorzy pionów organizacyjnych oraz Zespoły ds. Etyki. Pracownicy zgłaszają zdarzenia lub zachowania stanowiące naruszenie norm etycznych bezpośrednio przełożonemu lub przełożonemu wyższego szczebla, bądź do Zespołu ds. Etyki, poprzez bezpośrednie spotkanie, przesłanie wiadomości email na dedykowany adres lub skierowanie pisma. Nieprzestrzeganie zasad etycznego postępowania grozi konsekwencjami o charakterze porządkowym i dyscyplinarnym, włącznie z ewentualnym rozwiązaniem umowy łączącej pracownika z daną spółką Grupy włącznie, a w uzasadnionych przypadkach odpowiedzialnością karną.

Przyjęty Kodeks oraz objęte nim rozwiązania, w tym funkcjonujące Zespoły ds. Etyki i możliwość skorzystania przez pracowników z ich pomocy, także poprzez dokonanie stosownego zgłoszenia, stanowią system zarządzania ryzykiem nieetycznych zachowań w Grupie Kapitałowej i minimalizują je. Jak w każdej organizacji, w której znaczącą rolę odgrywa czynnik ludzki, w Grupie występuje ryzyko osobowe. Związane ono może być ze zbyt niską świadomością pracowników lub niewłaściwymi wzorcami postępowania oraz brakiem wiedzy w zakresie zachowań pożądanych i oczekiwanych, w tym wskutek niewystarczającej promocji takich zachowań oraz potencjalnych niedoskonałości zarządzania personelem w strukturze. Grupa Kapitałowa jest świadoma, że zachowania nieetyczne stwarzają sytuacje problemowe w przedsiębiorstwie i mogą prowadzić do konfliktu w miejscu pracy, a w konsekwencji do utraty reputacji (opinia złego pracodawcy) i trudności w zakresie zasobów ludzkich. W relacjach zewnętrznych, zachowania nieetyczne, w tym niezgodne z prawem, stwarzają ryzyko pogorszenia relacji biznesowych (niechęć ze strony kontrahentów do współpracy z podmiotem, który działa nieetycznie, nieuczciwie). W obszarze zgodności z prawem, program etyczny wspiera system kontroli wewnętrznej, opisany w części G.2.3. Sprawozdania. Grupa dąży do podnoszenia świadomości pracowników w zakresie niepożądanych lub oczekiwanych zachowań, w celu zapewnienia przestrzegania Kodeksu i krzewienia kultury poszanowania objętych nim standardów. Treść Kodeksu jest stale, łatwo dostępna dla pracowników.

Niezależnie od możliwości zgłaszania naruszeń prawa, procedur oraz standardów etycznych - w trybie przewidzianym w Kodeksie Etyki oraz Polityce Poszanowania Praw Człowieka - w 2019 roku wdrożono w Spółce dodatkowo „Procedurę anonimowego zgłaszania naruszeń prawa oraz obowiązujących w spółce Instal Kraków S.A. procedur i standardów etycznych” (dalej zwaną także „Procedurą zgłaszania naruszeń”). Przyjęcie powyższej procedury nastąpiło w wykonaniu obowiązku określonego w art. 97d ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych oraz niektórych innych ustaw. Niniejsza procedura określa:

- dodatkowy sposób anonimowego zgłaszania przez pracowników naruszeń prawa oraz obowiązujących w Spółce procedur i standardów etycznych,
- rodzaj działań następczych i zapobiegających naruszeniom,
- standardy ochrony osób dokonujących zgłoszenia naruszenia przed działaniami o charakterze represyjnym, dyskryminującym lub innymi rodzajami niesprawiedliwego traktowania oraz ochrony ich tożsamości, w tym także podmiotów, którym zarzuca się popełnienie naruszeń.

Pracownik, niezależnie od innych przyjętych w Spółce sposobów zgłaszania naruszeń, może dokonać anonimowo zgłoszenia naruszenia Prezesowi Zarządu, w formie listownej, na adres Spółki, umieszczając na kopercie adnotację „do rak własnych”. Po otrzymaniu zgłoszenia właściwy podmiot zobowiązany jest podjąć odpowiednie działania następcze tj. dokonać wstępnej weryfikacji zgłoszenia, przeprowadzić działania wyjaśniające, zlecić przeprowadzenie czynności kontrolnych, prewencyjnych, wyciągnąć konsekwencje wobec sprawcy naruszeń czy podjąć czynności wymagane powszechnie obowiązującymi przepisami prawa, w tym poinformować organa ścigania. Czynności następcze winny być dokonywane z poszanowaniem zasad bezstronności, wszechstronności oraz bez zbędnej zwłoki. Procedura ustanawia standardy ochrony „sygnalistów”, określając sankcję wobec osób podejmujących działania odwetowe, wprowadza ochronę prywatności i danych osobowych, w tym także osób, których dotyczy zgłoszone naruszenie, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oraz Polityką Bezpieczeństwa. Całość dokumentacji związanej ze zgłoszeniem naruszenia jest archiwizowana, w sposób zapewniający integralność i zachowanie poufności.

Ponadto mając na uwadze ryzyko nieetycznych działań dostawców towarów/usług, w tym generalnych wykonawców w obszarze inwestycji deweloperskich oraz związane z tym negatywne oddziaływanie na Spółkę, a także jej relacje z klientami, Spółka nakłada na swoich wykonawców, podwykonawców, dostawców i usługodawców, w zawieranych umowach, zobowiązanie do stosowania i przestrzegania standardów etycznych zgodnych z przyjętymi w Kodeksie, którego treść jest stale dostępna na stronie internetowej. W 2019 roku, w pozostałych spółkach Grupy, klauzula dotycząca poszanowania standardów etycznych w umowach z dostawcami towarów/usług nie była stosowana; w 2020 r. zostanie wprowadzona.

Tabela 4. Liczba szkoleń i skarg z zakresu etyki

Wskaźnik	2018	2019
Liczba szkoleń dedykowanych bezpośrednio zagadnieniom etycznym	0	0
Liczba skarg pochodzących z zewnątrz organizacji dotyczących naruszenia standardów etycznych	0	0
Liczba skarg pochodzących z wewnątrz organizacji dotyczących naruszenia standardów etycznych	0	2

Obie skargi dotyczące naruszenia standardów etycznych związane były z działaniami pracowników Spółki. W jednym przypadku przeprowadzone postępowanie wyjaśniające potwierdziło naruszenie, co skutkowało rozwiązaniem z pracownikiem umowy o pracę bez zachowania okresu wypowiedzenia; w drugim przypadku nie stwierdzono naruszeń.

Tabela 5. Odsetek (%) umów z kontrahentami Grupy, w których znalazła się klauzula nakładająca zobowiązanie do stosowania i przestrzegania standardów etycznych zgodnych z przyjętymi w Kodeksie

Wskaźnik	2019
Odsetek (%) umów z dostawcami towarów/usług z klauzulą dotyczącą poszanowania standardów etycznych*	75

* Wskaźnik liczony jako odsetek procentowy wartości umów, w których znalazła się klauzula odnosząca się do poszanowania standardów etycznych, w ogólnej wartości umów zawartych przez Grupę w 2019 r. z dostawcami towarów/usług.

Obszar środowiskowy (E)

Grupa Kapitałowa wywiera wpływ na środowisko w obszarze działalności operacyjnej oraz na etapie użytkowania wykonanych przez nią obiektów, instalacji, urządzeń.

Pomimo zakłóceń w fazie realizacji, związanych z procesem produkcyjnym i budowlanym, w ostatecznym rozrachunku działalność Grupy przyczynia się do poprawy stanu środowiska. Wykonywane przez Instal Kraków zamówienia w gospodarce wodno-ściekowej i energetyce przyczyniają się do poprawy warunków środowiska przyrodniczego i rozwoju sektora energetycznego w zakresie związanym z minimalizacją zużycia nieefektywnych źródeł energii przez mniejszych odbiorców oraz neutralizowaniem szkodliwej emisji do atmosfery (odazotowanie i odsiarczanie spalin, modernizacje elektrofiltrów). Spółka w swoim dorobku posiada bardzo dużą ilość zrealizowanych zamówień, mających znaczący, pozytywny wpływ na środowisko, jego ochronę oraz poprawę jego stanu, takich jak:

- instalacje odsiarczania spalin w elektrowniach,
- instalacje odazotowania spalin w elektrowniach,
- budowa nowych i modernizacja starych oczyszczalni ścieków, w oparciu o nowoczesne technologie oczyszczania ścieków,
- budowa nowych i modernizacja dotychczas użytkowanych stacji uzdatniania wody.

Frapol szeroko angażuje się w termomodernizację budynków użyteczności publicznej oraz wielorodzinnych budynków mieszkalnych, przyczyniając się do zmniejszenia energochłonności tych budynków, a tym samym ich negatywnego wpływu na środowisko.

Środowisko w jakim żyjemy ma bezpośredni wpływ na jakość naszego życia, dlatego też działalność Grupy Kapitałowej ma aspekt nie tylko ekonomiczny, ale również społeczny. Poprzez modernizację przez Instal Kraków oczyszczalni ścieków, wykonywanie instalacji dezodoryzacji, modernizację stacji uzdatniania wody, realizację instalacji zmniejszających zanieczyszczenie powietrza, czy też, przez wszystkie spółki Grupy, zadań wykorzystujących przyjazne dla środowiska, nowoczesne technologie, w zakresie obiektów takich jak szpitale, pływalnie, hale sportowe, szkoły, biurowce, działalność Grupy Kapitałowej przyczynia się również do poprawy jakości oraz komfortu życia i pracy ludzi. Produkty Frapol znalazły zastosowanie w ramach wielu inwestycji, które otrzymały prestiżowy, międzynarodowy certyfikat BREEAM, przyznawany przez BRE Global Ltd., będący certyfikatem ekologicznym i jednym z najbardziej znaczących i popularnych na świecie instrumentów oceny budynków pod względem wpływu na środowisko naturalne oraz użytkowników. Spośród takich realizacji z zastosowaniem produktów Frapol wymienić należy m.in.:

- projekt „The Park Warsaw”, obejmujący pierwszy w Polsce, samowystarczalny kampus biurowy klasy A, który otrzymał końcowy certyfikat BREEAM z oceną Excellent, przyznawaną wiodącym budynkom zrównoważonego rozwoju;
- Biurowiec „Wronia 31” (Warszawa), projekt „Zabłocie Business Park” (Kraków), projekt „Equal Business Park” (Kraków), Galeria Wroclavia (Wrocław);
- projekt „Business Garden Warszawa”, który otrzymał certyfikat LEED Platinum, potwierdzający zastosowanie energooszczędnych systemów wentylacji i oświetlenia w przyjaznych dla ludzi i środowiska biurach, o zwiększonym komforcie codziennej pracy.

W ramach realizacji projektu badawczo-rozwojowego pod nazwą „Opracowanie zintegrowanego systemu umożliwiającego precyzyjną kontrolę mikroklimatu w dużych obiektach użytkowych w celu spełnienia wymagań dotyczących budynków o niemal zerowym zapotrzebowaniu na energię (nZEB)”, Frapol pracował nad stworzeniem prototypów oraz w bieżącym roku wdroży do produkcji i sprzedaży urządzenia wchodzące w skład systemu umożliwiającego dużym obiektom użytkowym spełnienie wymagań definicji budynków o niemal zerowym zapotrzebowaniu na energię, to jest komponentów wykorzystujących szereg innowacyjnych rozwiązań mających na celu zwiększenie sprawności energetycznej systemów ogrzewania, wentylacji i klimatyzacji.

Z kolei realizowane przez Grupę Kapitałową osiedla mieszkaniowe powstają głównie na terenach przemysłowych, tworząc pożądane enklawy mieszkaniowe, co przyczynia się do rewitalizacji tych obszarów.

Zakres wpływu związanego z fazą użytkowania produktów Grupy Kapitałowej został opisany w części E.8 Sprawozdania.

Z drugiej strony, na Grupę znaczący wpływ wywierają również zewnętrzne procesy legislacyjne, a w szczególności prawodawstwo UE oraz zmiany w środowisku naturalnym, związane z globalnym ociepleniem klimatu. Konieczność dostosowania emisji szkodliwych gazów do atmosfery przez elektrownie i elektrociepłownie do coraz ostrzejszych norm, obowiązujących w UE i państwach członkowskich, Spółka postrzega jako szansę w kontekście wypełnienia portfela zleceń w segmencie budowlano-montażowym, podobnie jak dofinansowanie z funduszy strukturalnych UE projektów mających na celu poprawę stanu środowiska. Ocieplenie klimatu, skutkujące postępującym wzrostem średnich temperatur w okresach letnich, choć w skali globalnej jest zjawiskiem negatywnym, dla Grupy Kapitałowej może być korzystne poprzez zwiększenie popytu na produkty Frapol i usługi Grupy Kapitałowej w zakresie montażu systemów wentylacji i klimatyzacji, w których spółki Grupy się specjalizują.

Zidentyfikowane znaczące aspekty środowiskowe oraz istotne ryzyka, związane z poszczególnymi zagadnieniami w tym obszarze, zostały wyszczególnione i opisane w dalszych, odnośnych częściach Sprawozdania (E.1, E.2, E.3, E.5, E.6 i E.7), z uwzględnieniem szczegółowych działań minimalizujących zagrożenie. Ryzykami zidentyfikowanymi w obszarze środowiskowym Grupa Kapitałowa zarządza w sposób opisany w wyżej wymienionych podrozdziałach oraz w niniejszej, ogólnej części Sprawozdania – Obszar środowiskowy (E), w tym postępując w sposób określony we wskazanych, odpowiednich procedurach.

Polityka

Spółki Grupy Kapitałowej stale troszczą się o wizerunek podmiotów godnych zaufania i budzących zadowolenie ze współpracy, charakteryzujących się zrównoważonym rozwojem, systematycznie i planowo dbających o środowisko. W Kodeksie Etyki Grupa Kapitałowa przyjęła zobowiązanie poszanowania środowiska naturalnego, niezależnie od charakteru prowadzonej działalności oraz miejsca i rodzaju świadczonych usług, przestrzegania przepisów prawa oraz wewnętrznych regulacji i wymagań w tym zakresie oraz wymagania tego samego od swoich partnerów biznesowych, używania materiałów i surowców jak najmniej szkodliwych dla środowiska naturalnego, wytwarzania jak najmniejszej ilości odpadów, ograniczania emisji zanieczyszczeń oraz prowadzenia działalności w sposób jak najmniej uciążliwy dla sąsiadów.

System zarządzania środowiskowego, funkcjonujący w ramach Zintegrowanego Systemu Zarządzania (ZSZ) w dwóch spółkach Grupy (Instal Kraków i Frapol), spełnia wymagania normy PN-EN ISO 14001:2015. Instal Kraków zrealizował w tym zakresie założony w 2017 cel dostosowania systemu do wymogów wyżej wymienionej normy. Z uwagi na rozmiar działalności BTH, system ten nie został w organizacji tej jednostki wdrożony, w wymagany dla celów certyfikacji sposób i w wymaganym zakresie. Koszty wdrożenia i utrzymywania przedmiotowych systemów przewyższają w przypadku tej spółki korzyści z tego płynące. Spółka BTH przyjęła natomiast do stosowania Politykę ZSZ Instal Kraków oraz zobowiązała się przestrzegać zasad tej polityki, kierować się jej celami, w tym celami dotyczącymi omawianego zagadnienia, w zakresie i przy pomocy procedur odpowiednich do skali i profilu działalności tej spółki oraz podejmuje działania faktyczne zgodne z tymi regulacjami. Stąd podejście wszystkich spółek Grupy w niniejszym aspekcie należy uznać za jednolite i składające się politykę środowiskową Grupy Kapitałowej (dalej w treści Sprawozdania „Polityka środowiskowa”).

Przyjęta i stosowana polityka Zintegrowanego Systemu Zarządzania (dalej również „Polityka ZSZ”) określa, jako zasadniczy cel i zobowiązanie w obszarze środowiskowym, ciągle zmniejszanie szkodliwego wpływu na otoczenie, w zgodzie z obowiązującym prawem oraz dostarczanie takich wyrobów i usług, które są przyjazne środowisku naturalnemu.

Określone cele i zobowiązania w obszarze środowiskowym, Grupa Kapitałowa realizuje poprzez:

- racjonalne wykorzystywanie zasobów naturalnych, energii i paliw, wiedzy, techniki oraz kapitału,

- eliminowanie zagrożeń lub ich minimalizowanie, poprzez stosowanie nowoczesnych technologii, maszyn i urządzeń,
- modernizację urządzeń,
- zapewnienie świadomego i odpowiedzialnego działania wszystkich pracowników na rzecz ochrony środowiska, poprzez podnoszenie kwalifikacji i skuteczne motywowanie,
- prowadzenie dialogu z pracownikami i innymi zainteresowanymi stronami o przedsięwzięciach na rzecz ochrony środowiska,
- zapewnienie odpowiednich zasobów i środków, w celu realizacji zobowiązań wynikających z Polityki ZSZ,

a w Instal Kraków i Frapol, również poprzez doskonalenie procesów ZSZ i procedur nim objętych, w celu polepszenia jego skuteczności i osiągniętych efektów.

Szczegółowe cele i zadania Polityki środowiskowej oraz jej wyniki w poszczególnych obszarach oddziaływania zostały omówione w dalszych, odnośnych częściach Sprawozdania (E.1 – E.7).

Funkcjonowanie Polityki środowiskowej podlega stałemu nadzorowi wyznaczonych w strukturze organizacyjnej osób i jednostek, w tym w Instal Kraków i Frapol właściwych pełnomocników ds. systemu zarządzania środowiskowego, jak również ze strony Zarządów wszystkich spółek Grupy, których zobowiązaniem jest podejmowanie działań w kierunku doskonalenia ZSZ, wyznaczanie celów i zadań dla poszczególnych jednostek organizacyjnych oraz kontrola efektów ich realizacji. Celem procesu nadzoru jest zapewnienie zgodności działania z Polityką ZSZ, przepisami prawa oraz postanowieniami otrzymanych decyzji administracyjnych i realizacji zadań szczegółowych.

Identyfikacja aspektów środowiskowych

Zgodnie z ZSZ, środowisko to całe otoczenie, w którym Grupa działa, z uwzględnieniem powietrza, wody, ziemi, zasobów naturalnych, flory, fauny, ludzi i ich wzajemnych zależności.

Elementy działań Grupy Kapitałowej lub jej wyrobów i usług, które mogą wzajemnie oddziaływać ze środowiskiem podczas:

- realizacji prac budowlano-montażowych,
- eksploatacji instalacji Grupy Kapitałowej,
- realizacji prac w zakładach produkcyjnych,
- działalności w obszarze magazynów,
- działalności w obszarze administracji,
- działalności w obszarze Laboratorium Zakładowego Spółki,

stanowią aspekty środowiskowe, identyfikowane przez dyrektorów/kierowników jednostek organizacyjnych oraz kierowników realizowanych przez Grupę Kapitałową budów.

W spółkach, w których wdrożono ZSZ (Instal Kraków i Frapol) identyfikacja ta przebiega zgodnie z odpowiednią procedurą systemową, w każdym procesie operacyjnym opisanym w ZSZ. W Instal Kraków jest to regulacja „Identyfikacja aspektów środowiskowych oraz określenie szans i zagrożeń”, a we Frapol, analogiczna procedura „Identyfikacja aspektów środowiskowych oraz określenie ryzyk i szans”. Zgodnie z wyżej wymienionymi procedurami, aspekty, które mają lub mogą mieć istotny wpływ na środowisko, uznawane są za znaczące. Przyjęto, iż jeżeli istnieje ryzyko niespełnienia wymagań prawnych lub innych, odnoszących się do ocenianego aspektu środowiskowego lub jeśli ustalona suma parametrów liczbowych, na które składają się ocena (waga) potencjalnych negatywnych skutków - w skali od 1 do 3 oraz prawdopodobieństwo wystąpienia - w skali od 1 do 3, jest większa niż 4, aspekt ten traktowany jest jako znaczący. W oparciu o raport środowiskowy lub listę pytań kontrolnych kierownik jednostki organizacyjnej lub kierownik budowy identyfikują aspekty środowiskowe, które mogą nadzorować oraz te, na które mogą wpływać. Aspekty środowiskowe zidentyfikowane w poszczególnych jednostkach organizacyjnych w procesie opracowania i wdrożenia Zintegrowanego Systemu Zarządzania i ich ocena (dokonana w warunkach normalnych) zostały zebrane w formie tabelarycznej i stanowią bazę wiedzy wykorzystywaną przy ocenie aspektów środowiskowych w kolejnych zadaniach. Podlegają one przeglądowi, weryfikacji i aktualizacji, a także stanowią podstawę do dalszej, wymaganej identyfikacji przez osoby odpowiedzialne.

Na bieżąco, identyfikacja aspektów środowiskowych dokonywana jest przede wszystkim w trakcie okresowych przeglądów stanu środowiska, a także:

- na etapie przygotowania oferty/produkcji/przedsięwzięcia – z uwzględnieniem dokumentacji projektowej lub innej dostępnej dokumentacji dotyczącej realizowanego zadania, będącej między innymi podstawą do złożenia informacji o planowanym wytwarzaniu odpadów podczas realizacji;
- z chwilą zastosowania nowego rodzaju surowca lub materiału oraz nowej technologii, zarówno na etapie przygotowania produkcji/przedsięwzięcia, jak i na etapie realizacji.

W procesie identyfikacji Grupa Kapitałowa uwzględnia między innymi uwarunkowania prawne, w tym wynikające z prawa miejscowego, warunki lokalizacji, projekt budowlany, zaopatrzenie w media, wpływ na sąsiadów, możliwość konfliktów społecznych, możliwość awarii, postęp naukowo-techniczny, warunki wykonania i odbioru robót budowlanych.

Aspekty środowiskowe, ze szczególnym uwzględnieniem aspektów znaczących, takich jak: zużycie energii, paliw, wody, emisja ze stosowanych farb i lakierów, emisja do powietrza pyłów i gazów zawierających tlenki metali, spalanie gazu ziemnego w kotłowniach, spalanie paliw w silnikach samochodów i maszyn budowlanych, wytwarzanie odpadów i ścieków, sytuacje awaryjne, poddawane są analizie i stanowią podstawę formułowania oraz utrzymywania celów środowiskowych, a te osiągnęte są w wyniku realizacji wyznaczonych zadań.

Monitoring oraz działania korygujące

Sposób prowadzenia przez jednostki organizacyjne, w dwóch spółkach Grupy (Instal Kraków i Frapol), sterowania operacyjnego, w zakresie aspektów środowiskowych, określa w Instal Kraków procedura „Planowanie i nadzór nad działaniami operacyjnymi. Sterowanie operacyjne”, a we Frapol procedura „Sterowanie operacyjne”. Procedura odnosi się do znaczących aspektów środowiskowych i obowiązuje we wszystkich jednostkach organizacyjnych objętych Zintegrowanym Systemem Zarządzania w obszarze ochrony środowiska. Zgodnie z procedurą, właściwy pełnomocnik ds. ZSZ (w Spółce dodatkowo kierownik Działu BHP, Ochrony Środowiska i Ochrony P.poż.), są kompetentni i odpowiedzialni za:

- identyfikację operacji i działań związanych ze znaczącymi aspektami środowiskowymi zgodnie z Polityką ZSZ, celami i zadaniami,
- opracowywanie i utrzymywanie udokumentowanych procedur, instrukcji, rozwiązań organizacyjnych i/lub technicznych oraz zapewnienie, że tam, gdzie ich brak może prowadzić do odstępstw od Polityki ZSZ w obszarze ochrony środowiska, a także od celów i zadań środowiskowych, operacje związane ze znaczącymi aspektami środowiskowymi przebiegają zgodnie z przyjętymi założeniami.

Działania objęte sterowaniem operacyjnym realizowane są poprzez:

- instrukcje stanowiskowe, procedury, umowy, regulaminy, polecenia służbowe, zarządzenia wewnętrzne, instrukcje eksploatacji,
- informowanie kontrahentów o wymaganiach w stosunku do nich w związku z wdrożonym Zintegrowanym Systemem Zarządzania.

Dokumenty związane ze sterowaniem operacyjnym podlegają bieżącym przeglądom, z których wynika ewentualna potrzeba ich aktualizacji. Za ich zatwierdzenie odpowiada Zarząd i kierownicy jednostek organizacyjnych. Kierownicy jednostek organizacyjnych są także odpowiedzialni za zapewnienie, że wszystkie podmioty współpracujące będą świadome wymagań, jakie dana spółka Grupy Kapitałowej ma wobec nich w zakresie ochrony środowiska.

W BTH czynności odpowiedniego do działalności tej spółki sterowania operacyjnego mieszczą się w kompetencjach kluczowej kadry kierowniczej.

Oddziaływanie Grupy Kapitałowej na środowisko jest na bieżąco monitorowane przez kierowników jednostek organizacyjnych poszczególnych spółek.

W Instal Kraków monitoring odbywa się w oparciu o procedury ZSZ: „Monitorowanie”, „Audyty wewnętrzne” oraz „Zobowiązania dotyczące zgodności. Identyfikacja wymagań prawnych i ocena zgodności z przepisami prawnymi i innymi wymaganiami dotyczącymi ochrony środowiska”, we Frapol

zakres ten objęty jest procedurami: „Identyfikacja wymagań prawnych i ocena zgodności z przepisami prawnymi i innymi wymogami dotyczącymi ochrony środowiska”, „Identyfikacja aspektów środowiskowych oraz określenie ryzyk i szans”, „Sterowanie operacyjne” oraz „Audyty wewnętrzne”. Zgodnie z wyżej wymienionymi regulacjami, monitoring obszaru środowiskowego obejmuje:

- przestrzeganie przepisów prawa,
- kontrolę zgodności rodzajów i ilości wytwarzanych odpadów z otrzymanymi decyzjami administracyjnymi,
- pomiary i rejestracje,
- nadzór nad realizacją celów wyznaczonych w Polityce ZSZ,
- realizację programów zarządzania środowiskowego,
- bieżący nadzór nad realizacją inwestycji/usługi,
- audyty wewnętrzne (planowe i pozaplanowe).

Podstawę monitoringu stanowi identyfikacja aspektów środowiskowych. W odniesieniu do zidentyfikowanych aspektów, w Instal Kraków i Frapol, sporządzany jest przez dyrektorów/kierowników jednostek organizacyjnych/kierowników budów, Program zarządzania środowiskowego (dalej również „Program”), obejmujący cele i zadania środowiskowe, osoby odpowiedzialne za ich realizację, terminy i koszty (budżet) tej realizacji, z uwzględnieniem zobowiązań Polityki ZSZ, ryzyk i szans. W Spółce Program jest również sporządzany przez kierowników budów dla każdego zadania inwestycyjnego, przed jego rozpoczęciem. Realizacja Programu jest nadzorowana i systematycznie oceniana, co stanowi skuteczne narzędzie monitoringu. W Instal Kraków, dodatkowo, raz w roku, w poszczególnych jednostkach organizacyjnych Spółki sporządzane są i realizowane Plany poprawy, w których określone są zadania środowiskowe.

W przypadku ujawnienia nieprawidłowości lub zagrożenia nimi w Grupie Kapitałowej podejmowane są działania korygujące. W Instal Kraków i Frapol działania te zostały uregulowane między innymi w odpowiedniej procedurze ZSZ - „Działania korygujące”, która określa zasady ich prowadzenia od wykrycia niezgodności (lub zagrożenia ich wystąpieniem), poprzez analizę występujących nieprawidłowości, do udokumentowanego skutecznego wdrożenia działań korygujących, a w przypadku koniecznym - do dokonania stosownych zmian w ZSZ. Procedura obowiązuje we wszystkich jednostkach organizacyjnych, których dyrektorzy/kierownicy są odpowiedzialni za:

- analizę przyczyn powstania niezgodności i inicjowanie odpowiednich działań korygujących.
- określenie skutecznych działań korygujących, ich wdrożenie i udokumentowanie,

Za nadzór nad realizacją działań korygujących dotyczących funkcjonowania ZSZ w obszarze środowiskowym, w spółkach posiadających wdrożony ZSZ, odpowiedzialny jest właściwy pełnomocnik ds. ZSZ.

W Instal Kraków i Frapol, zidentyfikowane (między innymi w trakcie audytów wewnętrznych) niezgodności odnotowuje się w sporządzanym Protokole niezgodności. Wszystkie niezgodności są analizowane pod kątem przyczyn ich wystąpienia, a wyniki tych analiz stanowią podstawę do sporządzenia Programu działań korygujących i ich podjęcia przez osoby odpowiedzialne za dany obszar. Ich podstawę stanowią wszelkie informacje uzyskiwane w trakcie przebiegu poszczególnych procesów i prowadzonych kontroli, przeprowadzonych audytów zewnętrznych i wewnętrznych, analizy reklamacji klientów, a także wszelkie inne informacje i uwagi oraz zastrzeżenia zgłaszane w odniesieniu do działalności danej spółki. Wszystkie informacje wymagające podjęcia tego rodzaju działań są analizowane pod kątem przyczyn ich wystąpienia. Powyższe stanowi podstawę do sporządzenia Programu działań korygujących, których skuteczność oceniana jest przez właściwego pełnomocnika ds. ZSZ, a także w trakcie kolejnych audytów planowych lub pozaplanowych. Niezależnie od tego, wszyscy pracownicy są zobowiązani do dokonywania na swoich stanowiskach pracy bieżącej oceny procesu produkcyjnego oraz oceny funkcjonowania Zintegrowanego Systemu Zarządzania, wprowadzania działań korygujących, względnie zawiadamiania przełożonych o swoich spostrzeżeniach.

Wszelkie informacje dotyczące działań korygujących poddawane są przeglądowi, dokonywanemu przez kierownictwo najwyższego szczebla. Do oceny efektów Polityki środowiskowej i monitoringu wykorzystywane są także informacje dotyczące ilości wytworzonych odpadów, ścieków, emisji gazów i

pyłów do powietrza, zużytej wody, energii elektrycznej i gazu, w zakresie objętym rocznymi sprawozdaniami z korzystania ze środowiska, składanymi do urzędu marszałkowskiego. Powyższe umożliwia jednocześnie skuteczną kontrolę spełniania wymagań zawartych w otrzymanych decyzjach środowiskowych i pozwoleniach. Potwierdzeniem skuteczności działań są pozytywne wyniki kontroli, przeprowadzonych w ubiegłych latach przez inspektorów Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska (WIOŚ).

Szkolenie

Grupa Kapitałowa przeciwdziała zidentyfikowanym ryzykom w obszarze środowiskowym między innymi poprzez podejmowane w sposób ciągły działania promujące świadomość środowiskową wśród pracowników. Służą temu szkolenia zarówno wewnętrzne, przeprowadzane przez kierowników komórek organizacyjnych lub wyznaczone przez nich osoby posiadające wymagane kwalifikacje zawodowe oraz (w Instal Kraków i Frapol) właściwego pełnomocnika ds. ZSZ, jak i zewnętrzne. W Spółce oraz we Frapol, szkolenia te organizowane są przede wszystkim zgodnie z procedurą ZSZ - „Szkolenia”. Każda osoba zawierająca pierwszą umowę dotyczącą zatrudnienia, z chwilą rozpoczęcia pracy, jest zapoznawana z ZSZ w obszarze środowiskowym i szkolona w tym zakresie. Okresowe szkolenia w zakresie ochrony środowiska obejmują wszystkich pracowników. Pracownicy fizyczni oraz kierowcy i operatorzy obejmowani są okresowymi instruktażami stanowiskowymi, w trakcie których zapoznawani są z aspektami środowiskowymi, związanymi z ich pracą oraz wpływem, jaki na środowisko mogą mieć ich czynności, jeśli będą wykonywane nieprawidłowo, a także ze sposobami reagowania na potencjalne awarie i usuwania ich skutków. Pracownicy umysłowi biorą udział w okresowych szkoleniach wewnętrznych oraz zewnętrznych szkoleniach i seminariach, poświęconych tematyce ochrony środowiska, organizowanych przez zewnętrzne ośrodki szkoleniowe.

Łańcuch dostaw towarów i usług

Jednym ze zidentyfikowanych w Grupie Kapitałowej, istotnych ryzyk w obszarze środowiskowym, jest ryzyko nieodpowiedniego doboru dostawców towarów i usług, niestosujących się do zasad poszanowania środowiska oraz ryzyko naruszenia tych zasad przez wybrane podmioty. Grupa zarządza przedmiotowym ryzykiem w sposób opisany poniżej.

Obszar środowiskowy jest przez Grupę Kapitałową weryfikowany i kontrolowany w łańcuchu dostaw. Zakupy towarów i usług dokonywane są u dostawców towarów/usług po ich uprzedniej ocenie. W Spółce i we Frapol proces kwalifikacji przebiega zgodnie z odpowiednimi procedurami ZSZ. W Instal Kraków są to dwie odrębne procedury: „Zakupy towarów do realizacji umów krajowych” oraz „Zakupy usług”, a we Frapol zintegrowana procedura „Zakupy”. Zgodnie z wymienionymi powyżej regulacjami, przy wyborze dokonuje się ankietyzacji podmiotu oraz uwzględnia między innymi posiadany przez dany podmiot system zarządzania środowiskowego, sposób prowadzenia gospodarki odpadami, zawarte umowy z uprawnionymi podmiotami dotyczące odbioru, wywozu i utylizacji odpadów i otrzymany dla posiadanego systemu certyfikat. Jeżeli wybrany dostawca towarów/usług posiada opracowany i wdrożony system zarządzania środowiskowego, uzgodnieniu podlega rodzaj i zakres dokumentów systemowych, które będzie sporządzał i przekazywał w trakcie realizacji zamówienia. W przypadku wyboru dostawcy towarów/usług nieposiadającego własnego systemu zarządzania, nałożone zostaje na niego zobowiązanie do przestrzegania procedur i instrukcji systemowych ZSZ, w zakresie odnoszącym się do jego czynności, z którymi to regulacjami danego dostawcę zapoznaje kierownik budowy.

W przypadku dostawców towarów/usług wykonujących prace na terenie budowy realizowanej przez którąkolwiek ze spółek Grupy, przedkłada ona wspomnianym kontrahentom do podpisu dokument systemowy – „Plan zapewnienia jakości, BHP oraz ochrony środowiska na budowach realizowanych przez Instal Kraków S.A.” lub odpowiednio: „Plan zapewnienia jakości, BHP oraz ochrony środowiska na budowach realizowanych przez Frapol Sp. z o.o.”, „Plan zapewnienia jakości, BHP oraz ochrony środowiska na budowach realizowanych przez BTH Instalacje Sp. z o.o.” - regulujący podstawowe zasady bezpiecznej, zgodnej z wymaganiami jakościowymi i ochrony środowiska realizacji prac, przy czym w BTH treść przedmiotowego dokumentu została odpowiednio zmodyfikowana, poprzez wyłączenie z treści zobowiązania dostawcy do przestrzegania procedur i instrukcji systemowych ZSZ, w związku z brakiem wdrożonych w tej spółce poszczególnych systemów zarządzania. Podmioty te są następnie stale nadzorowane i kontrolowane w zakresie przestrzegania postanowień zawartych we wspomnianym dokumencie. Nadzór nad realizacją budowy w obszarze ochrony środowiska prowadzi kierownik budowy oraz specjaliści branżowi, a także osoba odpowiedzialna w danej spółce Grupy za

kwestie związane z ochroną środowiska. Stan ochrony środowiska omawiany jest regularnie na naradach koordynacyjnych na budowie. Od zatrudnionych podmiotów konsekwentnie egzekwowane jest przestrzeganie przepisów dotyczących ochrony środowiska i nałożonych w tym zakresie zobowiązań. W przypadku naruszeń i bezskuteczności działań interwencyjnych, prace danego dostawcy podlegają wstrzymaniu przez kierownika budowy. Spółka dodatkowo zastrzega prawo odstąpienia od umowy z podmiotem działającym nienależycie w przedmiotowym zakresie. Ocena danego kontrahenta stanowi podstawę decyzji w zakresie przyszłej współpracy. W Instal Kraków i Frapol proces realizacji prac przez dostawców towarów/usług jest kontrolowany (kontrole okresowe i doraźne) i nadzorowany w oparciu o procedury ZSZ (w Spółce „Zasady generalnego wykonawstwa inwestycji”, a we Frapol „Sterowanie procesem robót montażowych”), określające zasady koordynacji i nadzoru nad dostawcami, związanymi z realizacją inwestycji, między innymi w zakresie wykonywania robót w sposób bezpieczny, z zachowaniem wymagań przepisów BHP, p.poż. i ochrony środowiska.

Przegląd Polityki środowiskowej

Ocena efektów Polityki środowiskowej dokonywana jest w Grupie Kapitałowej systematycznie.

W Instal Kraków i we Frapol, cykliczna ocena dokonywana jest między innymi w ramach przeglądu Zintegrowanego Systemu Zarządzania. Kompleksowy przegląd we wszystkich obszarach, wraz z oceną Polityki ZSZ, przeprowadzany jest w tych spółkach Grupy raz w roku, przez właściwego Dyrektora Generalnego – Prezesa Zarządu, po zrealizowaniu planu audytów wewnętrznych i dokonaniu analizy stanu BHP i ochrony środowiska w danej spółce (na podstawie wyników kontroli prowadzonych na bieżąco na budowach oraz w jednostkach organizacyjnych). W Instal Kraków przegląd odbywa się zgodnie ze zintegrowaną procedurą ZSZ „Przegląd Zintegrowanego Systemu Zarządzania przez kierownictwo”. Celem przeglądu jest ocena wyników audytów wewnętrznych, adekwatności procedur i instrukcji ZSZ do procesów zachodzących w organizacji i osiągnięcia wyznaczonych celów oraz analiza podjętych działań korygujących i określenie kierunków doskonalenia.

ZSZ przewiduje nadto (w Spółce i we Frapol) coroczne przeglądy stanu ochrony środowiska, przeprowadzane przez dyrektorów/kierowników jednostek organizacyjnych i kierowników realizowanych budów, w celu analizy elementów zarządzania środowiskiem i oceny celów oraz zadań środowiskowych, a także przeglądy w przypadku istotnej zmiany w schemacie organizacyjnym, przed wprowadzeniem do stosowania nowej technologii (mającej znaczący wpływ na środowisko) oraz na wniosek zewnętrznych instytucji kontrolujących (na przykład Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska), czy też w wykonaniu zaleceń stanowiących rezultat audytów wewnętrznych lub zewnętrznych.

Przegląd środowiskowy uwzględnia również oddziaływanie na środowisko wyrobów i usług dostawców towarów i usług.

W Instal Kraków i Frapol zarządzanie obszarem środowiskowym wspierają również inne, szczegółowe procedury ZSZ, uwzględniające zagadnienia z tego zakresu:

- „Zobowiązania dotyczące zgodności. Identyfikacja wymagań prawnych i ocena zgodności z przepisami prawnymi i innymi wymogami dotyczącymi ochrony środowiska”, przyjęta we Frapol pod nazwą „Identyfikacja wymagań prawnych i ocena zgodności z przepisami prawnymi i innymi wymogami dotyczącymi ochrony środowiska”, której celem jest zapewnienie funkcjonowania organizacji w obszarze ochrony środowiska zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi i podejmowania działań podnoszących stopień tej zgodności. Procedura określa zasady postępowania przy identyfikacji, gromadzeniu i rozpowszechnianiu przepisów prawa i zarządzeń oraz poleceń służbowych, dotyczących ochrony środowiska oraz zasady dokonywania okresowej oceny zgodności z mającymi zastosowanie wymaganiami prawnymi w tym zakresie;
- Procedura „Gotowość i reagowanie na sytuacje awaryjne”, przyjęta we Frapol pod nazwą „Gotowość na wypadek awarii” (w BTH została wdrożona odpowiednia procedura „Procedura postępowania w sytuacjach awaryjnych” wraz z szeregiem szczegółowych instrukcji). Procedury te zostały opisane w części E.7 Sprawozdania;
- Procedura „Nadzorowanie dokumentacji i danych” oraz „Instrukcja o zakresie działania Składnicy Akt w Instal Kraków S.A.” (we Frapol przyjęta pod nazwą „Nadzór nad dokumentacją i danymi”), na podstawie której są opracowywane, przyjmowane, rejestrowane, rozpowszechniane, aktualizowane i przechowywane dokumenty dotyczące ZSZ w obszarze

ochrony środowiska oraz wycofywane z obiegu dokumenty nieaktualne. Procedura obowiązuje we wszystkich jednostkach organizacyjnych i określa wymagane rodzaje dokumentacji oraz osoby odpowiedzialne za ich sporządzenie i prowadzenie. Wyszczególnione w niej dokumenty stanowią podstawę do sporządzenia przez właściwego pełnomocnika ds. ZSZ rocznej analizy funkcjonowania w danej spółce Zintegrowanego Systemu Zarządzania w obszarze ochrony środowiska i podjęcia ewentualnych działań korygujących przez Zarząd Spółki;

- „Nadzorowanie zapisów dot. jakości, BHP i ochrony środowiska” oraz „Instrukcja o zakresie działania Składnicy Akt w Instal Kraków S.A.”, we Frapol przyjęta pod nazwą „Nadzorowanie zapisów dotyczących ZSZ”, obowiązująca we wszystkich jednostkach organizacyjnych, w zakresie prowadzenia i przechowywania zapisów dokumentujących każdy etap realizacji danej umowy oraz funkcjonowanie ZSZ w obszarach: jakości, BHP i ochrony środowiska, określająca zasady postępowania, w celu zapewnienia prowadzenia i przechowywania zapisów w sposób pozwalający wykazać zgodność wykonywanych usług z wymaganiami umowy oraz efektywność funkcjonowania Zintegrowanego Systemu Zarządzania;
- „Audyty wewnętrzne” - opisana w części G.2.3 Sprawozdania;
- „Zarządzanie ryzykiem” (obowiązująca wyłącznie w Spółce, opisana w części G.3 Sprawozdania).

Surowce i materiały (E.1)

E.1.1 E.1.2

Efektywne korzystanie z surowców i materiałów oraz racjonalna gospodarka odpadami, w tym dążenie do ich maksymalnej redukcji, to jeden z celów Polityki środowiskowej Grupy Kapitałowej.

Racjonalne korzystanie rozpoczyna się już na etapie doboru materiałów ich zakupu. Grupa nabywa tylko taką ilość surowców i materiałów, jaka jest niezbędna dla należytego wywiązywania się z przyjętych zobowiązań oraz uzyskania optymalnej jakości oferowanych produktów. Grupa realizuje swoje projekty z użyciem trwałych i wysokiej jakości materiałów i surowców, tak by ograniczyć do minimum ryzyko wystąpienia wad, zmniejszając tym samym koszty ewentualnych napraw i remontów oraz wydłużając cykl życia oferowanych produktów. Materiały i surowce pozyskiwane są z legalnych źródeł, w oparciu o uprzednio przeprowadzoną ocenę dostawcy i oferowanych przez ten podmiot produktów. Kryterium wyboru stanowią między innymi: posiadane certyfikaty jakości, aprobaty, znaki bezpieczeństwa wyrobu, certyfikaty zarządzania środowiskowego. Projektowanie urządzeń i instalacji oraz wdrażanie ich do produkcji, następuje w sposób zakładający najbardziej efektywne wykorzystanie materiałów, przy równoczesnej minimalizacji ilości wytwarzanych odpadów. Transport, przechowywanie, pakowanie i dostarczanie materiałów oraz surowców, wykonywane jest w sposób zapobiegający ich uszkodzeniu, zniszczeniu lub utracie właściwości (dotyczy to także obowiązku właściwego zagospodarowania i przechowywania na placu budowy).

W spółkach Grupy, posiadających wdrożony ZSZ, racjonalne korzystanie z surowców i materiałów realizowane jest przy pomocy następujących procedur:

- „Zakupy towarów do realizacji umów krajowych” (w Spółce), „Zakupy” (w spółce Frapol) – określającej jednolity tok postępowania przy zakupach materiałów, surowców, czy półproduktów, celem zapewnienia wysokiej jakości nabywanych materiałów i legalności źródła ich pochodzenia. Procedura wskazuje podmioty odpowiedzialne za wybór dostawcy, jego ocenę, kryteria w oparciu o które jest ona dokonywana, opracowanie zapotrzebowania materiałowego i sam proces realizacji zamówień. Zgodnie z tą procedurą, na podstawie dotychczasowej współpracy, audytów bądź oceny wyrobów, dokonywana jest kwalifikacja dostawcy. Przy ocenie uwzględnia się między innymi posiadanie wymaganych dokumentów dla wyrobów oraz certyfikatów systemów zarządzania, właściwe oznakowanie i identyfikowalność towaru, własne wymogi dotyczące jakości, dopuszczenia wyrobu przez instytucje nadzorujące. Na podstawie pozyskanych informacji następuje wybór dostawcy. Rezygnacja z towarów dostawcy następuje między innymi w przypadku niespełnienia przez dostawcę wymagań w zakresie rodzaju, gatunku lub asortymentu zamawianych towarów, parametrów technicznych i jakościowych (wymaganych dla danego rodzaju towarów) lub braku dokumentów potwierdzających jakość dostarczanego towaru (atestów, świadectw

jakości, deklaracji zgodności, protokołów badań, spełnienia wymagań BHP i ochrony środowiska);

- „Projektowanie” (w Spółce), „Projektowanie i rozwój” (w spółce Frapol) – określającej między innymi etapy projektowania i poszczególne czynności składające się na ten proces, wymóg opracowania karty projektu zawierającej założenia projektowe, w tym w zakresie materiałochłonności wyrobu. Na etapie koncepcyjnym analizuje się wymagania prawne i normatywne dotyczące projektowanego wyrobu, tworzy się pierwsze szkice i warianty wyrobu, określa się zakres wymaganych badań;
- „Transport, przechowywanie, pakowanie, dostarczanie” – określającej osoby odpowiedzialne za bezpieczny transport towarów, sposób ich transportu i rozładunku, składowania na placu budowy oraz powierzchniach magazynowych.

Spółka BTH podejmuje czynności faktyczne zgodne z powyższymi procedurami, stosując je odpowiednio do skali i profilu działalności.

Istotnym ryzykiem zidentyfikowanym w tym obszarze jest ryzyko niskiej efektywności zużycia surowców i materiałów oraz ryzyko zwiększenia materiałochłonności w procesie produkcji.

Grupa zarządza powyższym ryzykiem poprzez stosowanie wyżej wymienionych procedur wraz z procedurami ZSZ dotyczącymi zarządzania jakością, opisanymi w części S.11 Sprawozdania. Ponadto w ramach Programu środowiskowego przeprowadzany jest regularny monitoring procesów dotyczących zużycia materiałów, dokonuje się systematycznych ocen oraz szkoleń w zakresie zarządzania jakością. W razie konieczności podejmowane są działania korygujące i naprawcze. Szczegóły dotyczące powyższych działań zostały opisane w części ogólnej Obszar środowiskowy (E) oraz Bezpieczeństwo produktów i konsumentów (S.11).

W swojej działalności Grupa wykazuje zapotrzebowanie na różnego rodzaju materiały (w szczególności stalowe) takie jak: blacha stalowa ocynkowana, rury stalowe i miedziane, druty spawalnicze, pręty gwintowane, farby, a także elektrody spawalnicze, profile aluminiowe, wełnę mineralną, płyty silikonowo – cementowe Promatect.

Specyfiką branży, w której działa Grupa, jest to, że większość wykorzystywanych surowców i materiałów jest nieodnawialna. Z tego powodu Grupa kładzie nacisk na efektywność, długotrwałość i wysoką jakość świadczonych usług i produktów. Już na etapie projektowania Grupa wybiera rozwiązania materiałowe, które pozwolą zminimalizować koszty przyszłej eksploatacji obiektów, bądź wyrobów, wydłużą okres ich użytkowania i zminimalizują wpływ na środowisko w całym cyklu życia. Stosowanie materiałów wysokiej jakości wpływa na ograniczenie ilości remontów/napraw, wydłuża cykl życia produktów, co w konsekwencji skutkuje niższym poziomem zużycia surowców, minimalizacją końcowej ilości odpadów oraz niższymi kosztami utylizacji zużytych materiałów.

Szeroko wykorzystywane przez Grupę materiały stalowe są produktami powstającymi z przerobienia rud żelaza, które stanowią surowiec nieodnawialny. Grupa nie posiada danych w jakim zakresie zostały one wytworzone ze złomu.

Większość wykorzystywanych w działalności operacyjnej materiałów nie podlega recyklingowi. Grupa dąży do tego, aby odpad remontowo-budowlany (gruz betonowy, ceglany) powstający podczas prac rozbiórkowych, zwłaszcza w łańcuchu dostaw, był wykorzystany jako materiał do utwardzania placu budowy, czy urządzenia dróg technologicznych. Również powstałe podczas wykonywania wykopów: ziemia, gleba oraz kamienie (formalnie uznane za odpad) są ponownie wykorzystywane na placu budowy jako pełnowartościowy surowiec, służący wyrównywaniu terenu. Działania takie sprzyjają maksymalnej redukcji odpadów i ograniczeniu ilości zużywanych surowców naturalnych (kruszyw). Powstający w procesie produkcji urządzeń i instalacji odpad stalowy i inny odpad przemysłowy, podlega stałemu monitoringowi, tak co do ilości jak i zasad jego segregacji, zgodnie z procedurami opisanymi w części E.6 Sprawozdania.

Tabela 6. Rodzaj i ilość wykorzystanego surowca i materiału

Lp.	Nazwa materiału	Ilość* (Mg)	
		2018	2019
1	Blachy stalowe	3 844,29	3 666,03

2	Płaskowniki stalowe	7,6	10,40
3	Pręty stalowe	50,40	14,42
4	Kształtowniki stalowe	131,81	78,50
5	Rury stalowe z/s i b/s	311,00	181,42
6	Druty spawalnicze	6,61	5,04
7	Elektrody spawalnicze	0,40	0,20
8	Farby	13,22	6,58
9	Wełna mineralna (m ³)	5 180,00	3 575,45
10	Narożniki do kanałów	30,31	32,65
11	Profile aluminiowe	185,93	204,12
12	Płyty silikonowo-cementowe Promatect	50,76	106,60

**Wykaz materiałów oraz podane ilości, obejmują dane wynikające z dokumentów magazynowych Grupy. Zaprezentowane dane nie obejmują zużycia surowców i materiałów spółki BTH, która nabywa, w przeważającej mierze, gotowe półprodukty i urządzenia.*

Tabela 7. Zużycie kluczowych materiałów na jednostkę przychodu

Nazwa materiału	Ilość Mg/1mln	
	2018	2019
Materiały stalowe [Mg/1mln]	8,93	8,98
Wełna mineralna [m ³ /1 mln]	10,64	8,12

**Prezentowane dane nie dotyczą spółki BTH*

Paliwa i energia (E.2)

E.2.1 E.2.2 E.2.3

Prowadzona przez Grupę działalność determinuje duże zapotrzebowanie na paliwa i energię. Jednym z zasadniczych celów Polityki środowiskowej Grupy Kapitałowej jest ich racjonalne wykorzystywanie. Optymalizacja zużycia pozwala nie tylko na obniżanie kosztów operacyjnych, ale także na ciągłe ograniczanie szkodliwego wpływu Grupy na środowisko naturalne. W Spółce szczegółowym celem polityki środowiskowej w tym zakresie jest:

- zużycie energii elektrycznej na poziomie nie wyższym niż w roku poprzednim.

W spółkach Grupy, w których wdrożono ZSZ, energia elektryczna została uznana w procedurze „Identyfikacja aspektów środowiskowych” (w spółce Frapol analogiczna procedura funkcjonuje pod nazwą „Identyfikacja aspektów środowiskowych oraz określenie ryzyk i szans”) za aspekt znaczący i jest każdorazowo uwzględniana w programach zarządzania środowiskowego.

Aspekt środowiskowy	Operacja	Sposób monitorowania/pomiaru aspektu
Zużycie energii elektrycznej	Zasilanie energią elektryczną maszyn i urządzeń (spawarki, elektronarzędzia, nagrzewnice) Oświetlenie, w tym oświetlenie	Rejestracja ilości Wyłączanie wszystkich zbędnych maszyn i urządzeń oraz oświetlenia

	placu budowy Oświetlanie i ogrzewanie melamin Praca urządzeń biurowych (komputer, telefon, fax, drukarka)	Bieżąca kontrola stanu technicznego obiektów, urządzeń, instalacji i zaplecza budowy Wyłączanie zbędnych urządzeń, ustawianie wygaszenia ekranu w komputerze
--	---	---

W działalności operacyjnej Grupa zużywa energię w budynkach, w instalacjach przemysłowych, urządzeniach oraz w transporcie. Największe zużycie notuje się w budynkach, w których Grupa posiada zakłady produkcyjne oraz w budynkach administracyjnych, gdzie energia zużywana jest na potrzeby parku maszynowego, badań, ogrzewania, oświetlenia oraz transportu.

Większość energii wykorzystywanej w działalności operacyjnej to: energia elektryczna pochodząca z elektrowni, wykorzystywana głównie w obszarze obróbki metali oraz oświetlenia, energia cieplna pochodząca głównie ze spalania gazu ziemnego i ciepła dostarczanego z elektrociepłowni oraz energia pochodząca za spalania oleju napędowego i benzyny, związana z wykorzystywaniem floty samochodowej oraz sprzętu ciężkiego.

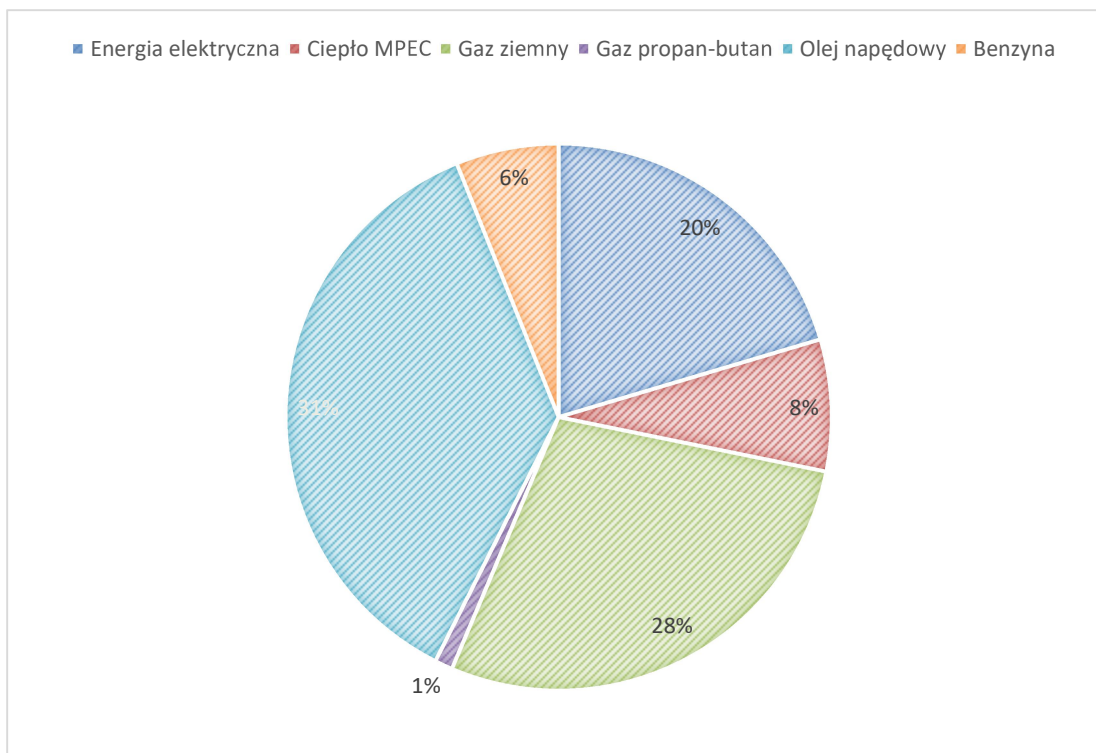
Ze względu na dużą różnorodność oferowanych przez Grupę produktów i usług nie ma możliwości przedstawienia wskaźników zużycia energii w przeliczeniu na jednostkę produktu.

*Tabela 8. Całkowite zużycie energii, według źródeł jej pozyskania.**

Zużycie	2018	2019
Energia elektryczna [GJ]	5 239	4 586
Energia cieplna [GJ]	2 074	1 749
Gaz ziemny [GJ]	6 660	6 336
LPG [GJ]	684	239
Olej napędowy [GJ]	9 562	8 191
Benzyna [GJ]	1 653	1 369
Zużycie całkowite [GJ]	25 872	22 470
Zużycie całkowite na jednostkę przychodu [GJ/1mln]	53,2	51,1

**Podane wielkości odnoszą się do zużycia na potrzeby własne, wewnątrz organizacji, wynikają ze wskazań liczników Grupy lub danych wykazanych w dokumentach rozliczeniowych, wystawionych przez dostawców paliw i energii, z wyłączeniem ilości energii w przypadku refakturowania na inne podmioty lub zużycia ujętego w stawce czynszu. W prezentowanych wartościach pominięto dane z realizacji zamówień w segmencie budowlano-montażowym i zagranicznym, ze względu na zróżnicowany sposób rozliczeń i występujący w przypadku części inwestycji brak możliwości indywidualnego opomiarowania. Pomimo monitorowania przez Grupę przedmiotowego aspektu, przedstawione dane byłyby niepełne, a dokonane w niektórych przypadkach szacunki nazbyt ogólne. Grupa będzie dążyć do tego, aby w kolejnych latach wdrożyć mechanizmy pozwalające na raportowanie w sposób kompletny szerszego zakresu danych.*

Wykres 1. Zużycie energii na potrzeby własne, według źródeł jej pozyskania

W 2019 roku w Grupie odnotowano niższe zużycie całkowite energii w porównaniu do roku 2018 o 3 402 GJ. Wynika to przede wszystkim z niższego poziomu zużycia energii elektrycznej, ciepłej oraz oleju napędowego i LPG. W Spółce zrealizowano zakładany cel szczegółowy - zużycie energii elektrycznej było niższe w stosunku do roku poprzedniego o 653 GJ.

W 2019 roku udział energii ze źródeł odnawialnych, w końcowym zużyciu energii przez Grupę, osiągnął wielkość 0,11%. Spośród funkcjonujących rozwiązań proefektywnych energetycznie należy wskazać na zainstalowane w Spółce kolektory słoneczne, które produkują 6,85 MWh/rok i pokrywają 26% rocznego zapotrzebowania Spółki na ciepłą wodę użytkową (biorąc pod uwagę moc kolektora oraz średnie nasłonecznienie w Polsce, które wynoszą odpowiednio 4284 W oraz 1600h/rok).

Istotnym ryzykiem zidentyfikowanym w Grupie w tym obszarze, jest ryzyko wystąpienia niskiej efektywności energetycznej i związany z tym wzrost emisji gazów cieplarnianych oraz ryzyko związane z transportem i pracą ciężkiego sprzętu, powodującego spalanie paliw kopalnych, a tym samym zmniejszenie zasobów naturalnych, przy równoczesnym zwiększaniu emisji dwutlenku węgla.

Grupa zarządza powyższym ryzykiem postępując zgodnie z procedurami opisanymi szczegółowo w części ogólnej „Obszar środowiskowy” (E), a w szczególności poprzez przeprowadzanie cyklicznych przeglądów urządzeń, instalacji oraz obiektów, ze szczególnym zwróceniem uwagi na obszary istotnego zużycia energii, takie jak zapotrzebowanie na energię grzewczą obiektów, zużycie energii elektrycznej w parku maszynowym. Przeglądy realizowane są w oparciu o obowiązujące przepisy prawa, a w spółkach w których wdrożono ZSZ, według następujących procedur i instrukcji:

- „Sterowanie procesem robót montażowych” (w spółce Frapol: „Sterowanie procesem wykonawstwa robót montażowych”),
- „Sterowanie procesem wykonawstwa prefabrykatów” (w spółce Frapol: „Sterowanie procesem wykonawstwa wyrobów”),
- „Zasady nadzorowania infrastruktury” (obowiązującej w Spółce),

szczegółowo opisanych w odnośnych częściach Sprawozdania.

Spółka BTH podejmuje czynności faktyczne zgodne z powyższymi procedurami, stosując je odpowiednio do skali i profilu działalności.

Nadzór nad stanem technicznym sprzętu i urządzeń sprawują pracownicy z odpowiednimi kwalifikacjami zawodowymi, posiadający świadectwa kwalifikacyjne, wymagane przy wykonywaniu dozoru nad eksploatacją urządzeń, instalacji oraz sieci energetycznych i gazowych, każdy w swoim

zakresie odpowiedzialności i kompetencji. Pracownicy są odpowiedzialni za opracowanie oraz przestrzeganie harmonogramów okresowych przeglądów technicznych, konserwacji i remontów sprzętu sieci i urządzeń.

W bieżącej działalności Grupy podejmowane są następujące działania, zwiększające efektywność energetyczną:

- ograniczanie zużycia energii elektrycznej w produkcji, głównie w elektrycznych urządzeniach do obróbki metalu (spawarkach, plazmie, gilotynach, sprężarkach) poprzez bieżącą kontrolę stanu technicznego urządzeń, na podstawie harmonogramów napraw i remontów oraz planowanie procesu technologicznego tj. produkcję elementów na urządzeniach o najlepszych wskaźnikach efektywności;
- monitorowanie przebiegów oraz wartości spalania floty samochodowej użytkowanej w Grupie, a także odpowiednie planowanie transportu;
- monitoring oraz kontrola procesu spalania gazu ziemnego w kotłowniach na potrzeby centralnego ogrzewania poprzez dedykowane oprogramowanie, utrzymywanie wysokiej sprawności kotłów i całego systemu ogrzewania oraz bieżącą konserwację;
- sukcesywna wymiana oświetlenia w pomieszczeniach biurowych, na oświetlenie energooszczędne typu LED;
- promowanie zasad eco-driving'u, a także dzielenie się z pracownikami informacjami na temat osiągniętych z tego tytułu efektów energetycznych. W ocenie Grupy przyczynia się to do zmniejszenia emisji CO₂, zwiększa bezpieczeństwo ruchu drogowego oraz ma bezpośredni wpływ na wolniejsze tempo zużycia pojazdów.

W kolejnych latach Grupa rozważa podjęcie następujących działań mających na celu polepszenie wyniku energetycznego Grupy:

- inwestycję w system opomiarowania zużycia energii oraz wydajności urządzeń największych mocy (sprężarki, plazmy, gilotyny, prasy hydraulicznej). Opomiarowanie największych odbiorników pozwoli na wyznaczenie ilości zużytej energii, co z kolei pozwoli na zwiększenie obciążenia urządzeń o wyższej efektywności, a w przyszłości - biorąc pod uwagę zużycie parku maszynowego - inwestycje w urządzenia, które charakteryzują się najlepszymi parametrami WWE;
- wymianę oświetlenia na energooszczędne (wymiana świetlówek na oświetlenie typu LED) we wszystkich obszarach działalności, zarówno w produkcyjnej jak i w pomieszczeniach biurowych, co pozwoli na ograniczenie zużycia energii elektrycznej na potrzeby oświetlenia;
- przeprowadzenie w Spółce termomodernizacji starych budynków (docieplenie), co pozwoli na obniżenie współczynnika straty ciepła i znaczne zmniejszenie ilości zużywanego gazu;
- wymianę urządzeń opartych na starszej technologii na bardziej nowoczesne i energooszczędne.

Woda (E.3)

E.3.1 E.3.2 E.3.3

Jednym z głównych celów Polityki środowiskowej Grupy Kapitałowej jest racjonalne korzystanie z zasobów naturalnych, w tym wody. W Spółce szczegółowym celem polityki środowiskowej w tym zakresie jest:

- zużycie wody na poziomie nie wyższym niż w roku poprzednim.

W spółkach Grupy, w których wdrożono ZSZ, woda została uznana w procedurze „Identyfikacja aspektów środowiskowych” (w spółce Frapol analogiczna procedura funkcjonuje pod nazwą „Identyfikacja aspektów środowiskowych oraz określenie ryzyk i szans”) za aspekt znaczący i jest każdorazowo uwzględniana w programach zarządzania środowiskowego.

Aspekt środowiskowy	Operacja	Sposób monitorowania/pomiaru
---------------------	----------	------------------------------

		aspektu
Zużycie wody	Produkcja Roboty budowlane Próby szczelności zbiorników/rurociągów Potrzeby socjalno-bytowe Prace porządkowe	Rejestracja ilości Utrzymywanie sprawnej technicznie instalacji wodnej Kilkukrotne wykorzystywanie wody w trakcie wykonywania prób szczelności Racjonalne korzystanie z wody w każdym przypadku

Grupa notuje zużycie wody - na potrzeby własne - w procesie produkcji, do napełniania zamkniętego układu chłodzenia zgrzewarek, wykonywania robót budowlanych, przeprowadzania procesów technologicznych (próby szczelności zbiorników, rurociągów, instalacji), prowadzenia prac porządkowych oraz dla celów socjalno-bytowych pracowników.

Woda wykorzystywana przez Grupę Kapitałową w całości pochodzi z komunalnych sieci wodociągowych. Grupa nie posiada własnych ujęć wody ani nie wdrożono żadnego systemu odzysku wody.

W 2019 roku całkowite zużycie wody, pochodzącej z sieci komunalnych, wyniosło w Grupie 6 092 m³ i zmniejszyło się w stosunku do roku 2018 o 549 m³. Grupa Kapitałowa osiągnęła cele szczegółowe Polityki środowiskowej w tym obszarze. Ze względu na dużą różnorodność oferowanych przez Grupę produktów i usług nie ma możliwości przedstawienia wskaźników zużycia wody w przeliczeniu na jednostkę produktu.

Tabela 9. Całkowite zużycie wody.*

Zużycie	2018	2019
Całkowite zużycie wody (m3)	6 641	6 092
Całkowite zużycie wody na jednostkę przychodu (1mln)	13,65	13,85

**Podane wielkości odnoszą się do zużycia na potrzeby własne, wewnątrz organizacji, wynikają ze wskazań liczników Grupy lub danych wykazanych w dokumentach rozliczeniowych, wystawionych przez dostawców, z wyłączeniem ilości wody w przypadku refakturowania na inne podmioty lub zużycia ujętego w stawce czynszu. W prezentowanych wartościach pominięto dane z realizacji zamówień w segmencie budowlano-montażowym i zagranicznym, ze względu na zróżnicowany sposób rozliczeń i występujący w przypadku części inwestycji brak możliwości indywidualnego opomiarowania. Pomimo monitorowania przez Grupę przedmiotowego aspektu, przedstawione dane byłyby niepełne, a dokonane w niektórych przypadkach szacunki nazbyt ogólne. Grupa będzie dążyć do tego, aby w kolejnych latach wdrożyć mechanizmy pozwalające na raportowanie w sposób kompletny szerszego zakresu danych.*

W Grupie, jako istotne, zidentyfikowane zostało ryzyko zwiększenia zużycia wody, będącego następstwem awarii instalacji i urządzeń wodnych oraz nieracjonalnego korzystania z wody przez pracowników. Grupa zarządza powyższym ryzykiem postępując zgodnie z procedurami opisanymi szczegółowo w części ogólnej „Obszar środowiskowy” (E), a w szczególności poprzez poniższe działania:

- stały monitoring poziomu zużycia wody, pozwalający zapobiegać stratom poprzez wczesne wykrywanie ewentualnych, ponadnormatywnych przepływów;
- przeciwdziałanie awariom poprzez utrzymywanie sprawnej technicznie instalacji wodnej (obowiązek corocznych przeglądów instalacji wodno-kanalizacyjnej oraz hydrantów);
- przeprowadzanie prób szczelności (rurociągów, zbiorników) w taki sposób, aby wodę wykorzystywaną do tego celu, używać wielokrotnie (dotyczy Spółki);
- racjonalne wykorzystywanie wody dla celów bytowo-sanitarnych.

Spółka BTH podejmuje czynności faktyczne zgodne z powyższymi procedurami, stosując je odpowiednio do skali i profilu działalności.

Z uwagi na fakt, że największe straty wody ponoszone są podczas jej zużycia w celach sanitarnych, w umywalkach i prysznicach zainstalowane są ograniczniki przepływu wody, zaś w toaletach urządzenia zmniejszające ilość spłukiwanej wody. Przeprowadzane są także okresowe regulacje i kontrole wydajności wody w urządzeniach sanitarnych.

Bioróżnorodność (E.4)

E.4.1 E.4.2 E.4.3 E.4.4

Działalność budowlana może potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, w tym na lokalną bioróżnorodność, z uwagi na ingerencję w lokalne środowisko przyrodnicze i trwałą zmianę krajobrazu. O stopniu oddziaływania na bioróżnorodność decyduje przede wszystkim, nie tyle rodzaj realizowanej inwestycji, co jej położenie. W 2019 roku spółki Grupy Kapitałowej nie prowadziły działalności na terenach cennych przyrodniczo, w sąsiedztwie siedlisk cennej fauny i flory, na obszarze bądź w bliskim sąsiedztwie obszarów Natura 2000.

Tabela 10. Wskaźniki wpływu na bioróżnorodność

Wskaźnik	2018	2019
Liczba stwierdzonych przypadków negatywnego wpływu działalności Grupy na tereny chronione ze względu na bioróżnorodność	0	0

W 2019 roku nie stwierdzono negatywnego wpływu działalności Grupy na tereny chronione ze względu na bioróżnorodność, nie stwierdzono strat środowiskowych i nie był prowadzony monitoring przyrodniczy.

W Grupie największe zagrożenie dla bioróżnorodności identyfikowane jest w segmencie budowlano-montażowym. Podkreślenia wymaga jednak fakt, że budowane lub modernizowane w tym segmencie obiekty przemysłowe, służą szeroko pojętej ochronie środowiska naturalnego i co do zasady realizowane są już na terenach przekształconych przyrodniczo. Działalność w segmencie deweloperskim nie ma wpływu na tereny chronione. Dotychczasowe inwestycje mieszkaniowe realizowane były poza terenami cennymi przyrodniczo, na obszarach poprzemysłowych, o wysokim stopniu urbanizacji i niskiej jakości gleb.

Grupa realizując inwestycje w segmencie budowlano-montażowym najczęściej występuje w roli generalnego wykonawcy inwestycji. Zadanie wykonywane jest wówczas w oparciu o uprzednio opracowaną i zatwierdzoną dokumentację, określającą warunki realizacji, na które Grupa nie ma wpływu. W takim przypadku Grupa Kapitałowa jest odpowiedzialna za realizację inwestycji zgodnie ze projektem, decyzjami administracyjnymi, raportami oddziaływania na środowisko oraz wymogami inwestora, których Grupa bezwzględnie przestrzega. W przypadku realizacji inwestycji w formule: „Zaprojektuj i wybuduj”, Grupa nie tylko przestrzega minimum ustawowego, ale projektuje z myślą o tym, by inwestycja jak najmniej niekorzystnie oddziaływała na środowisko naturalne, zarówno na etapie realizacji, jak i samego użytkowania obiektu. W przypadku przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, Grupa, przy udziale inwestora i ekspertów, sporządza raport oddziaływania na środowisko.

Grupa Kapitałowa monitoruje stan środowiska naturalnego celem dotrzymania norm i standardów jakości środowiska, określonych przepisami prawa oraz realizacji zadań określonych w Polityce środowiskowej. Szczegółowe zasady dotyczące monitoringu stanu środowiska, identyfikacji aspektów środowiskowych, sporządzania Programów, podejmowania działań korygujących oraz przeprowadzania szkoleń, opisane zostały szczegółowo w części ogólnej „Obszar środowiskowy” (E).

Grupa identyfikuje zagrożenia dla otoczenia przyrodniczego także w samej fazie realizacji inwestycji, wynikające z:

- ingerencji w szatę roślinną (wycinka drzew, krzewów, niszczenie warstw gleby);
- wytwarzania odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych;
- zaistnienia awarii oraz ich skutków, w szczególności wycieku olejów (smarownych i hydraulicznych) czy substancji ropopochodnych, które mogą zanieczyszczać glebę oraz wody powierzchniowe lub podziemne;
- naruszania poziomu wód gruntowych;
- emisji hałasu generowanego pracą maszyn budowlanych i pojazdów;
- drgań wywołanych maszynami produkcyjnymi;
- składowania i wykorzystywania substancji i preparatów niebezpiecznych.

Grupa zapobiega, ogranicza lub rekompensuje negatywne skutki oddziaływania na środowisko poprzez staranne prowadzenie robót, nadzór nad ich wykonywaniem, w tym także ze strony służby BHP oraz przestrzeganie wypracowanych procedur, opisanych szczegółowo w części ogólnej „Obszar środowiskowy” (E). Przed przystąpieniem do realizacji inwestycji dokonuje się identyfikacji aspektów środowiskowych, które mają lub mogą mieć wpływ na środowisko. Dokonana ocena stanowi podstawę do sporządzenia programu zarządzania środowiskowego, który definiuje aspekty środowiskowe, cele i zadania środowiskowe, osoby odpowiedzialne za ich realizację i nadzór.

Istotny element systemu ochrony środowiska stanowią procedury opracowane na wypadek awarii, szczegółowo opisane w części E.7 Sprawozdania. Dotyczy to zarówno samego procesu produkcyjnego, jak i wykonawstwa robót. Każda inwestycja realizowana jest zgodnie z odpowiednią procedurą określającą zasady postępowania na wypadek awarii, pracownicy wyposażeni są w odpowiedni sprzęt oraz środki ochrony indywidualnej. W Grupie opracowano instrukcję BHP, określającą zasady wykonywania robót z użyciem materiałów niebezpiecznych, której celem jest zabezpieczenie wykonywania prac, w sposób nie zagrażający życiu i zdrowiu pracowników oraz środowisku naturalnemu. Ponadto pracownicy poddawani są regularnym, obowiązkowym szkoleniom z zakresu ochrony środowiska, w trakcie których zapoznawani są między innymi ze sposobem reagowania na potencjalne awarie i usuwanie ich skutków.

W trakcie prowadzenia robót podejmowanych jest szereg czynności, które pozwalają ograniczyć lub wyeliminować negatywny wpływ Grupy na środowisko i otoczenie lokalne, takich jak:

- minimalizowanie ilości wycinanych drzew i krzewów; ochrona drzew cennych przyrodniczo przed uszkodzeniami mechanicznymi, po zakończeniu robót budowlanych odtwarzanie terenów zielonych, wykonywanie nasadzeń drzew i krzewów (w tym zastępczych), służących poprawie mikroklimatu zabudowanych terenów, zwłaszcza dzięki stosowanym roślinom zimozielonym;
- opracowywanie harmonogramu robót w zgodzie z cyklem przyrodniczym, tak by przestrzegać zasad ochrony gatunkowej, np. wycinka drzew jest wstrzymywana w okresie lęgowym ptaków;
- niewykonywanie prac generujących hałas w porze nocnej;
- wyznaczenie na placu budowy, na podstawie planu BiOZ (Bezpieczeństwa i Ochrony Zdrowia) przygotowanego przez Kierownika Budowy, odpowiednich, oznaczonych miejsc dla składowania materiałów, w tym w szczególności materiałów niebezpiecznych;
- wykonywanie kontroli stanu technicznego pojazdów i sprzętu wjeżdżającego na plac budowy, celem minimalizacji ryzyka wystąpienia wycieku oleju (hydraulicznego oraz silnikowego), benzyny lub innych substancji ropopochodnych;
- ograniczanie do minimum wykonywania prac antykorozyjnych na placu budowy;
- korzystanie z piezometrów w celu monitorowania zwierciadła wody gruntowej, co pozwala na wykonywanie prac związanych z pompowaniem wody z wykopu, w sposób niezmieniający poziomu wód gruntowych w rejonie danej inwestycji;
- zmniejszanie zanieczyszczenia związanego z transportem materiałów poprzez ich nabywanie na rynku lokalnym, możliwie jak najbliżej miejsca realizacji inwestycji;
- wykonywanie transportu materiałów na budowie wyznaczonymi do tego celu drogami technologicznymi, w taki sposób, by nie doprowadzać do przekształcania innych terenów;
- ograniczanie ilości pyłów i osadów poprzez regularne sprzątanie dróg na budowie (w okresie panowania wysokich temperatur ich zraszanie), ograniczenie prędkości pojazdów na placu budowy, bezpieczny transport towarów i ostrożny ich rozładunek;
- eliminowanie zanieczyszczeń wód gruntowych poprzez stosowanie szczelnej obudowy wykopu ściankami typu Larsen;
- urządzenie zaplecza i dróg technologicznych w taki sposób, by ograniczyć do niezbędnego minimum zajęty teren, w pierwszej kolejności wykorzystując teren już zagospodarowany.

Jednym ze zidentyfikowanych w Grupie Kapitałowej istotnych ryzyk w obszarze środowiskowym, jest ryzyko nieodpowiedniego doboru dostawców towarów i usług, niestosujących się do zasad poszanowania środowiska, w tym bezpośrednio w trakcie wykonywania robót budowlanych. Grupa

zarządza przedmiotowym ryzykiem w łańcuchu dostaw, w sposób opisany szczegółowo w części ogólnej „Obszar środowiskowy” (E).

Emisje do atmosfery (E.5)

E.5.1 E.5.2

Emisje zanieczyszczeń do powietrza, to przede wszystkim wynik pracy kotłowni zakładowych oraz stosowanych technologii produkcji, które obejmują następujące operacje: obróbkę mechaniczną i powierzchniową metali żelaznych, ciecie laserem, ciecie plazmowe, montowanie, spawanie oraz wykańczanie powierzchniowe, z wykorzystaniem rozpuszczalników organicznych. Emitowane zanieczyszczenia do powietrza to głównie gazy cieplarniane (CO₂), niemetanowe lotne związki organiczne (NMLZO), pyły, dwutlenek siarki i tlenki azotu (NO_x).

Pozostałe, to emisje ze spalania paliw w silnikach samochodowych oraz emisje związane z uzupełnieniem czynnika chłodniczego w urządzeniach klimatyzacyjnych w pomieszczeniach biurowych.

Emisja zanieczyszczeń do powietrza przebiega w Grupie Kapitałowej w sposób zorganizowany i niezorganizowany. Emisja zorganizowana odbywa się poprzez 34 kotły gazowe oraz 19 emitorów (7 w Instal Kraków i 12 we Frapol), to jest poprzez instalacje odciągu: z kabiny lakierniczo-suszarniczej (2), z komory śrutowniczej, z wycinarki plazmowej, ze stanowisk spawania elektrycznego (3), wykorzystywane w procesie produkcyjnym Instal Kraków oraz instalacje odciągu ze stanowisk: silikonowania i malowania połączeń, spawania elementów z blach (2), osprzętu do spawania, malowania elementów klap p.poż. (2), malowania i spawania plazmowego klap p.poż, malowania elementów kratek, spawania klap p.poż., lutowania, cięcia płyt gipsowych oraz z wycinarki plazmowej, wykorzystywane w produkcji Frapol. Źródłem największej emisji są: instalacja komory lakierniczo-suszarniczej Spółki, w której wykonywane jest zabezpieczenie antykorozyjne z wykorzystaniem rozpuszczalników organicznych oraz, we Frapol, instalacja silikonowania i zabezpieczania antykorozyjnego połączeń, wykrawarka plazmowa oraz kotłownie gazowe. Źródłem emisji niezorganizowanej są procesy spawania poza instalacją, uzupełnianie czynnika chłodzącego w klimatyzacji oraz spalanie paliw w silnikach spalinowych w związku z transportem wyrobów i pracą ciężkiego sprzętu. W 2019 r. Spółka zlikwidowała obiekt szkoleniowej spawalni elektrycznej i gazowej, a tym samym jedno ze źródeł emisji zorganizowanej (ze spawania elektrycznego i gazowego).

Celem polityki Grupy Kapitałowej w przedmiotowym obszarze oddziaływania na środowisko, jest prowadzenie działalności, w tym procesów technologicznych, w sposób zapewniający dotrzymanie wymagań prawnych dotyczących jego ochrony.

Zidentyfikowane znaczące aspekty środowiskowe:

Aspekt środowiskowy	Operacja	Sposób monitorowania/pomiaru aspektu
Emisja pyłów i gazów zawierających tlenki metali	Spawanie elektryczne Ciecie i spawanie gazowe Ciecie plazmowe	Pomiary stężenia czynników szkodliwych. Rejestracja ilości zużytych drutów spawalniczych i elektrod.
Emisja niemetanowych lotnych związków organicznych związana ze stosowaniem farb i lakierów	Nakładanie powłok malarskich w komorze lakierniczej	Rejestracja ilości
Emisja powstająca w wyniku doładowania czynnika chłodniczego (klimatyzacja w budynkach)	Uzupełnienie czynnika chłodzącego	Okresowe przeglądy, rejestracja ilości
Emisja związana z pracą kotłowni gazowych	Spalanie gazu ziemnego	Rejestracja ilości
Emisje ze spalania paliw w silnikach spalinowych	Transport wyrobów, praca sprzętu ciężkiego	Rejestracja ilości

Z omawianym obszarem, w tym zidentyfikowanymi aspektami środowiskowymi, wiąże się istotne ryzyko zwiększenia emisji gazów i pyłów do atmosfery, w szczególności ponad wielkości dopuszczalne

zgodnie z udzielonymi, przez Prezydenta Miasta Krakowa, dwóm spółkom Grupy (Instal Kraków i Frapol), pozwoleniami na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza. Grupa Kapitałowa zarządza przedmiotowym ryzykiem postępując zgodnie z opisanymi w części ogólnej rozdziału „Obszar środowiskowy” (E) procedurami, a w szczególności poprzez poniżej opisane działania.

Ilości wprowadzanych do powietrza, w trakcie procesów produkcyjnych, zanieczyszczeń, są stale monitorowane, poprzez system punktów do pomiarów kontrolnych, w które wyposażone są wszystkie emitory. Instalacje i urządzenia, emitujące szkodliwe substancje do powietrza, to jest wykorzystywane w produkcji instalacje, klimatyzatory oraz kotłownie zakładowe, utrzymywane są we właściwym stanie technicznym, na bieżąco kontrolowane i obsługiwane przez wykwalifikowany personel. W szczególności, systematyczna kontrola układów odpylających zapewnia wartości stężeń i emisji zanieczyszczeń na poziomie zgodnym z obowiązującymi normami. Eksploatowane w zakładach produkcyjnych instalacje nie są nowe, jednak spełniają wymogi stawiane przez przepisy ustawy Prawo ochrony środowiska instalacjom nowym, a w szczególności:

- stosowane są materiały o możliwie małym potencjale zagrożeń,
- energia wytwarzana jest w sposób efektywny,
- zapewniają racjonalne zużycie surowców, materiałów i paliw,
- stosowana technologia generuje małą ilość odpadów,
- charakteryzują się niewielką emisją do powietrza o charakterze wyłącznie lokalnym,
- uwzględniają tendencje postępu technicznego w rozpatrywanej dziedzinie.

Grupa Kapitałowa zapewnia stałą, profesjonalną obsługę w zakresie eksploatacji, konserwacji i remontów urządzeń wpływających na wielkość emisji substancji do powietrza, a także ciągłą pracę urządzeń wentylacyjnych i ich właściwy stan techniczny oraz prowadzi ewidencję zużycia materiałów. Kotłownie zakładowe są systematycznie konserwowane przez wyspecjalizowany serwis zewnętrzny, tak aby stale spełniały zmieniające się wymagania prawne, a nadto, jako opał, stosowany jest wysokometanowy gaz ziemny.

Grupa stosuje również następujące urządzenia redukujące emisję:

- na drodze odprowadzenia powietrza z komory śrutowniczej zainstalowany jest filtr workowy, jednokomorowy, pulsacyjny, z układem suchym, składający się z 24 wkładów, o łącznej powierzchni 504 m² i sprawności 99%,
- komora lakierniczo-suszarnicza została wyposażona w filtry włókninowe mgły natryskiwanego lakieru, zatrzymujące cząstki stałe na poziomie skuteczności powyżej 90%,
- wycinarki plazmowe wyposażone są w filtry workowe, zatrzymujące cząstki stałe (w Instal Kraków zapewniają skuteczność powyżej 90%),
- system wentylacji ze stanowiska do cięcia płyt gipsowych, wyposażony jest w filtr tkaninowy.

Dodatkowo podejmowane są następujące działania, mające na celu redukcję zagrożenia:

- stosowanie farb i lakierów z obniżoną zawartością lotnych związków organicznych (LZO), ekologicznych, przyjaznych środowisku,
- wykorzystywanie nowoczesnych technologii spawalniczych, zmniejszających emisję czynników szkodliwych,
- prowadzenie procesów technologicznych w sposób optymalny,
- stosowanie ekranów osłaniających i wskazanych powyżej odciągów miejscowych,
- zmniejszenie ilości zużywanego paliwa poprzez wymianę taboru i sprzętu,
- zmniejszenie zużycia gazu poprzez uszczelnienie i docieplenie obiektów,
- dbanie o dobry stan techniczny pojazdów, niezwłoczne dokonywanie napraw, uświadamianie kierowców z zakresu bardziej ekonomicznej jazdy.

Spółki Grupy Kapitałowej nie przekraczają limitów emisji, określonych w otrzymanych decyzjach zezwalających na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza, a w obrębie oddziaływania emitatorów nie ma parku narodowego ani obszarów ochrony uzdrowiskowej. Opłaty z tytułu korzystania ze

środowiska uiszczane są zgodnie z przepisami prawa. Grupa prowadzi okresowe kontrole wniesionych opłat, które stanowią jeden z elementów prowadzonego monitoringu.

*Tabela 11. Masa emitowanych gazów cieplarnianych oraz pozostałych substancji według rodzaju**

Rodzaj emitowanej substancji	Wielkość emisji [kg/rok]	
	2018	2019
Niemietanowe lotne związki organiczne (NMLZO)	2 967,092	2 325,204
Pył całkowity	206,725	165,472
Pył PM10	115,952	121,334
Tlenki siarki (SO _x /SO ₂)	2,5444	0,741
Tlenki azotu (NO _x /NO ₂)	465,276	509,750
Tlenek węgla (CO)	459,806	485,131
CO ₂	1 127 537,80	907 320,03
F-gazy (wodorofluorowęglowodory)	0	0

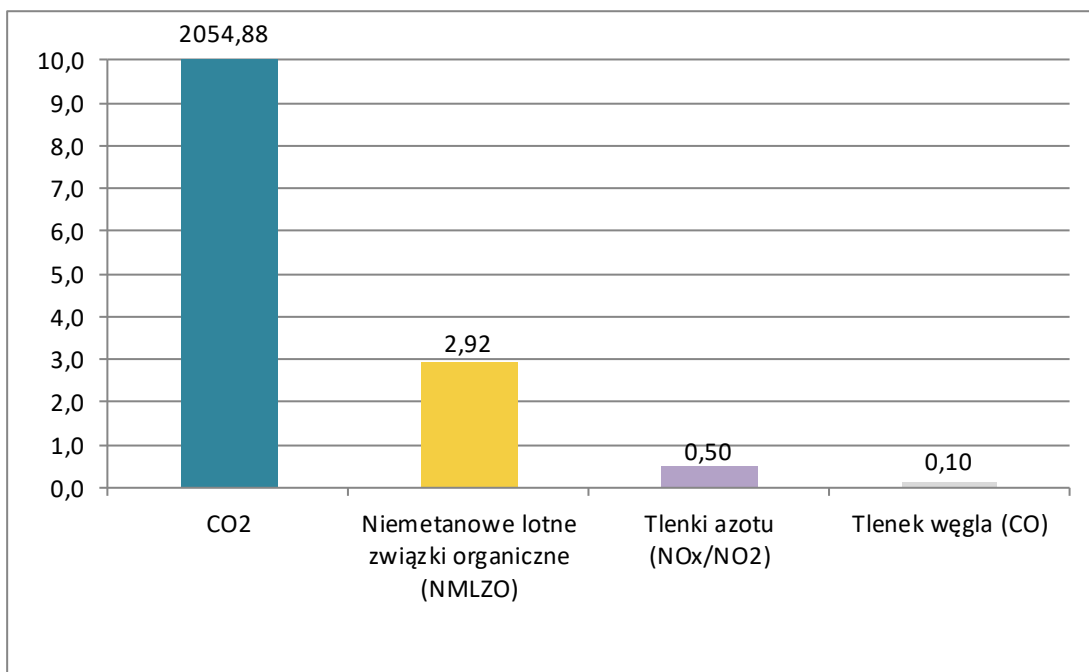
*Podane w tabeli dane odpowiadają wartościom przekazanych przez Grupę Kapitałową właściwym organom w ramach wymaganej przepisami prawa sprawozdawczości oraz w celu wyliczenia opłat za korzystanie ze środowiska.

E.5.3 E.5.4

Tabela 12. Emisja gazów cieplarnianych i pozostałych substancji na jednostkę przychodu.

Rodzaj emitowanej substancji	Wielkość emisji [kg/1mln]	
	2018	2019
Niemietanowe lotne związki organiczne (NMLZO)	6,0982	2,9199
Pył całkowity	0,4249	0,0262
Pył PM10	0,2383	0,0112
Tlenki siarki (SO _x /SO ₂)	0,0052	0,0007
Tlenki azotu (NO _x /NO ₂)	0,9563	0,4974
Tlenek węgla (CO)	0,9450	0,1008
CO ₂	2317,3978	2054,8806
F-gazy (wodorofluorowęglowodory)	0	0

Wykres 2. Emisja gazów cieplarnianych i pozostałych substancji na jednostkę przychodu

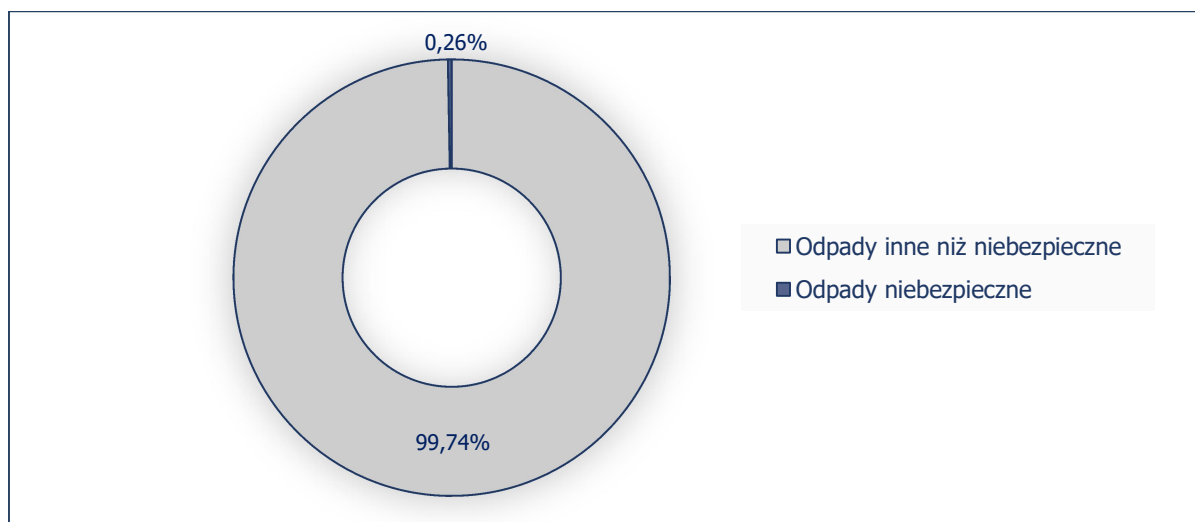
Odpady i ścieki (E.6.)

E.6

Dążeniem Grupy Kapitałowej jest prowadzenie gospodarki odpadami w sposób zapewniający jak najmniejszą uciążliwość dla środowiska. Polityka środowiskowa Grupy Kapitałowej obejmuje zobowiązanie do ograniczania ilości wytwarzanych odpadów. W Instal Kraków, dodatkowo, polityka ta wyznacza w omawianym aspekcie szczegółowe zadanie środowiskowe: zmniejszenie o 10% ilości odpadów w stosunku do ilości przyznanej w pozwoleniach. Zadanie to zostało w 2019 roku (podobnie jak w roku 2018), zrealizowane z powodzeniem.

Większość wytwarzanych w Grupie Kapitałowej odpadów to odpady inne niż niebezpieczne - w 2019 r. 99,74 % całości odpadów, z czego większość stanowią odpady poprodukcyjne, takie jak złom stalowy, odpady z toczenia i piłowania, odpady spawalnicze, poszlifierskie oraz odpady z realizowanych budów (zużyte urządzenia, zmieszane odpady z budowy, remontów i demontażu, materiały izolacyjne, sorbenty, materiały filtracyjne itp.). Odpady niebezpieczne stanowiły w 2019 roku 0,26 % wszystkich odpadów. W grupie odpadów niebezpiecznych, największą część stanowią odpady rozpuszczalników i mieszanin rozpuszczalników, tkaniny do wycierania oraz odpady zawierające ropę naftową lub jej produkty wytworzone podczas realizacji budowy.

Wykres 3. *Udział odpadów niebezpiecznych i innych niż niebezpieczne*

W 2019 roku Grupa Kapitałowa wytworzyła o 47,7% odpadów mniej niż w 2018 roku. Powyższy spadek wynika z realizacji mniejszej ilości zamówień polegających na modernizacji obiektów, związanej z koniecznością wyburzeń budynków, likwidacją nieczynnych instalacji lub wymianą zanieczyszczoną gleby. Realizowane inwestycje były głównie kontynuacją budów rozpoczętych w 2018 roku co skutkowało wytworzeniem mniejszej ilości odpadów.

Gospodarka odpadami prowadzona jest w oparciu o przepisy prawa oraz wdrożone (w Instal Kraków i Frapol) procedury ZSZ, określające zasady gospodarowania w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz środowiska, zasady zapobiegania powstawaniu odpadów lub ograniczania ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko oraz sposób ewidencji ilości i opłat, z uwzględnieniem posiadanego przez Spółkę pozwolenia na wytworzenie odpadów, wydanego przez Prezydenta Miasta Krakowa (Frapol i BTH nie są zobowiązane do uzyskania pozwolenia na wytworzenie (stacjonarnie) odpadów, ponieważ ich ilości nie przekraczają 1Mg/rok odpadów niebezpiecznych, ani 5000 Mg/rok innych niż niebezpieczne, obowiązek Instal Kraków wynika z przekroczenia ilości 1Mg/rok w zakresie odpadów niebezpiecznych).

Wytwarzane przez Grupę Kapitałową odpady podlegają identyfikacji co do rodzaju, ilości i szkodliwości oraz klasyfikacji kodowej. Na terenach Grupy wyznaczono miejsca tymczasowego gromadzenia odpadów, które są oznakowane i znane pracownikom. Miejsca magazynowania odpadów wyposażone są w odpowiednie sorbenty, na wypadek rozlania się odpadu. Odpady produkcyjne segregowane są w pojemnikach, kontenerach uniemożliwiających ich niekorzystne oddziaływanie na otoczenie, oznaczonych kodem i rodzajem odpadu.

Za identyfikację operacji związanych z powstawaniem odpadów, prowadzenie właściwej gospodarki wytwarzanymi odpadami, prawidłowe zorganizowanie i utrzymywanie czasowych miejsc gromadzenia odpadów odpowiedzialni są dyrektorzy/kierownicy poszczególnych jednostek organizacyjnych, w zakresie związanym z działalnością danej jednostki oraz mistrzowie i brygadziści. Powyższe obowiązki w dwóch spółkach Grupy, to jest Instal Kraków i Frapol, wynikają między innymi z przyjętych procedur ZSZ: „Identyfikacja aspektów środowiskowych” (we Frapol analogiczna procedura funkcjonuje pod nazwą „Identyfikacja aspektów środowiskowych oraz określenie ryzyk i szans”), „Identyfikacja wymagań prawnych i ocena zgodności z przepisami prawnymi i innymi wymogami dotyczącymi ochrony środowiska”, „Sterowanie operacyjne”.

Zidentyfikowane znaczące aspekty środowiskowe:

Aspekt środowiskowy	Operacja	Sposób monitorowania/pomiaru aspektu
Opakowania po farbach i podobnych substancjach	Wykonywanie zabezpieczenia antykorozyjnego elementów stalowych	Rejestracja ilości
Złom stalowy i metali kolorowych	Produkcja konstrukcji stalowych, zbiorników ciśnieniowych, urządzeń do wentylacji i klimatyzacji i innych wyrobów, naprawy sprzętu i środków transportowych	Rejestracja ilości
Baterie i akumulatory	Wymiana zużytych i uszkodzonych baterii i akumulatorów	Rejestracja ilości
Filtry olejowe	Wymiana filtrów podczas wymiany oleju	Rejestracja ilości
Oleje silnikowe, przekładniowe i smarowe bez dodatków chloroorganicznych	Wymiana oleju	Rejestracja ilości
Szlam z myjni samochodowej	Mycie nadwozi i sprzętu	Rejestracja ilości
Zużyte świetlówki i lampy zawierające rtęć	Wymiana zużytych świetlówek i żarówek	Rejestracja ilości
Zużyte materiały i tarcze szlifierskie	Cięcie i szlifowanie stali i innych	Rejestracja ilości

	materiałów	
Odpady z tworzyw sztucznych i z gumy, zużyte opony i elementy gumowe	Wymiana uszkodzonych lub zużytych węży spawalniczych, Wymiana ogumienia, naprawy karoserii	Rejestracja ilości
Płyny hamulcowe i zapobiegające zamarzaniu	Naprawy układów hamulcowych i chłodniczych, okresowa wymiana płynów	Rejestracja ilości
Zużyte zaolejone czysciwo, zaolejone ubrania	Używanie czysciwa podczas napraw maszyn, sprzętu i środków transportu	Rejestracja ilości
Opakowania z tworzyw sztucznych, obudowy	Zużyty sprzęt komputerowy, drukarki	Rejestracja ilości
Ścieki komunalne	Potrzeby bytowe pracowników	Rejestracja ilości

Z omawianym obszarem, w tym zidentyfikowanymi znaczącymi aspektami środowiskowymi, wiąże się istotne ryzyko wzrostu ilości wytwarzanych odpadów, w szczególności ponad wielkości dopuszczalne zgodnie z udzielonym Spółce przez Prezydenta Miasta Krakowa pozwoleniem. Grupa Kapitałowa zarządza przedmiotowym ryzykiem postępując zgodnie z procedurami opisanymi w niniejszej części Sprawozdania, a także powyżej, w części ogólnej rozdziału „Obszar środowiskowy” (E), a w szczególności poprzez wskazane poniżej działania.

Osoby odpowiedzialne w Grupie Kapitałowej za gospodarowanie odpadami są zobowiązane do prowadzenia dokumentów w tym zakresie, na kartach przekazania odpadów i kartach ewidencji odpadów, które podlegają okresowym kontrolom i stanowią jeden z elementów monitoringu. Grupa dąży do przekazywania jak największej części odpadów odbiorcom zewnętrznym lub poddawania ich procesom odzysku lub recyklingu i podejmuje czynności, aby gospodarka odpadami prowadzona była w sposób należyty i bezpieczny dla środowiska. Prowadzone są działania mające na celu minimalizację ilości wytwarzanych odpadów i ich prawidłową segregację, w tym:

- cykliczne szkolenia, kształtujące świadomość środowiskową pracowników, między innymi z zakresu selektywnej zbiórki odpadów, składowania w wyznaczonym miejscu, optymalnego wykorzystania materiałów,
- selektywna zbiórka odpadów i składowanie w wyznaczonym miejscu, w tym także zużytych materiałów i tarcz szlifierskich,
- powtórne wykorzystanie,
- projektowanie urządzeń i instalacji wentylacji i klimatyzacji oraz ich wdrażanie do produkcji w sposób zakładający maksymalne wykorzystanie dostępnych materiałów i minimalizujący wystąpienie odpadów,
- zakupy materiałów dobrej jakości i dążenie do ich jak najlepszego wykorzystania, zgodnie z przeznaczeniem oraz przechowywanie zgodne z instrukcjami, w tym stosowanie tarcz szlifierskich i węży spawalniczych dobrej jakości, racjonalne wykorzystywanie stali (zakup na wymiar, trasowanie, wycinanie, stosowanie małych naddatków na obróbkę szlifowaniem itp.),
- utrzymywanie środków transportu w dobrym stanie technicznym, bez wycieków oleju, stosowanie dobrych jakościowo olejów o wydłużonych okresach składowania, wymiana starego taboru na nowszy, stosowanie środków nietoksycznych dla środowiska i ulegających biodegradacji, utrzymywanie szczelności układów hamulcowych i chłodniczych,
- zastępowanie czysciwa ze szmat czysciwem celulozowym.

Monitoring ilości odpadów pozwala na określenie rodzajów odpadów, których należy wytwarzać mniej oraz wdrożenie działań mających na celu zmniejszenie ich wytwarzania i umożliwi odpowiednio szybką reakcję w przypadku sytuacji odbiegających od normy. Konieczność gromadzenia danych do wymaganych przepisami prawa sprawozdań sprzyja także monitorowaniu zużycia mediów, paliw i emisji substancji szkodliwych do powietrza. Zwiększanie świadomości pracowników z zakresu gospodarki odpadami sprzyja zachowaniom proekologicznym, w tym zwiększeniu udziału odpadów, które można powtórnie wykorzystać.

Jednostka wprowadzająca w obszar działalności Grupy nowe substancje i materiały, zobowiązana jest do dokonania odpowiedniej identyfikacji, jeszcze na etapie zapytania ofertowego, przed podpisaniem umowy, a następnie do przekazania wyznaczonym osobom informacji o związanych z takimi substancjami i materiałami odpadach oraz o przedmiocie dostawy lub usługi, w wyniku której będzie wykorzystany lub wytwarzany odpad (skład, charakterystyka, uciążliwość dla środowiska). Podobnie przy wprowadzaniu nowych technologii, surowców oraz nowych opakowań, wprowadzający, z wyprzedzeniem, przedkłada do właściwej osoby informacje o związanych z tym zmianach w rodzaju lub ilości dotychczas wytwarzanych odpadów. Przekazane dane stanowią podstawę do określenia sposobu postępowania z odpadami oraz zainicjowania ewentualnych postępowania administracyjnych.

Wytworzone odpady spółki Grupy przekazują wyłącznie odbiorcom posiadającym odpowiednie, wymagane pozwolenia. Ważność przedmiotowych pozwoleń podlega każdorazowo sprawdzeniu, a dokumenty są ewidencjonowane w rejestrze odbiorców odpadów. Transport do miejsc zbierania lub przetwarzania zlecaj jest podmiotom posiadającym zezwolenie na przewóz danego rodzaju odpadów.

W organizacji obowiązują zasady współdziałania z kontrahentami, wykonującymi na terenie Grupy i na placach budów, prace mogące powodować powstawanie odpadów. Dotyczą one szczególnie dostawców usług wykonujących prace konstrukcyjno-budowlane, montażowe, remontowe, konserwacyjne i inne. W umowach zawieranych z dostawcami procesów/towarów/usług, nakładane jest na te podmioty zobowiązanie do przestrzegania przepisów prawa z zakresu ochrony środowiska, w tym gospodarki odpadami. Zgodnie z wiążącym tych dostawców dokumentem systemowym – „Plan zapewnienia jakości, BHP oraz ochrony środowiska na budowach realizowanych przez Instal Kraków S.A.” lub odpowiednio: „Plan zapewnienia jakości, BHP oraz ochrony środowiska na budowach realizowanych przez Frapol Sp. z o.o.”, „Plan zapewnienia jakości, BHP oraz ochrony środowiska na budowach realizowanych przez BTH Instalacje Sp. z o.o.” - są oni zobowiązani do prowadzenia, w miejscu wykonywania prac, selektywnej zbiórki wytworzonych odpadów i czasowego ich gromadzenia w wydzielonych, oznakowanych i odpowiednio zabezpieczonych miejscach, a po wywiezieniu z terenu budowy, składowania na określonych przepisami prawa składowiskach, przeznaczonych dla danego rodzaju odpadów lub ewentualnie, zgodnej z prawem utylizacji. Dostawca ma obowiązek wyznaczenia osób odpowiedzialnych za nadzór nad realizacją usługi, aby zapewnić minimalizację ilości wytwarzanych odpadów. W przypadku naruszeń i bezskuteczności działań interwencyjnych, prace danego dostawcy podlegają wstrzymaniu przez kierownika budowy (Spółka dodatkowo zastrzega prawo odstąpienia od umowy z podmiotem działającym nienależycie w przedmiotowym zakresie). Dostawcy zobowiązani są do prowadzenia ewidencji odpadów oraz wymaganej przepisami prawa sprawozdawczości, a przestrzeganie przez nich przepisów prawa dotyczących ochrony środowiska oraz postanowień umów w tym zakresie podlega systematycznym kontrolom.

Monitoring procesu prowadzony jest również poprzez kontrolę, w Instal Kraków i Frapol, realizacji Programów Zarządzania Środowiskowego, sporządzanych dla każdego zadania inwestycyjnego.

Działalność spółek Grupy Kapitałowej nie jest źródłem wytwarzania ścieków przemysłowych, zaś ścieki socjalno-bytowe odprowadzane są do kanalizacji miejskiej, na podstawie zawartej z właściwym przedsiębiorstwem umowy i podlegają jego kontroli. W protokołach kontroli ścieków nie stwierdzono przekroczeń dopuszczalnych wartości i wskaźników określonych w przepisach.

E.6.1 E.6.2

Tabela 13. Całkowita masa odpadów w podziale na niebezpieczne i inne niż niebezpieczne oraz sposób zagospodarowania**

Kod odpadu	Nazwa odpadu	Ilość odpadów wytworzona wg kart ewidencji odpadów [Mg/rok]		Sposób gospodarowania odpadami
		2018	2019	
ODPADY NIEBEZPIECZNE				

080111*	Odpady farb i lakierów zawierających rozpuszczalniki organiczne lub inne substancje niebezpieczne	0	0	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
110198*	Inne odpady zawierające substancje niebezpieczne- odpady z trawienia stali nierdzewnej	0	0	W przypadku wytworzenia, odpady będą przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów
130110*	Mineralne oleje hydrauliczne niezawierające związków chlorowcoorganicznych	0	0	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
130208*	Inne oleje silnikowe, przekładniowe i smarowe	0,675	0,078	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na odzysk tego rodzaju odpadów, w pierwszej kolejności poprzez regenerację, a jeżeli regeneracja będzie niemożliwa ze względu na stopień zanieczyszczenia, dopuszcza się ich unieszkodliwienie
140603*	Rozpuszczalniki i mieszaniny rozpuszczalników	0,602	0,130	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
150110*	Opakowania zawierające pozostałości substancji niebezpiecznych lub nimi zanieczyszczone	0,870	1,000	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów
150202*	Zużyte czyściwo	0,872	0,422	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
160107*	Filtry olejowe	0	0	W przypadku wytworzenia, odpady będą przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów
160113*	Płyny hamulcowe	0	0	W przypadku wytworzenia, odpady będą przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów
160601*	Baterie i akumulatory ołowiowe	0	0	Odpady są zwracane placówce handlowej prowadzącej sprzedaż akumulatorów (przy zakupie nowych ogniw) lub będą przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie lub zbierania tego rodzaju odpadów

160602*	Baterie i akumulatory nikielowo-kadmowe	0	0	W przypadku wytworzenia odpady będą przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie lub zbierania tego rodzaju odpadów -stosownie do ustawy o bateriach i akumulatorach
160708*	Odpady zawierające ropę naftową lub jej produkty	0	0	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
	Odpady zawierające ropę naftową lub jej produkty wytworzone w wyniku świadczenia usług w zakresie budowy, rozbiórki, remontu obiektów, czyszczenia zbiorników	0	0	
160213*	Zużyte urządzenia zawierające niebezpieczne elementy inne niż wymienione w 160209 do 160212	0,006	0	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie lub zbieranie tego rodzaju odpadów
170503*	Gleba i ziemia, w tym kamienie, zawierające substancje niebezpieczne (np. PCB)	0,600	0	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie lub zbieranie tego rodzaju odpadów
ODPADY INNE NIŻ NIEBEZPIECZNE				
120101	Odpady z toczenia i piłowania żelaza oraz jego stopów	0	0	W przypadku wytworzenia, odpady będą przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów
120117	Odpady poszlifierskie inne niż wymienione w 120116	0	0	W przypadku wytworzenia, odpady będą przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów
120121	Zużyte materiały szlifierskie inne niż wymienione w 120120	0,325	0,200	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
150101	Opakowania z papieru i tektury	55,270	8,610	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
150102	Opakowania z tworzyw sztucznych	37,556	6,800	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.

150104	Opakowania z metali	1,790	1,730	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
150203	Sorbenty, materiały filtracyjne, tkaniny do wycierania (np. szmaty, ścierki) i ubrania ochronne inne niż wymienione w 150202	18,172	1,920	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
	Sorbenty, materiały filtracyjne, tkaniny do wycierania (np. szmaty, ścierki) i ubrania ochronne inne niż wymienione w 150202, wytworzone poza instalacją (na terenie inwestycji innych podmiotów w ramach świadczonych na ich rzecz usług)	0	14,981	
160103	Zużyte opony	0	0	W przypadku wytworzenia, odpady będą przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów
160112	Okładziny hamulcowe inne niż wymienione w 160111	0	0	W przypadku wytworzenia, odpady będą przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów
160115	Płyny zapobiegające zamarzaniu inne niż wymienione w 160114	0	0	W przypadku wytworzenia, odpady będą przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów
160119	Tworzywa sztuczne	0	0	W przypadku wytworzenia, odpady będą przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów
170405	Odpadowe żelazo i stal	480,864	483,337	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
	Odpadowe żelazo i stal (na realizowanych na zlecenie budowach)	75,122	5,820	
170103	Odpady innych materiałów ceramicznych i elementów wyposażenia	0,745	0	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.

150106	Zmieszane odpady opakowaniowe	4,950	2,640	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
160214	Zużyte urządzenia inne niż wymienione w 16 02 09 do 16 02 13	1,452	1,215	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
070213	Odpady z tworzyw sztucznych	0,110	0,100	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów. Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
170411	Kable inne niż wymienione w 170410	0,085	0,260	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
170101	Odpady betonu oraz gruz betonowy z rozbiórek i remontów	1,412	20,880	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
170107	Zmieszane odpady z betonu, gruzu ceglanego, odpadowych materiałów ceramicznych i elementów wyposażenia inne niż wymienione w 17 01 06	417,64	58,940	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
170203	Tworzywa sztuczne	3,606	4,603	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
170102	Gruz ceglany	24,020	0	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
170201	Drewno	155,960	6,420	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.

170402	Aluminium	5,948	4,851	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
170407	Mieszanki metali	0	0,150	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów
170904	Zmieszane odpady z budowy, remontów i demontażu inne niż wymienione w 170901, 170902 i 170903	32,680	3,280	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
170604	Materiały izolacyjne inne niż wymienione w 170601 i 170603	11,717	6,840	Przekazywane podmiotowi posiadającemu zezwolenie na przetwarzanie tego rodzaju odpadów, z zachowaniem hierarchii sposobów postępowania z odpadami lub podmiotowi legitymującemu się zezwoleniem na zbieranie tego rodzaju odpadów.
Razem odpady niebezpieczne i inne niż niebezpieczne (budowy i siedziba Spółki)		1333,049	635,207	

E.6.3

Tabela 14. Całkowity wolumen odprowadzanych ścieków*.

Rodzaj emisji	2018	2019
Wolumen odprowadzanych ścieków (m ³)	6 641	6 327

*Podane wielkości odnoszą się do zużycia na potrzeby własne, wewnątrz organizacji, wynikają ze wskazań liczników wody Grupy Kapitałowej lub danych wykazanych w dokumentach rozliczeniowych, wystawionych przez przedsiębiorców przesyłowych, z wyłączeniem wolumenu odprowadzanych ścieków w przypadku refakturowania na inne podmioty lub ujętego w stawce czynszu. W prezentowanych wartościach pominięto dane z realizacji zamówień w segmencie budowlano-montażowym oraz zagranicznym, ze względu na zróżnicowany sposób rozliczeń i występujący w przypadku części inwestycji brak możliwości indywidualnego opomiarowania. Pomimo monitorowania przez Grupę przedmiotowego aspektu, przedstawione dane byłyby niepełne, a dokonane w niektórych przypadkach szacunki nazbyt ogólne. Spółka będzie dążyć do tego, aby w kolejnych latach wdrożyć mechanizmy pozwalające na raportowanie w sposób kompletny szerszego zakresu danych.

E.6.4 E.6.5

Tabela 15. Emisja odpadów i ścieków na jednostkę przychodu

Rodzaj emisji na jednostkę przychodu	2018	2019
Masa odpadów na jednostkę przychodu [Mg/mln]	2,74	1,44
Ilość ścieków na jednostkę przychodu [m ³ /mln]	13,65	14,33

Pozostałe aspekty bezpośredniego i pośredniego oddziaływania na środowisko (E.7)

E.7.1 E.7.2 E.7.3 E.7.4

W Grupie zidentyfikowano następujące, pozostałe, istotne rodzaje zanieczyszczeń (emitowanych przez działalność operacyjną Grupy), które mogą oddziaływać na środowisko: hałas, drgania, promieniowanie gamma, a także awaryjny wyciek substancji lub pożar.

Zidentyfikowane znaczące aspekty środowiskowe:

Aspekt środowiskowy	Operacja	Sposób monitorowania/pomiaru aspektu
Hałas	Praca maszyn i urządzeń, praca z użyciem elektronarzędzi Operacje technologii mechanicznych	Pomiary stężenia hałasu
Drgania	Praca maszyn i urządzeń Operacje technologii mechanicznych	Pomiary okresowe
Źródło promieniotwórcze (promieniowanie gamma)	Badania niszczące złączy spawanych	Dozymetry indywidualne
Przechowywanie substancji i preparatów niebezpiecznych	Magazynowanie materiałów służących do produkcji	Zapewnienie odpowiednich warunków przechowywania oraz ich kontrola

Grupa zapobiega lub ogranicza negatywne skutki oddziaływania na środowisko związane z hałasem, drganiami czy promieniowaniem gamma poprzez:

- zakaz wykonywania prac powodujących hałas w porze nocnej;
- wykonywanie prac w pomieszczeniach, przy zamkniętych oknach i drzwiach;
- stosowanie ekranów akustycznych i obudów dźwiękochłonnych;
- stosowanie przez pracowników indywidualnych środków ochrony (nauszniki, stopery);
- stosowanie osłon źródła, ścisłe przestrzeganie procedury prześwietlania spoin;
- prawidłowe posadowienie maszyn produkcyjnych;
- utrzymywanie w pełnej sprawności maszyn, urządzeń, elektronarzędzi.

Zidentyfikowane znaczące aspekty środowiskowe - awarie:

Aspekt środowiskowy	Operacja	Sposób monitorowania/pomiaru aspektu
Awaria: Wyciek oleju hydraulicznego, silnikowego, benzyny lub innych substancji ropopochodnych	Praca maszyn, urządzeń i sprzętu budowlanego Wykonywanie usługi transportowej	Rejestracja ilości
Awaria: Pożar	Praca maszyn, urządzeń i sprzętu budowlanego	Rejestracja ilości

Istotnym ryzykiem Grupy w obszarze środowiska, to ryzyko związane z wystąpieniem awarii. Grupa zarządza powyższym ryzykiem poprzez:

- przeglądy stanu technicznego sprzętu i środków transportu używanych na terenie budowy;
- szkolenia wszystkich pracowników zatrudnionych na budowie w zakresie prawidłowego postępowania na wypadek awarii zagrażającej środowisku i zapoznania się z drogami ewakuacji z obiektu;
- wyposażenie biura i stanowisk pracy w kartę alarmową i instrukcje postępowania na wypadek awarii;

- prawidłową organizację prac pożarowo niebezpiecznych, zgodnie z odpowiednią Instrukcją BHP;
- wyposażenie miejsc wykonywania robót w odpowiedni sprzęt p.poż.;
- określenie działań korygujących zapewniających zmniejszenie ryzyka wystąpienia podobnej awarii.

W spółkach Grupy, w których wdrożono ZSZ, została opracowana procedura: „Gotowość na wypadek awarii. Postępowanie w przypadku awarii” (w Spółce) oraz „Gotowość na wypadek awarii” (we Frapol). W spółce BTH obowiązuje „Procedura postępowania w sytuacjach awaryjnych” wraz z instrukcjami postępowania w sytuacjach awaryjnych, w tym na wypadek zagrożenia ekologicznego dla środowiska oraz w przypadku ogłoszenia alarmu i zarządzenia ewakuacji z budowy (budynku/obiektu budowlanego, które obowiązują zarówno pracowników własnych spółki BTH, jak i pracowników zatrudnionych przez dostawców towarów/usług. Powyższe procedury określają sposób reagowania, a także zapobiegania i zmniejszenia wpływu na środowisko w sytuacjach awaryjnych, jakie mogą powstać podczas realizacji usług budowlano-montażowych, realizacji usługi w produkcji lekkiej i ciężkiej oraz w zakresie eksploatacji instalacji w Zakładzie Sprzętu i Transportu (w Spółce).

W powyższych procedurach dokonano identyfikacji zagrożeń dla środowiska powstałych podczas awarii sprzętu lub instalacji związanych z wyciekami olejów (hydraulicznego lub napędowego), podczas ich składowania, wykonywania usługi sprzętowej i transportowej (podczas przejazdu drogami publicznymi lub na terenie budowy z równoczesnym zanieczyszczeniem gruntu), wyciekami substancji chemicznej oraz paliwa, pożaru obiektów budowlanych, środków transportu, pożaru lub wybuchu instalacji.

Zasady postępowania na wypadek awarii określono w podziale na rodzaj zagrożenia i miejsce ich wystąpienia, wskazano sposób działania po usunięciu skutków awarii w celu określenia przyczyn jej wystąpienia oraz obowiązków podjęcia działań korygujących.

W przypadku zagrożeń związanych z wyciekami olejów smarowych, hydraulicznych oraz paliwa, w zależności od miejsca wystąpienia awarii, osoby wskazane w procedurze, powinny:

- przepompować olej z uszkodzonego pojemnika do sprawnego (uszkodzony pojemnik traktować jako zanieczyszczone opakowanie metalowe);
- ograniczyć własnymi środkami wielkość wycieku, zabezpieczyć miejsce wycieku znakami ostrzegawczymi;
- usunąć uszkodzenie środka sprzętowego lub transportowego będącego przyczyną wycieku, zgodnie ze wskazaniami zawartymi w dokumentacji techniczno-ruchowej;
- przeprowadzić neutralizację skutków wycieku przy pomocy sorbentu;
- pozostałości po neutralizacji wycieku składować w pojemniku na zanieczyszczone czyściwo;
- przeprowadzić wymianę zanieczyszczonego gruntu poprzez jego usunięcie i przekazanie odbiorcy posiadającemu pozwolenie na transport i gospodarkę odpadami szkodliwymi;
- zabezpieczyć studzienki kanalizacyjne przed dostaniem się do nich rozlanego paliwa poprzez przykrycie folią i obwałowanie piaskiem lub sorbentem oraz oznakować teren znakami ostrzegawczymi;
- powiadomić o awaryjnym wycieku, w zależności od miejsca wystąpienia wycieku: właściwe służby ratownicze, kierownika budowy, kierownika Działu BHP, Ochrony Środowiska i Ochrony p.poż. (w spółce BTH służby BHP BTH Instalacje sp. z o.o.), kierownika Zakładu Sprzętu i Transportu (w Spółce).

W Spółce, w celu zapewnienia eksploatacji jednostek sprzętowych i transportowych, w sposób minimalizujący możliwość wystąpienia sytuacji awaryjnych, połączonych z wyciekami olejów, Zakład Sprzętu i Transportu wykonuje:

- przeglądy okresowe jednostek sprzętowych i transportowych, zgodnie z dokumentacją techniczno – ruchową, w terminach zgodnych z planami przeglądów;
- codzienną obsługę jednostek sprzętowych i transportowych, której zadaniem jest między innymi sprawdzenie stanu technicznego instalacji olejowych;

- okresowe szkolenia kierowców i operatorów w zakresie sposobów usuwania awarii i jej skutków wraz z omówieniem postanowień z protokołów z poprzednich porad i sposobu prowadzenia działań korygujących.

Dla zapewnienia właściwej reakcji każdego pracownika zatrudnionego w Grupie na powstały w jego obecności pożar, w programach szkoleń uwzględnia się zasady użycia środków gaśniczych, a także zasady postępowania bezpośrednio po powstaniu pożaru.

Czynności, które należy wykonać bezpośrednio po powstaniu/zauważeniu pożaru, to:

- alarmowanie (powiadomienie bezpośredniego przełożonego, wezwanie straży pożarnej);
- gaszenie ognia (odłączenie zasilania elektrycznego, zamknięcie dopływu gazu, zamknięcie przewodów wentylacyjnych od pomieszczeń lub obiektu objętego pożarem, usunięcie z zasięgu ognia materiałów palnych, likwidacja pożaru przy pomocy podręcznego sprzętu gaśniczego;
- ewakuacja (odsunięcie od zasięgu ognia pracowników znajdujących się w strefie zagrożenia, a nie biorących udziału w akcji gaśniczej).

W każdym przypadku awaryjnego wycieku olejów, paliwa oraz wybuchu pożaru należy sporządzić protokół ze wskazaniem przyczyn wycieku lub powstania pożaru/zagrożenia pożarowego i przyszłych działań korygujących, zapewniających zmniejszenie ryzyka podobnej awarii lub pożaru w przyszłości. Nadzór nad działaniami związanymi z utrzymaniem gotowości na wypadek awarii, sporządzeniem protokołu i oceną przyczyn awarii, realizacją działań korygujących, kierownicy działów zajmujących BHP, ochroną środowiska i p.poż.

W Grupie, w celu przeciwdziałania nadzwyczajnym zagrożeniom, opracowano instrukcje bezpieczeństwa pożarowego, których podstawowym celem jest zapewnienie maksymalnej ochrony ludziom przebywającym na terenie obiektów spółek Grupy Kapitałowej. Instrukcje bezpieczeństwa pożarowego określają zagrożenia pożarowe, wybuchowe w procesach technologicznych, urządzeniach, instalacjach w czasie ich ruchu, zasady zapobiegania możliwości powstania pożaru oraz postępowania w czasie pożaru, zasady zabezpieczenia prac niebezpiecznych pożarowo, rozmieszczenie podręcznego sprzętu gaśniczego i środków do likwidacji ewentualnego wycieku lub rozlewu.

W Grupie opracowano również „Instrukcję bezpieczeństwa i higieny pracy przy użyciu materiałów niebezpiecznych”, obowiązującą wszystkie spółki Grupy Kapitałowej podczas wykonywania robót z użyciem materiałów niebezpiecznych. Celem niniejszej instrukcji jest określenie szczegółowych zasad bezpiecznego wykonywania prac prowadzonych z użyciem materiałów i preparatów niebezpiecznych, w sposób nie zagrażający życiu i zdrowiu pracownikom oraz środowisku naturalnemu.

Ponadto w Spółce obowiązuje instrukcja „Zasady magazynowania farb i lakierów”, ustalająca jednolite zasady magazynowania wyrobów malarskich (farb, lakierów, rozpuszczalników), we wszystkich jednostkach organizacyjnych Spółki, w tym także w magazynach organizowanych na poszczególnych budowach. Powyższa instrukcja określa warunki składowania tych materiałów, w tym w odniesieniu do materiałów już częściowo wykorzystanych oraz tych, których nie wolno już wykorzystywać w procesie produkcji.

Powyższe zasady i procedury pozwalają na stały monitoring ryzyka występującego w tym obszarze, badanie w jakim ono kierunku ewoluuje, tak by podejmować odpowiednie działania zapobiegawcze.

Tabela 16. Liczba awarii środowiskowych i skarg

Wskaźnik	2018	2019
Liczba awarii środowiskowych	0	0
Liczba skarg dotyczących obszaru środowiska	0	0

W okresie sprawozdawczym w Grupie nie odnotowano awarii ze skutkiem środowiskowym, skażeń środowiskowych ani nie wszczęto żadnego postępowania administracyjnego w związku z potencjalnym naruszeniem przez Grupę przepisów ochrony środowiska. Na żadną ze spółek Grupy Kapitałowej nie została także nałożona żadna kara w związku z naruszeniem przepisów ochrony środowiska.

W 2019 roku, podobnie jak w latach poprzednich, do spółek Grupy nie wpłynęła żadna skarga dotycząca obszaru środowiska.

E.7.5

Tabela 17. Odsetek (%) umów z kontrahentami, w których znalazła się klauzula odnosząca się do poszanowania środowiska naturalnego oraz liczba audytów u dostawców towarów lub usług

Opis wskaźnika	2018	2019
Odsetek (%) umów z dostawcami towarów/usług z klauzulą dotyczącą poszanowania środowiska*	90	93
Liczba audytów u dostawców towarów/usług pod kątem przestrzegania zasad ochrony środowiska	3	1

* Wskaźnik liczony jako odsetek procentowy wartości umów, w których znalazła się klauzula odnosząca się do poszanowania środowiska naturalnego, w ogólnej wartości umów zawartych przez Grupę w 2019 r. z dostawcami towarów/usług.

E.7.6

W 2019 roku w Grupie został przeprowadzony 1 audyt pod kątem przestrzegania przepisów ochrony środowiska przez dostawców towarów/usług na realizowanych przez spółki Grupy Kapitałowej budowach. Zmniejszenie liczby audytów u dostawców towarów/usług pod kątem przestrzegania zasad ochrony środowiska w stosunku do roku 2018 wynika z kontynuacji budów rozpoczętych w 2018 roku lub wcześniej, w tym przez dostawców towarów/usług poddanych wcześniejszemu audytowi. U kwalifikowanych dostawców towarów/usług na bieżąco były realizowane kontrole obejmujące obszary ochrony środowiska, bezpieczeństwa i higieny pracy oraz ochrony przeciwpożarowej. Z przeprowadzanych kontroli bezpośrednio na budowach nie wynikała konieczność przeprowadzania audytów u dostawców towarów/usług.

Rozszerzona odpowiedzialność środowiskowa: produkty i usługi (E.8.)

E.8.2

We wszystkich segmentach swojej działalności Grupa stara się uzyskiwać przychody z działalności z poszanowaniem środowiska naturalnego i świadomością wpływu wytwarzanych produktów i usług na jego stan. Grupa działa w pełnej zgodności z przepisami prawa, wymogami decyzji administracyjnych oraz zobowiązaniami wynikającymi z zawartych umów, oraz dąży do tego, aby zaprojektowane i wytworzone produkty, pozostawiały mały ślad środowiskowy. Spółki Grupy, w których wdrożono ZSZ, dokonując oceny znaczących aspektów środowiskowych, biorą pod uwagę wszystkie fazy cyklu życia wytwarzanych produktów: projekt, wytwarzanie/wykonanie, serwis, eksploatację, powtórne użycie i utylizację. Grupa dąży do redukcji negatywnego wpływu na środowisko także na etapie użytkowania i utylizacji wytworzonych produktów, co wiąże się z ich właściwościami takimi jak: energochłonność, zapotrzebowanie na części zamienne, użyteczność, jakość i trwałość, a także sposób ich eksploatacji przez samych użytkowników.

Dostarczane produkty użytkowane są z wykorzystaniem energii, której zużycie zależy między innymi od ich jakości i efektywności energetycznej. Z uwagi na fakt, że produkty oferowane przez Grupę są bardzo zróżnicowane, zaś cykl życia obiektów przemysłowych, mieszkaniowych, czy instalacji i urządzeń jest obliczony na wiele lat, nie jest możliwe dokładne wyliczenie całkowitego zużycia energii dla tych produktów w całym cyklu życia.

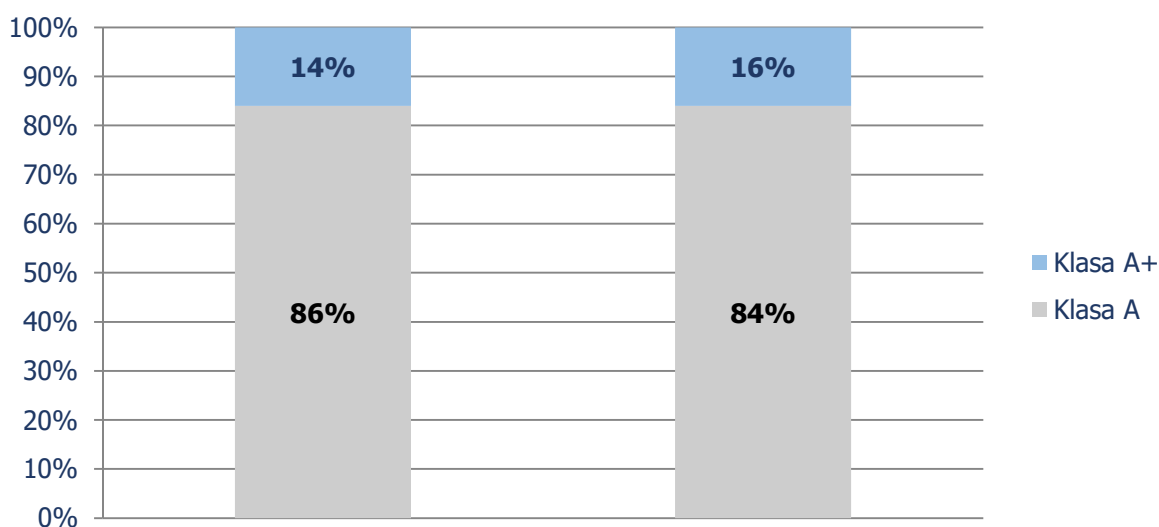
W segmencie produkcji lekkiej celem strategicznym Grupy jest stały wzrost innowacyjności produktów Frapol poprzez prowadzenie badań nad unowocześnieniem i poszerzeniem gamy produktów,

zwiększeniem ich energooszczędności, wydajności i bezpieczeństwa, a także komfortu użytkowania oraz ciągła modernizacja parku maszynowego i uruchamianie nowych linii technologicznych.

Miernikiem realizacji celów Grupy w zakresie zmniejszania energochłonności oferowanych produktów jest udział przychodów ze sprzedaży urządzeń wentylacyjnych Frapol o najniższym oferowanym jednostkowym zużyciu energii (JZE), przeznaczonych do budynków mieszkalnych, w przychodach ogółem ze sprzedaży urządzeń wentylacyjnych Frapol przeznaczonych do tego typu budynków. Wskaźnik ten został uznany w Grupie Kapitałowej za jeden z kluczowych niefinansowych wskaźników efektywności.

W ciągu 2019 roku udział w przychodach Frapol ze sprzedaży urządzeń wentylacyjnych o najniższym, oferowanym, jednostkowym zużyciu energii (JZE na poziomie mniejszym niż -42 kWh/rok/m² - klasa A+), przeznaczonych do budynków mieszkalnych, zmniejszył się w stosunku do poziomu z 2018 roku i wynosi obecnie 14%, zaś w przypadku urządzeń wentylacyjnych o najwyższym, oferowanym jednostkowym zużyciu energii, przeznaczonych do budynków mieszkalnych (JZE na poziomie równym lub większym niż -42 i mniejszym niż -34 kWh/rok/m² – klasa A) wskaźnik ten zwiększył się w stosunku do poziomu z 2018 roku.

Wykres 4. *Udział przychodów ze sprzedaży urządzeń wentylacyjnych Frapol o najniższym oferowanym jednostkowym zużyciu energii (JZE) przeznaczonych do budynków mieszkalnych, w przychodach ogółem ze sprzedaży urządzeń wentylacyjnych Frapol przeznaczonych do tego typu budynków [KPI]*

Produkty Frapol o najwyższym współczynniku efektywności energetycznej, dedykowane są dla klientów najbardziej wymagających i posiadających największą świadomość ekologiczną. Ze względu na swoje właściwości znajdują one zastosowanie przede wszystkim w budownictwie mieszkaniowym, jednorodzinnym. Na chwilę obecną rynek wentylacji i klimatyzacji w budownictwie mieszkaniowym, w tym zwłaszcza jednorodzinnym, dopiero się rozwija, wobec czego przychody Frapol ze sprzedaży produktów dedykowanych na ten rynek są o wiele mniejsze, niż przychody osiągane ze sprzedaży produktów przeznaczonych na rynek budownictwa użyteczności publicznej.

Celem rozwojowym Grupy, z uwagi na fakt, że klienci na rynku budownictwa mieszkaniowego w dużej mierze przy wyborze produktów kierują się ich właściwościami środowiskowymi, a nie ceną produktu - co związane jest ze wzrostem świadomości ekologicznej społeczeństwa - jest stałe zwiększanie oferty i udziału sprzedaży urządzeń i instalacji Frapol o jak najwyższych wskaźnikach efektywności energetycznej, w szczególności na tym rynku, co przełoży się na pozytywne skutki w zakresie ochrony środowiska, w tym zmniejszenie zużycia energii ze źródeł nieodnawialnych przez użytkowników wytwarzanych przez Grupę produktów.

W ramach Grupy, spółka Frapol prowadzi szereg badań nad rozwiązaniami zwiększającymi energooszczędność i bezpieczeństwo produktów, a także dostosowującymi je do wymagań klientów, dzięki czemu sprzyjają one ochronie środowiska naturalnego oraz poprawiają komfort użytkowników i

zwiększając ich bezpieczeństwo. W ramach działalności badawczo-rozwojowej zostały przeprowadzone między innymi badania ogniowe dla produktów przeciwpożarowych, badania central wentylacyjnych w zakresie kompatybilności elektromagnetycznej i właściwości mechanicznych, a także badania algorytmów antyzamrożeniowych rekuperatorów. Efektem prac badawczych jest opracowanie wielu innowacyjnych rozwiązań w zakresie wentylacji, klimatyzacji i ogrzewania budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych jedno i wielorodzinnych.

W ostatnich latach Grupa poszerzyła swoją ofertę między innymi o:

- system do wentylacji obiektów służby zdrowia FRAMEDIC,
- rekuperator z wymiennikiem periodycznym Onyx Premium, Pride, Compact
- typoszeregi central wentylacyjnych,
- moduły automatyki central wentylacyjnych oraz zestaw wyrobów do wykonywania wielkogabarytowych, jednostrefowych przewodów oddymiających,
- zestaw wyrobów Franec RC do różnicowania ciśnienia w systemach rozprzestrzeniania się dymu i ciepła

Spółka Frapol aktywnie uczestniczy również w realizacji projektów badawczo-rozwojowych, współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej. W ramach Programu Operacyjnego „Inteligentny Rozwój”, mającego na celu wzrost innowacyjności polskiej gospodarki, Frapol realizuje projekt pod nazwą „Opracowanie zintegrowanego systemu umożliwiającego precyzyjną kontrolę mikroklimatu w dużych obiektach użytkowych w celu spełnienia wymagań dotyczących budynków o niemal zerowym zapotrzebowaniu na energię (nZEB)”. Celem projektu jest stworzenie prototypów oraz wdrożenie do produkcji i sprzedaży urządzeń wchodzących w skład systemu umożliwiającego dużym obiektom użytkowym (np. hotele, szpitale, obiekty sportowe) spełnienie wymagań definicji budynków o niemal zerowym zapotrzebowaniu na energię. Komponenty te będą wykorzystywały szereg innowacyjnych rozwiązań mających na celu zwiększenie sprawności energetycznej systemów ogrzewania wentylacji i klimatyzacji. Na potrzeby projektu wykonano specjalistyczną instalację badawczą umożliwiającą odtworzenie rzeczywistych warunków klimatycznych, co pozwala na badanie opracowanych prototypów, w warunkach najbardziej zbliżonych do tych, w których faktycznie będą pracować urządzenia.

W Grupie zidentyfikowano w tym obszarze, jako istotne, ryzyko związane ze wzrostem zużycia energii ze źródeł nieodnawialnych przez użytkowników produktów Frapol, ryzyko związane z zanieczyszczeniem hałasem w wyniku użytkowania produktów Frapol oraz ryzyko związane z odpadami powstałymi w wyniku zakończenia cyklu życia produktów Frapol.

Grupa zarządza powyższym ryzykiem poprzez przeprowadzanie testów produkowanych urządzeń i instalacji, w celu określenia charakterystyki ich pracy, opracowywanie i udostępnianie użytkownikom dokumentacji techniczno-ruchowej produktów (określającej między innymi najbardziej wydajne parametry pracy produktów), zamieszczanie w dokumentacji technicznej instrukcji montażu i użytkowania produktów. Spółka Frapol zapewnia także serwis gwarancyjny i pogwarancyjny, celem zapewnienia stałej pracy urządzeń i instalacji, w optymalnych parametrach.

Mając na celu minimalizowanie negatywnego wpływu produktów na środowisko, w całym cyklu ich życia, Frapol już na etapie projektowania dąży do stosowania rozwiązań umożliwiających energooszczędną eksploatację oraz minimalizację emisji hałasu i zanieczyszczeń do środowiska. Projektowanie produktów odbywa się zgodnie z procedurą „Projektowanie i rozwój”, określającą zasady postępowania w zakresie projektowania i konstruowania wyrobów. Procedura ta obowiązuje przy planowaniu, realizacji, przeglądzie, weryfikacji i nadzorowaniu projektowania oraz doskonalenia wyrobów. Procedura jest kilkietapowa. W etapie wstępnym opracowywana jest analiza przedwdrożeniowa produktu zawierająca opis wyrobu, uzasadnienie jego wdrożenia, efekt, koszt, czas realizacji oraz szacowany zysk i ryzyko. Następnie opracowuje się kartę projektu zawierającą założenia projektowe. Na etapie koncepcyjnym analizuje się wymagania prawne i normatywne dotyczące projektowanego wyrobu, tworzy się pierwsze szkice i warianty wyrobu, określa się także planowany zakres badań. Następnie opracowuje się wstępną dokumentację, na podstawie której buduje się prototyp. Następnie dokonywana jest ocena prototypu i wprowadzanie do niego ewentualnych zmian. W przypadku wyrobów objętych szczególnymi uregulowaniami prawnymi i normatywnymi, zleca się jednostkom zewnętrznym wykonanie stosownych badań. Etap konstrukcyjny obejmuje opracowanie kodyfikacji i dokumentacji konstrukcyjnej wyrobu. Na tym etapie, od stosownych organów, uzyskuje

się dopuszczenie wyrobów do obrotu. Etap prototypu walidacyjnego obejmuje ocenę prototypu oraz opracowanie kryteriów jakie musi spełniać wyrób. Na etapie końcowym następuje opracowanie dokumentacji techniczno-ruchowej (DTR). DTR określa ogólne zasady bezpieczeństwa, informacje i dane techniczne urządzenia, jego charakterystykę, schematy budowy i funkcjonowania, wytyczne odnośnie montażu, w tym m.in. jego właściwe posadowienie, przyłączenie i zabezpieczenie przed czynnikami niekorzystnymi lub szkodliwymi, wytyczne co do rozruchu, eksploatacji, instrukcje obsługi, opis koniecznych czynności serwisowych i kontrolnych, wymiany materiałów eksploatacyjnych, części i podzespołów, sposób demontażu urządzenia i postępowania z odpadami.

Wdrożenie wyrobu do produkcji reguluje procedura „Wdrożenie nowego wyrobu do produkcji”. Określone nią postępowanie wdrożeniowe obejmuje: przekazanie prototypu wraz z dokumentacją konstrukcyjną do jednostek produkcyjnych, opracowanie dokumentacji wykonawczej, przeprowadzenie produkcji zerowej i dopuszczenie wyrobu do produkcji seryjnej.

Minimalizowanie negatywnego wpływ produktu na środowisko zapewniają także działania określone w procedurze „Kontrola i badania”, która określa zasady kontroli wykonawstwa wyrobów. Zgodnie z tą procedurą kontroli podlegają towary i urządzenia służące wykonaniu produktów dostarczane przez podmioty zewnętrzne. Kontrola ta odbywa się na podstawie dostarczonych dokumentów, oględzin, pomiarów i sprawdzenia elementów oraz doraźnych kontroli inspekcyjnych. Kontrola wykonawstwa produktów odbywa się na podstawie planów kontroli i badań wykonawstwa dla poszczególnych pozycji asortymentowych. Zgodnie z nimi, kontrolą objęte są wszystkie operacje realizowane w procesie wykonawstwa danego produktu. Ponadto stale prowadzone są badania wszystkich własnych produktów, w zakresie wymaganym dokumentami z wyjątkiem badań ogniowych. Badania następują zgodnie z rocznym planem badań, który podlega kwartalnej aktualizacji.

W razie stwierdzenia niezgodności dostarczonych towarów lub urządzeń, stwierdzenia niezgodności produktu w toku produkcji albo w wyniku reklamacji klienta, postępowanie zmierzające do zapobieżenia wprowadzenia produktu do obrotu lub trwałe jego wycofanie z obrotu reguluje procedura „Postępowanie z wyrobem niezgodnym z wymaganiami”.

W segmencie budowlano-montażowym, gdzie Grupa występuje w roli generalnego wykonawcy, bądź podwykonawcy, odpowiedzialność przejawia się przede wszystkim w przestrzeganiu wymagań prawnych i norm środowiskowych, zarówno w odniesieniu do własnej działalności, jak również zatrudnianych dostawców towarów/usług, stosowaniu wysokiej jakości materiałów, posiadających odpowiednie certyfikaty. W przypadku realizacji inwestycji „pod klucz”, dokumentacja projektowa uwzględnia wymagania klienta, w tym aspekty środowiskowe na etapie eksploatacji. Użytkownicy obiektów poddawani są szkoleniom odnośnie zasad eksploatacji, serwisowania i przeprowadzania przeglądów okresowych. Użytkownicy są obligowani do przestrzegania zapisów instrukcji techniczno-ruchowych i instrukcji eksploatacji, przekazywanych w ramach dokumentacji powykonawczych, uszczegóławiających działania, których należy przestrzegać w trakcie użytkowania, tak aby ich oddziaływanie było nieinwazyjne dla otaczającego środowiska, zapewniało długą żywotność oraz ograniczało konieczność i częstotliwość wykonywania remontów. Spółka Frapol koncentruje się na inwestycjach wprowadzających w życie najnowsze trendy i rozwiązania z zakresu ogrzewania, wentylacji i klimatyzacji. Ponadto szeroko angażuje się w termomodernizację budynków użyteczności publicznej oraz wielorodzinnych budynków mieszkalnych, przyczyniając się do zmniejszenia energochłonności tych budynków, a tym samym ich negatywnego wpływu na środowisko.

W segmencie deweloperskim Spółka spełnia nie tylko wymogi prawne, ale również stara się czynić projektowane osiedla mieszkaniowe przyjaznymi dla środowiska i ich mieszkańców, między innymi dbając o odpowiednią geometrię budynków i właściwy dobór materiałów. Realizowane przez Spółkę inwestycje mieszkaniowe, na etapie użytkowania budynków, generują zapotrzebowanie w energię elektryczną i ciepłą. Zużycie energii zależy nie tylko od warunków pogodowych, indywidualnego zapotrzebowania i racjonalnego korzystania przez samych użytkowników, ale także od efektywności energetycznej, przyjętych rozwiązań projektowych i zastosowanych materiałów. Spółka chcąc zapobiec nadmiernej energochłonności budynków, podejmuje działania zmierzające do ograniczenia ilości zużycia energii na etapie ich użytkowania, polegające na:

- stosowaniu certyfikowanych systemów termoizolacyjnych pozwalających na znaczące zmniejszenie zapotrzebowania na energię;
- montażu okien i szyb energooszczędnych, o niskich współczynnikach przenikania ciepła;
- projektowaniu z myślą o jak największym doświetleniu słonecznym pomieszczeń;

- stosowaniu wiatrolapów i energooszczędnych źródeł światła;
- sterowaniu oświetleniem w częściach wspólnych budynków poprzez wyłączniki czasowe oraz czujniki ruchu;
- stosowaniu materiałów i surowców certyfikowanych, wysokiej jakości.

Powyższe działania wpływają na podwyższenie efektywności energetycznej budynków, co z kolei przekłada się na niższe koszty eksploatacyjne po stronie użytkowników oraz redukcję emisji gazów, w tym gazów cieplarnianych.

Wysoka jakość i trwałość budynków mieszkaniowych oraz wytworzonych w segmencie produkcji przemysłowej wyrobów, zapewnia im dłuższą żywotność, ogranicza częstotliwość wykonywania remontów lub napraw, a tym samym minimalizuje ilość wytwarzanego odpadu i kosztów jego utylizacji. Część wykorzystanych do budowy lub produkcji surowców i materiałów, będzie mogła być poddana recyklingowi i ponownie wykorzystana w przyszłości.

W 2019 r. Grupa nie wykonywała - wystarczających dla celów Sprawozdania - szczegółowych analiz źródeł przychodów, pod kątem uwzględnienia kryteriów środowiskowych.

Obszar społeczny i pracowniczy (S)

Korzystanie z pomocy publicznej i zlecenia publiczne (S.1)

S.1.1

Korzystanie z pomocy publicznej

W ramach Grupy Kapitałowej, wyłącznie spółka Frapol korzysta z pomocy publicznej. Wsparcie udzielone zostało w ramach realizacji projektu badawczo-rozwojowego pod nazwą „Opracowanie zintegrowanego systemu umożliwiającego precyzyjną kontrolę mikroklimatu w dużych obiektach użytkowych w celu spełnienia wymagań dotyczących budynków o niemal zerowym zapotrzebowaniu na energię (nZEB)”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej, w ramach Programu Operacyjnego „Inteligentny Rozwój” (dalej „Projekt”), realizowanego przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, wspierającego wzrost innowacyjności polskiej gospodarki. Celem Projektu było stworzenie prototypów oraz wdrożenie do produkcji i sprzedaży urządzeń wchodzących w skład systemu umożliwiającego dużym obiektom użytkowym (np. hotele, szpitale, obiekty sportowe) spełnienie wymagań definicji budynków o niemal zerowym zapotrzebowaniu na energię.

Realizacja projektu zakończyła się powodzeniem. W toku realizacji projektu skonstruowano prototypy urządzeń wchodzących w skład systemu oraz przebadano je w warunkach laboratoryjnych oraz rzeczywistych. Komponenty wykorzystują szereg innowacyjnych rozwiązań mających na celu zwiększenie sprawności energetycznej systemów ogrzewania wentylacji i klimatyzacji. Wartość wsparcia publicznego, uzyskanego przez Frapol w 2019 roku, zaksięgowana w rejestrze księgi głównej, wynosi 1 443 629,24 zł (roczne skonsolidowane sprawozdanie finansowe za 2019 r.; NS-51 Inne przychody operacyjne, poz. 1.2.7 - Otrzymane dotacje).

W związku z realizacją Projektu i dofinansowaniem ponoszonych w Projekcie kosztów kwalifikowanych, Grupa zidentyfikowała ryzyko zwrotu dotacji przez Frapol w przypadku niewłaściwego wydatkowania środków, nieosiągnięcia wymaganych rezultatów lub niespełnienia innych, wskazanych w umowie o dofinansowanie obowiązków. Grupa Kapitałowa zarządzała przedmiotowym ryzykiem postępując w sposób opisany poniżej, a w szczególności poprzez następujące działania:

- prowadzenie wyodrębnionej ewidencji księgowej dla Projektu,
- bieżącą kontrolę ponoszonych kosztów w Projekcie, ze szczególnym uwzględnieniem ich kwalifikowalności, poprzez weryfikację wystawionych dokumentów księgowych i wskazanie na nich wartości i kategorii kosztów kwalifikowanych przed wykazaniem kosztów objętych tym dokumentem do rozliczenia w ramach dotacji,
- dokonywanie zakupów w Projekcie zgodnie z zasadą konkurencyjności lub zasadą rozeznania rynku,
- bieżącą kontrolę realizacji projektu, poprzez cykliczne składanie przez zespół zaangażowany w projekt sprawozdania z postępów realizacji projektu,
- przeprowadzanie przez kierownictwo Projektu kontroli realizacji obowiązków nałożonych umową o dofinansowanie,
- zarządzanie Projektem zgodnie z metodyką PRINCE2.

Metodyka PRINCE2 kładzie nacisk na zdefiniowanie celów, a nie produktów jako takich. Zarządzanie Projektem oparte jest na kluczowych mechanizmach, takich jak planowanie (plan Projektu), zespół projektowy (z podziałem ról i zdefiniowanym zakresem obowiązków i odpowiedzialności), określone zasady komunikacji i zarządzania zasobami, zarządzanie zmianą (zakresu i harmonogramu), określone metody przeglądów Projektu, wymagania jakościowe i kryteria weryfikacji wytworzonych produktów. Elementami zarządzania Projektem są m.in.:

- Harmonogram Projektu, określający ramy czasowe projektu, podział projektu na etapy, sprinty i produkty cząstkowe, podlegający przeglądom i aktualizacji nie rzadziej niż raz na kwartał lub po zatwierdzeniu zmian w zakresie Projektu;

- Przeglądy Projektu, realizowane regularnie, według określonych zasad, obejmujące aktualizację harmonogramu, weryfikację i ewentualną korektę zakresu zadań, weryfikację postępów prac i kosztów oraz analizę i omówienie aktualnych ryzyk Projektu i planów naprawczych.

Wydatki w Projekcie były ponoszone i rozliczane zgodnie z Wytycznymi Ministra Rozwoju w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020 z dnia 19 lipca 2017 roku oraz Wytycznymi Ministra Rozwoju i Finansów w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014-2020 z dnia 16 grudnia 2016 r. Stosownie do wyżej wymienionych aktów prawnych, zakup towarów i usług w ramach Projektu był wieloetapowy. W pierwszej kolejności następowało szacowanie zamówienia, na podstawie którego określano przewidywaną wysokość zakupu i kwalifikowano do stosownej procedury wyboru wykonawcy. Następnie przeprowadzano wybór wykonawcy w trybie zasady konkurencyjności lub w trybie rozeznania rynku. Z tak wyłonionym wykonawcą była podpisana odpowiednia umowa.

Ponoszone wydatki były rozliczane i kontrolowane przez instytucje finansującą co trzy miesiące, w ramach składanych wniosków o płatność.

Zlecenia publiczne

S.1.2

Istotną część przychodów w segmencie budowlano-montażowym, Grupa osiąga na rynku inwestycji stanowiących zamówienia publiczne. Działalność Grupy Kapitałowej na tym rynku polega na wykonywaniu zadań realizowanych w systemie generalnego wykonawstwa na podstawie umowy zawartej z inwestorem, jak również na wykonywaniu prac (dostaw/usług/robót budowlanych) na podstawie umowy o podwykonawstwo objętej regulacją Prawa zamówień publicznych, to jest jako podwykonawca innych podmiotów, które zawarły z inwestorem umowę w sprawie zamówienia publicznego.

Tabela 18. Wartość przychodów pochodzących z zamówień publicznych i ich procentowy udział w całości przychodów.

Źródło przychodów	2018	2019
Przychody ze sprzedaży Grupy Kapitałowej ogółem (wartość w tys. PLN)	486 553	441 544
Przychody pochodzące z zamówień publicznych realizowanych w generalnym wykonawstwie (wartość w tys. PLN)	62 178	58 611
Udział [%] przychodów pochodzących z zamówień publicznych realizowanych w generalnym wykonawstwie w całości przychodów Grupy	12,8	13,3
Przychody ze sprzedaży z umów realizowanych jako podwykonawca innego podmiotu, który zawarł z inwestorem umowę w sprawie zamówienia publicznego (wartość w tys. PLN)	26 228	9 822
Udział [%] przychodów pochodzących z umów realizowanych jako podwykonawca innego podmiotu, który zawarł z inwestorem umowę w sprawie zamówienia publicznego w całości przychodów Grupy	5,4	2,2

Zamówienia publiczne stanowią dla Grupy pożądane transakcje z wiarygodnym finansowo, wypłacalnym podmiotem, który nie będzie zagrożony upadłością. Oprócz pewności zapłaty, obecność na rynku zamówień publicznych podnosi rangę Grupy i przynosi korzyści wizerunkowe. Powyższe dotyczy również odpowiednio występowania spółek Grupy Kapitałowej w łańcuchu dostaw takich inwestycji, na podstawie umów o podwykonawstwo, z uwagi na wynikający z Prawa zamówień

publicznych rygorystycznym rozliczeń i przewidziany mechanizm bezpośredniej płatności przez inwestora w przypadku uchylania się od obowiązku zapłaty wynagrodzenia przez wykonawcę.

Z drugiej strony, rynek inwestycji publicznych cechuje duży formalizm, brak możliwości utrzymywania trwałych relacji z inwestorem oraz w dalszym ciągu, w postępowaniach o udzielenie zamówień funkcjonuje przewaga ceny nad jakością i związana z tym konkurencja cenowa oraz niższa rentowność. Pomimo ograniczenia w ustawie Prawo zamówień publicznych kryterium ceny do 60% ogólnej oceny ofert oraz wprowadzania przez zamawiających dodatkowych kryteriów, nadal najważniejszym kryterium jest najniższa cena. Większość oferentów bowiem decyduje się podać maksymalne, dopuszczalne przez danego zamawiającego wartości w zakresie pozostałych kryteriów, jak na przykład długi okres gwarancji jakości, czy skrócenie okresu realizacji. Z powyższym wiążą się dodatkowe, konieczne do uwzględnienia w wycenie, czynniki ryzyka, które wraz z obserwowanym wzrostem cen materiałów budowlanych oraz niedoborami w zakresie pracowników/podwykonawców, skłaniają spółki Grupy Kapitałowej do ofertowania po wyższych cenach, a tym samym utrudniają konkurencję.

Spółki Grupy troszczą się o wizerunek podmiotu godnego zaufania, budzącego zadowolenie ze współpracy. Zgodnie z Kodeksem Etyki przyjęły zobowiązanie budowania pozytywnych relacji z klientami poprzez dostarczanie wysokiej jakości produktów i usług, odpowiadających potrzebom klientów i zapewniających ich satysfakcję, działanie zgodnie z przepisami prawa i zawartymi umowami, w szczególności należyte wykonywanie zaciągniętych zobowiązań, dotrzymywanie terminów i złożonych obietnic oraz dokładanie starań, aby wyeliminować ryzyko konfliktu, a ewentualne spory rozstrzygać ugodowo.

Podejście Grupy Kapitałowej do realizacji zamówień publicznych wpisuje się w politykę wynikającą z regulacji Kodeksu Etyki, a także Politykę ZSZ, zgodnie z którą celem Grupy Kapitałowej (zarówno Instal Kraków i Frapol, w których obowiązuje ZSZ, jak i spółki BTH, która przyjęła do stosowania Politykę ZSZ Instal Kraków oraz zobowiązała się przestrzegać zasad tej polityki i kierować się jej celami) jest dostarczanie takich wyrobów i usług, które poziomem swojej jakości zaspokajają potrzeby klientów, są przyjazne środowisku naturalnemu, a ich wytworzenie i użytkowanie jest w pełni bezpieczne.

Rynek zamówień publicznych jest uznawany za bardziej wymagający od komercyjnego. Z realizacją wiąże się istotne ryzyko wynikające z ewentualnego niespełnienia warunków wynikających z umowy zawartej z klientem, w tym w zakresie jakości wykonania oraz terminów realizacji, a w konsekwencji zapłaty wysokich kar umownych i potencjalnego odszkodowania uzupełniającego, które zamawiający zmuszony będzie egzekwować w związku z obowiązującą go dyscypliną finansów publicznych. Z materializacją powyższego ryzyka związane jest kolejne ryzyko, w postaci niezadowolenia klienta i utraty przez spółki Grupy dobrej reputacji. Z uwagi na krzyżowanie się sfery prywatnej z publiczną, w obszarze tym istnieje również potencjalne zagrożenie zachowaniami o charakterze korupcyjnymi (sposób zarządzania ryzykiem zachowań nieetycznych, w tym korupcyjnych, został opisany w części S.10 oraz G.4 Sprawozdania). Grupa zarządza przedmiotowymi ryzykami działając w sposób opisany poniżej, w szczególności zgodnie ze wskazanymi poniżej procedurami.

Proces pozyskiwania zamówień, ich realizacji oraz rozliczenia w dwóch spółkach Grupy (Frapol i Instal Kraków) objęty jest ZSZ. Na proces ten, w zakresie zamówień publicznych, składają się podprocesy:

- Akwizycja – obejmujący etap od uzyskania informacji o przetargu, do podjęcia decyzji o udziale w nim i pobrania materiałów przetargowych,
- Przygotowanie oferty – od pozyskania materiałów przetargowych, do złożenia oferty,
- Przygotowanie umowy – od informacji o przyznaniu zamówienia, do podpisania umowy z klientem.

Czynności w powyższych podprocesach prowadzone są w obu spółkach zgodnie z procedurami ZSZ. W Spółce jest to procedura „Przegląd umowy”, która we Frapol obowiązuje pod nazwą „Przegląd umowy usługi -kontraktu”. Celem regulacji jest określenie zasad postępowania przy opracowywaniu ofert oraz zawieraniu umów z klientami i zapewnienie, że do realizacji zostaną przyjęte tylko te zlecenia oraz podpisane takie umowy, które mogą być należyście zrealizowane. Każde potencjalne zamówienie - przed złożeniem oferty - poddaje się analizie w następujących obszarach:

- warunków zawartych w Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia/instrukcji dla oferentów/programie funkcjonalno-użytkowym oraz innych materiałach przetargowych,
- wymagań w zakresie uprawnień i doświadczenia (referencji),
- wymaganych kwalifikacji pracowników,
- możliwości realizacji umowy w proponowanym terminie,
- możliwości własnych realizacji umowy (potencjał ekonomiczny, zasoby kadrowe, sprzętowe, technologiczne),
- uwarunkowań technicznych, technologicznych, prawnych, środowiskowych i związanych z BHP,
- historii zdarzeń losowych, mających miejsce w okresie ostatnich 20 lat na terenie przyszłej realizacji zadania (powodzie, zalania, podtopienia, itp.) i wpływających na warunki oraz koszty ubezpieczenia budowy.

Proces analizy obejmuje także szacowanie ryzyka, które jest podstawą podjęcia decyzji o przygotowaniu i złożeniu oferty. W Spółce ocena zagrożeń dokonywana jest zgodnie z procedurą „Zarządzanie ryzykiem” (opisana w części G.3 Sprawozdania), według której decyzja dokumentowana jest na sporządzanej Karcie szacowania ryzyka. Wszystkie wyżej wymienione czynności analityczne są również przeprowadzane w BTH, pomimo braku wdrożonego ZSZ.

W przypadku wyboru oferty którejkolwiek spółki Grupy i zawarcia umowy z zamawiającym, wyznaczone w jej strukturze organizacyjnej osoby są odpowiedzialny za przeniesienie do umów z dostawcami towarów/usług odpowiednich wymagań wynikających z umowy w sprawie zamówienia publicznego. Na etapie realizacji, zamówienie podlega stałemu nadzorowi, również w łańcuchu dostaw, właściwego dyrektora/kierownika pionu/jednostki organizacyjnej realizującej zamówienie oraz kierownika budowy, kierownika kontraktu, kierowników robót branżowych (lub specjalistów branżowych) oraz w powierzonym zakresie innych osób odpowiedzialnych. Proces wykonawstwa poddany jest restrykcjom wynikającym z umowy z klientem, przepisów prawa oraz wewnętrznych regulacji.

Na etapie realizacji, czynności, których celem jest zapewnienie należytego wykonania umowy zawartej z klientem, prowadzone są – w spółkach Grupy w których wdrożono ZSZ (Instal Kraków i Frapol) - zgodnie z procedurami:

1. „Zakupy usług” i „Zakupy towarów do realizacji umów krajowych” w Spółce, a we Frapol zintegrowana procedura „Zakupy”- regulują proces kwalifikacji i wyboru odpowiednich dostawców towarów/usług, gwarantujących spełnienie między innymi wymagań normatywnych, jakościowych, ilościowych i terminowych klienta. Ocena dostawców towarów/usług dokonywana jest na podstawie ankietyzacji oraz udokumentowanych informacji o dotychczasowej współpracy z danym podmiotem, audytów dostawcy lub informacji o wynikach audytów wykonywanych u niego przez jednostki certyfikujące, oceny wzorca wyrobu i udokumentowanej renomy dostawcy. Ostateczną decyzję o wyborze dostawcy towaru/usług, istotnego z punktu widzenia realizacji zamówienia, podejmuje dyrektor pionu.
2. „Zasady generalnego wykonawstwa inwestycji” w Spółce, a we Frapol „Sterowanie procesem robót montażowych” - określają zasady planowania, realizacji i rozliczania umów oraz zasady koordynacji i nadzoru nad pracami dostawców towarów/usług, związanymi z realizacją inwestycji. Nadzór nad realizacją na budowie prowadzi kierownik budowy oraz kierownicy robót branżowych (lub specjaliści branżowi). Nadzór ten obejmuje:
 - wykonywanie robót zgodnie z aktualną dokumentacją projektową, projektem organizacji robót, ustawą Prawo budowlane,
 - koordynację robót poszczególnych dostawców usług (podwykonawców), zgodnie z dokumentacją projektową i projektem organizacji robót,
 - zapewnienie odpowiednich sił i środków, niezbędnych dla realizacji umowy w terminie określonym w harmonogramie,
 - wykonywanie czynności kontrolnych i badań określonych w planach kontroli i badań oraz zgodnie warunkami wykonania i odbioru robót,

- wykonywanie robót w sposób bezpieczny, z zachowaniem wymagań przepisów BHP, p.poż. i ochrony środowiska,
- kontrolę dostaw i usług.

W Spółce podstawowym dokumentem planowania realizacji umowy jest Plan Jakości, sporządzany zgodnie z procedurą „Plan Jakości realizacji budowy”. Obejmuje on zdefiniowane i udokumentowane działania stosowane w trakcie realizacji, sposób, w jaki należy wykonać wymagane czynności, bezpośrednio lub przez odesłanie do właściwych procedur lub innych dokumentów. Niezbędnym elementem Planu Jakości jest zestawienie punktów krytycznych dla danego procesu realizacji budowy, wskazanie co należy uwzględnić w harmonogramie, w których momentach należy dokonać sprawdzenia wykonanych części realizowanego zadania oraz określenie działań zapobiegawczych i korygujących (a także następujących po nich działań właściwych dla realizowanego zadania), podejmowanych w celu zapobiegania powtarzaniu się niezgodności, a także rodzaj i zakres audytów jakości, jakie należy przeprowadzić oraz jak ich wyniki powinny być wykorzystane do poprawy i zapobiegania powtarzaniu się niezgodności, które wpływają na realizowane zadanie. We Frapol natomiast analogiczną funkcję pełni „Plan kontroli i badań”, określający rodzaj i zakres czynności kontrolnych, kryteria oceny oraz kompetencje i odpowiedzialność pracowników wykonujących czynności kontrolne w poszczególnych etapach robót montażowych. Proces wykonywania prac montażowych podlega stałej kontroli ze strony kontrolera jakości i nadzorowi ze strony właściwego dyrektora pionu. Nadto, w obu spółkach Kierownik budowy oraz kierownicy robót branżowych lub specjaliści branżowi prowadzą, w oparciu o Plany kontroli i badań, systematyczną kontrolę jakości robót, w celu stwierdzenia jej zgodności z umową z klientem, projektem budowlanym, umowami z dostawcami oraz przedmiotowymi normami. Czynności podejmowane w celu zapewnienia należytej jakości przedmiotu zamówienia zostały szczegółowo opisane w części S.11 Sprawozdania.

W Spółce, procedura „Zasady generalnego wykonawstwa inwestycji” określa również zasady rozliczenia zamówienia oraz przewiduje stały monitoring, ze strony dyrektora pionu, w zakresie stanu realizacji budżetu, pod kątem wystąpienia w nim wartości odbiegających od oczekiwanych, między innymi na podstawie karty budżetu budowy, harmonogramów rzeczowo-finansowych oraz planów finansowania budowy.

3. „Projektowanie” (obowiązująca we Frapol pod nazwą „Projektowanie i rozwój”) - reguluje sposób postępowania podczas projektowania wyrobu lub procesu spełniającego ustalone w umowie z klientem wymagania;

Monitoring i kontrola procesu realizacji obejmuje w Grupie Kapitałowej w szczególności:

- nadzorowanie zgodności realizacji prac z terminami założonymi harmonogramie,
- nadzorowanie zgodności realizowanych prac z dokumentacją projektową i wymaganiami zamawiającego,
- nadzorowanie zgodności realizowanych prac z normami i warunkami technicznymi wykonania i odbioru robót,
- kontrolę zgodności realizacji inwestycji z harmonogramem dostaw materiałowych i ocenę ich jakości z przywołanymi normami,
- kontrolę zgodności zakresu robót z posiadanymi przez pracowników kwalifikacjami,
- kontrolę zgodności pracy sprzętu z dokumentami potwierdzającymi jego stan techniczny,
- bieżącą, systematyczną i ciągłą kontrolę jakości realizowanych prac, obejmującą również podzleczone zakresy,
- dokonywanie odbiorów częściowych oraz odbiorów robót zanikających,
- kompletowanie atestów, certyfikatów i świadectw dla materiałów i urządzeń wbudowanych,
- bieżącą analizę kosztów prac wykonywanych siłami własnymi oraz przez dostawców towarów/usług,
- kontrolę stanu BHP, ochrony p.poż. oraz ochrony środowiska,
- realizację Planu kontroli i badań (w Spółce i Frapol).

W Instal Kraków powyższe odbywa się zgodnie z procedurą „Monitorowanie”, a we Frapol procedurą „Status kontroli i badań”, w oparciu o które spółki te prowadzą również monitorowanie zadowolenia klienta, dokonywane na podstawie:

- otrzymanych referencji,
- informacji zwrotnych, dotyczących różnych aspektów świadczonej usługi, przekazywanych w trakcie jej realizacji poprzez inspektorów nadzoru, a omawianych na naradach produkcyjnych,
- zapisów protokołów odbioru,
- wymagań klienta (wyszczególnionych w umowie oraz wynikających z sytuacji rynkowej),
- informacji pozyskiwanych od konkurencji (dotyczących poziomu świadczenia usług).

Analogiczne czynności faktyczne w zakresie monitoringu przeprowadzane są w BTH.

Najważniejszym dla Grupy Kapitałowej miernikiem satysfakcji zamawiającego są otrzymane referencje. Grupa Kapitałowa uznaje wskaźnik satysfakcji klienta w segmencie budowlano-montażowym za jeden z kluczowych niefinansowych wskaźników efektywności, który jest na poziomie wyższym w stosunku do roku 2018.

Wskaźnik satysfakcji klienta w segmencie budowlano-montażowym [KPI]	2018	2019
Stosunek liczby otrzymanych referencji do liczby złożonych w badanym okresie wniosków o ich wydanie, w odniesieniu do zakończonych w tym okresie umów w segmencie budowlano-montażowym x 100 [%]	50	67

W przypadku zgłoszenia reklamacji przez klienta, Grupa postępuje zgodnie z umową z klientem, w przypadku spółek w którym wdrożono ZSZ, zgodnie z procedurą „Postępowanie z wyrobem niezgodnym z wymaganiami”.

Spółki Grupy Kapitałowej monitorują proces usuwania usterek, w tym prowadzą ich rejestr, który stanowi również podstawę analizy i oceny terminowości działań Grupy w tym obszarze.

Ryzyka związane z realizacją zamówień są częściowo przenoszone na inne podmioty, poprzez ubezpieczenia i gwarancje bankowe lub ubezpieczeniowe oraz w relewantnym zakresie na dostawców towarów i usług.

Poziom zatrudnienia i poziom wynagrodzeń (S.2)

S.2

W Grupie Kapitałowej polityka zatrudnienia oparta jest na założeniu, że doświadczenie, wiedza, umiejętności, kompetencje oraz zaangażowanie pracowników, wpływają bezpośrednio na pozycję rynkową i mogą stanowić o przewadze konkurencyjnej Grupy.

Celem prowadzonej polityki jest posiadanie pracowników o wykształceniu, umiejętnościach i doświadczeniu, adekwatnym do strategii i celów, wykorzystujących w pracy postęp techniki, wrażliwych na zagadnienia środowiska, w którym żyją i pracują, zapewniających wysoką jakość produktów i usług świadczonych przez Grupę. Celem strategicznym jest utrzymanie – na stanowiskach dyrektorskich i kierowniczych - stałego zespołu pracowników.

Politykę Grupy w obszarze zatrudnienia określają:

- Kodeks Etyki Grupy Kapitałowej Instal Kraków S.A.,
- Polityka Poszanowania Praw Człowieka,

które obowiązują we wszystkich spółkach Grupy Kapitałowej.

Podstawowe zasady określone w wyżej wymienionych dokumentach, to:

- równe traktowanie w zatrudnieniu, zakaz dyskryminacji ze względu na płeć, wiek, wykształcenie, czy inne różnice,

- rekrutacja najlepszych kandydatów, w oparciu o obiektywne kryteria,
- równy dostęp do szkoleń i awansu zawodowego,
- prawo do zrzeszania się,
- godne warunki pracy i wynagradzania,
- otwartość w komunikacji,
- przyjazna atmosfera pracy, oparta na wzajemnym szacunku i poszanowaniu godności osobistej pracowników oraz prawa do prywatności,
- bezpieczne i higieniczne warunki pracy.

Powyższe zasady realizowane są przy pomocy szeregu procedur i wewnętrznych regulacji, do których należą:

- Zakładowy Układ Zbiorowy Pracy Instal Kraków S.A.,
- Regulaminy Pracy Instal Kraków S.A.,
- Regulamin pracy i regulamin wynagradzania Frapol sp. z o.o.,
- Regulamin pracy BTH sp. z o.o.,
- Regulamin zatrudniania pracowników Instal Kraków S.A. na budowach eksportowych w Niemczech,
- Regulamin zatrudniania pracowników Frapol sp. z o.o. w Niemczech.

Spółki Grupy Kapitałowej działają w pełnej zgodności z prawem w zakresie wynagrodzeń, czasu pracy i innych świadczeń pracowników. Systemy wynagrodzeń i premiowania oparte są na zasadzie obiektywizmu, sprawiedliwości i ekwiwalentności oraz zgodności z przepisami prawa i wewnętrznymi regulacjami. Świadczenia należne pracownikom wypłacane są bez opóźnień.

Rekrutacja pracowników rozpoczyna się od stworzenia profilu rekrutacyjnego, w którym określone są podstawowe informacje o danym stanowisku, wymagania dotyczące kandydata oraz wskazanie kompetencji, które powinien posiadać nowy pracownik. Profil rekrutacyjny tworzony jest odpowiednio przez dyrektorów pionów lub kierowników danych jednostek organizacyjnych, w których ma być zatrudniony nowy pracownik. Na podstawie utworzonego profilu sporządzane jest odpowiednie ogłoszenie o pracę. Grupa stwarza możliwość rozwoju i awansu wszystkim pracownikom, w związku z tym w pierwszej kolejności stara się przeprowadzać rekrutację wewnętrzną. Jeśli wśród pracowników brak jest odpowiednich kandydatów na dane stanowisko, przeprowadzana jest rekrutacja zewnętrzna.

Rekrutacja na potrzeby działalności w segmencie zagranicznym przeprowadzana jest w oparciu o obiektywne kryteria, określone w wyżej wyszczególnionych regulaminach, takich jak wykształcenie, doświadczenie zawodowe, specjalistyczne uprawnienia, staż pracy, znajomość języka obcego.

W spółkach Grupy obowiązują tabele kwalifikacyjne, określające wymagania dla pracowników zarówno umysłowych, jak i fizycznych, na poszczególnych stanowiskach pracy. W tabelach wskazuje się wymagania odnośnie wykształcenia, specjalistycznych szkoleń, uprawnień, stażu pracy czy szczególnych umiejętności. Tabele są weryfikowane, aktualizowane i zatwierdzane w celu ciągłego dostosowywania się do wymagań rynku pracy i planowanych działań. W Spółce dopuszcza się zatrudnianie pracowników o kwalifikacjach niższych niż określone w tabelach kwalifikacyjnych, o ile pracownik posiada inne pożądane umiejętności i kwalifikację (ostateczną decyzję podejmuje kierownik jednostki organizacyjnej, w której będzie zatrudniony dany pracownik).

Obowiązujący w Spółce Zakładowy Układ Zbiorowy Pracy Instal Kraków S.A. określa zasady wynagradzania pracowników, rodzaje dodatków i zasady ich przyznawania oraz premii. Wprowadza wykaz stanowisk, zaszeregowania i wymagań kwalifikacyjnych pracowników wraz z tabelami wynagrodzeń miesięcznych i stawek godzinowych zatrudnionych pracowników.

W pozostałych spółkach Grupy wykaz stanowisk, zaszeregowania i wymagań kwalifikacyjnych pracowników wraz z tabelami wynagrodzeń miesięcznych i stawek godzinowych zatrudnionych pracowników określa Regulamin wynagradzania spółki Frapol oraz Regulamin pracy obowiązujący w spółce BTH.

Jednym z ryzyk dotyczących obszaru pracowniczego, które zostało uznane w Grupie za istotne, jest ryzyko związane z nieprzestrzeganiem zasady równego traktowania w zatrudnieniu. Realizacja powyższego ryzyka mogłaby doprowadzić do utraty pracowników, w szczególności kluczowych pracowników średniego i wyższego szczebla, posiadających specjalistyczne wykształcenie, doświadczenie i kwalifikacje zawodowe, pozwalających Grupie na realizację jej celów. Jest to szczególnie istotne z uwagi na potencjalne trudności w zastąpieniu wysoko wykwalifikowanych i doświadczonych pracowników innymi kandydatami, zwłaszcza w świetle obserwowanego na rynku pracy niedostatku doświadczonych, wysoko wykwalifikowanych specjalistów, w tym w branży budowlanej.

Grupa zarządza powyższym ryzykiem poprzez stosowanie zasad i postępowanie zgodne z procedurami opisanymi w w/w dokumentach oraz stały monitoring tego ryzyka, co pozwala uzyskiwać informacje, w jakim kierunku ryzyko to ewoluuje, tak by podejmować odpowiednie działania zapobiegawcze. W trakcie procesu rekrutacji, dostępu do szkoleń i awansów, ustalania wysokości wynagrodzenia, spółki Grupy dokładają starań, aby eliminować wszelkie pozamerytoryczne kryteria, między innymi przez nadzór nad całym procesem, sprawowany przez kierowników działów zatrudnienia, dyrektorów poszczególnych pionów czy członków Zarządu.

Powołane w spółkach Grupy Kapitałowej Zespoły ds. Etyki czuwają nad przestrzeganiem przez pracowników obowiązujących w spółkach regulacji wewnętrznych dotyczących zagadnień etycznych i poszanowania praw człowieka, w tym zasad równego traktowania w zatrudnieniu. Zespoły zobowiązane są do promowania tych wartości wśród pracowników. Każdy pracownik, który ma wiedzę, że doszło do naruszeń zasady równego traktowania w zatrudnieniu, zobowiązany jest zgłosić to swojemu przełożonemu, przełożonemu wyższego szczebla, bądź członkom Zespołu ds. Etyki.

W 2017 roku w Grupie wdrożono jednolity, sformalizowany system zgłaszania skarg, w tym z obszaru zatrudnienia, szczegółowo opisany w części S.7 Sprawozdania, uzupełniony w Spółce w 2019 roku o dodatkowy, anonimowy kanał zgłaszania naruszeń prawa, obowiązujących procedur i standardów etycznych, w tym w obszarze zatrudnienia, opisany szczegółowo w części G.4 Sprawozdania.

W roku 2019 jak i w 2018 spółki z Grupy nie monitorowały swoich dostawców towarów/usług pod kątem przestrzegania praw pracowniczych. Grupa w swoich relacjach z dostawcami towarów/usług zamierza promować poszanowanie praw pracowników, oczekując, aby były one przestrzegane przez te podmioty, w pierwszej kolejności stawiając na współpracę i wsparcie, traktując rozwiązanie zawartych umów jako ostateczność. Spółka, rezygnując z opracowania odrębnej Karty Etyki Kontrahenta, wprowadziła do umów zawieranych z dostawcami towarów/usług klauzulę zobowiązującą te podmioty do przestrzegania i stosowania standardów etycznych przyjętych w Kodeksie Etyki, w tym m.in. odnośnie zakazu dyskryminacji, naruszania godności osobistej, mobbingu oraz prawa pracowników do godziwego wynagrodzenia, godnych warunków pracy i wolności zrzeszania. Powyższe rozwiązanie zostanie wdrożone w 2020 r. również w pozostałych spółkach Grupy.

S.2.1

Spółki Grupy zatrudniają pracowników na podstawie każdego typu umowy o pracę. Umowy na czas nieokreślony zawierane są z pracownikami, którzy zdobyli doświadczenie, wykazali się zaangażowaniem, wiedzą oraz umiejętnościami. Umowy na czas określony stosowane są w szczególności w odniesieniu do pracowników zatrudnianych na potrzeby wykonania konkretnej inwestycji, realizowanej w określonym przedziale czasowym, osób podejmujących pracę po raz pierwszy. Umowy na okres próbny zawierane są w celu sprawdzenia umiejętności na danym stanowisku pracy.

Tabela 19. Liczba pracowników zatrudnionych w Grupie, w przeliczeniu na pełne etaty, wg typu umowy o pracę, wieku i płci.

	2018			2019		
	Kobiety	Mężczyźni	Łącznie	Kobiety	Mężczyźni	Łącznie
Rynek polski	113	471	584	123	476	599
Okres próbny	5	5	10	4	4	8
Czas określony	24	115	139	31	91	122

Czas nieokreślony	91	373	464	88	381	469
Wiek poniżej 30 lat	26	86	112	23	81	104
Wiek 30-50 lat	66	249	315	67	246	313
Wiek powyżej 50 lat	28	158	186	32	150	182
Rynek zagraniczny	3	313	316	3	294	297
Okres próbny	0	2	2	0	0	0
Czas określony	1	301	302	1	284	285
Czas nieokreślony	2	10	12	2	10	12
Wiek poniżej 30 lat	0	38	38	0	29	29
Wiek 30-50 lat	1	136	137	1	135	136
Wiek powyżej 50 lat	2	139	141	2	130	132

S.2.2 S.2.3

Stan zatrudnienia w Grupie, na dzień 31 grudnia 2019 roku, w przeliczeniu na pełne etaty, wynosi 896 pracowników, przy czym w okresie sprawozdawczym zatrudnionych zostało 225 nowych pracowników, a 244 pracowników odeszło z pracy. Stosunkowo wysoki poziom rotacji pracowników wynika przede wszystkim z potrzeb związanych z realizacją inwestycji budowlanych w segmencie zagranicznym. W 2019 roku na stanowiskach dyrektorskich i kierowniczych poziom fluktuacji w Grupie był porównywalny do roku 2018. Grupa Kapitałowa uznaje wskaźnik rotacji na stanowiskach dyrektorskich i kierowniczych (współczynnik zwolnień) za jeden z kluczowych niefinansowych wskaźników efektywności. W 2019 roku współczynnik ten wyniósł w Grupie 13,01% i był niższy w porównaniu do roku 2018.

Tabela 20. Liczba pracowników w Grupie, w przeliczeniu na pełne etaty, nowo zatrudnionych w raportowanym okresie, według wieku i płci

	2018			2019		
	Kobiety	Mężczyźni	Łącznie	Kobiety	Mężczyźni	Łącznie
Rynek polski	24	68	92	19	62	81
Wiek poniżej 30 lat	8	24	32	6	21	27
Wiek 30-50 lat	12	32	44	9	21	30
Wiek powyżej 50 lat	4	12	16	4	20	24
Rynek niemiecki	0	158	158	0	144	144
Wiek poniżej 30 lat	0	32	32	0	19	19
Wiek 30-50 lat	0	69	69	0	64	64
Wiek powyżej 50 lat	0	57	57	0	61	61

Tabela 21. Liczba pracowników w Grupie, w przeliczeniu na pełne etaty, którzy odeszli z pracy w raportowanym okresie, według wieku i płci

	2018			2019		
	Kobiety	Mężczyźni	Łącznie	Kobiety	Mężczyźni	Łącznie
Rynek polski	28	100	128	14	71	85

Wiek poniżej 30 lat	5	33	38	4	13	17
Wiek 30-50 lat	15	56	71	6	26	32
Wiek powyżej 50 lat	8	11	19	4	32	36
Rynek niemiecki	0	202	202	0	159	159
Wiek poniżej 30 lat	0	35	35	0	28	28
Wiek 30-50 lat	0	110	110	0	66	66
Wiek powyżej 50 lat	0	57	57	0	64	65

Tabela 22. Rotacja pracowników w Grupie w kategoriach: stanowiska dyrektorskie i kierownicze

	2018		2019	
	Współczynnik przyjęć	Współczynnik zwolnień	Współczynnik przyjęć	Współczynnik zwolnień
Stanowiska dyrektorskie	7,14	17,86	25,00	4,17
Stanowiska kierownicze	5,71	12,38	16,16	15,15

Tabela 23. Wskaźnik rotacji na stanowiskach dyrektorskich i kierowniczych (współczynnik zwolnień)

	Współczynnik zwolnień [KPI]	
	2018	2019
Stanowiska dyrektorskie i kierownicze	13,53	13,01

S.2.4 S.2.5 S.2.11 S.2.12

W Grupie umowy cywilnoprawne stosowane są najczęściej przy okazji realizacji projektów wymagających specjalistycznych uprawnień lub specyficznych umiejętności, w sytuacji gdy rodzaj świadczonych usług wyklucza stały nadzór, okres świadczenia tej usługi jest krótki, bądź nie można wyznaczyć stałego czasu i miejsca jej świadczenia. W Grupie Kapitałowej świadczenie usług na podstawie umów cywilnoprawnych występuje najczęściej w spółce Frapol.

W raportowanym okresie w Grupie zawarto - z osobami fizycznymi - 126 umów cywilnoprawnych, z czego 81 umów zawarła spółka Frapol. W 2019 roku 94 umowy cywilnoprawne zostały zakończone, z czego 60 przypadków dotyczyło spółki Frapol.

Tabela 24. Liczba osób zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych, wg typu umowy, wieku i płci, na koniec okresu sprawozdawczego

	2018			2019		
	Kobiety	Mężczyźni	Łącznie	Kobiety	Mężczyźni	Łącznie
Umowa zlecenie	11	33	44	11	18	29
Umowa o dzieło	0	3	3	0	0	0
Wiek poniżej 30 lat	4	8	12	3	5	8
Wiek 30-50 lat	2	13	15	5	7	12
Wiek powyżej 50 lat	5	15	20	6	6	12

W 2019 roku przeciętne wynagrodzenie brutto osób fizycznych, współpracujących ze spółkami Grupy Kapitałowej na podstawie umów cywilnoprawnych i świadczących na ich rzecz usługi, wyniosło 2.613,57 złotych.

W ramach Grupy wyłącznie spółka BTH zatrudnia pracowników w ramach outsourcingu. Powyższe działania wynikają ze skali prowadzonej przez spółkę BTH działalności. Powierzenie wykonywania części zadań profesjonalnym podmiotom zewnętrznym, nie związanym z Grupą, w zakresie księgowości, czy świadczenia usług informatycznych, pozwala spółce BTH na zwiększenie skuteczności i efektywności podstawowej działalności spółki, koncentrowanie się wyłącznie na działalności decydującej o jej pozycji konkurencyjnej i rozwoju, przy jednoczesnym obniżeniu kosztów związanych z zatrudnieniem.

W 2019 roku zawarto 3 umowy na zasadzie outsourcingu, przeciętne wynagrodzenie brutto wyniosło 5.845,00 zł i było wyższe o 1.643,00 złotych w stosunku do roku 2018.

S.2.14

Pracownicy zatrudnieni w Grupie Kapitałowej korzystają w pełni z przysługujących im uprawnień rodzicielskich. Pomimo, że w Grupie nie wdrożono żadnego specjalnego programu ułatwiającego powrót do pracy, zarówno w roku 2019, jak i w dwóch latach poprzednich, w skali Grupy nie odnotowano ani jednego przypadku rezygnacji z pracy przez kobietę po urodzeniu dziecka - w ciągu 12 miesięcy od jej powrotu do pracy.

S.2.6 S.2.13

Na koniec 2019 roku w Grupie zatrudnionych było pięciu pracowników niepełnosprawnych, co stanowi 0,55 % ogółu zatrudnionych pracowników w Grupie na koniec roku 2019. W spółce BTH w 2019 roku, podobnie jak i w latach ubiegłych, nie zatrudniano pracowników niepełnosprawnych.

Wysokość składek odprowadzonych na PFRON w 2019 roku wyniosła 609.451,00 złotych (ujęta w rocznym skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym za rok obrotowy 2019 w NS-52 do Rachunku Zysków i Strat, poz. 1.1.4) i była wyższa w stosunku do roku 2018 o 58.927 złotych.

S.2.7 S.2.9 S.2.10

Tabela 25. Przeciętne wynagrodzenie brutto pracowników zatrudnionych na podstawie umowy o pracę

	Przeciętne wynagrodzenie	
	2018	2019
Rynek polski	6 033,99 zł	6 970,78
Rynek zagraniczny	10 859,61 zł	10 989,97
Ogółem	7 711,78 zł	8 365,38

Tabela 26. Stosunek przeciętnego wynagrodzenia brutto kobiet do przeciętnego wynagrodzenia brutto mężczyzn, w poszczególnych grupach pracowniczych

	Stosunek wynagrodzenia kobiet do mężczyzn	
	2018	2019
Rynek polski*		
Zarząd	–	73%
Stanowiska dyrektorskie	96 %	100%
Stanowiska kierownicze	72 %	71%
Stanowiska nierobotnicze	77 %	79%

Stanowiska robotnicze	68 %	72%
Rynek zagraniczny**		
Stanowiska dyrektorskie	66 %	66%
Stanowiska nierobotnicze	64 %	63%

* W danych za 2018 r. pominięto kategorię Zarząd, z uwagi na brak porównywalności danych (niepełnienie przez cały okres sprawozdawczy funkcji członka Zarządu przez pracowników obu płci)

** W danych pominięto kategorie, w których brak pracowników obu płci

W 2019 roku stosunek przeciętnego wynagrodzenia członków Zarządu do najniższego uposażenia w Grupie (w przeliczeniu na pełen etat) wyniósł 2 892%.

S.2.8

W 2019 roku w Grupie nie zatrudniano pracowników pochodzących z krajów słabszych ekonomicznie. Grupa nie posiada danych odnośnie liczby i przeciętnego wynagrodzenia pracowników pochodzących z krajów słabszych ekonomicznie lub krajów podejrzewanych o naruszanie praw człowieka, zatrudnianych przez podmioty trzecie, którym spółki z Grupy Kapitałowej zleciły wykonywanie robót i usług.

Relacje ze stroną pracowniczą i wolność zrzeszania się (S.3)

S.3

Spółki Grupy Kapitałowej dbają o otwartość w relacjach z pracownikami, szanują i popierają prawo swoich pracowników do tworzenia związków zawodowych i przystępowania do tych związków, na warunkach określonych w statucie danej organizacji związkowej, zakazuje jakiegokolwiek dyskryminacji na tym tle oraz pozostaje otwarta na prowadzenie - w dobrej wierze, w duchu współodpowiedzialności – konstruktywnego dialogu społecznego. Powyższe zasady określone zostały w Kodeksie Etyki oraz Polityce Poszanowania Praw Człowieka, które stanowią zbiór podstawowych zasad i wartości, jakimi kieruje się Grupa Kapitałowa w swojej działalności. Grupa zapoznała wszystkich pracowników ze swoją polityką w tym zakresie, za pośrednictwem między innymi wewnętrznymi systemów komputerowych, a w odniesieniu do pracowników, których charakter pracy nie wiąże się z dostępem do komputera lub pracowników nowo zatrudnianych, poprzez złożenie oświadczenia, dołączanego do akt osobowych pracownika.

Grupa w stosunkach z dostawcami towarów/usług nie monitoruje wolności zrzeszania się i relacji pomiędzy pracownikami i ich przedstawicielami zrzeszonymi w związkach zawodowych, a dostawcami towarów/usług, jednakże promuje te wolności, oczekując, aby prawo to było przestrzegane przez te podmioty, w pierwszej kolejności stawiając na współpracę i wsparcie, traktując rozwiązanie zawartych umów jako ostateczność. W tym celu Spółka nakłada w zawieranych umowach, na swoich wykonawców, podwykonawców, dostawców i usługodawców, zobowiązanie do stosowania i przestrzegania standardów etycznych zgodnych z przyjętymi w Kodeksie, którego treść jest stale dostępna na stronie internetowej. W pozostałych spółkach Grupy rozwiązanie to zostanie wdrożone w 2020 r.

S.3.1 S.3.2 S.3.5

W Grupie działa jedna międzyzakładowa organizacja związkowa „NSZZ „Solidarność”, przy spółce Instal Kraków i BTH, do której na koniec 2019 roku należało 8 pracowników, będących wyłącznie pracownikami Spółki, co stanowi 0,89 % ogółu zatrudnionych w Grupie (na koniec 2019 roku). W przeciągu kilku ostatnich lat współczynnik „uzwiązkowienia” utrzymuje się na podobnym poziomie.

W spółkach Grupy Kapitałowej nie powołano rad pracowników (ze względu na stan zatrudnienia wymóg nie dotyczy spółki BTH).

W spółce Frapol reprezentantami załogi są przedstawiciele pracowników, powołani w drodze wyborów.

S.3.3 S.3.4

W 2019 roku, podobnie jak i w kilku latach ubiegłych, w Grupie nie odnotowano strajku, nie zawiązał się żaden spór zbiorowy, nie pojawiły się jakiegokolwiek okoliczności wpływające negatywnie na relację pracowników z władzami spółek Grupy Kapitałowej oraz wolność zrzeszania się.

Obowiązujący w Grupie Kodeks Etyki oraz Polityka Poszanowania Praw Człowieka, a w Spółce dodatkowo Procedura zgłaszania naruszeń, określają procedurę zgłaszania przez pracowników skarg i nieprawidłowości związanych z naruszaniem praw pracowniczych, w tym prawa do wolności zrzeszania się (procedury opisane została szczegółowo odpowiedni w części S.7 i G.4 Sprawozdania).

Tabela 27. Zgłoszone i rozpatrzone w oparciu o procedurę przewidzianą w Kodeksie Etyki i Polityce Poszanowania Praw Człowieka oraz obowiązującą w Spółce Procedurę zgłaszania naruszeń, skargi z obszaru praktyk zatrudnienia.

Wskaźnik	2018	2019
Liczba zgłoszonych skarg z obszaru praktyk zatrudnienia	0	0
Liczba rozpatrzonych przez Zespoły ds. Etyki skarg z obszaru praktyk zatrudnienia	0	0

Grupa identyfikuje potencjalną możliwość wystąpienia akcji protestacyjnych, sporów zbiorowych oraz strajków, niemniej ze względu na prowadzoną politykę w obszarze zatrudnienia, w tym w szczególności otwartość na dialog z pracownikami, wymagane przepisami prawa konsultacje ze związkami zawodowymi oraz zaangażowanie przedstawicieli załogi w ocenę warunków pracy, zagrożenie to zostało uznane za niewielkie.

S.3.6

Spółki Instal Kraków oraz Frapol, popierając zasadę otwartej komunikacji, i wieloletnią praktykę organizują comiesięczne spotkania członków zarządu z dyrektorami poszczególnych pionów i kierownikami jednostek organizacyjnych. W trakcie spotkań omawiane są kwestie związane z bieżącą działalnością, w tym dotyczące zagadnień pracowniczych. W Spółce BTH z uwagi na skalę działalności i stan zatrudnienia, komunikacja pomiędzy pracownikami i kadrą zarządzającą odbywa się w drodze bezpośrednich spotkań, wynikających z potrzeb bieżącej działalności.

W Spółce przebieg narady oraz czynione ustalenia każdorazowo dokumentowane są w formie protokołów i publikowane w wewnętrznej sieci komputerowej.

Bezpieczeństwo i higiena pracy (S.4)

S.4

Ze względu na silną ekspozycję Grupy Kapitałowej na ryzyka z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy („BHP”), z uwagi na branżę, w której prowadzi ona działalność operacyjną i profil tej działalności, obszar BHP jest kluczowy w realizacji jej zadań i objęty szczególną troską. Spółki Grupy Kapitałowej stale troszczą się o wizerunek podmiotów dbających o bezpieczeństwo pracy i życia ludzi.

W Kodeksie Etyki oraz Polityce Poszanowania Praw Człowieka Grupa uznała bezpieczeństwo i zdrowie pracowników za swój priorytet i przyjęła zobowiązanie zapewnienia im bezpiecznych i higienicznych warunków pracy, dążenia do stałego podnoszenia ich świadomości i minimalizacji ryzyka powstania zagrożenia dla ich życia lub zdrowia. Obowiązkiem pracowników jest przestrzeganie przepisów prawa oraz wewnętrznych regulacji i wymagań w tym zakresie.

System zarządzania BHP, funkcjonujący w dwóch spółkach Grupy (Instal Kraków i Frapol) jest zgodny z normą PN-EN-18001:2004. Z uwagi na rozmiar działalności BTH, system ten nie został w organizacji tej jednostki wdrożony, w wymagany dla celów certyfikacji sposób i w wymaganym zakresie. Spółka BTH przyjęła natomiast do stosowania Politykę ZSZ Instal Kraków oraz zobowiązała się przestrzegać zasad tej polityki, kierować się jej celami, w tym celami dotyczącymi omawianego zagadnienia, a także wdrożyła, w formie obowiązujących wszystkich pracowników poleceń służbowych, część procedur i instrukcji, odpowiednich do skali i profilu działalności tej spółki. Stąd podejście wszystkich spółek Grupy w niniejszym aspekcie należy uznać za jednolite. Polityka ZSZ określa, jako zasadniczy cel i zobowiązanie w obszarze BHP, dostarczanie klientom takich wyrobów i usług, których wytworzenie jest w pełni bezpieczne oraz efektywne zarządzanie bezpieczeństwem i higieną pracy.

Celem strategicznym Grupy Kapitałowej w przedmiotowym obszarze jest wyeliminowanie wypadków przy pracy.

Grupa Kapitałowa uznaje wskaźnik wypadkowości oraz ilość wypadków ciężkich i śmiertelnych wśród pracowników za jeden z kluczowych niefinansowych wskaźników efektywności.

Z obszarem BHP związane są ryzyka szczególnie istotne, to jest dotyczące zdrowia i życia ludzkiego. W Grupie Kapitałowej ryzykami tymi są przede wszystkim wynikające ze środowiska pracy:

- zagrożenia wypadkami przy pracy, w szczególności przy pracach niebezpiecznych, występujące także u dostawców towarów i usług, w przypadku ich realizacji na rzecz Grupy,
- zagrożenie wystąpieniem chorób zawodowych.

Powyższymi ryzykami Grupa Kapitałowa zarządza poprzez stosowanie zasad przyjętej polityki BHP i postępowanie zgodnie z opisanymi poniżej, w niniejszej części (S.4) Sprawozdania, procedurami oraz podejmowanie opisanych poniżej działań.

Określone w obszarze BHP cele, Grupa Kapitałowa realizuje poprzez:

- ciągłą analizę występujących zagrożeń i ocenę ryzyka zawodowego na wszystkich stanowiskach pracy,
- zapobieganie wypadkom przy pracy oraz zdarzeniom potencjalnie wypadkowym,
- zapobieganie chorobom zawodowym,
- poprawę stanu BHP i zaangażowanie pracowników w działania na rzecz tej poprawy,
- dążenie do świadomego i odpowiedzialnego działania całej załogi na rzecz bezpieczeństwa i higieny pracy poprzez podnoszenie kwalifikacji i skuteczne motywowanie,
- prowadzenie dialogu z pracownikami i wszystkimi zainteresowanymi stronami o przedsięwzięciach na rzecz bezpieczeństwa i higieny pracy,
- usuwanie zagrożeń lub ich minimalizowanie poprzez stosowanie nowoczesnych technologii, maszyn i urządzeń, stosowanie środków ochrony zbiorowej i indywidualnej oraz kontrolowanie poziomu ryzyka zawodowego.

W strukturze organizacyjnej spółek Grupy funkcjonuje służba bezpieczeństwa i higieny pracy („Służba BHP”), która pełni, między innymi, funkcje kontrolne, doradcze, szkoleniowe i popularyzacyjne w przedmiotowym obszarze oraz komórki organizacyjne (działy) zajmujące się przedmiotowym obszarem (z wyłączeniem BTH, gdzie utworzono odrębne stanowisko specjalisty ds. BHP). Dodatkowo, w Instal Kraków i Frapol, powołana została Komisja BHP, jako organ doradczy i opiniodawczy, złożona z przedstawicieli pracowników, lekarza zakładowego oraz pracownika Służby BHP, do której zadań należy:

- przegląd warunków pracy oraz okresowa ocena stanu bezpieczeństwa i higieny pracy,
- opiniowanie podejmowanych środków zapobiegających wypadkom przy pracy i chorobom zawodowym,
- zgłaszanie wniosków dotyczących poprawy warunków pracy.

Zarządzanie bezpieczeństwem i higieną pracy obejmuje wszystkie jednostki organizacyjne spółek Grupy, zarówno te realizujące procesy główne, takie jak pozyskanie klienta, przygotowanie produkcji, realizacja inwestycji, sprzedaż, jak i procesy pomocnicze. Na elementy zarządzania w poszczególnych procesach składa się między innymi:

- uwzględnianie aspektów BHP na etapie ofertowania,
- włączanie aspektów BHP do zawieranych umów,
- współpraca osób zajmujących się kwestiami BHP w poszczególnych spółkach przy opracowywaniu projektów technicznych, projektów zagospodarowania placów budowy, planów BIOZ (wraz z ich zatwierdzeniem),
- kontrole stanu BHP na terenie budów,
- sprawdzanie wykonania zaleceń pokontrolnych,

- przeprowadzanie oceny ryzyka zawodowego na stanowiskach pracy,
- nadzór BHP w zakresie wykonywanych usług siłami własnymi oraz siłami innych podmiotów,
- przeglądy w jednostkach organizacyjnych i na budowach,
- reagowanie na wypadki i sporządzanie dokumentacji ze zdarzeń wypadkowych,
- czynne uczestnictwo osób zajmujących się kwestiami BHP w komisjach odbiorowych oraz w przygotowaniu dokumentacji odbiorowej w zakresie wymaganym przepisami BHP i p.poż.,
- stały nadzór nad wdrażaniem przepisów prawnych w zakresie BHP i p.poż.

Identyfikacja zagrożeń

Na etapie identyfikacji zagrożeń występujących w procesach pracy w spółkach Grupy Kapitałowej konieczne jest rozpoznanie czynników ryzyka. Jako czynniki te wskazać należy między innymi:

- Czynniki ryzyka wewnętrzne, związane z potencjalnymi, niedostatecznymi kwalifikacjami pracowników, brakiem wiedzy w zakresie BHP, edukacji, szkoleń, niedostatecznym egzekwowaniem przestrzegania zasad trzeźwości oraz ładu i porządku, niewłaściwym wyposażeniem w środki ochrony zbiorowej oraz środki ochrony indywidualnej, zły stan infrastruktury i środków transportu;
- Czynniki ryzyka zewnętrzne, związane z trudnym środowiskiem prowadzenia robót (ukształtowanie terenu, silne zanieczyszczenie środowiska pracy, temperatura, opady deszczu lub śniegu, silne i długotrwałe wiatry itp.), zagrożeniem pożarem lub wybuchem (występowanie stref zagrożenia gazowego).

Identyfikacja zagrożeń w obszarze BHP oraz szacowanie związanego z nimi ryzyka zawodowego, obejmuje wszystkie jednostki organizacyjne spółek Grupy Kapitałowej, we wszystkich segmentach działalności. W Instal Kraków i Frapol jest ona dokonywana zgodnie z procedurą ZSZ „Identyfikacja zagrożeń i ocena ryzyka zawodowego”. Procedura określa:

- ogólne zasady postępowania przy ocenie ryzyka zawodowego,
- osoby przygotowujące ocenę ryzyka zawodowego,
- przebieg oceny ryzyka zawodowego, w tym szacowania ryzyka i wyznaczenia jego dopuszczalności, identyfikacji zagrożeń i podejmowania działań korygujących,
- nadzór nad procesem i jego dokumentowanie.

W odniesieniu do danego stanowiska pracy identyfikacja zagrożeń, przeprowadzana dla oceny ryzyka, polega na rozpoznaniu występujących na badanym stanowisku czynników szkodliwych, uciążliwych i niebezpiecznych, a następnie ustaleniu sposobu oddziaływania tych czynników na organizm człowieka, czasu oddziaływania i liczby pracowników na to oddziaływanie narażonych oraz określeniu stopnia szkodliwości, uciążliwości i niebezpieczeństwa dla pracowników. Ocena ryzyka zawodowego dokonywana jest na każdym stanowisku pracy, zarówno stałym, jak i ruchomym. Jest ona procesem ciągłym, który obejmuje także wszystkich pracowników zatrudnianych na realizowanych budowach (co najmniej raz na 2 lata na stanowiskach robotniczych i każdorazowo w przypadku zaistnienia określonych w procedurze zdarzeń). Do oceny ryzyka zawodowego na stanowiskach pracy w przyjmuje się trójstopniową metodę wyznaczania jego dopuszczalności wg PN-N-18002. W BTH proces oceny ryzyka zawodowego przebiega w oparciu o przepisy prawa i podobnie jak w pozostałych spółkach Grupy jest procesem ciągłym, przeprowadzanym na każdym stanowisku pracy, w tym także w stosunku do wszystkich pracowników zatrudnionych na budowach. W przypadku stwierdzenia, że na danym stanowisku poziom zagrożenia jest niedopuszczalny, praca jest natychmiast wstrzymywana, do czasu zmniejszenia zagrożenia do poziomu akceptowalnego, poprzez realizację poleceń zawartych w sporządzanej karcie oceny ryzyka zawodowego. Ujawnione niezgodności są analizowane przez Służbę BHP, w szczególności pod kątem przyczyn ich wystąpienia.

Przeprowadzenie oceny ryzyka zawodowego daje możliwość racjonalnego zarządzania BHP w Grupie Kapitałowej oraz sprawdzania kompetencji osób zarządzających w tym obszarze.

Wyniki oceny ryzyka zawodowego stanowią podstawę planowania działań korygujących, takich jak:

- eliminacja / zastąpienie,

- środki techniczne eliminujące lub ograniczające zagrożenia u źródła,
- środki ochrony zbiorowej,
- środki organizacyjne i proceduralne (procedury lub instrukcje bezpiecznej pracy),
- środki ochrony indywidualnej.

Informacja o wynikach oceny ryzyka zawodowego oraz planowanych działaniach korygujących jest przekazywana wszystkim zainteresowanym pracownikom przez kierowników jednostek organizacyjnych. Przeprowadzane są systematyczne pomiary czynników szkodliwych dla zdrowia na stanowiskach pracy, pracownicy są informowani o wynikach pomiarów przez przełożonych oraz na szkoleniach wstępnych i okresowych BHP. Miejsca występowania czynników szkodliwych lub niebezpiecznych są oznakowane znakami BHP.

Szczególną uwagę poświęca się w Grupie Kapitałowej realizacji prac niebezpiecznych, takich jak roboty remontowo – budowlane w czynnych zakładach, typu elektrownie, zakłady chemiczne, oczyszczalnie ścieków, gdzie pracownicy są narażeni na poważne zagrożenia, zarówno związane z wykonywanymi przez nich czynnościami, jak też z ruchem danego przedsiębiorstwa (pożary, awarie, wycieki niebezpiecznych substancji, itp.). Realizacja tego rodzaju prac zawsze odbywa się zgodnie z właściwą procedurą oraz szczegółowymi instrukcjami. W Instal Kraków i Frapol jest to procedura „Prace szczególnie niebezpieczne”, w BTH „Polecenie służbowe nr 4/BHP/2015 w sprawie wykazu prac szczególnie niebezpiecznych”. Przedmiotem wymienionych powyżej procedur jest identyfikowanie prac szczególnie niebezpiecznych i ustalenie sposobu bezpiecznego ich wykonywania, a także ustalenie sposobu zmniejszenia ryzyka zawodowego. Zgodnie ich postanowieniami, za prace szczególnie niebezpieczne zostały w Grupie Kapitałowej uznane takie rodzaje prac jak:

- roboty budowlane, rozbiórkowe, remontowe i montażowe prowadzone bez wstrzymania ruchu zakładu pracy lub jego części,
- prace w zbiornikach, kanałach, wnętrzach urządzeń technicznych i w innych niebezpiecznych przestrzeniach zamkniętych,
- prace przy użyciu materiałów niebezpiecznych,
- prace na wysokości.

Prace szczególnie niebezpieczne są każdorazowo realizowane na podstawie odrębnego pisemnego polecenia, z wyszczególnieniem składu brygady, sposobu wykonania robót, stosowania wymaganych środków bezpieczeństwa oraz zasad postępowania na wypadek wystąpienia zagrożenia, wypadku przy pracy lub pożaru. Określa się szczegółowe wymagania bezpieczeństwa i higieny pracy, zapewnia odpowiednie środki zabezpieczające oraz bezpośredni nadzór nad tymi pracami, sprawowany przez wyznaczone do tego celu osoby. W oparciu o wymagania przepisów i praktyczne doświadczenia zostały opracowane wymagania pozwalające na bezpieczne wykonywanie prac. Wymagania te zostały ujęte w formie szczegółowych, obowiązujących we wszystkich spółkach Grupy instrukcji:

- „Instrukcja BHP podczas prowadzenia robót montażowych”,
- „Instrukcja bezpieczeństwa i higieny pracy przy robotach budowlanych, rozbiórkowych, remontowych i montażowych prowadzonych bez wstrzymania ruchu zakładu pracy lub jego części”,
- „Instrukcja BHP podczas wykonywania ręcznych prac”,
- „Instrukcja bezpieczeństwa i higieny pracy w zbiornikach, kanałach, wnętrzach urządzeń technicznych i w innych niebezpiecznych przestrzeniach zamkniętych”,
- „Instrukcja bezpieczeństwa i higieny pracy przy użyciu materiałów niebezpiecznych”,
- „Instrukcja bezpieczeństwa i higieny pracy przy pracach na wysokości”.

Działania Grupy Kapitałowej doprowadziły do wyeliminowania w ostatnich latach wypadków ciężkich i śmiertelnych.

Zagadnienia dotyczące wypadków przy pracy oraz zasad reagowania na inne zagrożenia, z którymi pracownicy mogą mieć do czynienia podczas realizacji zadań, zostały w Instal Kraków i Frapol uregulowane procedurą ZSZ „Reagowanie na wypadki przy pracy i awarie oraz zdarzenia/zagrożenia potencjalnie wypadkowe”, w BTH Poleceniem służbowym 2/BHP/2014 w sprawie ustalania okoliczności

i przyczyn wypadków przy pracy oraz zdarzeń potencjalnie wypadkowych i procedurą „Procedura postępowania w sytuacjach awaryjnych”, a we wszystkich spółkach Grupy, dodatkowo, szczegółową instrukcją - „Instrukcja postępowania przy ustalaniu okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy oraz zdarzeń potencjalnie wypadkowych”. Przedmiotem wyżej wymienionych regulacji jest identyfikowanie i ustalenie sposobu reagowania na wypadki przy pracy i awarie, zdarzenia/zagrożenia potencjalnie wypadkowe, jakie mogą powstać podczas wykonywania pracy, w tym realizacji prac budowlano-montażowych, eksploatacji instalacji i sprzętu Grupy Kapitałowej oraz działalności produkcyjnej. Zgodnie z powyższymi dokumentami, zostały wyznaczone osoby odpowiedzialne za właściwe reagowanie w razie zaistnienia wypadku przy pracy lub innego zagrożenia oraz za wyposażenie miejsc wykonywania pracy w apteczki i środki pierwszej pomocy, sprzęt ochrony przeciwpożarowej oraz instrukcje zasad udzielania pierwszej pomocy (w Spółce utworzono także punkty pomocy przedlekarskiej). Dodatkowo, pracownicy są systematycznie szkoleni w zakresie zasad udzielania pomocy przedlekarskiej i postępowania po zaistnieniu wypadku. Ustalenie okoliczności i przyczyn wypadku jest przedmiotem prac zespołu powypadkowego, a ich wyniki są dokumentowane w formie protokołu. Każdy kierownik jednostki organizacyjnej lub kierownik budowy/mistrz/brygadzysta zobowiązany jest również do podjęcia niezwłocznych działań w sytuacji, gdy jest świadkiem lub otrzymał zgłoszenie o zaistnieniu zdarzenia/zagrożenia potencjalnie wypadkowego. Powyższe regulacje określają również zasady zapewnienia ochrony przeciwpożarowej, gotowości na wypadek powstania pożaru i groźby wybuchu oraz reagowania na wypadek zaistnienia takiego zdarzenia (alarmowanie, ewakuacja, gaszenie).

Monitoring oraz działania korygujące

Proaktywne monitorowanie bezpieczeństwa i higieny pracy polega na obserwacji stanu BHP, poprzez sprawdzanie wdrożenia i skuteczności planów, norm oraz środków zapobiegających występowaniu wypadków przy pracy. Podstawą do monitorowania obszaru BHP jest identyfikacja zagrożeń i ocena ryzyka zawodowego. Monitoring prowadzony jest poprzez:

- nadzór nad realizacją planów poprawy stanu BHP,
- audyty wewnętrzne w obszarze BHP (planowe i pozaplanowe),
- nadzór nad realizacją działań korygujących,
- analizę skuteczności działań korygujących,
- propozycje działań doskonalących,
- analizę zgłoszonych zdarzeń potencjalnie wypadkowych,
- propozycje weryfikacji Polityki ZSZ w obszarze BHP (w Instal Kraków i Frapol),
- przeglądanie dokumentacji systemowej pod kątem jej adekwatności do wykonywanych zadań oraz zgodności z obowiązującymi przepisami prawa,
- kontrole BHP wewnątrz organizacji wraz z wydanymi poleceniami pokontrolnymi (w Instal Kraków co najmniej raz w miesiącu kontrole stanu bezpieczeństwa i higieny pracy, przeprowadzane przez kierownika Działu BHP, Ochrony Środowiska i Ochrony P. Poż. lub wyznaczonego przez niego pracownika lub kierownika jednostki organizacyjnej),
- kontrole BHP na budowach (w Instal Kraków co najmniej raz na dwa tygodnie - w zależności od stopnia skomplikowania prac i występujących zagrożeń - kontrole stanu bezpieczeństwa i higieny pracy, przeprowadzane przez dozór techniczny budowy oraz kierownika Działu BHP, Ochrony Środowiska i Ochrony P. Poż. lub wyznaczonego przez niego pracownika,
- gromadzenie informacji od kierowników budów oraz pracowników na temat dokonanej oceny ryzyka zawodowego i zdarzeń potencjalnie wypadkowych.

W Instal Kraków monitorowanie wykonania planów dokumentowane jest sprawozdaniami rocznymi, przedkładanymi przez dyrektorów/kierowników jednostek organizacyjnych Spółki kierownikowi Działu BHP, Ochrony Środowiska i Ochrony P. Poż. Informacja o przebiegu realizacji planów BHP wraz z analizą stanu BHP przekazywana jest Zarządowi Spółki poprzez sprawozdania roczne. Zarząd, w oparciu o posiadane środki, określa poziom bezpieczeństwa i higieny pracy, ustosunkowując się do planów ogólnych i szczegółowych w zakresie poprawy stanu BHP.

W Spółkach Grupy, sporządzana jest raz w roku analiza stanu BHP, która jest przekazywana do Zarządu danej spółki oraz podawana do wiadomości wszystkich pracowników. Wnioski zawarte w

analizie stanowią podstawę do opracowania planów poprawy w obszarze BHP i ochrony środowiska i wyznaczają kierunki działań w przyszłych okresach. Analiza stanowi jednocześnie materiał edukacyjny.

Analiza zaistniałych wypadków przy pracy oraz zdarzeń i zagrożeń potencjalnie wypadkowych pozwala na podejmowanie skutecznych działań korygujących. W Instal Kraków i Frapol działania te zostały uregulowane między innymi w odpowiednich procedurach ZSZ pn. „Działania korygujące”. Procedury te określają zasady prowadzenia działań korygujących od wykrycia nieprawidłowości (lub zagrożenia ich wystąpieniem), poprzez analizę występujących niezgodności, do udokumentowanego skutecznego wdrożenia działań korygujących, a w przypadku koniecznym - do dokonania stosownych zmian w ZSZ i obowiązują we wszystkich jednostkach organizacyjnych, których dyrektorzy/kierownicy są odpowiedzialni za:

- określenie skutecznych działań korygujących, ich wdrożenie i udokumentowanie,
- analizę przyczyn powstania niezgodności i inicjowanie odpowiednich działań korygujących.

Za nadzór nad realizacją działań korygujących dotyczących funkcjonowania ZSZ w obszarze BHP, w spółkach posiadających wdrożony ZSZ, odpowiedzialny jest właściwy pełnomocnik ds. ZSZ. Działania korygujące w obszarze BHP podejmowane są w oparciu o:

- sprawozdania z audytów wykonywanych przez audytorów zewnętrznych oraz instytucje certyfikujące,
- sprawozdania z audytów wewnętrznych,
- kontrole stanu BHP przeprowadzane na budowach oraz w jednostkach organizacyjnych Spółki,
- przeglądy Zintegrowanego Systemu Zarządzania przeprowadzane przez najwyższe kierownictwo Spółki,
- wpisy do dziennika budowy,
- pisemne i ustne informacje pracowników wykonujących czynności mające wpływ na BHP,
- zgłoszenia klienta,
- wyniki kontroli Państwowej Inspekcji Pracy oraz Państwowej Inspekcji Sanitarnej,
- okresowe przeglądy stanu bezpieczeństwa i higieny pracy oraz ochrony p.poż.,
- badania przyczyn wypadków przy pracy, określenie przyczyn i okoliczności ich powstania,
- wyniki oceny ryzyka zawodowego na stanowiskach pracy.

W BTH podstawą powyższych działań są kontrole stanu BHP i ich wyniki, wpisy do Dziennika Budowy, pisemne i ustne informacje pracowników wykonujących czynności mające wpływ na BHP, okresowe przeglądy stanu BHP, badania przyczyn wypadków przy pracy, określenie przyczyn i okoliczności ich powstania oraz wyniki oceny ryzyka zawodowego na stanowiskach pracy.

Ujawnione w Grupie Kapitałowej niezgodności są analizowane pod kątem przyczyn ich wystąpienia przez wyznaczone w strukturze organizacyjnej poszczególnych spółek osoby oraz ewentualnie, doraźnie powoływane przez nie zespoły problemowe i stanowią podstawę do wprowadzenia działań korygujących przez osoby odpowiedzialne. W Spółce i we Frapol, wprowadzenie działań korygujących jest zawsze dokumentowane w formie Programu działań korygujących, a ich skuteczność oceniana w trakcie kolejnych audytów planowych lub pozaplanowych.

Elementami działań korygujących są:

- lista zagrożeń występujących na stanowiskach pracy, opracowana przez zespół analizujący ryzyko zawodowe,
- plan bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (plan BIOZ) dla rozpoczynanej budowy,
- korekta oceny ryzyka zawodowego planowanych stanowisk pracy, opracowywana przez zespół analizujący ryzyko zawodowe w przypadku identyfikacji nowych zagrożeń,
- pisemna informacja przekazana każdemu pracownikowi o ryzyku zawodowym i zagrożeniach występujących na jego stanowisku pracy.

Wszelkie informacje dotyczące działań korygujących poddawane są przeglądowi, dokonywanemu przez organy zarządzające spółek Grupy.

Pracownicy Grupy Kapitałowej wyposażeni są w środki ochrony zbiorowej, środki ochrony indywidualnej oraz inne zabezpieczenia techniczne odpowiednie do występujących zagrożeń i poziomu ryzyka zawodowego. W wykonaniu obowiązku utrzymywania obiektów budowlanych i znajdujących się w nich pomieszczeń pracy, a także terenów i urządzeń z nimi związanych oraz maszyn i innych urządzeń technicznych oraz narzędzi, w stanie zapewniającym bezpieczne i higieniczne warunki pracy, odpowiednie jednostki organizacyjne dokonują czynności:

- nadzoru nad stanem technicznym budynków i budowli,
- identyfikacji, ewidencji i nadzoru nad wyposażeniem,
- przeglądów okresowych, napraw i remontów urządzeń.

W wyżej wymienionym zakresie, Spółka postępuje między innymi zgodnie z Instrukcją „Zasady nadzorowania infrastruktury”, na podstawie której opracowuje się harmonogramy przeglądów, konserwacji i napraw budynków i budowli, maszyn i urządzeń sprzętu, kontrolno-pomiarowego. Takie systematyczne działania zapewniają bezpieczne warunki pracy dla pracowników oraz sprawiają, że działalność Spółki nie wpływa negatywnie na jej otoczenie.

Szkolenia

Wszyscy pracownicy Grupy Kapitałowej przechodzą obowiązkowe szkolenia z zakresu BHP. W Instal Kraków i Frapol szkolenia te odbywają się zgodnie z procedurą ZSZ „Szkolenie”, a w BTH zgodnie z Poleceniem służbowym nr 1/BHP/2014 w sprawie zasad szkolenia pracowników w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy. Zgodnie z wymienionymi powyżej regulacjami, wszyscy pracownicy uczestniczą w następujących szkoleniach z zakresu BHP:

- szkoleniach wstępnych (instruktaż ogólny oraz instruktaż stanowiskowy na stanowisku pracy),
- szkoleniach okresowych.

Szkolenia są organizowane dla poszczególnych grup zawodowych, w oparciu o opracowane programy szkoleń, uwzględniające specyfikę pracy zatrudnionych pracowników. Szczególnie istotnym zagadnieniem, które jest omawiane na każdym rodzaju szkoleń BHP, jest informacja o ryzyku zawodowym, związanym z wykonywaną pracą na danym stanowisku oraz na każdym etapie realizacji budowy.

Łańcuch dostaw towarów i usług

Obszar BHP jest przez Grupę Kapitałową weryfikowany i kontrolowany w łańcuchu dostaw. Zakupy towarów i usług dokonywane są u dostawców towarów/usług po ich uprzedniej ocenie, w szczególności zgodnie z odpowiednimi procedurami ZSZ. W Instal Kraków są to dwie odrębne procedury: „Zakupy towarów do realizacji umów krajowych” oraz „Zakupy usług”, a we Frapol zintegrowana procedura „Zakupy”. Zgodnie z wymienionymi powyżej regulacjami, przy wyborze dokonuje się ankietyzacji podmiotu oraz uwzględnia między innymi posiadany przez dany podmiot system zarządzania BHP i otrzymany dla tego systemu certyfikat. Jeżeli wybrany dostawca towarów/usług posiada opracowany i wdrożony system zarządzania BHP, uzgodnieniu podlega rodzaj i zakres dokumentów systemowych, które będzie sporządzał i przekazywał w trakcie realizacji zamówienia. W przypadku wyboru dostawcy towarów/usług nieposiadającego własnego systemu zarządzania, nałożone zostaje na niego zobowiązanie do przestrzegania procedur i instrukcji systemowych ZSZ, z którymi zapoznaje ich kierownik danej budowy.

W przypadku dostawców towarów/usług wykonujących prace na terenie budowy realizowanej przez którąkolwiek ze spółek Grupy, przedkłada ona wspomnianym kontrahentom do podpisu dokument systemowy – „Plan zapewnienia jakości, BHP oraz ochrony środowiska na budowach realizowanych przez Instal Kraków S.A.” lub odpowiednio: „Plan zapewnienia jakości, BHP oraz ochrony środowiska na budowach realizowanych przez Frapol Sp. z o.o.”, „Plan zapewnienia jakości, BHP oraz ochrony środowiska na budowach realizowanych przez BTH Instalacje Sp. z o.o.” - regulujący podstawowe zasady bezpiecznej, zgodnej z wymaganiami jakościowymi i ochrony środowiska realizacji prac, przy czym w BTH treść przedmiotowego dokumentu została odpowiednio zmodyfikowana, poprzez wyłączenie z treści zobowiązania dostawcy do przestrzegania procedur i instrukcji systemowych ZSZ, w związku z brakiem wdrożonych w tej spółce poszczególnych systemów zarządzania. Podmioty te są następnie stale nadzorowane i kontrolowane w zakresie przestrzegania wspomnianego dokumentu. Nadzór nad realizacją budowy, w obszarze BHP, prowadzi Kierownik Budowy oraz specjaliści branży,

a także osoba odpowiedzialna w danej spółce Grupy za kwestie związane z BHP (kierownik działu zajmującego się BHP lub specjalista ds. BHP). Stan BHP na budowie omawiany jest regularnie na naradach koordynacyjnych. Od zatrudnionych podmiotów konsekwentnie egzekwowane jest przestrzeganie przepisów dotyczących BHP i nałożonych w tym zakresie zobowiązań. Ocena danego kontrahenta stanowi podstawę decyzji w zakresie przyszłej współpracy.

W powyższy sposób Grupa Kapitałowa zarządza ryzykiem naruszenia zasad BHP przez dostawców towarów/usług, w tym ryzykiem związanym z wyborem podmiotu niedbającego o bezpieczeństwo i higienę pracy.

Przegląd polityki BHP

Polityka BHP poddawana jest cyklicznej ocenie. W Instal Kraków i Frapol ocena ta dokonywana jest w ramach przeglądu Zintegrowanego Systemu Zarządzania, przeprowadzanego raz w roku, przez właściwego Dyrektora Generalnego – Prezesa Zarządu, po zrealizowaniu planu audytów wewnętrznych i dokonaniu analizy stanu BHP i ochrony środowiska w danej spółce (na podstawie wyników kontroli, prowadzonych na bieżąco na budowach oraz w jednostkach organizacyjnych). Celem przeglądu jest ocena wyników audytów wewnętrznych, adekwatności procedur i instrukcji ZSZ do procesów zachodzących w organizacji, osiągnięcia wyznaczonych celów, analiza podjętych działań korygujących oraz określenie kierunków doskonalenia.

Zgodnie z przyjętym przez Instal Kraków i Frapol w ZSZ zobowiązaniem, co najmniej raz w roku, audytor zewnętrzny przeprowadza w tych spółkach Grupy audyt pod kątem oceny zgodności w zakresie spełnienia wymagań prawnych oraz wewnętrznych uregulowań dotyczących obszaru BHP. Audyty przeprowadzone w 2019 roku zakończyły wynikiem pozytywnym. Oprócz audytów zewnętrznych, w spółkach tych przeprowadzane są w obszarze BHP audyty wewnętrzne, zgodnie z procedurą ZSZ „Audyty wewnętrzne”, opisaną w części G.2.3. Sprawozdania. Audyty realizowane są zgodnie z opracowanym planem, przez doświadczonych i przeszkolonych w tym zakresie pracowników. W 2019 roku w Grupie zostało przeprowadzonych 33 audyty wewnętrzne. W ich trakcie stwierdzono kilkanaście mniej istotnych nieprawidłowości. W obszarze BHP, najczęstsze niezgodności to: brak daty udzielenia instruktażu stanowiskowego dla pracownika wprowadzanego na teren budowy, nieterminowe przeprowadzanie okresowej oceny zgodności z wymaganiami prawnymi i innymi.

W dwóch spółkach Grupy, to jest w Instal Kraków i Frapol, zarządzanie obszarem BHP wspierają również inne, szczegółowe procedury ZSZ, uwzględniające zagadnienia z tego zakresu:

- „Identyfikacja wymagań prawnych”, której celem jest zapewnienie funkcjonowania, w obszarze BHP, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. Procedura reguluje sposób postępowania przy identyfikacji, gromadzeniu i rozpowszechnianiu przepisów powszechnie obowiązującego prawa, norm technicznych oraz zarządzeń i poleceń służbowych, dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy, a także zasady zapewnienia dostępu do informacji o nich.
- „Nadzorowanie dokumentacji i danych” (we Frapol obowiązująca pod nazwą „Nadzór nad dokumentacją i danymi”), na podstawie której opracowywane są, przyjmowane, rejestrowane, rozpowszechniane, aktualizowane i przechowywane dokumenty dotyczące ZSZ w obszarze BHP oraz wycofywane z obiegu dokumenty nieaktualne. Procedura obowiązuje we wszystkich jednostkach organizacyjnych i określa wymagane rodzaje dokumentacji oraz osoby odpowiedzialne za ich sporządzenie i prowadzenie. Wyszczególnione w niej dokumenty stanowią podstawę do sporządzenia przez właściwego pełnomocnika ds. ZSZ rocznej analizy funkcjonowania w danej spółce Zintegrowanego Systemu Zarządzania w obszarze BHP i podjęcia ewentualnych działań korygujących przez Zarząd.
- „Nadzorowanie zapisów dot. jakości, BHP i ochrony środowiska” (we Frapol przyjęta pod nazwą „Nadzorowanie zapisów dotyczących ZSZ”), obowiązująca we wszystkich jednostkach organizacyjnych, w zakresie prowadzenia i przechowywania zapisów dokumentujących każdy etap realizacji danej umowy oraz funkcjonowanie ZSZ w obszarach: jakości, BHP i ochrony środowiska. Procedura określa zasady postępowania, w celu zapewnienia prowadzenia i przechowywania zapisów dotyczących zarządzania jakością, BHP i ochrony środowiska w sposób pozwalający wykazać zgodność wykonywanych prac z wymaganiami umowy oraz efektywność funkcjonowania Zintegrowanego Systemu Zarządzania.
- „Audyty wewnętrzne”, opisana w części G.2.3 Sprawozdania.
- „Zarządzanie ryzykiem”, przyjęta jedynie w Spółce, opisana w części G.3 Sprawozdania.

S.4.1 S.4.2 S.4.3 S.4.4 S.4.5 S.4.6

Tabela 28. Dane dotyczące wypadków przy pracy i chorób zawodowych.

Wskaźnik	2018	2019
Liczba wypadków przy pracy wśród osób wykonujących pracę na terenie zakładu pracy	4	4
Liczba wypadków przy pracy wśród osób wykonujących pracę poza siedzibą pracodawcy	17	22
Wskaźnik wypadkowości (wypadki przy pracy na 1000 zatrudnionych: ilość wypadków/średnie zatrudnienie x 1000) [KPI]	22,13	28,46
Liczba wypadków śmiertelnych wśród osób wykonujących pracę na terenie zakładu pracy	0	0
Liczba wypadków śmiertelnych wśród osób wykonujących pracę poza siedzibą pracodawcy	0	0
Liczba wypadków śmiertelnych ogółem [KPI]	0	0
Łączna liczba dni niezdolności do pracy wśród pracowników spowodowanej wypadkami	1011	1458
Wskaźnik ciężkości wypadków (liczba dni niezdolności/1 wypadek)	48,14	43,5
Liczba stwierdzonych przypadków chorób zawodowych	1	0

S.4.9

W 2019 r. w Grupie Kapitałowej doszło łącznie do 26 wypadków przy pracy (6 w Spółce, 19 we Frapol i 1 w BTH), z czego 4 miały miejsce na terenie zakładów produkcyjnych Grupy Kapitałowej, a 22 podczas wykonywania pracy poza siedzibą pracodawcy. Wszystkie wypadki zostały zakwalifikowane jako „pozostałe”, to jest związane z lżejszymi urazami ciała. W stosunku do roku 2018 oznacza to wzrost ilości wypadków przy pracy. Z analizy okoliczności wynika, że dochodziło do nich podczas pracy na stanowiskach produkcyjnych oraz wykonywania czynności pomocniczych, głównie związanych z przemieszczaniem się. Przeważającymi przyczynami tych wypadków, ustalonymi przez zespół powypadkowy, były: zaskoczenie niespodziewanym zdarzeniem, nieostrożność przy poruszaniu się na terenie budowy/zakładu i niedostateczna koncentracja (np. potknięcie, ześlizgnięcie się stopy ze szczebla drabiny i upadek), niezachowanie należytej ostrożności przy wykonywaniu powierzonych czynności (pracownik rozpoczął proces zgrzewania elementów nie cofając ręki z przestrzeni niebezpiecznej), przypadkowy kontakt (uderzenie, zahaczenie itp.) rąk z ostrymi krawędziami blach lub elementów przeznaczonych do dalszej obróbki, uderzenie w nogę lub rękę odlewem transportowanym na stanowisko obróbki, oraz brak odpowiedniej sygnalizacji zagrożenia.

W związku ze wzrostem ilości wypadków w stosunku do roku 2018, spółki Grupy obok obowiązkowych szkoleń z obszaru BHP i innych działań podejmowanych w ramach obowiązujących procedur i polityk, rozważają podjęcie dodatkowych działań szkoleniowych i promujących zasady BHP, tak wśród pracowników jak i dostawców towarów/usług.

W 2019 roku w Grupie Kapitałowej nie stwierdzono chorób zawodowych wśród pracowników i byłych pracowników.

S.4.7 S.4.8

W 2019 roku Grupa Kapitałowa, podobnie jak w latach poprzednich, nie zatrudniała pracowników w warunkach przekroczenia najwyższych dopuszczalnych stężeń (NDS) lub najwyższych dopuszczalnych natężeń (NDN) czynników szkodliwych w środowisku pracy.

W okresie sprawozdawczym nie zidentyfikowano stanowisk pracy, na których poziom ocenionego ryzyka zawodowego jest nieakceptowalnie wysoki (tj. konieczne są działania mające na celu zmniejszenie poziomu ryzyka przed rozpoczęciem jakiegokolwiek pracy na stanowisku).

S.4.10

W Grupie Kapitałowej działa międzyzakładowa organizacja związkowa, obejmująca dwie spółki: Instal Kraków i BTH. Nie został powołany Społeczny Inspektor Pracy. W pracach działających w dwóch spółkach Grupy: Instal Kraków i Frapol, powołanych zgodnie z wymaganiami Kodeksu pracy, Komisjach BHP, oprócz lekarza zakładowego oraz przedstawiciela pracodawcy, czynny udział biorą wybrani przedstawiciele pracowników. Komisje te zbierają się raz na kwartał i zgodnie z przyjętym przez siebie na pierwszym posiedzeniu programem dokonują przeglądu warunków pracy oraz okresowej oceny stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w danej spółce.

We wszystkich spółkach Grupy Kapitałowej, przedstawiciel załogi, wraz z pozostałymi członkami Służby BHP, uczestniczy zawsze w pracach zespołu oceniającego ryzyko zawodowe oraz w pracach zespołu powypadkowego.

S.4.11 S.4.12

Tabela 29. Odsetek (%) umów z dostawcami towarów/usług, w których znalazła się klauzula odnosząca się do BHP oraz przeprowadzone audyty u dostawców towarów lub usług

Opis wskaźnika	2018	2019
Odsetek (%) umów z dostawcami towarów/usług z klauzulą BHP*	91	94
Liczba audytów u dostawców usług pod kątem przestrzegania zasad BHP	14	1

* Wskaźnik liczony jako odsetek procentowy wartości umów, w których znalazła się klauzula odnosząca się do BHP, w ogólnej wartości umów zawartych przez Grupę Kapitałową w 2019 r. z dostawcami towarów/usług.

Mniejsza liczba audytów wewnętrznych u dostawców towarów/usług w obszarze BHP, w stosunku do roku 2018, wynika z faktu, że w 2019 roku były w dużej mierze kontynuowane inwestycje, przy realizacji których Grupa zatrudniała tych samych dostawców towarów/usług co w roku 2018. Ponieważ podczas bieżących kontroli przeprowadzanych na budowach nie stwierdzano istotnych nieprawidłowości – odstąpiono od przeprowadzania dodatkowych audytów.

Rozwój i edukacja (S.5)

S.5

Grupa Kapitałowa dąży do tego, aby zatrudniać i promować najlepiej wykwalifikowane osoby na dane stanowisko, a każdy pracownik miał równe szanse awansu i rozwoju zawodowego. Grupa docenia profesjonalizm, doświadczenie, kompetencje i wyniki pracy. Szkoleniami obejmowani są pracownicy, niezależnie od płci, wieku i zajmowanego stanowiska, odnośnie których istnieje konieczność zdobycia nowych lub poszerzenia obecnych kwalifikacji, bądź umiejętności.

Powyższe zasady zawarte zostały w Kodeksie Etyki i Polityce Poszanowania Praw Człowieka, które obowiązują we wszystkich spółkach Grupy.

W spółkach Grupy Kapitałowej, w których wdrożono ZSZ, szczegółowe reguły postępowania w tym obszarze, określone zostały w procedurach „Szkolenie”. Procedury szkoleniowe określają zasady sporządzania planów szkoleniowych i ich realizacji w trakcie danego roku szkoleniowego. Szkolenia zawodowe pracowników organizowane są przez działy personalne. Kierownicy poszczególnych jednostek organizacyjnych analizują kwalifikacje pracowników, z uwzględnieniem potrzeb wynikających z zadań bieżących oraz planów rozwojowych. W wyniku przeprowadzonych analiz, kierownicy jednostek organizacyjnych, sporządzają wnioski w zakresie potrzeb szkoleniowych pracowników. Wnioski szkoleniowe kierowane są do zatwierdzenia: w Instal Kraków dyrektorom właściwych pionów organizacyjnych, we Frapol Prezesowi Zarządu. Po uzyskaniu akceptacji, wnioski przekazywane są, w terminie do 31 stycznia danego roku, kierownikom działów personalnych, którzy opracowują roczne plany szkoleń, z podziałem na szkolenia wewnętrzne i szkolenia prowadzone przez podmioty zewnętrzne. Plan jest uzupełniany i aktualizowany w miarę potrzeb, wynikających z bieżącej działalności spółek. Wnioski kierowników jednostek organizacyjnych, dotyczące realizacji szkoleń, nieuwzględnionych w rocznym planie szkoleń, a wynikających z bieżących potrzeb, wymagają akceptacji dyrektorów pionu lub Prezesa Zarządu. Szkolenia są finansowane w całości ze środków pracodawcy.

Nadzór nad procesem szkolenia prowadzą kierownicy działów kadr poprzez: kierowanie pracowników na szkolenia, ewidencjonowanie odbytych szkoleń, sprawdzanie efektywności szkoleń poprzez okresową (jeden raz w roku) analizę dokumentacji pochodzącej z przeprowadzonych szkoleń wewnętrznych (dzienniki szkoleń, sprawozdania) i zewnętrznych (ankiety oceny szkolenia). Wystawione przez pracowników oceny stanowią podstawę do decyzji o kontynuowaniu współpracy z wybranymi podmiotami szkolącymi, a także tworzenia wewnętrznych planów szkoleniowych w kolejnych latach.

Pracownicy uczestniczący w szkoleniach zewnętrznych zobowiązani są do przekazywania, w miarę potrzeb, pozostałym pracownikom zdobytej przez siebie wiedzy i umiejętności, dotyczy to w szczególności pracowników nowozatrudnionych oraz wykorzystywać ją do zwiększenia efektywności pracy.

Niezależnie od szkoleń zawodowych, spółki Grupy, w których wdrożono ZSZ, zapewniają pracownikom szkolenia z zakresu zarządzania jakością, bezpiecznymi i higienicznymi warunkami pracy oraz środowiskiem, według zasad określonych w w/w procedurach, szczegółowo opisanych w odnośnych częściach Sprawozdania.

Ocena pracy następuje w oparciu o merytoryczne kryteria. Kierownicy poszczególnych jednostek organizacyjnych dokonują bieżącej oceny pracy podległych sobie pracowników, z równoczesną analizą potrzeb szkoleniowych, przekazując informacje swoim bezpośrednim przełożonym (dyrektorom pionów), celem podjęcia przez nich dalszych, adekwatnych działań.

Grupa identyfikuje ryzyka związane z brakiem szkoleń i rozwoju pracowników takie jak: niewystarczające kompetencje po stronie pracowników, brak efektywności pracy, negatywna opinia o spółkach jako pracodawcy wśród potencjalnych kandydatów do pracy, odejścia pracowników skutkujące utratą wiedzy, pogorszeniem wizerunku, czy kosztami obsadzenia powstałych wakatów. Spółki Grupy zarządzają powyższymi ryzykami poprzez opisaną powyżej procedurę, a także działania przewidziane w Kodeksie Etyki i Polityce Poszanowania Praw Człowieka (system zgłaszania skarg, przeprowadzania audytów wewnętrznych, podejmowania działań naprawczych), szczegółowo opisanych w odnośnych częściach Sprawozdania, uzupełnionych o obowiązującą w Spółce Procedurę zgłaszania naruszeń.

S.5.1

Tabela 30. Średnia liczba dni szkoleniowych przypadających na pracownika (wg płci i kategorii pracowników) organizowanych przez spółki Grupy Kapitałowej

	2018		2019	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
Zarząd	1,24	0,74	6,50	0,50
Stanowiska dyrektorskie	4,17	1,50	2,32	2,19
Stanowiska kierownicze	2,43	1,46	1,59	0,72
Stanowiska nierobotnicze	1,79	1,68	1,38	1,30
Stanowiska robotnicze	0,84	1,36	0,49	1,03

Dane obejmują także szkolenia obowiązkowe

W 2019 roku 51 odbytych szkoleń przez pracowników wiązało się ze zdobyciem umiejętności i wiedzy technicznej. Wśród tych szkoleń znalazły się m.in. kursy warunkujące nabycie uprawnień z zakresu F-gazów, uprawnień spawalniczych, energetycznych, kursy z zakresu lutowania twardego, obsługi wózków widłowych oraz podestów ruchomych samojezdnych. Odbyte szkolenia obejmowały także kursy z zakresu zaawansowanej obsługi programów komputerowych np. Microsoft Excel, AutoCad, projektowanie wentylacji pożarowej, a także szkolenie serwisowe z systemów. Pozostałe odbyte szkolenia, z grupy szkoleń pozatechnicznych, dotyczyły m.in. zagadnień prawnych, finansowych, kadrowych, ochrony danych osobowych, marketingowych, importu zagranicznego, uzyskania certyfikatów audytora wewnętrznego, pierwszej pomocy przedmedycznej oraz BHP i ochrony środowiska.

S.5.2

W 2019 r. spółka Frapol współfinansowała pięciu pracownikom studia podyplomowe, kursy doszkalające oraz pozwalające zdobyć uprawnienia do wykonywania pracy.

Zarządzanie różnorodnością (S.6)

S.6

Grupa Kapitałowa ceni i szanuje różnorodność pracowników, upatrując w niej źródła rozwoju i zdobycia przewagi konkurencyjnej. Zobowiązanie poszanowania różnorodności wynika z przyjętego w Grupie:

- Kodeksu Etyki,
- Polityki Poszanowania Praw Człowieka.

Podstawowe zasady przyjęte w powyższych regulacjach to: zasada równego traktowania w zatrudnieniu oraz zakazu dyskryminacji ze względu na rasę, płeć, orientację seksualną, wiek, czy jakiegokolwiek inne różnice, równego dostępu do szkoleń i awansu, obiektywnych kryteriów wynagradzania i premiowania, otwartej komunikacji, sprzeciwiania się prześladowaniu, mobbingowi, czy molestowaniu, w tym seksualnemu, oraz zasada budowania środowiska pracy, w którym każda zatrudniona osoba czuje się szanowana i doceniona, a przez to bardziej zaangażowana i kreatywna. Wszyscy nowo zatrudniani pracownicy są zapoznawani z w/w regulacjami i obowiązkiem ich przestrzegania, co potwierdzają stosownym oświadczeniem.

Zasady te Grupa stara się chronić także w swoich relacjach z dostawcami towarów/usług. W 2018 roku Spółka wprowadziła do zawieranych z dostawcami towarów/usług klauzulę umowną zobowiązującą te podmioty do przestrzegania i stosowania standardów etycznych przyjętych przez w Kodeksie Etyki. W pozostałych spółkach Grupy rozwiązanie to zostanie wdrożone w 2020r.

W skład Zarządów i Rad Nadzorczych spółek Grupy Kapitałowej wchodzi osoby obu płci, w różnym wieku, z wykształceniem między innymi w zakresie budownictwa, ekonomii, prawa, zarządzania, energetyki, inżynierii środowiska oraz o różnorodnym doświadczeniu zawodowym.

Również przy obsadzie stanowisk, zwłaszcza dyrektorskich i kierowniczych Grupa dąży do zapewnienia wszechstronności i różnorodności, szczególnie pod względem aspektu płci, wieku, doświadczenia zawodowego oraz kierunków wykształcenia. Decydujące znaczenie mają właściwe kwalifikacje oraz merytoryczne przygotowanie do pełnionej funkcji.

Tabela 31. Różnorodność w organach oraz na stanowiskach dyrektorskich i kierowniczych w spółkach Grupy na dzień 31.12.2019 roku

	Kobiety	Mężczyźni	wiek poniżej 30 lat	wiek 30-50 lat	wiek powyżej 50 lat	staż* pracy poniżej 10 lat	staż* pracy 10-20 lat	staż* pracy powyżej 20 lat
Rada Nadzorcza	1	10	0	5	6	0	1	10
Zarząd	2	6	0	7	1	0	2	6
Stanowiska dyrektorskie	9	22	0	25	6	3	18	10
Stanowiska kierownicze	24	80	9	63	32	33	29	42

**Ogólny staż pracy*

Działalność Grupy oparta na powyższych zasadach pozwala wzmocnić jej wizerunek jako rzetelnego pracodawcy, pozyskiwać młodych, utalentowanych pracowników, utrzymać stały zespół kluczowych pracowników średniego i wyższego szczebla, lepiej rozumieć potrzeby klientów, tworzyć pozytywną

atmosferę pracy, sprzyjającą większemu zaangażowaniu i kreatywności po stronie pracowników, a w konsekwencji osiągać lepsze wyniki finansowe.

Biorąc pod uwagę, iż działalność Grupy w dużym stopniu uzależniona jest od wiedzy, kompetencji, kreatywności i zaangażowania pracowników, istotnym ryzykiem w tym obszarze jest:

- utrata kompetentnych pracowników;
- niepozyskanie utalentowanych kandydatów, atrakcyjnych z punktu widzenia realizacji celów rozwojowych Grupy;
- niski poziom motywacji, zaangażowania i efektywności po stronie pracowników (rutynowość działań);
- brak wymiany wiedzy i doświadczeń pomiędzy pracownikami.

Konsekwencją zaistnienia powyższych zdarzeń może być:

- odpowiedzialność odszkodowawcza;
- pogorszenie wizerunku Grupy wśród pracowników, kandydatów do pracy, partnerów biznesowych i pozostałych interesariuszy;
- brak możliwości szybkiego reagowania na zmieniające się warunki rynkowe i oczekiwania klientów.

Grupa zarządza powyższymi ryzykami poprzez stosowanie procedur zawartych w Kodeksie Etyki oraz Polityce Poszanowania Praw Człowieka. W 2017 roku w spółkach Grupy Kapitałowej powołane zostały Zespoły ds. Etyki odpowiedzialne między innymi za monitorowanie przestrzegania zasady poszanowania różnorodności, godności osobistej i niedyskryminacji oraz promowania tych wartości wśród pracowników poprzez intranet, bezpośrednie spotkania z pracownikami, e-learning, czy program pytań i odpowiedzi. Ponadto w spółkach Grupy obowiązuje sformalizowany system zgłaszania skarg, szczegółowo opisany w części S.7. Sprawozdania.

Grupa stawia przed pracownikami zatrudnionymi na stanowiskach dyrektorskich i kierowniczych wymóg umiejętności zarządzania zróżnicowanym zespołem, w szczególności umiejętnego wykorzystywania różnic poprzez łączenie wiedzy, doświadczenia, osobowości, czy zdolności pracowników, w celu efektywnego wykonywania zadań i przewycięzania trudności.

W Grupie, dla kadry kierowniczej wyższego i średniego szczebla, planuje się przeprowadzanie odpowiednich szkoleń dotyczących zagadnień różnorodności w miejscu pracy.

S.6.1 S.6.2 S.6.3 S.6.4

Spółki Grupy Kapitałowej - jako odpowiedzialny pracodawca, przestrzegający zasad równego traktowania w zatrudnieniu, zobowiązały się w Kodeksie Etyki oraz Polityce Poszanowania Prawa Człowieka, że każdy pracownik i kandydat na pracownika, będą traktowani z poszanowaniem ich godności osobistej i prywatnej sfery życia, wprowadzając równocześnie zakaz jakichkolwiek wrogich zachowań, w tym w szczególności noszących cechy mobbingu, molestowania, czy dyskryminacji ze względu na jakiegokolwiek różnice takie jak: rasę, płeć, orientację seksualną, wiek, wygląd, religię, pochodzenie etniczne, narodowe, społeczne, status majątkowy, przekonania, w tym polityczne, niepełnosprawności, ciążę, czy inne okoliczności.

Celem Grupy jest budowanie środowiska pracy wolnego od dyskryminacji, mobbingu i molestowania, które sprzyjać będzie tworzeniu pozytywnych relacji pomiędzy pracownikami, a także pomiędzy pracownikami, a kontrahentami, Grupa stworzyła mechanizm interwencji na wypadek zaistnienia tego rodzaju naruszeń oraz zobowiązała się do podnoszenia świadomości i poziomu wiedzy wśród pracowników odnośnie dyskryminacji i mobbingu, poprzez wdrożenie systemu szkoleń, czy przeprowadzania okresowych badań.

Zasady postępowania i sposób zgłaszania naruszeń określone zostały w Kodeksie Etyki oraz Polityce Poszanowania Praw Człowieka - szczegółowy opis procedury znajduje się w części S.7 Sprawozdania, a w Spółce dodatkowo w Procedurze zgłaszania naruszeń, opisanej w części G.4 Sprawozdania.

W 2019 roku, podobnie jak i w roku 2018, w Grupie nie potwierdzono żadnych przypadków dyskryminacji, mobbingu, molestowania seksualnego, czy innych przejawów naruszenia godności osobistej pracowników.

W 2019 roku spółki Grupy Kapitałowej nie przeprowadzały u swoich podwykonawców audytów pod kątem przeciwdziałania dyskryminacji.

Prawa człowieka (S.7)

S.7

Grupa traktuje prawa człowieka jako wartość nadrzędną w swojej działalności, uznając wrodzoną godność oraz równe i niezbywalne prawa wszystkich ludzi.

Obowiązująca w Grupie Kapitałowej Polityka Poszanowania Praw Człowieka, opiera się na wartościach zawartych w:

- Powszechnej Deklaracji Prawa Człowieka z 1948 roku,
- Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 roku,
- Międzynarodowym Pakcie Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 1966 roku,
- Deklaracji Międzynarodowej Organizacji Pracy, dotyczącej podstawowych zasad i praw w pracy.

Celem Grupy jest promowanie, zapobieganie i ochrona praw człowieka w związku z prowadzoną działalnością, oferowanymi produktami lub usługami. Powyższe cele Grupa realizuje poprzez wdrożony sformalizowany system zgłaszania naruszeń, podejmowanie ewentualnych działań naprawczych, przeprowadzanie okresowych badań wewnętrznych, angażowanie się w dialog z członkami społeczności lokalnych.

Spółki Grupy Kapitałowej zobowiązały się szanować prawa człowieka przysługujące ich pracownikom, niezależnie od formy zatrudnienia, bez względu na zajmowane stanowisko, czy pełnioną funkcję oraz stać na straży ich przestrzegania. Na każdym pracowniku ciąży obowiązek zapoznania się z polityką, przestrzegania jej zasad w trakcie świadczenia pracy, czy pełnienia określonej funkcji, a także obowiązek zgłaszania przypadków naruszeń.

Spółki Grupy zapoznają każdego nowozatrudnionego pracownika z obowiązującą Polityką Poszanowania Praw Człowieka.

Grupa w swoich relacjach z dostawcami towarów/usług i innymi partnerami biznesowymi, zamierza promować prawa człowieka, oczekując, aby jej polityka była znana i przestrzegana przez te podmioty, w pierwszej kolejności stawiając na współpracę i wsparcie, traktując rozwiązanie zawartych umów jako ostateczność. W tym celu, w zawieranych z dostawcami towarów/usług umowach Spółka wprowadza dodatkową klauzulę umowną zobowiązującą te podmioty do stosowania i przestrzegania standardów etycznych przyjętych w Kodeksie Etyki, w tym dotyczących poszanowania praw człowieka. Zamiarem Grupy jest, by każdy dostawca towarów/usług, z którym nawiązane zostaną relacje handlowe, przyjmował na siebie powyższe zobowiązanie. W pozostałych spółkach Grupy Kapitałowej powyższe rozwiązanie zostanie wdrożone w 2020 r.

Grupa w swojej działalności oraz relacjach biznesowych uznaje za najistotniejsze poszanowanie praw człowieka w zakresie:

- poszanowania godności osobistej i prawa od prywatności;
- równości wobec prawa, jednakowej ochrony prawnej, promowania różnorodności i przeciwdziałania dyskryminacji;
- prawa do zdrowia, zapewnienia właściwych standardów BHP;
- godnych warunków pracy i wynagradzania;
- wolności zrzeszania się i dialogu społecznego;
- eliminacji wszelkich form niewolnictwa i pracy przymusowej;
- zniesienia pracy dzieci.

Powołane w spółkach Grupy Kapitałowej Zespoły ds. Etyki czuwają nad przestrzeganiem przez pracowników obowiązujących w spółkach regulacji wewnętrznych dotyczących zagadnień etycznych, w tym Polityki Poszanowania Praw Człowieka. Każdy pracownik, który ma wiedzę, że doszło do naruszeń

zasad obowiązującej polityki, zobowiązany jest zgłosić to swojemu przełożonemu, przełożonemu wyższego szczebla, bądź członkom Zespołu ds. Etyki.

Pracownik może dokonać zgłoszenia poprzez:

- bezpośrednio spotkanie,
- wysyłanie wiadomości na dedykowany adres email,
- skierowanie pisma na adres spółki, w której jest zatrudniony.

Członkowie Zespołu ds. Etyki zobowiązani są podchodzić poważnie do wszelkich zgłoszeń, każdy przypadek badać indywidualnie, zachowując poufność, bezstronność i dążąc do zachowania anonimowości wobec osób dokonujących zgłoszeń w dobrej wierze. Zespół ds. Etyki, po przeprowadzeniu postępowania, dokonuje oceny zgłoszonego przypadku oraz informuje Zarząd danej spółki lub właściwego dyrektora pionu o wynikach przeprowadzonego postępowania.

W stosunku do pracowników, którzy dopuścili się naruszeń, stosowane są - przy uwzględnieniu zasady proporcjonalności - odpowiednie środki o charakterze porządkowym lub dyscyplinującym, jak upomnienie, nagana, a w skrajnych przypadkach rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika. Grupa nie toleruje żadnych działań odwetowych lub represyjnych w stosunku do pracowników, którzy dokonali zgłoszenia w dobrej wierze.

Dodatkowo pracownicy Spółki mogą dokonywać anonimowego zgłaszania naruszeń prawa, obowiązujących w Spółce procedur i norm etycznych, w tym praw człowieka, zgodnie z wdrożoną w 2019 roku Procedurą zgłaszania naruszeń, opisaną w części G.4 Sprawozdania.

Spółki Grupy Kapitałowej przewidują prowadzenie odpowiednich szkoleń dla pracowników, dotyczących zagadnień poszanowania praw człowieka, tak by pracownicy świadczyli pracę w zgodzie z powyższą polityką, aby byli do tego zmotywowani oraz by poszanowanie praw człowieka stanowiło podstawową wartość obowiązującą w miejscu pracy. Szkolenia planowane są w formie warsztatów, spotkań z pracownikami, e-learningu, czy programu pytań i odpowiedzi, opracowanego przez właściwy Zespół ds. Etyki.

S.7.1 S.7.2 S.7.3 S.7.4 S.7.5

W 2019 roku w Grupie nie potwierdzono przypadku naruszenia praw człowieka.

Tabela 32. Zgłoszone i rozpatrzone w oparciu o procedurę przewidzianą w Kodeksie Etyki i Polityce Poszanowania Praw Człowieka oraz obowiązującą w Spółce Procedurę zgłaszania naruszeń, skargi z tytułu naruszenia praw człowieka.

Wskaźnik	2018	2019
Liczba zgłoszonych skarg z tytułu naruszenia praw człowieka	0	0
Liczba rozpatrzonych przez Zespoły ds. Etyki skarg z tytułu naruszenia praw człowieka	0	0

Grupa nie posiada danych na temat zgłaszania tego rodzaju naruszeń u swoich dostawców towarów/usług. Spółki Grupy Kapitałowej nie przeprowadzały u dostawców towarów/usług audytów pod kątem poszanowania tych praw.

Jednym z istotnych ryzyk zidentyfikowanym w tym obszarze jest ryzyko związane z naruszeniem praw człowieka w zakresie prawa do zdrowia w następstwie: braku zapewnienia odpowiednich standardów bezpiecznych i higienicznych warunków pracy, w tym u dostawców towarów/usług, jak i zanieczyszczeń powstałych w wyniku działalności operacyjnej Grupy, które mogą mieć negatywny wpływ na zdrowie pracowników i/lub członków społeczności lokalnych. W celu wyeliminowania tego ryzyka, Spółki Grupy Kapitałowej wspólnie ze swoimi pracownikami promują zasadę: „Produkuj i buduj w sposób bezpieczny dla zdrowia”, dążąc do ciągłego podnoszenia poziomu zaangażowania i wiedzy pracowników i dostawców towarów/usług w tym zakresie. Wspólnie z wyznaczonymi do tego celu pracownikami (Służbą BHP), spółki Grupy starają się poprawiać warunki pracy, identyfikować potencjalne zagrożenia dla życia i zdrowia, ostrzegać przed sytuacjami zagrażającymi zdrowiu i życiu, przeprowadzać regularne szkolenia, monitorować stan zagrożenia, przeprowadzając audyty, w tym także u swoich dostawców towarów/usług, a w razie konieczności podejmować działania naprawcze.

Szczegółowy sposób zarządzania powyższym ryzykiem, zarówno w samej Grupie, jak i w łańcuchu dostaw, opisany został w części „Bezpieczeństwo i higiena pracy” (S.4).

W Grupie Kapitałowej zidentyfikowano potencjalne ryzyko naruszania przez dostawców towarów/usług - w szczególności w odniesieniu do pracowników pochodzących z krajów znajdujących się w gorszej sytuacji ekonomicznej niż Polska lub krajów, w których uprawdopodobnione jest łamanie praw człowieka – praw pracowników do korzystania ze sprawiedliwych i korzystnych warunków pracy, tj. prawa do godziwego zarobku i równego wynagrodzenia za pracę równej wartości, równych dla wszystkich możliwości awansu, prawa do odpoczynku, wolnego czasu i urlopów, prawa do nie bycia dyskryminowanym z jakichkolwiek przyczyn. Spółka zarządza powyższym ryzykiem poprzez wdrożenie w trakcie 2018 roku klauzuli umownej zobowiązującej dostawców towarów/usług do przestrzegania obowiązującego w Spółce Kodeksu Etyki, odwołującego się m.in. do poszanowania powyższych praw; w pozostałych spółkach Grupy klauzula zostanie wprowadzona do umów z dostawcami towarów/usług w roku 2020.

W Grupie nie zidentyfikowano zagrożeń dla praw człowieka oraz przypadków naruszania praw człowieka poza łańcuchem dostaw (np. wykorzystywania produktów lub usług świadczonych przez przedsiębiorstwo przez osoby lub podmioty w sposób zagrażający naruszeniem praw człowieka).

Praca dzieci i praca przymusowa (S.8)

S.8.1 S.8.2 S.8.3 S.8.4

Grupa Kapitałowa sprzeciwia się naruszaniu praw człowieka, w tym jakiejkolwiek formie korzystania z przymusowej lub obowiązkowej siły roboczej i wykorzystywaniu pracy dzieci, wierząc że powinny być one otoczone szczególną ochroną i wsparciem, zwłaszcza przed wyczerpaniem ekonomicznym, czy pracą niebezpieczną dla ich zdrowia i rozwoju. Grupa dopuszcza możliwość zatrudniania pracowników młodocianych, na warunkach zgodnych z obowiązującymi przepisami prawa i postanowieniami wewnętrznych regulacji, pod warunkiem, że ich zdrowie, bezpieczeństwo i moralność są chronione i służy to zdobyciu wykształcenia, bądź przyuczeniu do zawodu.

Powyższa zasada znalazła wyraz w obowiązującym w Grupie Kodeksie Etyki oraz Polityce Poszanowania Prawa Człowieka, które czynią obowiązek jej przestrzegania nadrzędnym. Celem prowadzonej polityki jest wyeliminowanie ryzyka wystąpienia wyczerpania ekonomicznego dzieci oraz korzystania z pracy przymusowej lub obowiązkowej, przy czym w ocenie Grupy, w jej strukturze, ryzyko to jest znikome.

W 2019 roku, podobnie jak i w latach ubiegłych, w Grupie nie zgłoszono i nie potwierdzono przypadków pracy przymusowej ani pracy dzieci. Grupa nie posiada danych na temat zgłaszania tego rodzaju naruszeń u dostawców towarów/usług.

W 2019 roku w Grupie nie przeprowadzono u dostawców towarów/usług audytów pod kątem przeciwdziałania pracy dzieci i pracy przymusowej. W Spółce została wdrożona klauzula umowna, zobowiązująca dostawców towarów/usług do przestrzegania Kodeksu Etyki, odwołującego się m.in. do zakazu w powyższym zakresie.

Społeczności lokalne i zaangażowanie społeczne (S.9)

S.9

Grupa Kapitałowa kształtuje relacje z otoczeniem społecznym na zasadach zrozumienia i poszanowania wzajemnych potrzeb. W swojej działalności bierze pod uwagę interes i dobro społeczności lokalnych, wspiera inicjatywy lokalne i rozwój kulturalny oraz naukowy, współpracuje na korzyść tych społeczności oraz szanuje i popiera u swoich pracowników postawę zaangażowania w problemy społeczne i środowiskowe. Powyższe podejście stanowi zobowiązanie przyjęte przez Grupę w Kodeksie Etyki.

Grupa uczestniczy w projektach wdrażających nowoczesną technologię, służącą gospodarce i ekologii, przyczyniając się do poprawy stanu środowiska, a tym samym poprawy komfortu i jakości życia mieszkańców. Zrealizowane przez Spółkę inwestycje w obszarze gospodarki wodno-ściekowej i energetycznej (budowa instalacji dezodoryzacji substancji złośliwych, modernizacja oczyszczalni ścieków, stacji uzdatniania wody, instalacji odazotowania i odsiarczania spalin, modernizacje

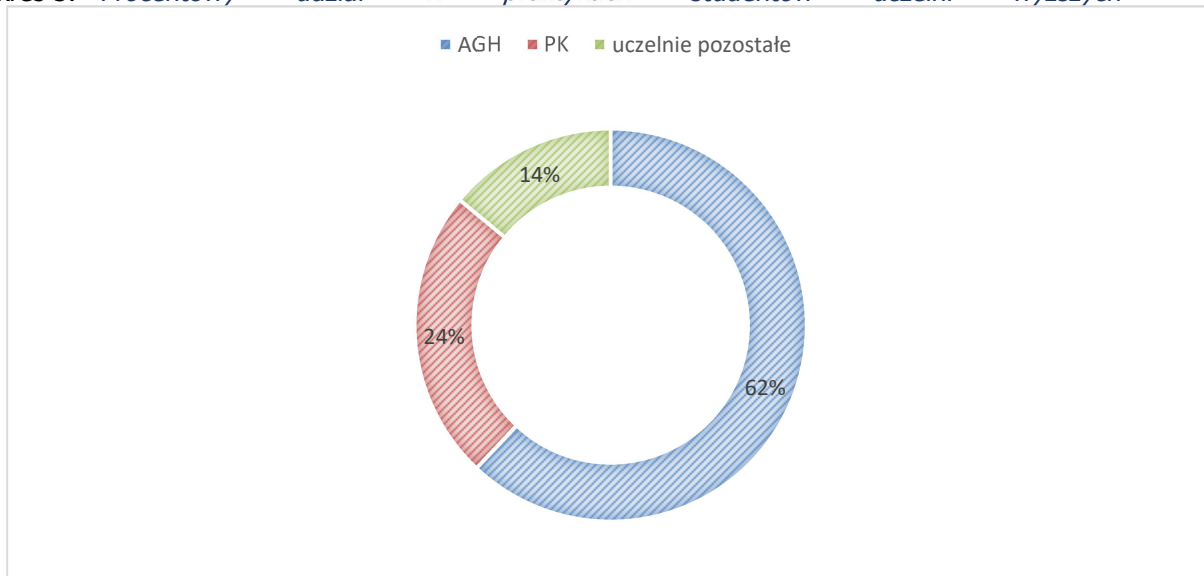
elektrofiltrów) minimalizują zużycie nieefektywnych źródeł energii, zmniejszają poziom emisji szkodliwych gazów i pyłów do atmosfery, skutkują poprawą jakości wód. Działalność Grupy przyczynia się także do zwiększenia komfortu życia mieszkańców poprzez budowę budynków użyteczności publicznej (szpitali, szkół, basenów). Realizowane przez Spółkę osiedla mieszkaniowe zaspakajają jedną z podstawowych potrzeb – posiadania własnego domu. Osiedla te powstają głównie na terenach przemysłowych, przyczyniając się tym samym do rewitalizacji tych terenów. Spółka współfinansuje lub współrealizuje budowę lub remonty dróg publicznych, znajdujących się w sąsiedztwie budowanych przez Spółkę osiedli. W 2019 roku Spółka w ramach współfinansowania dróg publicznych wykonała rozbudowę drogi gminnej - ul. Lasówka, w ramach rozbudowy skrzyżowania z ul. Myśliwską i Przewóz w Krakowie, co usprawniło funkcjonalność skrzyżowania i poprawiło przepustowość ulic dojazdowych do okolicznych osiedli mieszkaniowych. Ponadto współfinansowała budowę drogi publicznej ul. Domagały w Krakowie. Droga ta służy nie tylko jako dojazd do realizowanego przez Spółkę Osiedla Podgaje, ale również znacząco wpływa na poprawę komunikacji tego rejonu Krakowa.

Grupa częstokroć realizując określone zadania inwestycyjne, wspiera lokalne społeczności współorganizując lub współfinansując wydarzenia kulturalne, imprezy okolicznościowe, lokalne kluby sportowe czy inne inicjatywy społeczne.

Spółka Frapol ściśle współpracuje z krakowskimi uczelniami wyższymi, w szczególności z Politechniką Krakowską oraz Akademią Górniczo – Hutniczą. Współpraca obejmuje m.in. wspieranie studentów i absolwentów poprzez organizowanie staży i praktyk, prowadzenie szkoleń dla studenckich kół naukowych, aktywne uczestniczenie w różnego rodzaju wydarzeniach organizowanych przez studentów, m.in. w konferencjach „Kliwent Event”, czy w studenckich targach pracy oraz prowadzonych dla studentów seminariach. W roku 2019 Frapol uczestniczył także w zorganizowanej przez Akademię Górniczo- Hutniczą, IX Międzynarodowej Konferencji Naukowo - Technicznej "Techniki Urabiania TUR 2019", która odbyła się w Krynicy Zdroju. Spółka Frapol zorganizowała także dla studentów kierunków związanych z tematyką wentylacji i klimatyzacji 8 spotkań szkoleniowych, w tym 4 na uczelniach i 4 w siedzibie spółki. Szkolenia dotyczyły m.in. zasadności stosowania wentylacji mechanicznej, projektowania instalacji wentylacyjnej i klimatyzacyjnej, rozwiązań z zakresu automatyki, central wentylacyjnych dla szpitali i basenowych, wymogów dla pomieszczeń czystych w obiektach szpitalnych, a także rozwiązań p.poż. Spółka Frapol w 2019 r. przyjęła na praktyki 13 studentów/absolwentów uczelni wyższych, dając im możliwość zdobycia cennego doświadczenia zawodowego. Osoby, które w trakcie odbycia praktyk wykazują się dużym zaangażowaniem, mają możliwość późniejszego zatrudnienia na podstawie umowy o pracę.

Ze względu na wieloletnią współpracę Frapol z krakowskimi uczelniami technicznymi, najliczniejszą grupę praktykantów stanowią studenci Akademii Górniczo-Hutniczej (AGH) i Politechniki Krakowskiej (PK). W 2019 roku było to odpowiednio 62% i 24% wszystkich studentów przyjętych na staż. Frapol Sp. z o.o. nie ogranicza się wyłącznie do wspierania edukacji studentów uczelni technicznych. Możliwość przełożenia swojej wiedzy teoretycznej na praktyczne zastosowanie mieli również studenci Akademii Ekonomicznej i Politechniki Warszawskiej.

Wykres 5. Procentowy udział w praktykach studentów uczelni wyższych

Angażowanie się Frapol Sp. z o.o. na różnych płaszczyznach w działania wspierające studentów stanowi element polityki kształcenia i pozyskiwania przyszłych pracowników spółki, jak również systematyczne budowanie marki Frapol w świadomości młodych osób wchodzących na rynek pracy.

S.9.1 S.9.2

Oddziaływanie Grupy na otoczenie, dotyczy zarówno środowiska naturalnego, jak i otoczenia społecznego. Bezpośrednie uciążliwości dla lokalnych mieszkańców występują w szczególności w trakcie realizacji różnego rodzaju inwestycji i stanowią je:

- hałas generowany ruchem pojazdów, czy pracą maszyn budowlanych;
- powstawanie pyłów i osadów w związku z wykonywaniem robót oraz transportem surowców i materiałów na placu budowy;
- drgania spowodowane pracą maszyn i urządzeń;
- wytwarzanie odpadów stałych;
- zaburzenia krajobrazu (uszczipianie terenów pokrytych zielenią, obniżanie walorów krajobrazowych otoczenia i walorów architektonicznych budowli);
- czasowa zmiana organizacji ruchu drogowego.

Choć wszystkie w/w uciążliwości mają charakter przejściowy i ustępują wraz z zakończeniem realizacji danej inwestycji, Grupa dąży do ich zminimalizowania, będąc świadomą ich negatywnego wpływu na komfort życia mieszkańców.

Grupa w trakcie realizacji inwestycji spełnia wszelkie warunki wynikające z decyzji administracyjnych, przestrzega obowiązujących przepisów prawa i zobowiązań wynikających z zawartych umów, w tym Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia, planów BIOZ oraz zasad i procedur wynikających z ZSZ (opisanych szczegółowo w odnośnych częściach Sprawozdania), zgodnie z którym środowisko to całe otoczenie, w którym Grupa działa, w tym także członkowie lokalnych społeczności. Ponadto w trakcie prowadzenia robót podejmowane jest szereg prostych czynności, które zapobiegają lub ograniczają uciążliwości dla otoczenia, związane z prowadzonym procesem budowlanym.

Również od dostawców towarów/usług wymagane jest przestrzeganie prawa oraz obowiązujących procedur (określonych w ZSZ) w tym w zakresie ochrony środowiska naturalnego. Dostawcy towarów/usług są zapoznawani z treścią obowiązujących procedur, przechodzą odpowiednie szkolenia przeprowadzane przez Służbę BHP oraz poddawani są stałemu nadzorowi i kontroli. Nadzór nad realizacją robót wykonywanych przez dostawców towarów/usług prowadzony jest także w kierunku minimalizowania uciążliwości dla społeczności lokalnych, związanych z prowadzonymi robotami. Wiąże

się to m.in. z kontrolą wyznaczonych godzin prowadzenia robót, zakazem wykonywania prac powodujących hałas w porze nocnej, utrzymaniem w czystości dróg wykorzystywanych na potrzeby transportu materiałów budowlanych, kontrolą poruszania się „pojazdów budowy” wyłącznie wyznaczonymi do tego celu drogami dojazdowymi.

Jednym z istotnych ryzyk związanych z oddziaływaniem Grupy na społeczności lokalne, które zostało uznane przez Grupę za istotne, jest ryzyko sprzeciwu członków tych społeczności wobec planowanych, bądź realizowanych inwestycji, w tym w szczególności w segmencie deweloperskim. Ryzyko to związane jest z ingerencją w środowisko naturalne, trwałym przekształceniem krajobrazu i uciążliwościami związanymi z samą realizacją inwestycji. Istnienie tego ryzyka było dostrzegane już w poprzednich latach. Realizacja tego ryzyka mogłaby znacząco opóźnić uzyskanie niezbędnych decyzji administracyjnych, warunkujących możliwość rozpoczęcia danej inwestycji, bądź opóźnić samą jej realizację.

Grupa zarządza powyższym ryzykiem zgodnie z procedurami opisanymi szczegółowo w części ogólnej „Obszar środowiskowy” (E). W Grupie Kapitałowej na etapie planowania diagnozowane są wszystkie ewentualne ryzyka społeczne mogące się pojawić w trakcie realizacji inwestycji. W spółkach Grupy, w których wdrożono ZSZ, zarządzanie powyższym ryzykiem następuje przy pomocy procedur: „Identyfikacja aspektów środowiskowych oraz określenie szans i zagrożeń” (w Spółce), „Identyfikacja aspektów środowiskowych oraz określenie ryzyk i szans” (w spółce Frapol). W ramach powyższej procedury kierownik właściwej jednostki organizacyjnej dokonuje identyfikacji aspektów środowiskowych, do których zalicza się między innymi wpływ inwestycji na sąsiadów oraz możliwość wystąpienia konfliktów społecznych, a także dokonuje ich oceny według następujących kryteriów: skali wpływu, dotkliwości wpływu, prawdopodobieństwa wystąpienia, czasu trwania wpływu oraz szacuje związane z tym koszty. Dokonana ocena stanowi podstawę do ewentualnych, dalszych działań zapobiegawczych i korygujących. W trakcie procesu projektowania inwestycji dużą wagę przykładana się do eliminacji jakichkolwiek niezgodności projektu architektonicznego z obowiązującymi przepisami prawa, a w przypadku inwestycji deweloperskich, zwraca się szczególną uwagę, aby projektowana inwestycja była zintegrowana z istniejącym krajobrazem, spójna z pobliską zabudową.

Spółka BTH podejmuje czynności faktyczne zgodne z powyższymi procedurami, stosując je odpowiednio do skali i profilu działalności.

Grupa na bieżąco monitoruje efektywność działań w tym zakresie. Analiza wniosków stanowi cenne źródło wiedzy i pozwala Grupie na udoskonalanie stosowanych narzędzi.

Grupa stawia na budowanie dobrych sąsiedzkich relacji. W sytuacjach trudnych nastawiona jest na poszukiwanie rozwiązań, które satysfakcjonowałyby każdą ze stron. W przypadku skarg mieszkańców, podejmowane są odpowiednie środki naprawcze.

Tabela 33. Liczba skarg ze strony społeczności lokalnych

Wskaźnik	2018	2019
Liczba skarg społeczności lokalnych w zakresie związanym z działalnością operacyjną Grupy Kapitałowej	0	0

W 2019 r. do spółek Grupy Kapitałowej nie wpłynęły żadne skargi ze strony społeczności lokalnych, związane bezpośrednio z działalnością operacyjną Grupy.

S.9.3

Grupa zdefiniowała kierunki swojego działania prospołecznego w dokumencie pn.: „Zasady zaangażowania społecznego”. Zgodnie z przyjętymi zasadami Grupa wspiera działalność charytatywną, inicjatywy i działania postrzegane jako umacniające postawy prospołeczne, promujące kulturę, które pozostają w zgodzie z normami etycznymi, jakimi Grupa kieruje się w swojej działalności.

Grupa wspiera społeczności lokalne wśród których prowadzi swoją działalność biznesową poprzez podejmowanie działań proekologicznych, czy organizowanie imprez mających na celu integrację jej członków. Jednym z ważnych narzędzi budowania relacji są projekty sponsoringowe. Grupa finansuje wybrane instytucje, wydarzenia i inicjatywy, w szczególności te które łączą w sobie wartości tradycyjne z patriotyzmem, służą edukacji obywatelskiej, czy propagowaniu współzawodnictwa sportowego. Każdego roku Grupa stara się odpowiadać na potrzeby organizacji, stowarzyszeń, czy innych instytucji zwracających się o wsparcie finansowe.

Poprzez swoje zaangażowanie Grupa Kapitałowa z jednej strony chce pogłębić zaufanie społeczności lokalnych wobec prowadzonej przez siebie działalności, zwiększyć rozpoznawalność, jak również być uznawana przez społeczności lokalne za „dobrego sąsiada”, z drugiej zaś strony przyczynić się do rozwoju kapitału społecznego, stanowiącego element społeczeństwa obywatelskiego.

W obszarze zaangażowania społecznego w Grupie zidentyfikowano ryzyko związane z możliwością podjęcia nieetycznych działań przez podmioty, którym Grupa udziela wsparcia finansowego. Grupa zarządza powyższym ryzykiem poprzez każdorazową, uprzednią weryfikację podmiotu, rodzaju jego działalności, w tym celów statutowych, analizę dotychczasowych działań wspieranego podmiotu, jak i samego projektu. Powyższych czynności dokonuje każdorazowo Zarząd spółki, która ma udzielić wsparcia. Z uwagi na kategorie podmiotów, z którymi Grupa nawiązuje współpracę, jak i charakter wspieranych wydarzeń, w ocenie Grupy wystąpienie tego rodzaju ryzyka jest niewielkie.

Przykłady działań prospołecznych, w tym proekologicznych, promujących zdrowy tryb życia, czy też propagujących patriotyzm lub krzewiących kulturę, podjętych w ramach Grupy w 2019 roku, które oddziaływały bezpośrednio na społeczności lokalne:

- współfinansowanie oraz czynny udział pracowników Spółki w biegach ulicami Miasta Krakowa, organizowanego przez Stowarzyszenie „I Ty Możesz Być Wielki”, w ramach cyklu zawodów sportowych: Bieg walentynkowy, Biegiem na Bagry, Bieg swoszowski oraz Biegiem na Zakrzówek. Spółka ufundowała koszulki dla dzieci, które brały udział we wszystkich w/w biegach;
- dla miłośników piłki nożnej w spółce Frapol została utworzona amatorska drużyna piłkarska, należąca do Biznes Ligi, która jest organizatorem amatorskich rozgrywek piłkarskich;
- współfinansowanie studia Plenerowego MeloRadio podczas XIV Małopolskiego Pikniku Lotniczego;
- współfinansowanie działalności Muzeum Spraw Wojskowych prowadzonego przez Fundację Gloria Fortibus;
- wsparcie finansowe dla Fundacji Stu oraz Fundacji Chorwacka Przyszań;
- wsparcie finansowe dla Centrum Kultury Podgórze.

S.9.4 S.9.5 S.9.6

Tabela 34. Darowizny na cele społeczne i wydatki na sponsoring w 2019 r.

Darowizny na cele społeczne i wydatki na sponsoring	Wartość (PLN)
Całkowita kwota darowizn (sprawozdanie skonsolidowane, rachunek zysków i strat, N-53, poz. 1.2.1)	319.191,00
Kwota wydatków na sponsoring (Rachunek zysków i strat, N-52, poz. 1.1.7)	267.642,28

Najwięksi sponsorowani partnerzy Grupy to: Fundacja Stu, Fundacja Gloria Fortibus wraz z prowadzonym przez tę fundację Muzeum Spraw Wojskowych.

W Grupie nie funkcjonuje program pracowniczego wolontariatu, niemniej Grupa popiera działalność charytatywną podejmowaną przez pracowników Grupy.

Przeciwdziałanie korupcji (S.10)

S.10.1 S.10.2 S.10.3

Dążeniem Grupy Kapitałowej jest prowadzenie działalności z pełnym poszanowaniem prawa, uczciwie i etycznie, w tym w sposób wolny od jakichkolwiek przejawów korupcji i łapownictwa. Podejście Grupy oraz standard postępowania w przedmiotowym obszarze określa „Kodeks Etyki Grupy Kapitałowej Instal Kraków S.A.”, w którym Spółka i jej podmioty zależne zadeklarowały sprzeciw wobec wszelkich przejawów korupcji. Kodeks zakazuje wszelkich zachowań, które wyczerpują znamiona korupcji lub łapownictwa. Grupa Kapitałowa nie akceptuje wręczania, obiecywania lub proponowania, a także przyjmowania lub żądania przez pracowników, niedozwolonej lub niewłaściwej korzyści majątkowej,

osobistej lub innej, w szczególności w zamian za zachowanie stanowiące naruszenie prawa, niedopełnienie obowiązku lub przekroczenie uprawnień. Pracownicy zobowiązani są unikać sytuacji mogących prowadzić do powstania konfliktu interesów oraz budzących wątpliwości relacji z pomiotami, z którymi Grupa podejmuje współpracę. W związku z faktem, iż dotychczas nie zostały ujawnione przypadki zachowań korupcyjnych ani zgłoszone, pochodzące z zewnątrz, bądź z wewnątrz organizacji, zarzuty w tym zakresie, Grupa Kapitałowa uznała powszechnie obowiązujący system prawny za wystarczający mechanizm prewencyjny i, poza Kodeksem Etyki, nie stosowała szczególnej polityki, dotyczącej przeciwdziałania korupcji i łapownictwu. Mając jednakże na uwadze istotność zagadnienia, w celu stworzenia dodatkowych procedur oraz mechanizmów minimalizujących ryzyko wystąpienia niepożądanych zachowań, Grupa rozpoczęła w 2018 r. prace nad opracowaniem szczególnej polityki antykorupcyjnej. Nie zostały one zakończone, w związku z nadal trwającym od maja 2018 r. procesem legislacyjnym nad rządowym projektem nowej ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary. Spółki Grupy uznały za zasadne uwzględnić w pracach nad projektowaną, szczegółową polityką, w odpowiednim zakresie, treść ostatecznego brzmienia regulacji prawnych, tak aby polityka ta była równocześnie jednym ze skutecznych narzędzi mitygujących ryzyko odpowiedzialności za czyn zabroniony. Zakończenie opracowania przedmiotowej polityki i jej wdrożenie planowane jest na 2020 r, co uzależnione będzie także od dalszego przebiegu procesu legislacyjnego.

Jakkolwiek w Grupie Kapitałowej nie stwierdzono przypadków zachowań noszących znamiona korupcji, charakter jej działalności, w której często dochodzi do krzyżowania się sfery prywatnej z publiczną powoduje, że potencjalne ryzyko wystąpienia tego zjawiska istnieje. Działalność w segmencie budowlano-montażowym oraz w obszarze działalności deweloperskiej, związana jest z koniecznością uzyskiwania zezwoleń lub decyzji administracyjnych. Nadto, w usługach budowlano-montażowych, realizowane przez spółki Grupy, na rzecz klientów, zadania inwestycyjne często stanowią zamówienia publiczne, finansowane ze środków publicznych. Dodatkowo, działalność Grupy w wyżej wymienionych segmentach wiąże się z obrotem znacznych wartości pieniężnych, co może sprzyjać wystąpieniu niepożądanych zjawisk w procesie zakupu towarów lub usług. Jak w każdej organizacji, znaczącą rolę odgrywa w tym obszarze czynnik osobowy, związany z potencjalną, zbyt niską świadomością pracowników lub niewłaściwymi wzorcami postępowania oraz brakiem wiedzy w zakresie zachowań zabronionych i oczekiwanych, a także w zakresie odpowiedzialności prawnej, między innymi wskutek niewystarczającej promocji postaw etycznych. Istotną rolę odgrywać może także czynnik organizacyjny, w obszarze zarządzania zasobami ludzkimi oraz w obszarze nadzoru, kontroli i przepływu informacji w strukturze przedsiębiorstwa. Materializacja ryzyka zachowań korupcyjnych prowadzić może do utraty dobrego imienia, pogorszenia relacji biznesowych oraz konsekwencji prawnych.

Przyjęty Kodeks Etyki oraz dodatkowo w Spółce Procedura zgłaszania naruszeń, objęte nim rozwiązania i zapoznanie pracowników z jego treścią, stanowią elementy systemu zarządzania ryzykiem nieetycznych zachowań w przedsiębiorstwie i minimalizują je, podobnie jak funkcjonujące w spółkach Grupy Zespoły ds. Etyki oraz możliwość skorzystania przez pracowników z ich pomocy, w tym dokonania stosownego zgłoszenia. Nieprzestrzeganie zasad etycznego postępowania, w tym zgodnego z prawem, grozi konsekwencjami o charakterze porządkowym i dyscyplinarnym, włącznie z ewentualnym rozwiązaniem umowy łączącej pracownika z daną spółką, a w uzasadnionych przypadkach odpowiedzialnością karną. W obszarze zgodności z prawem i wewnętrznymi regulacjami, program etyczny wspiera system kontroli wewnętrznej, opisany w części G.2.3 Sprawozdania. Grupa Kapitałowa dąży do podnoszenia świadomości pracowników w zakresie niepożądanych lub oczekiwanych zachowań, w celu zapewnienia przestrzegania Kodeksu i krzewienia kultury poszanowania objętych nim standardów. Treść Kodeksu, a w Spółce dodatkowo Procedura zgłaszania naruszeń jest stale, łatwo dostępna dla pracowników.

W dwóch spółkach Grupy (Instal Kraków i Frapol), minimalizacji ryzyka sprzyja dodatkowo sformalizowany proces zakupowy, jak również proces realizacji zamówienia i jego rozliczenia, przebiegający między innymi zgodnie z poniższymi procedurami ZSZ:

- w Instal Kraków „Zakupy towarów do realizacji umów krajowych” oraz „Zakupy usług”, a we Frapol zbiorcza „Zakupy”, określające szczegółowe zasady oceny i wyboru dostawcy towaru oraz dostawcy usług i kompetencje oraz odpowiedzialność personelu zaangażowanego w proces zakupowy;

- w Instal Kraków „Zasady generalnego wykonawstwa inwestycji”, a we Frapol „Sterowanie procesem robót montażowych”, przewidujące stały monitoring, ze strony dyrektora pionu, stanu realizacji budżetu pod kątem wystąpienia w nim wartości odbiegających od oczekiwanych, między innymi na podstawie Karty budżetu budowy, harmonogramów rzeczowo-finansowych oraz planów finansowania budowy.

Tabela 35. Przypadki zachowań korupcyjnych

Wskaźnik	2018	2019
Liczba zgłoszonych podejrzeń zachowań korupcyjnych	0	0
Liczba stwierdzonych przypadków zachowań korupcyjnych	0	0

Bezpieczeństwo produktów i konsumentów (S.11)

S.11

Zasadniczym celem i zobowiązaniem Grupy Kapitałowej jest dostarczanie wyrobów i usług, których użytkowanie jest w pełni bezpieczne i które poziomem jakości zaspokajają potrzeby obecnych i przyszłych klientów. Powyższy cel przyświeca spółkom Grupy we wszystkich procesach operacyjnych. Pamiętając, że jakość ma kluczowe znaczenie dla bezpieczeństwa klientów i użytkowników, Grupa Kapitałowa kładzie szczególny nacisk na dostarczanie wyrobów i usług wysokiej jakości oraz zgodnych z obowiązującymi normami.

„Produktem bezpiecznym jest produkt, który w zwykłych lub w innych, dających się w sposób uzasadniony przewidzieć, warunkach jego używania, z uwzględnieniem czasu korzystania z produktu, a także, w zależności od rodzaju produktu, sposobu uruchomienia oraz wymogów instalacji i konserwacji, nie stwarza żadnego zagrożenia dla konsumentów lub stwarza znikome zagrożenie, dające się pogodzić z jego zwykłym używaniem i uwzględniające wysoki poziom wymagań dotyczących ochrony zdrowia i życia ludzkiego.”

(art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 12 grudnia 2003 roku o ogólnym bezpieczeństwie produktów (Dz.U. 2003 Nr 229 poz. 2275 z późn. zm.).

Zintegrowany System Zarządzania, funkcjonujący w dwóch spółkach Grupy (Instal Kraków i Frapol), w obszarze zarządzania jakością jest zgodny z normą EN ISO 9001. W Spółce Instal Kraków spełnia on dodatkowo wymagania AQAP 2110. Z uwagi na rozmiar działalności BTH, system ten nie został w organizacji tej jednostki wdrożony, w wymagany dla celów certyfikacji sposób i w wymaganym zakresie. Spółka BTH przyjęła natomiast do stosowania Politykę ZSZ Instal Kraków oraz zobowiązała się przestrzegać zasad tej polityki, kierować się jej celami, w tym celami dotyczącymi omawianego zagadnienia. Stąd podejście wszystkich spółek Grupy w niniejszym aspekcie należy uznać za jednolite. W Instal Kraków i Frapol, w zakresie wdrożonego systemu zarządzania jakością zachodzą pewne, konieczne, różnice w uregulowaniach procedur należytej staranności, zapewniających realizację wspólnego celu Grupy, wynikające z odmienności procesu technologicznego i wyrobów wytwarzanych w tych spółkach.

Z niniejszym obszarem wiąże się istotne ryzyko nienależytego, pod względem jakościowym, wykonania produktu lub usługi, w tym niezgodnie z dokumentacją techniczną lub normami przedmiotowymi, a także wystąpienia w związku z tym wad na etapie użytkowania, którym to ryzykiem Grupa Kapitałowa zarządza w sposób opisany poniżej, z uwzględnieniem wdrożonego w dwóch spółkach Grupy systemu zarządzania jakością. Materializacja powyższego ryzyka wiązać się może z konsekwencjami w postaci odpowiedzialności odszkodowawczej, w tym w postaci kar umownych, utraty reputacji i złych relacji z klientem.

Kontrola jakości i zgodności z normami odbywa się w Grupie Kapitałowej nie tylko w odniesieniu do użytych materiałów, lecz na każdym etapie tworzenia produktu lub realizacji usługi.

We wszystkich jednostkach organizacyjnych Grupy, dokonujących obrotu materiałami, w magazynach centralnych, zakładach produkcyjnych oraz w oddziałach robót, na poszczególnych budowach, obowiązuje zasada dokonywania wstępnego odbioru jakościowego materiałów.

W Instal Kraków i Frapol zasada ta jest realizowana zgodnie z obowiązującymi, powiązаныmi procedurami ZSZ, określającymi zasady postępowania w zakresie kontroli, badań i odbiorów, na każdym etapie realizacji produktu oraz usługi (w Instal Kraków „Kontrola i badania” oraz „Kontrola i badania w generalnym wykonawstwie inwestycji”, a we Frapol zbiorcza, odnosząca się zarówno do wykonawstwa wyrobów, jak i robót montażowych „Kontrola i badania”). Zgodnie z wymienionymi powyżej procedurami kontrolnymi, obligatoryjne jest opracowanie, przed realizacją zamówienia, dokumentów planistycznych i kontrolnych – Planów Kontroli i Badań, w których określa się rodzaj badania na poszczególnych etapach realizacji, zakres badań, kryteria akceptacji oraz sposób dokumentowania kontroli. Dostawy prefabrykatów i urządzeń, podlegają również okresowym, jakościowym kontrolom inspekcyjnym, na etapie wytworzenia, w zakładach dostawcy. W procedurze „Kontrola i badania” opisany został sposób postępowania w przypadku ujawnienia wad, braków lub innych niezgodności oraz zgłoszenia reklamacji wewnętrznej lub zewnętrznej przez klienta. Celem działań określonych w powyższych procedurach jest zapewnienie wymaganej jakości wyrobów i robót/usług.

Za kontrolę pod względem jakościowym odpowiedzialny jest właściciel procesu (kierownik komórki organizacyjnej, kierownik budowy, magazynu, itp.). W strukturze organizacyjnej Instal Kraków i Frapol funkcjonują dodatkowo niezależne komórki organizacyjne, zajmujące się kontrolą i dbające o jakość i zgodności wyrobów i usług z odpowiednimi wymaganiami i normami. Wszelkie niezbędne badania i kontrole prowadzone są przez kompetentny personel, posiadający certyfikaty kompetencji.

Spółki Grupy prowadzą bieżący monitoring i rejestr wad/usterek zgłaszanych przez klientów i dotyczących produktów oraz usług.

Zapewnienie wymaganej jakości dostaw materiałów i urządzeń, w dwóch spółkach Grupy (Instal Kraków, Frapol), wspierają mechanizmy określone procedurami ZSZ, regulującymi zasady postępowania przy zakupach towarów i usług. W Spółce jest to procedura „Zakupy towarów do realizacji umów krajowych”, która określa zasady postępowania przy zakupach towarów, między innymi dla zapewnienia wymaganej jakości dostaw oraz procedura „Zakupy usług”, opisująca proces kwalifikacji i wyboru odpowiednich dostawców usług, gwarantujących spełnienie między innymi wymagań normatywnych, jakościowych, ilościowych i terminowych. We Frapol zostały one połączone w zbiorczą procedurę „Zakupy”. Wspomniane procedury obowiązują przy zakupach towarów/usług przeznaczonych do realizacji umów na rynku krajowym i określają:

- kompetencje i odpowiedzialność personelu zaangażowanego w proces zakupowy,
- przygotowanie techniczne zakupu towaru/usługi,
- zasady oceny i wyboru dostawcy towaru/usługi,
- zasady dostawy towaru/wykonania usługi i ich kontroli,
- sposób komunikacji i wymaganych dokumentów podczas wykonania usługi przez dostawców usług.

Ocena dostawców towarów/usług dokonywana jest na podstawie ankietyzacji oraz udokumentowanych informacji o dotychczasowej współpracy z danym podmiotem, w tym jakości towarów/usług, audytów dostawcy lub informacji o wynikach audytów wykonywanych u niego przez jednostki certyfikujące, oceny wzorca wyrobu, udokumentowanej renomy dostawcy. Przy ocenie uwzględnia się między innymi posiadanie wymaganych obowiązującymi przepisami certyfikatów, aprobat oraz znaków bezpieczeństwa wyrobu, dopuszczenia wyrobu przez instytucje nadzorujące, posiadany system zapewnienia jakości wraz z certyfikatem.

Proces realizacji przez Grupę Kapitałową usług budowlano-montażowych objęty jest nadzorem (w tym jakościowym) od momentu przyjęcia zlecenia/podpisania umowy, poprzez wykonanie lub analizę projektu, wybór dostawców towarów/usług, stały nadzór nad prowadzonymi pracami, aż do przekazania obiektu do użytkowania, a także, w wymaganym stopniu, w okresie gwarancji jakości lub rękojmi za wady. W Instal Kraków i Frapol nadzór ten odbywa się w szczególności zgodnie z procedurami ZSZ: „Projektowanie”/„Projektowanie i rozwój” i „Sterowanie procesem robót montażowych” (w Spółce dodatkowo procedura „Zasady generalnego wykonawstwa inwestycji”), regulującymi proces planowania, realizacji prac i nadzoru nad nimi (w tym nad pracami realizowanymi przez dostawców towarów/usług). Procedura „Projektowanie” (we Frapol przyjęta pod nazwą „Projektowanie i rozwój”), określa zasady postępowania podczas projektowania wyrobu lub procesu, a w Spółce, także przy zleceniu i nadzorowaniu wykonania dokumentacji technicznej w jednostkach

projektowych zewnętrznych (we Frapol procedura nie przewiduje zlecenia projektowania podmiotom trzecim), w tym sprawdzeń i weryfikacji, w celu potwierdzenia, że dokumentacja spełnia wymagania zawarte w danych wejściowych oraz zawiera cechy umożliwiające prawidłowe wykonanie i bezpieczne przeprowadzenie procesu montażu przedmiotu projektu, eksploatawanie, przechowywanie, przemieszczanie, obsługę oraz - w razie potrzeby - demontaż/likwidację. Pozostałe dwie procedury regulują natomiast zasady wykonawstwa oraz koordynacji i nadzoru nad pracami realizowanymi siłami własnymi oraz pracami, w których uczestniczą dostawcy towarów/usług, w celu zapewnienia wymaganej jakości, w tym:

- kompetencje i odpowiedzialność personelu zaangażowanego w proces realizacji inwestycji,
- przygotowanie techniczne realizacji robót,
- przebieg realizacji robót.

Wszelkie prace budowlane, montażowe oraz remontowe prowadzone są przez spółki Grupy Kapitałowej w oparciu o wymagania ujęte w dokumentacji technicznej, zgodnie z przepisami Prawa Budowlanego i kierowane przez uprawniony personel, posiadający odpowiednie kwalifikacje, stosowne uprawnienia (np. budowlane) oraz certyfikaty. Prace wykonywane są z należytą starannością, zgodnie z normami przedmiotowymi. Podstawowym dokumentem planowania realizacji danej inwestycji jest w Instal Kraków Plan Jakości, sporządzany zgodnie z procedurą „Plan Jakości realizacji budowy”, opracowywany przez kierownika budowy lub wyznaczonego przez niego pracownika, a we Frapol Plan kontroli i badań robót montażowych, opracowywany zgodnie z procedurą „Sterowanie procesem robót montażowych”, przez Kontrolera Jakości, który przekazuje go kierownikowi budowy/kontraktu. Kontrole przeprowadzane są również na etapie odbiorów (m.in. odbioru częściowego i końcowego robót branżowych, odbioru technicznego do rozruchu, odbioru rozruchu technologicznego (odbior po rozruchu), odbioru technicznego obiektu do użytku).

Grupa Kapitałowa edukuje klientów poprzez przeprowadzanie szkoleń z zakresu obsługi i konserwacji zastosowanych w realizacji produktów. Klient otrzymuje wytyczne, w tym instrukcje techniczno-ruchowe lub DTR, obejmujące plany (czynności) obsługi serwisowej, wykaz elementów i części zamiennych oraz zasady bezpieczeństwa i ochrony zdrowia na etapie użytkowania. Sporządzane są również instrukcje eksploatacji, po przekazaniu do eksploatacji i użytkowania, stanowiące integralną część dokumentacji powykonawczej i odbiorowej.

Wszyscy dostawcy towarów/usług, po dokonaniu opisanej powyżej, oceny na etapie wyboru, przeprowadzanej pod kątem spełnienia wymagań normatywnych, jakościowych, ilościowych i terminowych, są następnie cyklicznie oceniani, poprzez bieżące audyty i kontrole w trakcie wytwarzania produktu lub realizacji usługi, zarówno w zakładzie produkcyjnym dostawcy, jak i na placu budowy. Przez Instal Kraków i Frapol, na dostawców procesów, wyrobów i usług, nakładane jest zobowiązanie do przestrzegania procedur i instrukcji ZSZ, z którymi zapoznaje ich kierownik danej budowy, jednocześnie przekazując wzory dokumentów jakościowych. Spółki Grupy przedkładają wspomnianym kontrahentom do podpisu dokument systemowy – „Plan zapewnienia jakości, BHP oraz ochrony środowiska na budowach realizowanych przez Instal Kraków S.A.” lub odpowiednio: „Plan zapewnienia jakości, BHP oraz ochrony środowiska na budowach realizowanych przez Frapol Sp. z o.o.”, „Plan zapewnienia jakości, BHP oraz ochrony środowiska na budowach realizowanych przez BTH Instalacje Sp. z o.o.” - regulujący podstawowe zasady bezpiecznej, zgodnej z wymaganiami jakościowymi i ochrony środowiska realizacji prac, przy czym w BTH treść przedmiotowego dokumentu została odpowiednio zmodyfikowana, poprzez wyłączenie z treści zobowiązania dostawcy do przestrzegania procedur i instrukcji systemowych ZSZ, w związku z brakiem wdrożonych w tej spółce poszczególnych systemów zarządzania.

W segmencie deweloperskim współpraca podejmowana jest jedynie z doświadczonymi biurami projektowymi, posiadającymi w swoim dorobku bogaty zbiór zrealizowanych inwestycji. Dobór materiałów następuje na etapie projektowania i obejmuje wyłącznie materiały bezpieczne, wysokiej jakości, posiadające odpowiednie świadectwa jakości, atesty i certyfikaty, ze szczególnym uwzględnieniem faktu, że finalny produkt użytkowany będzie przede wszystkim przez konsumenta. W celu zapewnienia jak najwyższej jakości, wykonawstwo budynków mieszkalnych Spółka zleca jedynie kwalifikowanym, sprawdzonym podmiotom, zapewnia stały nadzór autorski oraz całościowy nadzór inwestorski nad ich wykonaniem, zgodnie z przedmiotowymi normami, zasadami wiedzy technicznej oraz sztuki budowlanej. Wszystkie materiały użyte przez dostawcę usługi (generalnego wykonawcę) podczas procesu budowlanego, podlegają przed ich zamówieniem wcześniejszemu zatwierdzeniu we

wnioskach materiałowych, a proces realizacji jest kontrolowany, między innymi pod kątem przestrzegania wymagań „Planu zapewnienia jakości, BHP oraz ochrony środowiska na budowach realizowanych przez Instal Kraków S.A.". Spółka dostarcza klientom „Instrukcję eksploatacji i konserwacji obiektu”, stanowiącą dokument kompleksowo opisujący produkt (lokale mieszkalne i części wspólne budynku), mający na celu zapoznanie właścicieli mieszkań z technologią oraz podstawowymi materiałami użytymi do wykonania budynku, co w konsekwencji pozwoli na długą, bezproblemową eksploatację.

Działalność zakładów produkcyjnych Grupy Kapitałowej oparta jest na stabilnej kadrze inżyniersko-technicznej, posiadającej wieloletnie doświadczenie. Wysokiej klasy specjaliści i wykwalifikowani pracownicy zatrudnieni w zakładach, poziom techniczny wyposażenia zakładów przemysłowych i posiadany sprzęt specjalistyczny pozwala na osiągnięcie wysokiej jakości i dokładności wykonania produktów. W Instal Kraków, nowoczesna, proekologiczna komora czyszcząca (tzw. komora śrutownicza) oraz bezpyłowa komora malarska, umożliwiają uzyskanie wysokiej jakości powłok ochronnych, spełniających wymagania najsurowszych norm jakościowych. Frapol stale modernizuje swój park maszynowy, w celu zwiększenia dokładności i efektywności procesu produkcyjnego, co bezpośrednio przekłada się na jakość i bezpieczeństwo produktów, a w konsekwencji na bezpieczeństwo użytkowników, w tym konsumentów. W ostatnich latach wyposażenie zakładów produkcji Frapol zostało wzbogacone między innymi o nowoczesną wypalarkę plazmową i system identyfikacji detali z użyciem kodów kreskowych i terminali mobilnych, co znacząco usprawniło proces obiegu elementów na liniach produkcyjnych i zmniejszyło ryzyko błędu. Ciągłe doskonalenie seryjnych produktów Frapol, przez ulepszanie rozwiązań projektowych, konstrukcyjnych czy wykonawczych poprawia jakość i bezpieczeństwo korzystania z nich.

Wszelkie prace realizowane w zakładach przemysłowych odbywają się zgodnie z odpowiednimi procedurami ZSZ, których celem jest określenie zasad wykonawstwa wyrobów, dla zapewnienia jakości zgodnej z wymaganiami zawartej umowy oraz dokumentacji technicznej. W Instal Kraków jest to procedura „Sterowanie procesem wykonawstwa prefabrykatów”, a we Frapol „Sterowanie procesem wykonawstwa wyrobów”. Opisują one kompetencje personelu, przygotowanie techniczne produkcji, sterowanie procesem wykonawstwa prefabrykatów, ze szczególnym uwzględnieniem procesów specjalnych wykorzystywanych w produkcji (spawanie, obróbka cieplna, badanie). Obie spółki Grupy utrzymują wdrożony system Zakładowej Kontroli Produkcji (dalej również „ZKP”), który zapewnia, że dostarczany element/wyrób jest wyprodukowany w sposób właściwy, według danego systemu produkcji i jest zgodny z zadeklarowaną charakterystyką.

W Spółce system Zakładowej Kontroli Produkcji spełnia specjalistyczne wymagania normy PN-EN 1090-1 pn.: „Wykonanie konstrukcji stalowych i aluminiowych Część 1: Zasady oceny zgodności elementów konstrukcyjnych” - w zakresie wytwarzania elementów konstrukcji stalowych oraz normy PN-EN 1090-2pn.: „Wykonanie konstrukcji stalowych i aluminiowych Część 2: Wymagania techniczne dotyczące konstrukcji stalowych” - w zakresie elementów nośnych ze stali. Działania w systemie prowadzone są zgodnie z przewodnikiem ZKP „Opis systemu zakładowej kontroli produkcji ZKP (FPC) zgodny z normą PN EN 1090-1w systemie zarządzania jakością wg normy EN ISO 9001” (dalej „Przewodnik ZKP”). Stosowane materiały mają wymagane własności wytrzymałościowe, spawalność i odporność na kruche pękanie oraz spełniają wymagania odpowiednich norm europejskich. Elementy nośne i konstrukcje nośne ze stali wprowadzane są do obrotu w oparciu o udokumentowaną Certyfikację ZKP (FPC), która stanowi podstawę nadania wyrobom oznaczenia CE.

Zgodnie z Przewodnikiem ZKP, podzlecanie procesów specjalnych i prac spawalniczych przez Spółkę jest możliwe, o ile dany podmiot spełnia wymagania normy PN-EN 1090-2 oraz posiada udokumentowaną certyfikację według PN-EN 1090-1. Przy doborze sprawdzana jest skuteczność funkcjonującej u poddostawcy zakładowej kontroli produkcji.

We Frapol system ZKP spełnia wymagania specjalistycznych norm z zakresu wentylacji i klimatyzacji: DIN 1946-4:2008, PN-EN 13053+A1:2011, PN-EN 1886:2006, PN-EN 15650:2010, PN-EN 12101-7:2012, VDI 6022 cz.1; 2018 i oparty jest na szeregu instrukcji wytwarzania i kontroli poszczególnych pozycji asortymentowych oraz zasadach określonych w procedurze „Kontrola i badania”, regulującej proces kontroli wykonawstwa wyrobów oraz robót montażowych dla wykazania zgodności wyrobów z ustalonymi wymaganiami oraz zdolności procesów produkcyjnych do wytwarzania wyrobów i usług zgodnych z wymaganiami. Kontrola wykonawstwa produktów dotyczy poszczególnych pozycji asortymentowych i obejmuje wszystkie operacje realizowane w procesie ich wytwarzania, w tym także towary i urządzenia służące wykonaniu produktów, dostarczane przez podmioty zewnętrzne. W

przypadku projektowania wyrobów, zgodnie z procedurą „Projektowanie i rozwój”, w etapie wstępnym opracowywana jest analiza przedwdrożeniowa produktu. Wymagania prawne i normatywne, dotyczące projektowanego wyrobu, analizowane są już na etapie koncepcyjnym. Na podstawie dokumentacji wstępnej budowany jest prototyp, podlegający ocenie i ewentualnym poprawkom. Etap konstrukcyjny obejmuje opracowanie kodyfikacji i dokumentacji konstrukcyjnej wyrobu oraz dopuszczenie wyrobów do obrotu przez odpowiednie organy i opracowanie dokumentacji techniczno-ruchowej (DTR). DTR określa ogólne zasady bezpieczeństwa, informacje i dane techniczne urządzenia, jego charakterystykę, schematy budowy i funkcjonowania, wytyczne odnośnie montażu, w tym m.in. jego właściwe posadowienie, przyłączenie i zabezpieczenie przed czynnikami niekorzystnymi lub szkodliwymi, wytyczne co do rozruchu, eksploatacji, instrukcje obsługi, opis koniecznych czynności serwisowych i kontrolnych, wymiany materiałów eksploatacyjnych, części i podzespołów, sposób demontażu urządzenia i postępowania z odpadami. Proces scalania elementów wyrobów jest realizowany zgodnie z przedmiotowymi normami i warunkami technicznymi, instrukcjami technologicznymi wykonawstwa wyrobów, ogólnymi instrukcjami spawania oraz zgrzewania, wzorami wyrobów lub dokumentacją techniczną. Produkcja wyrobów podlega stałej kontroli ze strony kontrolera jakości i nadzorowi ze strony właściwego dyrektora pionu. Frapol posiada aprobaty techniczne oraz szereg atestów higienicznych wydanych przez PZH dla oferowanych wyrobów, potwierdzających, że oferowane produkty spełniają wymogi higieniczne.

Tabela 36. Atesty higieniczne i aprobaty techniczne Frapol

Atesty higieniczne i aprobaty techniczne Frapol
Atest Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny nr HK/K/0670/02/2016 dla modułu recykulacyjnego FM-R
Atest Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny nr HK/K/0670/01/2016 dla centrali wentylacyjno-klimatyzacyjnej typu AF CLEANRoom wykonanie FRAMEDIC
Atest Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny nr HK/K/0767/02/2016 dla elementów systemów wentylacyjnych stalowych: nawiewników stropowych, kratk nawiewno-wywiewnych
Atest Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny nr HK/K/0767/03/2016 dla elementów systemów wentylacyjnych aluminiowych: nawiewników stropowych, kratk nawiewno - wywiewnych
Atest Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny nr HK/K/07467/04/2016 dla elementów systemów wentylacyjnych: wywiewników, podstaw dachowych, czerpni dachowych, wyrzutni dachowych i ściennych, czerpni ściennych, króćców, drzwi powietrzno-szczelnych, klap zwrotnych
Atest Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny nr HK/K/0990/01/2016 dla central wentylacyjno-klimatyzacyjnych Zenith
Atest Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny nr HK/K/1069/01/2016 dla przeciwpożarowych zaworów odcinających typu ZPp60
Atest Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny nr BK/K/0314/02/2018 dla regulatorów stałego objętościowego strumienia przepływu powietrza CAV-E, CAV-R
Atest Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny nr BK/K/0314/01/2018 dla regulatorów stałego objętościowego strumienia przepływu powietrza CAV-N, CAV-W
Atest Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny nr BK/K/0936/02/2018 dla central wentylacyjno-klimatyzacyjnych typu AF: 00, 05, 07, 10, 15, 17, 18, 20, 25, 27, 28, 29, 30, 35, 38, 39, 40, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 55, 58, 60, 65, 70, 75, 80, 85 serii Cleanroom
Atest Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny nr BK/K/0936/01/2018 dla nawiewników z filtrem absolutnym: ST-H11, ST-H13, ST-H14 wykonane w wariantach: W1, W2, W3, W4, W5
Atest Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny nr BK/K/0034/01/2019 – centrala typu AF o wydajności 1000-152 760 m ³ /h
Atest Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny nr BK/K/0078/01/2019 – kratka wyrównawcza ST-WF

Atest Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny nr BK/K/0088/01/2019 – centrala wentylacyjna Onyx, typu Classic 550, Pride (200,400), Sky (200,250 400, 800, 1500, 3000), Passiv (650, 850, 1600, 2000), Premium (500, 650, 1300)
Atest Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny nr BK/K/0128/01/2019 – klapy przeciwpożarowe typu: V370, V370-TC, V330M, VD370, RK370, RK370M, RK150
Atest Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny nr BK/K/0189/01/2019 – tłumiki akustyczne prostokątne: TKF, TKF-B, TKF-PD, tłumiki akustyczne rurowe: RS
Krajowa Ocena Techniczna ITB-KOT-2019/0948 wydanie 1 – Przewody wentylacyjne FRAPOL o przekroju prostokątnym
Krajowa Ocena Techniczna ITB-KOT-2019/0955 wydanie 1 – Zestaw wyrobów do wykonywania wielkogabarytowych jednostrefowych przewodów oddymiających PD
Krajowa Ocena Techniczna ITB-KOT-2019/1124 wydanie 1 – Zestaw wyrobów FRANEC RC do różnicowania ciśnienia w systemach kontroli rozprzestrzeniania dymu i ciepła
Krajowa Ocena Techniczna ITB-KOT-2019/1124 wydanie 1 – Przepustnice wielopłaszczyznowe AL-JHZ i ST-JHG

Jakość, bezpieczeństwo i zgodność z normami wykonywanych prac spawalniczych, zarówno w ramach realizacji usług budowlano-montażowych, jak i w procesie wytwarzania wyrobów w zakładach produkcyjnych Grupy Kapitałowej, zapewnia postępowanie zgodnie ze szczegółowymi instrukcjami, obowiązującymi dla tych prac. Spółka spełnia wymagania jakości w spawalnictwie wg normy EN ISO 3834-2, a Frapol PN-M-69011:1978 w zakresie złączy spawanych w konstrukcjach stalowych.

Instal Kraków dysponuje własnym Laboratorium Zakładowym, posiadającym Świadectwo Uznania Laboratorium (Nr rejestru LBU-175/12-18), wydane przez Urząd Dozoru Technicznego, potwierdzające spełnienie kryteriów dotyczących wymagań technicznych określonych w normie PN-EN ISO/IEC 17025:2005. Czynności badawcze wykonywane są przez pracowników Spółki, posiadających właściwe kwalifikacje potwierdzone odpowiednimi certyfikatami i świadectwami. Ich czynności nadzorowane są przez inżynierów Spawalników, legitymujących się dyplomami „Międzynarodowy Inżynier Spawalnik/ International Welding Engineer”, wydanymi przez Instytut Spawalnictwa. Możliwości Grupy w zakresie zapewnienia wysokiej jakości produktów i usług, a tym samym bezpieczeństwa ich użytkowników, potwierdzają liczne certyfikaty oraz pozyskane uprawnienia.

Tabela 37. Certyfikaty i uprawnienia posiadane przez Grupę w zakresie produkcji przemysłowej

Certyfikaty i uprawnienia posiadane przez Instal Kraków oraz Frapol w zakresie produkcji
Certyfikat DVS ZERT D-ZE-16083-01-00-ISO3834-2018.0051.001 potwierdzający spełnienie wymagań jakości dla spawania materiałów metalowych wg EN ISO 3834-2:2005
Certyfikat spawalniczy DVS ZERT-EN1090-2-SZ-2014.0013.003 dla wykonania elementów konstrukcyjnych ze stali wg PN-EN 1090-1 „Wykonanie konstrukcji stalowych i aluminiowych Część 1: Zasady oceny zgodności elementów konstrukcyjnych”
Certyfikat zgodności zakładowej kontroli produkcji nr 2451-CPR-EN1090-2014.0389.004 dla elementów nośnych oraz ich zespołów wykonanych ze stali do EXC3 (we wszystkich typach budowli) wg normy PN-EN 1090-2 „Wykonanie konstrukcji stalowych i aluminiowych Część 2: Wymagania techniczne dotyczące konstrukcji stalowych”
Certyfikat Urzędu Dozoru Technicznego nr UC-12-30-P/2-10 na modernizację kotłów parowych, kotłów wodnych, zbiorników beciśnieniowych i zbiorników niskociśnieniowych do materiałów trujących lub żrących, zbiorników beciśnieniowych i zbiorników niskociśnieniowych do materiałów ciekłych zapalnych, rurociągów technologicznych oraz stałych zbiorników ciśnieniowych
Certyfikat Urzędu Dozoru Technicznego nr UC-12-30-N/4-10 na naprawę kotłów parowych, kotłów wodnych, stałych zbiorników ciśnieniowych, zbiorników beciśnieniowych i zbiorników niskociśnieniowych do materiałów trujących lub żrących, zbiorników beciśnieniowych i zbiorników niskociśnieniowych do materiałów ciekłych zapalnych oraz rurociągów technologicznych
Certyfikat Urzędu Dozoru Technicznego nr UC-12-30-W/5-10 na wytwarzanie zbiorników beciśnieniowych i zbiorników niskociśnieniowych do materiałów ciekłych zapalnych oraz zbiorników beciśnieniowych i zbiorników niskociśnieniowych do materiałów trujących lub żrących
Decyzja Szefa Wojskowego Dozoru Technicznego nr 441-01/WDT/UCB/10 uprawniająca do wytwarzania, modernizacji i

naprawy rurociągów technologicznych do materiałów ciekłych i zapalnych, przeznaczonych dla Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej
Świadectwo Uznania Laboratorium (Nr rejestru LBU-175/12-18), potwierdzające spełnienie kryteriów dotyczących wymagań technicznych określonych w normie PN-EN ISO/IEC 17025:2005, wydane przez Urząd Dozoru Technicznego
Certyfikat Instytutu Techniki Budowlanej nr 1488-CPR-0642/W dla przeciwpożarowych klap typu V330M wg PN-EN 15650:2010 „Wentylacja budynków - Przeciwożarowe kłapy odcinające montowane w przewodach”
Certyfikat Instytutu Techniki Budowlanej nr 1488-CPR-0351/W dla przeciwpożarowych klap typu RK370M wg PN-EN 15650:2010 „Wentylacja budynków - Przeciwożarowe kłapy odcinające montowane w przewodach”
Certyfikat Instytutu Techniki Budowlanej nr 1488-CPR-0352/W dla przeciwpożarowych klap typu V370 wg PN-EN 15650:2010 „Wentylacja budynków - Przeciwożarowe kłapy odcinające montowane w przewodach”
Certyfikat Instytutu Techniki Budowlanej nr 1488-CPD-0353/W dla przeciwpożarowych klap typu RK370 wg PN-EN 15650:2010 „Wentylacja budynków - Przeciwożarowe kłapy odcinające montowane w przewodach”
Certyfikat Instytutu Techniki Budowlanej nr 1488-CPD-0354/W dla przeciwpożarowych klap typu RK 150 wg PN-EN 15650:2010 „Wentylacja budynków - Przeciwożarowe kłapy odcinające montowane w przewodach”
Certyfikat Instytutu Techniki Budowlanej nr 1488/CPR-0458/W dla przeciwpożarowych klap typu VD370 wg PN-EN 12101-8:2012 „Systemy kontroli rozprzestrzeniania dymu i ciepła - Część 8: Kłapy odcinające w systemach wentylacji pożarowej”
Certyfikat Instytutu Techniki Budowlanej nr 1488-CPR-0459/W dla przeciwpożarowych klap typu ZPp60 wg PN-EN 15650:2010 „Wentylacja budynków - Przeciwożarowe kłapy odcinające montowane w przewodach”
Certyfikat Instytutu Techniki Budowlanej nr 1488-CPR -0535/W dla Jednostrefowych przewodów oddymiających typu PD stosowanych w systemach kontroli rozprzestrzeniania się dymu i ciepła wg PN-EN 12101-7:2012 „Systemy kontroli rozprzestrzeniania dymu i ciepła - Część 7: Odcinki przewodów wentylacji pożarowej”
Certyfikat Instytutu Techniki Budowlanej nr 020-UWB-2783/W dla Zestaw FRANEC RC do różnicowania ciśnienia w systemach kontroli rozprzestrzeniania dymu i ciepła wg ITB-KOT-2019/1124 wydanie 1
Certyfikat Instytutu Techniki Budowlanej nr 020-UWB-2334/W dla Zestaw wyrobów do wykonywania wielkogabarytowych jednostrefowych przewodów oddymiających typu PD wraz z elementami składowymi wg ITB-KOT-2019/0955 wydanie 1
Certyfikat TÜV Rheinland nr TM 61000326.001 na Centrale wentylacyjno – klimatyzacyjne AF CLEANRoom wykonanie FRAMEDIC wg PN-EN 13053+A1:2011 „Wentylacja budynków - Centrale wentylacyjne i klimatyzacyjne - Klasyfikacja i charakterystyki działania urządzeń, elementów składowych i sekcji”, PN-EN 1886:2008 „Wentylacja budynków - Centrale wentylacyjne i klimatyzacyjne - Właściwości mechaniczne”, DIN 1946-4:2008 „Ventilation and air conditioning - Part 4: Ventilation in buildings and rooms of health care”
Certyfikat TÜV Rheinland nr TM 61000432.002 dla central, tłumików, przepustnic i regulatorów, krtek, nawiewników, anemostatów, czepni oraz wyrzutni powietrza wg VDI 6022 Part 1:2018 „Ventilation and indoor-air qualityHygiene requirements for ventilation and air-conditioning systems and units”

Przy ocenie bezpieczeństwa produktu w zakładach produkcyjnych Grupy uwzględnia się:

Cechy produktu, w tym jego skład, opakowanie, instrukcję montażu i uruchomienia, a także - biorąc pod uwagę rodzaj produktu - instrukcję instalacji i konserwacji
<ul style="list-style-type: none"> ▪ użyte materiały posiadają wymagane właściwości potwierdzone w świadectwach jakości; ▪ każde urządzenie posiada opracowaną instrukcję montażu, instalacji, obsługi, użytkowania; ▪ urządzenia Frapol posiadają opracowaną dokumentację techniczno-ruchową określającą ogólne zasady bezpieczeństwa, informacje i dane techniczne urządzenia, charakterystykę, wytyczne odnośnie transportu, przechowywania, montażu, uruchomienia i eksploatacji, obejmującą również instrukcje obsługi, opis koniecznych czynności serwisowych i kontrolnych, wymiany materiałów eksploatacyjnych, wymiany części i podzespołów.

Oddziaływanie na inne produkty, jeżeli można w sposób uzasadniony przewidzieć, że będzie używany łącznie z innymi produktami
<ul style="list-style-type: none"> ▪ każdy wyrób (urządzenie) - za wyjątkiem produktów seryjnych - jest produkcją jednostkową z przypisanym zastosowaniem w określone miejsce i określonym dokładnie miejscu wbudowania; ▪ produkty seryjne Frapol posiadają dokumentację techniczno-ruchową określającą sposób ich posadowienia i

montażu oraz eksploatacji w sposób gwarantujący właściwe funkcjonowanie z innymi produktami (podobnie w przypadku zmiany określonego miejsca wbudowania niektórych jednostkowych produktów Frapol).

Wygląd produktu, jego oznakowanie, ostrzeżenia i instrukcje dotyczące jego użytkowania i postępowania z produktem użytym oraz wszelkie inne udostępniane konsumentowi wskazówki lub informacje dotyczące produktu

- wyrób jest jednoznacznie oznakowany;
- gdy konieczne - posiada oznaczenie CE;
- dokumentacja techniczno-ruchowa urządzeń Frapol określa ogólne zasady bezpiecznego użytkowania i wytyczne odnośnie właściwego posadowienia, przyłączenia i zabezpieczenia przed czynnikami niekorzystnymi lub szkodliwymi, eksploatacji, serwisowania i konserwacji oraz odnośnie sposobu demontażu i postępowania z odpadami.

Kategorie konsumentów narażonych na niebezpieczeństwo w związku z używaniem produktu, w szczególności dzieci i osoby starsze

- użytkownicy (mieszkańcy) budynków mieszkalnych - brak kategorii konsumentów narażonych na niebezpieczeństwo w związku z używaniem produktu w stopniu większym niż pozostali konsumenci.

Wyroby podlegające Dyrektywom (UE) lub przepisom o Dozorze Technicznym, wytwarzane są w oparciu o normy zharmonizowane, a także wytyczne UDT, które opisują i stawiają wymagania dla całego procesu produkcyjnego, od projektowania, poprzez dobór odpowiednich materiałów, kwalifikacje personelu, kontrolę i badania. Ocena zgodności wyrobów dokonywana jest przy udziale jednostki notyfikowanej lub jednostki UDT w odniesieniu urządzeń podlegającym przepisom związanym z działaniem UDT. Pozytywny wynik dokumentowany jest wystawieniem dla danego wyrobu odpowiednio Deklaracji Zgodności CE, Deklaracji Właściwości Użytkowych CE lub poświadczenia wykonania UDT. Jest to poświadczenie wykonania wyrobu bezpiecznego dla konsumenta.

Szkolenia w zakresie zarządzania jakością dotyczą wszystkich pracowników Spółki i Frapol mających wpływ na zapewnienie jakości. Zasady przeprowadzania tych szkoleń określa procedura ZSZ - „Szkolenia”. Prowadzone są w formie szkoleń wstępnych (dla pracowników nowo przyjmowanych), okresowych, doskonalących wiedzę w obszarze zarządzania jakością, szkoleń związanych ze zmianami i aktualizacjami ZSZ oraz szkoleń specjalistycznych.

W przypadku ujawnienia nieprawidłowości w obszarze jakości podejmowane są działania korygujące, zgodnie z odpowiednimi procedurami ZSZ. Procedury te określają zasady prowadzenia powyższych działań, od wykrycia niezgodności, poprzez analizę występujących niezgodności, do udokumentowanego skutecznego wdrożenia działań korygujących, a w przypadku koniecznym - do dokonania stosownych zmian w ZSZ. Procedury obowiązują we wszystkich jednostkach organizacyjnych danej spółki. Działania korygujące w obszarze jakości podejmowane są w obu w/w spółkach w oparciu o:

- sprawozdania z audytów wykonywanych przez audytorów zewnętrznych oraz instytucje certyfikujące,
- sprawozdania z audytów wewnętrznych,
- niezgodności stwierdzone w trakcie kontroli przez przedstawicieli właściwego działu zapewnienia jakości,
- przeglądy Zintegrowanego Systemu Zarządzania,
- wpisy do dziennika budowy,
- pisemne i ustne informacje pracowników wykonujących czynności mające wpływ na zapewnienie jakości,
- reklamacje klienta.

Kierownicy/dyrektorzy jednostek organizacyjnych są zobowiązani do podjęcia działań korygujących wynikających z analizy jakości. Program działań korygujących sporządza kierownik jednostki organizacyjnej, w której wystąpiła niezgodność, określając w nim przyczynę wystąpienia niezgodności, rodzaje działań i terminy ich wprowadzenia oraz osoby odpowiedzialne za ich realizację. Jednostki organizacyjne są również zobowiązane do podjęcia działań korygujących, wynikających z analizy funkcjonowania Zintegrowanego Systemu Zarządzania w obszarze zarządzania jakością, dokonywanej raz w roku, przez właściwego pełnomocnika ds. ZSZ, w oparciu o wyniki audytów zewnętrznych i wewnętrznych.

Polityka ZSZ poddawana jest w obszarze zapewnienia jakości cyklicznej ocenie, w ramach corocznego przeglądu Zintegrowanego Systemu Zarządzania. Celem przeglądu jest ocena wyników audytów wewnętrznych, adekwatności procedur i instrukcji ZSZ do procesów zachodzących w organizacji, osiągnięcia wyznaczonych celów, analiza podjętych działań korygujących oraz określenie kierunków doskonalenia.

S.11.1 S.11.2 S.11.3

W okresie sprawozdawczym Grupa Kapitałowa nie odnotowała incydentów związanych z naruszeniem procedur bezpieczeństwa produktów i usług. Nie było też prowadzone przeciwko spółkom Grupy postępowanie administracyjne w tym zakresie (np. przez UOKiK), ani nie nałożono na nie kar za niezgodność z prawem i regulacjami w kwestiach związanych z bezpieczeństwem klientów.

Komunikacja marketingowa (S.12)

S.12

Zasadniczym celem Grupy Kapitałowej, w aspekcie komunikacji marketingowej, jest to, aby prowadzone przez nią działania marketingowe były na każdym ich etapie (począwszy od pierwszego kontaktu z klientem, a skończywszy na realizacji zawartych umów w okresie gwarancji jakości) były realizowane w sposób zgodny z przepisami prawa i uczciwy.

Polityka, w oparciu o którą Grupa kształtuje swoją komunikację marketingową, wypływa z przyjętej zasady uczciwości w działaniach marketingowych, zamieszczonej w Kodeksie Etyki. W myśl przywołanej zasady, spółki Grupy Kapitałowej są zobowiązane do prowadzenia działań marketingowych w sposób zgodny z przepisami prawa i uczciwy, łącząc swoje interesy z interesem klientów i innych interesariuszy, w tym lokalnych społeczności oraz z poszanowaniem środowiska naturalnego. Reklama pochodząca ze strony Grupy, niezależnie od jej przedmiotu, powinna być zgodna z przepisami prawa, dobrymi obyczajami, rzetelna i uczciwa, a działania promocyjne odpowiedzialne, wolne od zachowań nachalnych, wprowadzających w błąd lub ingerujących w sferę prywatności klientów. Przyjęto, że powinność etycznego działania obowiązuje nie tylko w zakresie promocji, lecz we wszystkich obszarach związanych z uruchamianiem instrumentów marketingowych, a dotyczących produktów Grupy lub świadczonych przez spółki usług, gwarancji, ceny, czy dystrybucji. Klienci traktowani są z szacunkiem, jednakową starannością, życzliwością i kulturą osobistą. Pracownicy mają obowiązek odpowiedzialnie i z należytą starannością reagować na zgłaszane przez klientów problemy, potrzeby i wyrażane opinie, dbając o partnerskie relacje, oparte na zaufaniu i jasnych zasadach współpracy.

W omawianym obszarze, w Grupie Kapitałowej, zostało określone jako istotne, zidentyfikowane ryzyko marketingu naruszającego prawa konsumenta w prowadzonej przez Instal Kraków działalności deweloperskiej, z którym mogą się wiązać negatywne konsekwencje w wymiarze reputacyjnym, a także w postaci odpowiedzialności prawnej. Przedmiotowym ryzykiem Grupa zarządza poprzez przestrzeganie zasad przyjętych w obowiązującym Kodeksie Etyki oraz przewidziane w nim mechanizmy, w tym o charakterze edukacyjnym i umożliwiające stosowną sygnalizację. Minimalizację zagrożenia zapewnia aktywne korzystanie z wypracowanych, w ramach praktyki działalności rynkowej Spółki, mechanizmów kształtowania i kontroli treści komunikatów marketingowych. Spółka zwraca szczególną uwagę na to, aby podmioty, którymi posługuje się przy realizacji komunikacji marketingowej, w szczególności agencje reklamowe, działały w zgodzie i z poszanowaniem prawa oraz obowiązujących, opisanych powyżej zasad. W umowach z podmiotami świadczącymi usługi marketingowe, w tym reklamowe, Spółka nakłada zobowiązanie do działania zgodnie z prawem i z poszanowaniem praw osób trzecich.

Komunikacja z mediami prowadzona jest w Grupie Kapitałowej wyłącznie przez upoważnione do tego osoby.

S.12.1 S.12.2 S.12.3

W 2019 r., w Grupie Kapitałowej nie odnotowano przypadków niezgodności z wewnętrznymi regulacjami dotyczącymi komunikacji marketingowej, wobec spółek Grupy nie były prowadzone postępowania w przedmiocie niezgodności z prawem i regulacjami w kwestiach związanych z rzetelnością i etyką komunikacji marketingowej (np. przez UOKiK) oraz nie nałożono na nie jakichkolwiek kar finansowych za niezgodność z prawem i regulacjami w kwestiach związanych z rzetelnością i etyką komunikacji marketingowej.

Ochrona prywatności (S.13)

S.13

W Grupie Kapitałowej nie została wdrożona jednolita polityka w zakresie ochrony danych osobowych, z uwagi na różnice w zakresie kategorii przetwarzanych danych w poszczególnych spółkach. W związku z prowadzoną działalnością deweloperską, Spółka przetwarza dane osobowe konsumentów, podczas gdy w BTH nie są w ogóle z takimi podmiotami zawierane umowy, a we Frapol w znikomym zakresie. Szczegółowa polityka, dotycząca przedmiotowego zagadnienia została przyjęta i jest stosowana jedynie w Instal Kraków. Pozostałe dwie spółki Grupy dokładają należytej staranności w zapewnieniu bezpieczeństwa danych osób fizycznych, którymi dysponują i stosują odpowiednie środki w tym zakresie. Zgodnie z obowiązującym w Grupie Kodeksem Etyki pracownicy zobowiązani są chronić informacje (w tym dane osobowe) uzyskane w związku z pracą w Grupie Kapitałowej przed dostępem osób nieuprawnionych, przestrzegać zasad związanych z ich zabezpieczeniem i wykorzystywać je wyłącznie w dozwolony sposób oraz stosować się do przepisów prawa i regulacji wewnętrznych obowiązujących w tym zakresie. Każdy pracownik zobowiązany jest kierować się dyskrecją i poszanowaniem tajemnicy przedsiębiorstwa.

Prawo do prywatności i zachowania poufności znalazło swój wyraz także w obowiązującej w Spółce Procedurze zgłaszania naruszeń, która gwarantuje osobie dokonującej zgłoszenia zachowanie anonimowości. Tożsamość osoby dokonującej zgłoszenia naruszenia, jeżeli jest znana, jest zachowywana w poufności, za wyjątkiem przypadku gdy obowiązek jej ujawnienia wynika z bezwzględnie obowiązujących przepisów prawa. Osoby prowadzące działania następcze zobowiązane są do zachowania poufności i poszanowania prywatności osób, których te działania dotyczą. Raport z dokonanych czynności przekazywany jest bezpośrednio Presowi Zarządu Spółki, z pominięciem standardowej drogi służbowej i procedury obiegu informacji w Spółce.

Dbłość o ochronę danych osobowych znajduje wyraz w obowiązującej w Grupie „Polityce Bezpieczeństwa Danych Osobowych Grupy Kapitałowej Instal Kraków S.A.” (dalej „Polityka Bezpieczeństwa”), uwzględniającej wymogi Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (RODO).

W omawianym obszarze, Grupa Kapitałowa uznaje za istotne ryzyko naruszenia ochrony danych osobowych, to jest ryzyko naruszenia bezpieczeństwa, prowadzącego do przypadkowego lub niezgodnego z prawem zniszczenia, utraty, zmodyfikowania lub nieuprawnionego ujawnienia, bądź dostępu do przetwarzanych w spółkach Grupy danych osobowych, co skutkować może odpowiedzialnością określoną przepisami prawa, w szczególności ewentualnymi karami finansowymi nałożonymi przez organy powołane do ochrony danych osobowych.

Grupa zarządza przedmiotowym ryzykiem poprzez stosowanie opisanych poniżej, środków i działań, w tym przez stosowanie i przestrzeganie procedur określonych we wdrożonej w jej organizacji Polityce Bezpieczeństwa i funkcjonowanie przewidzianych tam mechanizmów i działań.

Zasadniczym celem i zobowiązaniem określonym w Polityce Bezpieczeństwa jest przetwarzanie danych osobowych zgodnie z prawem (w szczególności zgodnie z RODO oraz ustawą o ochronie danych osobowych), w tym zapewnienie ich bezpieczeństwa, w szczególności poprzez:

- uniemożliwianie nieuprawnionego dostępu do danych osobowych;
- zapewnienie poufności, integralności oraz rozliczalności danych osobowych przetwarzanych w systemach informatycznych, poprzez zapobieganie ich utracie, względnie uszkodzeniu lub nieuprawnionej modyfikacji, między innymi wskutek awarii sprzętu, zasilania lub awarii systemu, oprogramowania, bądź też wprowadzenia do systemów programów komputerowych zakłócających sprawne ich funkcjonowanie;
- zapewnienie optymalnych warunków bezpieczeństwa danym osobowym i innym informacjom przetwarzanym poza systemem informatycznym, w formie „tradycyjnej”, w tym zapewnienie możliwości zrealizowania właściwych procedur pracy z dokumentacją papierową, jej przechowywaniem, przesyłaniem, archiwizowaniem i niszczeniem oraz w przypadkach nieautoryzowanego dostępu lub wystąpienia incydentu;
- szkolenie pracowników i zaangażowanie ich w stosowanie i przestrzeganie zasad Polityki Bezpieczeństwa.

Zgodnie z Polityką Bezpieczeństwa:

- przetwarzanie danych osobowych jest dopuszczalne wyłącznie wtedy, gdy jest zgodne z prawem;
- należy przetwarzać dane osobowe wyłącznie adekwatnie do celów, w jakich zostały zebrane;
- należy działać tak, aby zawsze zapewnić bezpieczeństwo danych osobowych;
- należy zapobiegać przetwarzaniu niezgodnemu z przepisami prawa oraz zdarzeniom potencjalnie powodującym ryzyko naruszenia ochrony danych osobowych oraz niezwłocznie podejmować działania naprawcze.

Grupa realizuje wymagane przepisami RODO obowiązki informacyjne wobec osób fizycznych, których dane gromadzi.

Polityka Bezpieczeństwa określa sposób przetwarzania danych osobowych oraz środki techniczne i organizacyjne zapewniające ich ochronę, w tym poufność, integralność i rozliczalność, takie jak:

- pseudonimizacja, anonimizacja;
- minimalizacja przetwarzania danych;
- stosowanie środków kontroli fizycznej;
- zobowiązanie osób upoważnionych do przetwarzania danych do zachowania poufności;
- programy antywirusowe i firewalle;
- uniemożliwienie dostępu do danych osób nieuprawnionych poprzez: szyfrowanie, hasłowanie, stosowanie indywidualnych identyfikatorów oraz innych środków kontroli logicznej procesu przetwarzania danych, podział uprawnień dotyczących IT;
- zapewnienie realizacji praw osób fizycznych, których dane dotyczą;
- audyty, kontrole, przeglądy, testy i ocena;
- szkolenia osób upoważnionych do przetwarzania danych (wstępne i okresowe);
- działania korygujące i zapobiegawcze.

W celu realizacji Polityki Bezpieczeństwa, w dwóch spółkach Grupy (Instal Kraków i Frapol) został powołany Inspektor Ochrony Danych (dalej „IOD”) oraz Administrator Systemu Informatycznego, którzy są odpowiedzialni za przestrzeganie zasad ochrony danych osobowych, w tym przetwarzanych w systemie informatycznym, prowadzenie dokumentacji, wdrażanie i nadzorowanie środków technicznych i organizacyjnych zapewniających ich ochronę oraz szkolenia dla pracowników zajmujących się przetwarzaniem danych. Spółki posiadają wdrożony proces odpowiedniego szyfrowania urzędzeń oraz system autoryzacji urzędzeń służących do przetwarzania informacji w systemach informatycznych.

W Spółce system ten obejmuje następujące rozwiązania:

- nowe urządzenia muszą posiadać odpowiednie dopuszczenie Zarządu Spółki, określające ich przeznaczenie i sposób użycia,

- Administrator Systemu Informatycznego, po otrzymaniu zakupionego sprzętu i jego sprawdzeniu, realizuje czynności związane z instalacją,
- Administrator Systemu Informatycznego jest wyłącznie uprawniony do instalowania programów komputerowych w urządzeniach Spółki;
- właściwa komórka Spółki ewidencjonuje zakupiony sprzęt, natomiast Administrator Systemu Informatycznego, równolegle wpisuje ten sprzęt do prowadzonych przez siebie rejestrów.

W celu zapewnienia bezpieczeństwa fizycznego i środowiskowego przechowywanych danych osobowych, spółki Grupy określiły obszary przetwarzania danych oraz środki zastosowane w celu ochrony tych obszarów, jak również środki służące bezpośredniemu zabezpieczeniu danych osobowych. W zakresie danych w systemach informatycznych, sieć, w której są przetwarzane jest odpowiednio zabezpieczona. Dostęp ze stanowisk zlokalizowanych poza siedzibami spółek jest realizowany za pomocą szyfrowanego łącza VPN. Każdy komputer jest wyposażony w odpowiedni system antywirusowy. Serwery na których przechowywane są dane osobowe posiadają należyte zabezpieczenie. Dokumentację tradycyjną (papierową) zawierającą dane osobowe przechowuje się w szafach lub szufladach biurowych zamykanych na klucz, znajdujących się w zamykanych na klucz pomieszczeniach. Teren spółek jest ogrodzony i chroniony. W celu zapewnienia fizycznego bezpieczeństwa danych osobowych przetwarzanych w Grupie, pracownicy obowiązani są do stosowania polityki „czystego biurka” – w zakresie danych przetwarzanych w formie papierowej oraz polityki „czystego ekranu” w zakresie danych osobowych przetwarzanych w sieci informatycznej. Każda osoba dopuszczana do przetwarzania danych osobowych przechodzi szkolenie z zakresu znajomości RODO oraz przepisów ustawy o ochronie danych osobowych. Nadto, do przetwarzania danych osobowych dopuszczone są wyłącznie osoby posiadające imienne upoważnienie. Upoważnienie obejmuje polecenie przetwarzania przez upoważnioną osobę danych osobowych wskazanych w treści upoważnienia. Każda z osób dopuszczonych do przetwarzania danych składa pisemne oświadczenie o zachowaniu w tajemnicy przetwarzanych danych osobowych oraz informacji o stosowanych w danej spółce sposobach ich zabezpieczenia.

Osoba upoważniona może przetwarzać dane osobowe wyłącznie w zakresie określonym we wskazanym powyżej, imiennym upoważnieniu i tylko w celu wykonywania nałożonych na nią obowiązków. Rozwiązanie stosunku pracy (odwołanie z funkcji) powoduje wygaśnięcie upoważnienia do przetwarzania danych osobowych. Osoba upoważniona musi zachować w tajemnicy przetwarzane dane osobowe oraz przestrzegać procedur ich bezpiecznego przetwarzania. Przestrzeganie tajemnicy danych osobowych obowiązuje przez cały okres zatrudnienia w Spółce, a także po ustaniu stosunku pracy.

Zarządzanie bezpieczeństwem danych w sieciach informatycznych opiera się na sporządzanych i wdrażanych indywidualnie przez poszczególne spółki Grupy Instrukcjach zarządzania systemami informatycznymi, których celem jest zapewnianie bezpieczeństwa informacji (w tym danych osobowych) w sieciach i ochrona infrastruktury pomocniczej. Instrukcja zarządzania określa zabezpieczenia sieci, zasady konfiguracji serwerów i urządzeń sieciowych, poziomy dostępu do systemów informatycznych oraz zasady korzystania z Internetu. Zakres dostępu do danych przetwarzanych przez daną osobę w systemach informatycznych przypisany jest do niepowtarzalnego identyfikatora użytkownika (ID), niezbędnego do rozpoczęcia pracy w systemie. Dostęp do poszczególnych programów jest chroniony odpowiednim hasłem. W Instal Kraków i Frapol, Administrator Systemu Informatycznego dokonuje właściwej konfiguracji mechanizmów uwierzytelnienia i kontroli dostępu oraz sprawuje systematyczny nadzór nad prawidłowym ich działaniem.

W Instal Kraków, użytkownik systemu informatycznego zobowiązany jest do przestrzegania postanowień Regulaminu dla użytkownika, który określa zakres obowiązków i odpowiedzialności użytkowników systemów informatycznych wykorzystywanych do pracy i przetwarzania danych osobowych w Spółce, zawiera szczegółowe rozwiązania i procedury dotyczące rozpoczęcia, zawieszenia i zakończenia pracy z systemem informatycznym, opisuje zasady pracy na komputerze oraz metody i środki uwierzytelniające, zasady korzystania z zasobów Internetu oraz poczty elektronicznej i zasady zgłaszania incydentów.

Zgodnie z Polityką Bezpieczeństwa pracownicy Instal Kraków i Frapol zobowiązani są do niezwłocznego zgłoszenia naruszeń (lub podejrzeń naruszeń) Inspektorowi Ochrony Danych lub Administratorowi Systemów Informatycznych, którzy ustalają, czy incydent rzeczywiście miał miejsce i

podejmują odpowiednie działania, udzielają zaleceń oraz przygotowują stosowny raport, który jest przedstawiany Zarządowi Spółki. W spółce BTH zgłoszenia dokonuje się bezpośrednio przełożonemu. Niezwłocznie przeprowadzona analiza ryzyka naruszenia praw i wolności osób fizycznych stanowi podstawę podjęcia decyzji dotyczącej ewentualnego zgłoszenia naruszenia zgodnie z RODO do Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych oraz zawiadomienia podmiotu danych.

W 2019 roku przeprowadzono w Spółce przegląd Polityki Bezpieczeństwa pod kątem jej aktualności, adekwatności i skuteczności, zaś zapisy z jej przeglądu stanowiąc będą podstawą do jej aktualizacji w roku 2020.

W 2019 roku przeprowadzono dla pracowników Instal Kraków i Frapol szkolenie w formie e-learningu z zakresu ochrony danych osobowych.

S.13.1 S.13.2 S.13.3

W raportowanym okresie, w Grupie Kapitałowej nie odnotowano jakichkolwiek zdarzeń polegających na wycieku lub nieuprawnionym wykorzystaniu danych osobowych klientów, czy też pracowników, przeciwko spółkom Grupy nie toczyło się jakiejkolwiek postępowanie administracyjne związane z naruszeniem przepisów prawa dotyczących ochrony danych osobowych (np. wszczęte przez PUODO) oraz nie nałożono na nie żadnych kar za niezgodność z prawem i regulacjami w kwestiach związanych z ochroną danych osobowych.

Oznakowanie produktów (S.14)

S.14

W dwóch spółkach Grupy Kapitałowej, w ramach wdrożonego w nich Zintegrowanego Systemu Zarządzania, w tym systemów Zakładowej Kontroli Produkcji, obowiązują odpowiednie procedury dotyczące oznakowania i identyfikacji wyrobów. Nie zostały one przyjęte w BTH z uwagi na profil działalności tej spółki (brak działalności produkcyjnej; w zakresie świadczonych usług BTH wykorzystuje półprodukty odpowiednio oznakowane przez producentów).

Celem obowiązującej we wszystkich jednostkach organizacyjnych procedury „Oznakowanie i identyfikowalność” (we Frapol „Identyfikacja i identyfikowalność wyrobu”) jest zapewnienie, aby materiały, prefabrykaty i ich elementy, urządzenia oraz etapy prac montażowych były jednoznacznie oznakowane i identyfikowalne z zamówieniem/zleceniem, dokumentacją techniczną oraz wymogami dotyczącymi jakości. Powyższe zasady obowiązują w zakresie znakowania i identyfikacji podczas:

- zakupów towarów, prefabrykatów i urządzeń - zakupione towary poddawane są kontroli zgodności oznaczenia wyrobu z dokumentami dostawy (atesty, świadectwa jakości itp.);
- magazynowania i przechowywania towarów, prefabrykatów i urządzeń – w przypadku wyrobów hutniczych oryginalne oznakowanie przenoszone jest na rozcinany materiał (w przypadku Spółki Instal Kraków zgodnie ze szczegółową instrukcją „Znakowanie i identyfikacja materiałów hutniczych”), materiały pomocnicze przechowuje się posegregowane pod względem rodzajowym i gatunkowym oraz odpowiednio oznaczone;
- wykonawstwa prefabrykatów/wyrobów - wyroby gotowe (konstrukcje stalowe, urządzenia wentylacyjne i klimatyzacyjne, urządzenia ciśnieniowe, objęte regulacjami UE lub urządzenia objęte zakresem przepisów związanych z UDT) posiadają oznakowanie ustalone z klientem, a ponadto identyfikowane są poprzez dokumentację danego wyrobu, to jest Deklaracje Zgodności CE, Deklaracje Właściwości Użytkowych CE lub w odpowiednich przypadkach poświadczenie wykonania UDT, którym to dokumentom nadawany jest niepowtarzalny numer, a w których jednocześnie przywołany jest dany wyrób poprzez odniesienie do numeru projektu oraz określenie zastosowania;
- pakowania i wysyłki - zgodnie z wymaganiami klienta, dokumentacją techniczną oraz wykazem elementów wysyłkowych;
- badań i kontroli końcowej (w Instal Kraków) – kontrola końcowa wykonawstwa wyrobów obejmuje także oględziny zewnętrzne w celu sprawdzenia oznakowania produktów, w Instal Kraków miejsca badań wyrobu są znakowane na wyrobie, jak również na schemacie badań, który stanowi załącznik do dokumentacji z tych czynności;

- prac montażowych i remontowych - poszczególne etapy realizacji prac montażowych są oznaczane na schemacie montażowym instalacji lub urządzeń. Identyfikacja przebiegu prac montażowych i remontów oraz zgodności robót z wymaganiami dokumentacji technicznej i dokumentów organizacji robót jest dokonywana na podstawie wpisów do Karty wykonawstwa robót montażowych.

We Frapol znakiem CE opatrzone są następujące produkty:

- klapy RK150, RK370, RK370M, V330M, V370, VD370, V370-TC, ZPp60,
- centrale AF, Onyx, Zenith,
- nagrzewnice Basic, Selective, Premium,
- regulatory VAV,
- tłumiki,
- regulatory VSR-R-Ex,
- przepustnice DR-Ex.

Aby można było finalnie oznaczyć produkt znakiem CE, musi być przeprowadzony szereg działań kontrolnych i spełnione wymagania właściwych dla danego wyrobu norm. Proces ich produkcji odbywa się z zgodnie z obowiązującym systemem Zakładowej Kontroli Produkcji, w oparciu o szereg instrukcji wytwarzania i kontroli, właściwych dla poszczególnych pozycji asortymentowych, zapewniających zgodność z odnośnymi normami. Asortyment wentylacyjny i klimatyzacyjny, wprowadzany jest do obrotu w oparciu o udokumentowane badania, prowadzone w organizacji lub zewnętrzną jednostką notyfikowaną, zweryfikowaną przez Polskie Centrum Akredytacji. Następnie produkt jest sprawdzany przez jednostkę notyfikowaną lub poddawany przez nią certyfikacji. Pozytywne zakończenie procedury stanowi podstawę nadania wyrobom oznaczenia CE. Frapol, jako wytwórca, odpowiedzialny jest za umieszczenie znaku CE na produkcie. Symbol umieszczony jest na wyrobie, w widocznym miejscu, wraz z nazwą i adresem producenta, nazwą i typem wyrobu, rokiem produkcji oraz innymi wymaganymi informacjami, zgodnie z wzorem zamieszczonym w odnośnej instrukcji.

Zapewnienie przez Grupę Kapitałową, że w toku produkcji wyrobów spełnione zostały wymagania stanowiące podstawę do posługiwania się znakiem CE, następuje nadto poprzez postępowanie zgodnie z procedurą ZSZ „Kontrola i badania”, opisaną również w części S.11. Sprawozdania, a określającą zasady kontroli wykonawstwa dla wykazania zgodności wyrobów z ustalonymi wymaganiami. Opracowane zgodnie z tą procedurą Plany kontroli i badań poszczególnych pozycji asortymentowych zakładają m.in. kontrolę oznakowania zgodnie z dokumentacją techniczną, obowiązującymi normami, procedurami i instrukcjami.

Z niniejszym obszarem wiąże się ryzyko niezgodności związanych z niewłaściwym oznakowaniem produktów Grupy Kapitałowej, w tym błędnych danych materiałowych na dokumentach CE (deklaracje) oraz ryzyko niezakwalifikowania wyrobu do grupy materiałów podlegających odnośnym Dyrektywom UE. W związku z nieprowadzeniem działalności produkcyjnej przez BTH nie występują one w tej spółce. Grupa zarządza przedmiotowymi ryzykami w sposób opisany w niniejszej części Sprawozdania (S.14), a w szczególności zgodnie z opisanymi powyżej procedurami.

S.14.1 S.14.2 S.14.3

W okresie sprawozdawczym nie stwierdzono przypadków niezgodności związanych z niewłaściwym oznakowaniem produktu, nie wszczęto postępowań administracyjnych w tym zakresie przeciwko Grupie Kapitałowej (np. przez UOKiK), jak również nie nałożono na spółki Grupy kar finansowych, związanych z niewłaściwym oznakowaniem produktu.

Pozostałe kwestie społeczne i rynkowe (S.15)

S.15

Grupa Kapitałowa w swoich relacjach z kontrahentami stawia sobie za cel bycie wiarygodnym i uczciwym partnerem biznesowym oraz troszczy się o wizerunek podmiotu godnego zaufania i budzącego zadowolenie ze współpracy. W swoich działaniach kieruje się przyjętą w Kodeksie Etyki zasadą prowadzenia negocjacji w dobrej wierze, nie wykorzystywania ewentualnej, dominującej pozycji oraz dotrzymywania zaciągniętych zobowiązań. Elementem polityki Grupy Kapitałowej w niniejszym obszarze jest przyjęte zobowiązanie do nawiązania z podwykonawcami trwałych, partnerskich relacji handlowych, zawarte w Polityce ZSZ. Cele polityki, w odniesieniu do relacji z dostawcami towarów/usług, realizowane są poprzez stosowanie przejrzystych i uczciwych postanowień w zawieranych umowach oraz późniejsze, rzetelne regulowanie zobowiązań wobec kontrahentów.

Dane dotyczące każdej umowy z dostawcą towarów/usług są rejestrowane i aktualizowane w odpowiednim, dedykowanym, elektronicznym centralnym rejestrze przez wyznaczonych pracowników danej spółki. Osoby odpowiedzialne za realizację płatności posiadają stały, nieograniczony dostęp do informacji o terminach płatności wynikających z danej umowy. Doręczone faktury podlegają rejestracji w systemie informatycznym poszczególnych spółek Grupy, umożliwiającym monitoring stanu rozliczeń, w tym w szczególności generowanie informacji o etapie płatności i zbliżającym się terminie zapłaty.

S.15.1

Rzeczywisty okres rotacji zobowiązań określa termin regulowania zobowiązań przez Grupę Kapitałową.

Tabela 38. Wskaźnik rotacji zobowiązań

Wskaźnik	Sposób wyliczenia wskaźnika	2018	2019
Szybkość spłaty zobowiązań (w dniach)	$\text{stan zobowiązań} \times 365 / \text{przychód netto ze sprzedaży produktów i towarów}$	94	95

S.15.2

Tabela 39. Wskaźnik rotacji należności

Wskaźnik	Sposób wyliczenia wskaźnika	2018	2019
Szybkość obrotu należności (w dniach)	$\text{stan należności} \times 365 / \text{przychód netto ze sprzedaży produktów i towarów}$	67	66

Rzeczywisty okres rotacji należności określa termin regulowania należności na rzecz Grupy Kapitałowej.

S.15.3

Standardowy, przewidziany w umowach przez Instal Kraków oraz BTH okres płatności zobowiązań wynosi 30 dni lub mniej (około 5%), z zastrzeżeniem segmentu deweloperskiego, gdzie Spółka najczęściej zastrzega termin płatności 35 dni. W spółce Frapol termin ten jest zróżnicowany dla dostawców towarów oraz dostawców usług (podwykonawców) i standardowo wynosi odpowiednio 90 i 30 dni.

S.15.4

Około 98% (wartościowo) zobowiązań Grupy Kapitałowej płaconych jest w terminie lub z niewielkim (do 7 dni) opóźnieniem.

Zdarzające się opóźnienia wynikają przede wszystkim z opóźnionego dostarczenia dokumentów kontrahentów, stanowiących podstawę zapłaty oraz braków lub nieprawidłowości danych w tych dokumentach, skutkujących koniecznością nadania danej płatności statusu „wstrzymane do zapłaty”, do czasu odpowiedniej korekty.

Tabela 40. Terminowość spłaty zobowiązań w Grupie Kapitałowej

Terminowość	2018		2019	
	Udział (%) (wartościowo)	Udział (%) narastająco (wartościowo)	Udział (%) (wartościowo)	Udział (%) narastająco (wartościowo)
Płatności realizowane w terminie	81	81	90%	90%
Płatności realizowane do 7 dni po terminie	15	96	8%	98%
Płatności realizowane od 8 do 14 dni po terminie	2	98	1%	99%
Płatności realizowane powyżej 14 dni po terminie	2	100	1%	100%

S.15.5 S.15.6

W 2019 roku nie były przeciwko Grupie Kapitałowej prowadzone przez UOKiK postępowania administracyjne. Nie zostały również na nią nałożone żadne kary związane z zachowaniami antykonkurencyjnymi i antyrynkowymi.

Podpisy Członków Zarządu

Piotr Juszczyk	Prezes Zarządu	
Małgorzata Koziół	Członek Zarządu	
Rafał Markiewicz	Członek Zarządu	
Rafał Rajtar	Członek Zarządu	